

O ta testament!

(Novela. — Spisal *Podgoričan.*)

I. „Sama!“

Zakon brez darú božjega je puščoba in dolgčas. Le tam, kjer so otroci, je prava zakonska sreča doma, tam kraljuje srčno veselje. Kjer sta pa zakonska sama — brr! — tam je grozna praznota, dostikrat pa tudi nasledki grdega ljubosumnja: prepir ali celó pretep.

Tako je bilo pri Debeloglavu na Višavi.

Debeloglav in ona sta se pridno pehala za blagostanjem. V zimi in letu sta se trudila od zore do mraka in zbirala premoženje zase in za otroke, ker sta se dolgo časa nadejala, da bodeta zibala, kakor sosede in sosede. Pa ni bilo treba.

Prva leta, ko sta se vzela, pričakovala sta vedno. Kasneje sta želela, prosila in molila po božjih potih, da bi se ju usmilil Bog in jima dal zarod, za katerega sta se trudila in skrbela.

Kakor brez božje volje ne pade las raz glavo človekovo, tako se tudi z božjo voljo pri Debeloglavu ni nič pripetilo, česar pa Debeloglav ni pomislil, ampak upal in prosil je dotlej, dokler ni spoznal, da na drevesu brez cvetja nikdar ni sadja.

In ga res ni bilo.

Zibel, v kateri se je nekdam gugal Debeloglav sam, razpadla je, razjedena od črvov. Debeloglav je pešal in lasje so mu siveli, najprej za ušesi, potem pa čimdalje bolj, da jih ni mogel več skrivati. Ona je izgubljala zobe, njena lica so venela, in tožila je o bolečinah v križu. Tedaj sta spoznala, da sta zastonj upala in hrepenela, in da sedaj na razvalinah ne vznikne novo življenje. In o lepi priliki je dejala ona:

„Sama ostaneval!“

„Sama!“ ponovi on.

In ta vzklik je spremljal globok vzdihljaj, iz katerega je odmevalo bridko očitaje,

srčna žalost, skoro obupanost, in sto drugih turobnih občutkov, vsled katerih je žena takoj zaihtela.

„Sama!“ je nadaljeval on. „O sama, zapuščena kakor koruzna bíl na polju, katero pusti kmetič, ker je ni bilo vredno požeti, brez zrnja. Jesenske vihre se igrajo ž njo, dokler je sneg ne pokrije. Taka ostaneva! Upal sem, da mi ljubljena hči postreže na starost, da mi zvest sin zatisne trudne oči, kadar se mi zmračé na veke. O, to brezuspešno upanje! — Kolikokrat sem bil spehan kakor drvarjev konj, ki je ves teden prevlačal hlode, premočen od znoja, ki je uhajal iz razgretega života, truden na smrt, in zakaj? . . . O, jaz nesrečnež! — Privoščil si nisem krepke hrane, niti kozarca vina razven v bolezní, ker se mi je zdelo škoda denarja. Varčeval in skoparil sem, da je bilo greh, zato, da se mi je množilo imetje. In za koga? Hahaha! — Jokal bi ali pa jeze počil! Za druge! — Drugi bodo uživali sad mojega truda in spravili plodove mojih krvavih žuljev! — O, jaz bedak! Tujci se bodo mastili z mojim denarjem, a jaz sem stradal in požiral vpričo pivcev najčistejše slíne!“ . . .

„Če pa ni bila božja volja . . .!“

„I, seveda! Ko bi bila moja, zgodilo bi se bilo pač drugače. Tako pa . . . O, bo pa sedaj drugače! Ti ne boš samo krompirja in močnika kuhala, ampak kaj boljšega: meso. Pila bova pa vino. Vode sem že sit . . .“

„I, kajpak! Lej ga dedca! Na starost naj postaneva pijanca in snedeža, da bodo ljudje za nama s prstom kazali in se posmihali.“

„Kam pak boš dejala? Ali moreš vzeti s seboj grunt in denar? Zapravila bova midva, da ne bodo drugi.“

„E, pustila bova pa žlahti, saj jo imava! Gotovo se bo ustreglo tistemu, kdor bo dobil kaj za nama. In morda bo še molil za nama ali vsaj hvalil naju . . .“

„Žlahta? Pravijo, da žlahta nikomur ne dela veselja.“

„Bo pa nama!“

„Žlahta? Čakaj no, saj še ne vem, ako je kaj imava.“

„O, jaz jo imam na Globokem. O, nisva ne tako sama.“

„Oh, čakaj no, saj mojega deda brat je bil na Visokem oženjen. Menda je še tisti rod tam gori, ako jih ni Bog tako kaznoval kakor naju.“

„Da bi naju ne bil tako! Tacih skrbij in premislekov nama ne bi bilo treba. Pa, da je vsaj tako! Jedina tolažba — žlahta — je še ostala nama, vsaj zato morava biti sedaj Bogu hvaležna.“

„Ej, žlahta! Ni, da bi jo hvalil! Pa boljše je nekaj kakor nič. Jaz bom premislil prej dobro; žlahta naju itak ni nikdar obiskavala, kar bi se bilo pač spodobilo, zato je ne poznavam; radodarnih rok pač ni bila.“

„Ej, ni bila! — Kar imava, spravila sva sama skupaj.“

„Saj to, to gre meni po glavi! To se mi zdi bridko! Za otroke sva se trudila, pa pride v druge roke.“

„Kaj pa hočem?“ zastoka ona in zaihti.

„Ej, ne bom trpel več kakor črna živina in stradal tudi ne bom, pa pil ga bom, kadar bom žejen: zakaj bi stiskal, ko še ne vem komu?“

„I nu! Kar je prav, ti ne bom branila.“

II. „Bog nas ima vendar rad!“

Debeloglav se je udal in sprijaznil z mislijo, da pusti svoje premoženje žlahti, kajpada svoji — z Visokega.

Pa kakšna je vendar ta žlahta?

Ta misel ga je mučila in naposled spravila na pot, žlahto obiskat.

Z Višave na Visoko je daleč. Neke poletne sobote se Debeloglav odpravi na pot. Na dežnik natakne culo, v katero je bila natlačila Debeloglavka pečenine za moža in žlahto, v roko pa gorjačo-opiračo in odrine, radoveden, kakšna je neznana žlahta in ako je vredna, da prevzame njegovo dedščino.

Pred mrakom dospe na Visoko.

Pri prvi hiši vpraša kmeta, ki je kadil tobak pred hišo:

„Priatelj, veste, če sem prišel prav?“

„Bome, da ne vem; to vi veste!“ odgovori mož.

„Je tukaj na Visokem?“

„Bome, da! Če znate brati, berite!“ pa pokaže na tablo, ki je visela visoko na steni iz konca hiše.

„Vas Visoko“ — bral je Debeloglav in si mislil: „Bo že prav. Čast Bogu!“ Pa pomeri kmeta od nog do glave in vpraša dalje:

„Žlahtnika Debeloglava iščem na Visokem, ako je še živ.“

„Debeloglava? Debeloglava? Tega pa ni — — čak! Sosed moj se piše Debeloglav. Odkodi pa ste vi, mož neznanec?“

„Z Višave! Sedem ur hoda od todi, na dolensko stran.“

„O, bo pa že prav! Tudi mojega soseda rod je od tam nekodi. Pa pojdiva! Niste bili še nikdar tukaj?“

„O, ne! Predaleč je, da bi se pogosto obiskovali.“

„Bome, da! Bo pa že kaj posebnega! Zastonj niste naredili daljnje poti!“

„Da bi je le ne bil! Ima kaj družine ta moj žlahtnik, kako mu že pravite?“

„Beligoj! Kakor bi hruško otrešel, velike in majhne. Pa lejte ga, tam-le v ogradi seno naklada. Hoj, hoj! Beligoj!“

„Hoj! Kaj je?“

„Le pojdi lês! Gosta imaš!“

„Precej! Povežemo še, pa pridem. Stopita tačas v hišo!“

Debeloglav in kmet stopita v Beligojev dom, kjer je gospodinja ravno kuhala večerjo.

„Soseda! Gosta sem ti pripeljal.“

„Oh, jemnasta, sosed, sedaj le na noč! Ali ga ne moreš prenočiti sam, ker veš, koliko je nas, da nimamo prostora v hiši niti pri skledi?“ Govoreč je ogledovala tujca, ki je vsled tega stopical in godrnjal.

„No, no, no! Pa ne bom nadlegoval.“

„Oh, mož, ne zamerite; ko bi vi vedeli, kako je pri nas!“

„Ti, soseda, le sprejmi moža! Vaš žlahtnik je. Ako pa ne bo postelje, prenoči lahko pri nas. Kaj ne, mož? In zajel bo tudi tako pri nas.“

na Dolenjskem, od tam, kjer je vaš rod doma, saj se tudi vi za Debeloglava pišete.“

„Res je! Od tam so prišli predniki mojega moža in so prinesli s seboj ime Debelo-

V narodni noši.

Risal Ant. Koželj.

„Žlahtnik?“ začudi se neverjetno gospodinja. „Pa vas ne poznam.“

„Kakor jaz vas ne, pa zato smo si menda vendar v rodu. Jaz sem Debeloglav z Višave

glav. Bo že res tako. Pa stopite v hišo, jaz pokličem moža, ki se mudi v ogradi.“

„O, ni treba. Sem ga že poklical sam poprej-le.“

V zibeli je spalo dete, drugo se je igralo sredi hiše z deščicami in klinčki, dvoje večjih je pa prišlo za njima ter sedlo h peči, da si ogledata neznanega strica.

Debeloglav razvije culico in dá otrokom nekaj peciva, izprašujoč jih po imenih.

„Mož, glejte, da vam ne zmanjka“, zasmaje se kmet. „To niso še vsi.“

„O, ne, ne!“ vzdihne ona. „Tega mrkaja je toliko, da ga je res že preveč. Pa, kakor je božja volja.“

„Tako je! Z božjo voljo jih je pri vas dosti, pri nas pa nič, dasi smo želeli.“

„O, to se lahko pomaga“ — nasmehne se Beligojka. „Izberite si katero pri nas, saj lahko pogrešimo, seveda, ako smo si res v rodu — in vi boste imeli veselje, ako vas otroci veselé, mi pa manj skrbi.“

„Soseda, menda ti ni nobeno odveč. Sedaj ponujaš, ko bi pa prišlo do tega, bi si pa gotovo premislila.“

Beligojka se nasmeje.

„Človek jih je včasih žalosten vsled samih skrbi, pa vendar so nam dostikrat v veselje . . . Vsedita se in počakajta njega, jaz moram pred peč, da mi ne vzkipi.“

Možaka sedeta h mizi vsak na drug vogal in začeta razgovor o vremenu in letini. Debeloglav je med tem opazoval. Videl je revščino, ki se je držala hiše, videl je pa tudi zdrave otroke, ki so sedeli pri peči. In zato je blagroval svojega žlahtnika, in mu zavidal. Navzlic svojemu premoženju se mu je zdel žlahtnik premožnejši in srečnejši, kakor je bil on.

„Da ni bila božja volja . . .!“

Zamisli se in za hip mu vzplava njegov duh na Višavo, na ono Višavo, koder se že dolgo, dolgo ni razlegal otročji jok in krik.

Ropot ga vzdrami, da posluhne.

„Franca, kdo pa je prišel?“

Žena stopi na vežni prag in pripoveduje zamolklo, kar se je pa vendar slišalo v hišo:

„Tvoj žlahtnik je. Tako pravi in menda bo res, ker je nekoliko podoben tebi. Pa zdi se mi, da je premožen. Otrokom je peciva prinesel. Videti je, da ima rad otroke. Dejal pa je, da jih sam nima.“

„Dom in svet“ 1900, štev. 12

„Bo pa že kakšen stiskač, ker mu ni dal Bog otrok, boječ se, da bi jim hrane ne privoščil. Kaj neki iztiče todi na starost? Kje je pa bil doslej ta naš žlahtnik, da ga nismo spoznali? — Ljubezen ga ni sem prignala. Dvomim.“

„Meni se ne zdi napačen. Pa boš sam videl, le brž zapelji voz in stopi v hišo! Vem, da te težko čaka.“

„Pa naj gre!“

Voz zropota naprej.

„Ta dva tudi ne vesta, kaj govorita in tiho se ne znata pomeniti“, zagodrnja sosed.

Debeloglavu je vroče prihajalo.

„Stiskač! Zato ni otrok!“

Njegov duh je šinil v preteklost, da presodi resnico Beligojevih besedij. In njegov duh je vpričo takega očitaja sodil in obsodil Debeloglava ko stiskača, da je le-ta vzdihnil:

„Moj Bog, ko bi bil to vedel! Zakaj nisem že prej nikdar prišel na Visoko!“

Vzbudilo se je v njem nekako kesanje, neznana sramota, da si je mislil:

„Kako bom pogledal temu žlahtniku v oči, ki me pozna, dasi me še nikdar ni videl.“

„Tako-le se pa včasih kaj zve!“ pravi Debeloglav.

„Nista tako hudobna kakor pa nerodna“, odgovori jezno sosed, ker se je Beligoj tako slabo obnašal.

Ni minulo dolgo časa, pa pride gospodar počasi v hišo.

„Dober večer!“ pozdravi zamolklo in obstoji pri vratih, ostro motreč gosta.

„Pozdravljen, moj neznani žlahtnik!“ izpregovori vljudno Debeloglav, kolikor je pripustila njegova natura, vstane in stopi naproti ponujajoč desnico.

„Žlahtnik? — Od kodi?“ vpraša Beligoj, držeč Debeloglavovo desnico.

„Od tam, kjer je bil doma tvoj oče.“

„Torej Debeloglav z Višave?“

„Debeloglav!“

„Tako je prav! S kakim namenom pa si prišel od tamkaj?“

„Prišel sem z dobrim srcem!“

„Bog daj!“

Beligoju je izginila nezaupnost z obraza. Žena je bila med tem posvetila in otroci so privreli skupaj.

Debeloglav je razdelil vse, kar je imel.

„O, ko bi bil vedel, da jih je toliko, prinesel bi bil več . . . Predno pojdem, jih bodem moral prešteti. Srečni ste!“

„Devet jih je, starejša dva sta še zunaj“, pravi Beligoj. „Ako dobimo pa še deseto, kar je vse mogoče, naj gre desetnik ali desetnica po svetu, ker pri meni res ne bo več prostora.“

„Kjer jih devet je, bo pa še deseto zajemalo“, pravi sosed.

Beligojka se zadovoljno zasmije:

„Prav praviš, sosed! Bo že Bog poskrbel.“

„Ej, seveda, skrbel bo že, toda trpel bom jaz. Pa naj bo kakorkoli, zakaj bi si sedaj belili lase, ko imamo žlahtnika tukaj! Tako-le sva si še potem takem mi dva malo v rodu?“

„Menda še precej! Ako se ne motim, sva bratrancev otroka. In to je še bližnje koleno!“

„Če ne tretje?“

„Kaj bosta iskala sedaj žlahtanje“, pometgne se ona odločno. „Ti, dedec moj, ti si Debeloglav, ta mož je Debeloglav, jaz sem tvoja žena, in to so najini otroci, in to je menda vse skupaj žlahta, dobra žlahta, pa naj je v tretjem ali pa sedmem kolenu. Za mizo se mi spravite!“

Beligojki se je žlahtnik z Višave prikupil, ker ni prišel k otrokom praznih rok.

„Večerja bo kmalu! Zajeli boste tudi vi, žlahtnik naš. Ne vem, kako bi zinila, da bi bilo prav.“

„Kar po domače. Za mene pa ni treba skrbeti, ker nimate.“

„Kdo to pravi?“ zajezi se ona.

„Saj si povedala prej, da nimaš prostora, ko sva prišla s sosedom sem“, zavrne jo ravnodušno Debeloglav.

Sosed prikima.

„Prej? Moj Bog, kdo je pa vedel, da si naš žlahtnik, pa povrh še najbližji žlahtnik mojega moža? Naš človek si! Zate je prostora in vsega dovolj v naši hiši, — kaj ne, Štefan?“

Mož čudeč se pogleda Debeloglava in ženo.

„Prišel si tako od daleč, in prvič se vidimo nocoj, pa nečeš ostati pri nas, da bi z nami zajel in se kaj pogovorili! Zakaj?“

„Oh, veš Štefan“, oglasi se žena, „jaz sem prej godrnjala, ko sta prišla sem s sosedom, ker ga nisem poznala. Saj veš, kako je. Odpusti mi, Debeloglav, in te sramote nam nikari ne naredi!“

Pa prime žlahtnika za roko.

„Pa ostanite!“ pristavi sosed. „Saj ni tako hudo, kakor je prej vpila.“

„Ako res nisem za nadlego, kar nisem rad, pa ostanem. Res bi mi bilo žal, ako bi moral tako naglo odtodi, kamor me je od daleč pripeljalo srce, ne da bi se bili do dobra seznanili.“

Beligoju je bil Debeloglav všeč.

„Ne sodi moje žcne po besedah! Ako je kaj napačnega zinila — oj, kolikokrat ženska napačno zine! Odpusti ji in ostani! Njeno srce ni tako slabo, kakor njen jezik!“

(Dalje.)

Tam na zahodu . . .

Tam na zahodu pa vsak se večer
zvezda svetla zaleskeče,
lepše ne sveti nobena nikjer:
zvezda to moje je sreče.

Tam na zahodu pa deva za mé
vsak večer moli goreče,
kakor na nebu, v očescih se nje
zvezdica — solza leskeče.

Narjan Pretko.

osmih urah mu postavim pred grad tristo Uskokov, ki mu prelezejo zidovje kakor divji mački.“

In res se je gospod Šajer bal Lenkovičevega imena toliko, da je bila noč mirna razven nekoliko vrišča in šuma kot odduška onemogle jeze, ki si ni upala udariti. Pozdravit pa je prišlo župnika mnogo župljanov, ki so že žalovali, da jih je zapustil in prepustil lutrskemu navalu.

„Zdaj pa mi povejte, gospod župnik“, dejal je Lenkovič, „kdo da je ta Gregor; ker ves dan me že muči radovednost. Malo je tako brhkih junakov in tako smelih še manj. Ne vem, kako bi se bilo davi godilo gospodu vikarju in meni, da ni priskočil on o pravem času. Meni se ni hotel razodeti; a vi ga poznate, kakor se vidi, in veste njegovo skrivnost. Vnet katoličan je; a to ni noben razlog, da bi tako strastno črtil in proklinjal deželnega glavarja; in čemu jezdi v Žužemberk?“

„To je dolga zgodba“, dejal je župnik, „in če vas ne nadlegujem in vas rana ne boli preveč, povem vam jo. Morebiti bodete med tem zaspali, kar bi bilo za vaše zdravje

dobro, tedaj velika zasluga mojega pripovedovanja. — Ta Gregor torej je sin, nezakonski sin glavarjevega bratranca, Jurija Turjačana v Žužemberku, ki leži na smrtni postelji in je morebiti že izdihnil dušo, ne da bi bil videl ljubljenega jedinca še jedenkrat.“

Komaj je bil začel župnik pripovedovati, ga je vznemirilo rožljanje orožja in topot konj v tihi noči, da se je pritisnil k Lenkovičevi postelji. Vikar Polidor pa je stopil k oknu in razločil četo konjenikov, ki so hitro jezdili proti Žužemberku. Nekateri so nosili goreče bakle, od katerih so letele debele iskre in se vil črnosivkast dim. V temnordečem žaru so se posvetili tu in tam divji obrazi in karabinke na hrbitih in meči ob bokih.

Lenkovičev hlapec je prišel povedat, da je jezdil mimo deželni glavar in z njim kakih petdeset konjenikov.

„Bog se usmili! Kaj bo pa sedaj!“ vzdihnil je župnik.

„Kaj bomo slišali jutri! Strašna nesreča!“ Potem je nadaljeval pripovedovanje.

(Dalje.)

O ta testament!

(Novela. -- Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

III. „Vidva mi dajta otroka!“

Drugi dan je bila nedelja.

Debeloglav je vstal zgodaj, da je šel s svojima žlahtnikoma k maši.

Ker so šli otroci k drugi maši ob desetih, so se žlahtniki lahko v miru razgovarjali.

In so se tudi celo dopoldne.

Opoldne sta Beligoj in žena vedela, da je žlahtnik Debeloglav brez otrok in da nikakega upanja nima več, da bi ga kdo klical očeta.

Pripovedoval je:

„Vsega imam dovolj, česar koli mi je treba za zložno življenje. Obilno me je Bog oblagodaril s posvetnim blagom: le jednega mi ni dal, po čemer sem vedno hrepenel, — z a r o d a. Oh! in to je kazen, najhujša kazen, s katero me je kaznoval naš Bog! Morda se pokorim za svoje grehe in grehe svojih očetov in dedov, kdo ve? Sam sem! Z ženo sva vedno molila, pa vse zastonj: Bog je storil po svoji previdnosti. Pravega veselja nisem užival, in čim starejši sem, tem manj me veseli vse. Tako grem smrti nasproti z

zavestjo, da se me po smrti ne bo spominjal nihče več, da spomin za menoj izgine takrat, ko se izgubi zadnji glas zvona ob mojem pokopu. Kdo naj se me pač spominja? Kdo naj ima še kake dolžnosti do mene? Hahaha! Oh, pa da bi vsaj vse mogel vzeti s seboj, da bi z mojo smrtjo izginilo tudi moje premoženje, da ne bi prišlo v nepoklicane roke! Oh, kolikokrat so me mučile slične misli in mi grenile to tavanje na zemlji brez smotra!

Puščoba in dolgčas sta me obdajala krog in krog.

In kakor prinese veter včasih v nemo samoto glas zvona iz neznane daljave, tako je tudi v to grozno zapuščenost na Višavi prinašal spomin glasove iz daljnje mladosti, ko sem se še zibal na kolenih svojega očeta in poslušal pravljice in pripovedi iz njegovih ust. Takrat sem zvedel, da imamo žlahto daleč, daleč na Visokem. Izprva sem bil nevoljen na te glasove in se jim posmehoval: žlahta! hahaha! Kaj mi je mari? A ta glas mi je čimdalje večkrat budil spomin na žlahto, sprijaznil me je naposled in se mi priljubil, in sedaj sem tu, da se spoznamo. Oh, jaz nisem prišel k vam iskat prijateljstva, iskat dobička, jaz sem prišel k vam, da se za nekaj hipov iztrgam zapuščenosti, v kateri bivam na Višavi.

Jaz vas hočem poznati. Morda že v kratkem potrkna smrt na moje rame in mi veli pustiti svet, a jaz hočem imeti nekoga, komur izročim svoje imetje. Zato sem tukaj. Polagoma sem se sprijaznil z mislijo, da morda ima žlahtnik otroka, katerega bi lahko posinovil, kateremu bi z mirno vestjo izročil svoje imetje. Kri je kri.

Z veseljem sem videl, da je vaju Bog oblagodaryl z večjim blagom, kakor najin zakon. Vidva pa dajta, da tudi jaz okusim nekoliko vajinega veselja, in hvalil bom Boga, ker mi je dal vsaj dobro žlahto.“

Beligoj in ona se spogledata, in on odgovori:

„Janez, žlahtnik moj! Objela te je žalost. Nevolja zveni iz vsake tvoje besede, ker se ti zdi, da si nesrečen, zapuščen, pozabljen od Boga. Nikar tako! Ne sodi prehudo! Ne

misli, da si nesrečen bolj kot si, ker nimaš otrok in ne blagruj nas zaradi otrok, ker sreče, o kateri sanjaš, ni.

O, srečen, srečen si, Janez! Ko bi ti okušal to, kar okušava midva, gotovo bi govoril drugače.

Otroci! Sreča? Haha! Pokora, nadloga, revščina, nepokoj in kaj vem, kaj še vse. Oh, koliko nočij si ti mirno spal, ko jaz nisem zatisnil očesa! Skrb je odganjala spanec. Rêdi, oblači toliko otrok in naposled jih preskrbi! Pa pride bolezen, jok in stok, pa bodi vesel! Truden si, ker delaš za žive in mrtve in bi si rad odpočil po noči, pa se daj, če se moreš! Jedno kašlja, drugo joka, tretje prosi jedi, pa spi, če moreš! Oh, kolikokrat sem si želel, da bi ostal sam. Oh, otroci, to so pokora, to ti rečem, Janez, in zavidam te, ker nisi užil toliko težav in skrbij, kolikor sem jih jaz od takrat, kar so otroci.“

„E, nu, tako hudo pa zopet ni, kakor vpiješ“, prestreže ga ona.

Beligoj se nasmeje:

„Ti si že pozabila solze, ki so ti tolikokrat močile lica. Skrbi se ti zdé ničeve. O, le počakaj, kaj bo še! Otroci rastejo, in skoro pridejo leta, ko pojdejo od hiše. In kam morejo praznih rok?“

„Kdo bi to skrbel! Bog jih je dal, Bog naj jih preskrbi“, zavrne ga ona.

„Tako je!“ pravi Debeloglav. „Človek bi obupal, ako bi se ne znal tolažiti sam. Pa vendar sem sam slab, nespameten. Vem, da sedaj ne more biti drugače pri nas, vendar me obide žalost in godrnjanje. Vstajajo želje, kakršne se ne morejo uresničiti nikdar. O Bog, odpusti mi slabost! Odpusti mi, ako sem te žalil in se vzdigoval proti tvoji volji. Sam sem in sam ostanem.“

„Revež!“ je vzdihnila Beligojka, ko je videla, da igrajo solze v žlahtnikovih očeh.

„Sam sem, premoženja imam, katero ostane tudi po moji in njeni smrti. Vzeti pak ne morem s seboj ničesar, kakor svoja dobra in slaba dela. Ta pojdejo z menoj. Slabega nisem sicer delal nalašč, vendar bo treba dati kaj za dobre namene in druge

ustanove, da zbršem svoje grehe. Drugo pa zapustim tistemu, za kogar vem, da je vreden biti moj naslednik. In kaj bi še nadalje oprezoval in govoril v okoliščinah! Prišel sem sem, da si izberem naslednika. Večkrat sem premišljal, komu naj zapustim premoženje. Žena je stara, potrebovala ne bo mnogo, ako me preživi, bližnje žlahte nimam . . . Vidva mi dajta otroka! Toliko jih imata, da jih je tukaj preveč, lahko ga pogrešita. Dobro mu bo . . .“

Obema je igralo srce veselja in sreče. Spogledala sta se in razumela se. Pa pravi Beligoj:

„Otroka? Lastno kri? Ne dal bi ga, ako bi ne vedel komu, naj bi se mu obetala še taka sreča. Tebi pa precej! Naš žlahtnik si, dober človek si, dobro hočeš otroku in nam! Izberi si ga, katerega koli, samo najstareji mora ostati doma, ker ima moje ime . . .“

„Velja!“ potrdi Debeloglav in seže Beligoju in ženi v roko.

Beligoj je hvalil Boga, ker je pripeljal Debeloglava v hišo, pa mu ni dal zaroda.

Popoldne si izbere Debeloglav drugega sina Beligojevega — Ivana.

Debeloglav je všečno ogledoval čvrstega dečka.

„Pojdeš-li z menoj na Višavo?“

Ivan pogleda Debeloglava, pogleda očeta in mater, zardi in pogleda v tla.

„Kajpak, da pojdeš!“ pravi oče in namožikne.

„Ali se me bojiš?“ vpraša ga ljubeznivo Debeloglav, prime za roke in ga pogleda.

„Pojdem, — saj menda ne za zmerom!“

„O, dokler ti bo všeč, če pa ne, saj veš, kje smo“, potolaži ga mati.

„Mislim, da se ti ne bo tožilo po ničemer, zakaj na Višavi ne boš pogrešal ničesar.“

Tako je dobil Debeloglav naslednika. Ni bil sicer njegov sin ali hči, pa tudi ne tujec, bil je žlahtnik. Rad bi ga bil vzel s seboj precej, pa ga ni, ker Ivan ni imel dovolj obleke, a da bi šel prazen od doma, niso hoteli stariši. Obljubil je Beligoj, da ga pripelje sam, kadar bo narejena obleka. Drugi

dan se je vrnil Debeloglav potolažen in vesel domov.

IV. „Sina sem dobil.“

„Šele sedaj si prišel? Dobro, da še nisi pozabil, kje si doma! — O, ti! — Glej, pa komaj že hodiš, nisi mogel počivati nikjer?“

Tako ga sprejme žena v ponedeljek zvečer.

„Vidim, da si me komaj čakala, ker tako veselo klepetaš!“

„I, kajpak! Pa bi bil še ostal, ako se ti zdi, da si prišel prezgodaj. Kaj so ti neki dali, da nisi mogel domov?“

„Ugani!“

„Kajpak! Sedaj si bom pa še s tem glavo ubijala! Kaj boš jedel? Ko bi bila vedela, kdaj prideš, pripravila bi ti bila. Tako pa — — — Sinoči sem vrgla v pominjak, opoldne je hlapec pospravil, kar je bilo zate pripravljenega, nocoj si pa že nisem upala ničesar pripraviti. I, kaj je bilo vendar?“

„Ugani!“

Staremu je žarel obraz od veselja, kar je njeno radovednost še bolj podžigalo.

„Povej!“

„Ugani!“

„O, ti, dedec! Pa sam vedi! — Kaj boš jedel?“

„Daj, kar veš, da rad jem! Prinesi mi vode, da si umijem noge, truden sem!“

Žena prinese vode in mu pomaga sezuti čevlje.

„Povej vendar!“

„Ugani!“ zasmije se Debeloglav.

„Čak!“ zjezi se ona in zropota v kuhinjo.

Stari si je pa umil noge in se zadovoljno smehljaj.

Ko je prinesla večerjo, je videl Debeloglav, da ima žena vse oči mokre.

„Hahaha! Zopet je malo togote! Glej, glej, tako si že stara, pa si vendar še tako nagla, da vse vre in kipi po tebi! Obriši si oči, obriši! Sina sem dobil.“

„E-e! Pojdi! Ne govori tacih.“

„Ne verjameš? No, boš videla!“

„E, kaj boš govoril! Kar ne more biti, pa ne bo in — —.“

„Hahaha! Zibati ti ne bo treba, pa vendar imava sedaj sina.“

„Nikar ne sanjaj!“

„Boš že videla!“

Debeloglav ji je povedal vse. — — —

Nekako štirinajst dni potem je prišel Beligoj s sinom na Višavo.

„Sta vendar prišla? Dolgo vaju ni bilo! Bal sem se že, da Ivanek ne bo hotel od doma“, je govoril Debeloglav, ko ju je sprejemal.

„Maruša! — Maruša! . . . O, pojdi sem! Oj, Maruša!“

„Sedita, sedita! Vem, da sta trudna. Jaz sem bil zadnjič komaj prikrevsal. Ivan, te zelo bolé noge?“

„Daleč je, daleč!“ pravi Beligoj.

„Kaj pa ti je? Kaj vpiješ?“ privpije Debeloglavka iz kleti.

„Vidiš, prišla sta. Lej ga! Ta je najin žlahtnik Beligoj z Visokega, ta pa najin Ivan.“

„O, križ božji, pa tako vpiješ, da sem se vsa prestrašila! Vidva sta? Bog vaju sprejmi! Gotovo sta lačna. Zadnjič sem njega komaj napasla, ko je prišel od vas, tako ga je bila zdelala pot.“

„Nikar! Nikar! Pa brž napravi, kar misliš!“

Ona odide v kuhinjo, Debeloglav pa vzame culi, ki sta ji bila prinesla.

„Nekaj obleke je, da ne bo hodil todi raztrgan“, meni Beligoj.

„O, bi mu bil že jaz dal napraviti!“

„Vem, da mu ne bo manjkalo ničesar, da boš bolj skrbel zanj, kakor je mogel njegov oče, dasi bi rad: toda, saj veš, kjer so otroci, je revščina. A raztrganega in bo-sega nisem mogel dati od hiše.“

„Ti bo pa kdaj vrnil. Ali si šel rad od doma, Ivan?“

Mladenič zardi.

„Tako! — — Še rajši bi bil ostal doma.“

„Ne zameri mu! Mlad je še, pameti še nima! Od doma ni bil še nikdar, zato misli, da je doma najboljše in najlepše.“

„O, saj vem, kako je! Mene ne bi bil nihče spravil po svetu. Pa k nam, Ivane moj, nisi prišel med tujce, ti si prišel domov, tu bo tvoj dom. Jaz ti bom namestu očeta, in žena moja bo tvoja mati.“

Ivan pogleda svojega očeta in duh mu splava na Visoko k materi.

Kmalu se je kadilo pred njimi na mizi. Beligoj je čvrsto zajemal, Ivanu pa ni šlo. Z žlico je mešal po skledi. Poznalo se mu je na obrazu, da mu je hudo.

„Ivan, ali si bolan?“ vpraša Debeloglav, prime ga za glavo in mu pogleda v oči.

Videl je, da so mu igrale v njih solze.

Položi žlico in gre iz hiše, da se skrivaj zjoka.

„Tožilo se mu bo po domu“, pravi Debeloglav v skrbeh.

„Tožilo“, nasmeje se Beligoj. „Morda! Pa rad bi vedel, po čem? — Tukaj bo imel pač vsega dovolj.“

„Stregli mu bomo, dokler se ne privadi. Ako bo priden, zapustim mu vse premoženje.“

„Pa prav priden bo moral biti“, dostavi Maruša.

Beligoj si je drugi dan ogledal posestvo. Njegovo kmetiško srce se je smejala, ko je videl lepo polje, travnike, krasni gozd, živino, orodje in druge reči, in sladko ga je božala zavest, da bo nekdanj njegov sin gospodaril tukaj . . .

Zato je pred odhodom prosil Debeloglava, naj strogo ima Ivana, in sina, naj sluša strica.

Z velikim zadovoljstvom je odhajal Beligoj, s težkim srcem ga je spremljal Ivan.

„Z Bogom! Debeloglav: Moj sin je sedaj tvoj sin, skrbi zanj, kakor bi bil tvoj“, reče mu pri slovesu.

„Bodi brez skrbi, Beligoj! Nihče ni še ljubil tako svojega sina, kakor bom jaz Ivana, ako bo delal po moji volji in me slušal. Moj sin je sedaj, in jaz sem njegov oče.“

Ivan je šel še nekaj korakov z očetom in mu šepnil:

„Oh, oče, domov bi šel rad. Meni ni tukaj všeč. Oče, ne zapustite me!“

„Sin, bodi pameten, čaka te bogastvo. Tvoj oče sem in ostanem jaz, a sedaj imej strica za očeta, dolgo itak ne bo.“

„Oče, kaj bogastvo, domov, domov!“
Ulijó se mu solze.

„Otrok nespametni! Ne jokaj se! Vidim, da še prav nič ne sodiš. Z Bogom!“

Podá mu desnico. Sin se ga oklene okoli vratú in poljubi očeta prvič v življenju.

„Ne pozabite me! Pozdravite mater, brate in sestre.“

„Ivan, bodi pameten!“

Debeloglav je od daleč gledal prizor. V srcu mu je vstajala nevoščljivost, žalost, ljubosumje.

„Sedaj je moj, a vendar še objema svojega očeta“, zamrmra sam s seboj. „O Bog, samo mene si tako zapustil!“

Počasi ozirajoč se za svojim očetom, je prihajal Ivan.

„Ivan, sedaj si moj!“ izpregovori Debeloglav in ga prime za roko. „Tudi mene boš imel rad.“

Ivan ga je pogledal v obraz in si mislil:
„Ti nisi moj oče!“

Debeloglav je pričakoval, da bo Ivan strastno stisnil njegovo roko, ter ga morda objel, pa je bil hladen in roka je bila kakor mrtva v stričevi desnici.

Globoko je vzdihnil Debeloglav in si mislil:

„Ko bi ti vedel, kako sem potreben sinovske ljubezni, stisnil bi me in objel, kakor si svojega očeta.“

Za roko je pripeljal Ivana, ki se je pogosto oziral za očetom, na Višavo, kjer je posledaj ostal. (Dalje.)

Kam sedaj?

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

III.

Iz tvornice so zaradi kraje odpustili veliko delavcev. Franja niso.

„Ali nisem pravila, da človek ne sme biti preveč pošten?“

„Pavla! Pošten, pošten! Vsaka nepoštenost pride na dan; moja je že in mi bi morali za drugimi po svetu, ko bi bilo prav. A, kam?“

„Pa pojdi, kmetiška grča! Saj sem vedno trdila, da si kmet, kakor poleno trd kmet.“

„In pa pošten, reci!“ je pristavil pikro, zaškripal in odšel.

Tudi ona mu posledaj ni več kakor običajno postiljala z izbranim cvetjem svoje meščanske navideznosti: molčala je, sluteča resnico njegovega domnevanja.

Sploh je posledaj često nastal molk sredi njunega pogovora. Franju se je usiljevala kakor nadležni komar sitna misel: kaj, ko

bi bila ta-le njegova Pavla resnična igrčka botrčka Ninellija? Ona se je strašila tega molka, češ, kaj se zgodi, če Franjo zve njene nerodnosti, zveze, nezvestobo? In on ve, da pride vse na svetlo, mora priti... kmetiška grča babjeverna!

Bala se ga je.

Ko je bilo treba kaj kupiti, ni često niti vprašala njega, marveč kupila sama in plačala.

Spoznávši, da mu to ni nevšeč, je kupovala in plačevala teden za tednom, če je le imela dovolj ekstra-drobiža. Pozneje je ob nedeljah popoldne ponudila celo njemu nekaj desetec za razvedrilo in polič vina. No, on se je branil, nekolikokrati celo robato obregnil, jo pogledal sumljivo in odšel s svojimi desetecami iskat družbe in zabave, katere pa ni našel.

Mučilo ga je vprašanje: „Odkod jemlje?“ Ne dognávši odgovora, je iztezgal roko za

bolnik mirú in ne mara obiskovavcev. Gospa ima vajeti v rokah in predrznost in nasilnost protestantov raste po Žužemberškem in Soteškem. Gozdarja Brodnika, ki je moral dati hčer v grad za deklo, posebno črté ter mu nagajajo kolikor morejo; podložnike silijo poslušati lutske pridige v grajski kapeli, in ubogo, preprosto ljudstvo je vse zbegano in ne ve, katera vera da je prava, katera kriva, in blodi v zmoti, ne da bi se zavedalo. Vse se bo pa še shujšalo po go-

spodovi smrti; in Bog ve, če je dobil Gregor še živega, in kako se bo godilo njemu samemu! Grozne reči bomo slišali morebiti jutri.“

To je bila župnikova povest, ki jo je končal s tiho molitvijo za ljube znanke, za katere se je bal. Lenkovič je bil zaspal med pripovedovanjem, in vikar Polidor je dremal poleg postelje. Spravila sta se tudi ta dva k počitku. Vojaki pa so stražili, dokler ni mirno prešla noč. (Konec.)

O ta testament!

(Novela. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

V. „Iz Samote prihaja prokletstvo.“

Ivan je bil čvrst, priljuden fant v sedemnajstem letu. Na Višavi se je kmalu udomačil. Pri polni skledi je pozabil na Visoko. Oče, — tako je moral reči stricu Debeloglavu — ga je imel rad, in mati — Maruši je dobro delo to ime — je skrbela zanj kakor za svojega otroka. Tovarišije seveda ni bilo na Višavi, ki je samotno selišče. Ivan je odraščal.

Kmalu je vedela vsa okolica, da je Debeloglavov sorodnik, kateremu izroči premoženje.

„Glejte, kakega sina je dobil!“ pogovarjali so se ljudje. „Debeloglav si je dobro izbral.“

„E-e, izbira se lahko, ako pa kar v naročje pade, ne more se izbirati. Fante ima srečo! In ta bo tudi srečna, ki ga bo dobila.“

Takrat se še Ivan ni dosti menil za ženske.

Vsi so bili ž njim prijazni, zakaj premožnemu kmetu se bojé zameriti. Polagoma je postal Ivan ponosen, češ, Debeloglav sem, bogat bom, kdo nam pa kaj more!

Z osemnajstim letom se je Ivan z Višave postavljaj pred cerkvijo v prvo vrsto, in vsakdo je hotel biti njegov tovariš.

„Naš je najgorji“, menila sta se včasih Debeloglav in ona. „Ni vsak tak. Raven kakor jelka in rdeč kakor mak. Dobro sem izbral.“

Debeloglav ga je vzel rad kam na pot, — v semenj ali pa po kaki kupčiji. Nekoč pa mu je bilo vendar žal, da ga je vzel s seboj.

Gori po Rovtih sta ves dan iztikala za kravami, ali kakšno drugo živaljo. Mrve je bilo dosti, prostora v hlevu tudi, pa si je mislil kmet, da je dobro, ako se kaj priredi. Zato sta šla. Kupila sta kravo s teličkom. Ker je bilo že kasno in po cesti daleč na okoli, mahneta po kolovozih in stezah navprek po pašnikih, travnikih in gozdih. V mraku prideta po ozkem jarku, po katerem je šumel potoček do samotnega mlina.

„Aj, aj, kam pride človek, ako kolovrati po neznanih potih!“ izpregovori Debeloglav, popraska se za ušesom in pogleda na desno čez vodo in na levo v breg, toda ni bilo druge poti kakor naprej ali nazaj.

„Ali ne greva proti domu?“ vpraša Ivan.

„Greva! Le hitro poženi, da prej prideva, zakaj mrači se, in še debelo uro imava do doma.“

S palico ohladi kravo po rebrih, da hitreje stopi, Ivan pa požene telička. Ko pri-

deta vstric samotnega mlina, pade z velikim hrupom zatvornica in voda zašumi čez jez.

Teliček prestrašen poskoči, zaruče, iztrga se in zdirja v gozd. Krava, že nekoliko sama prestrašena, šine za teličkom in potegne starca s seboj.

„Lovi! Ivan lovi, da ne uide!“ zavpije Debeloglav.

„Ljudje božji, pridite pomagat! O, sveta devica, ušlo mi bo tele in bo podivjalo. — Pomagajte! Ivan, teci!“

Ivan je lomastil za teletom, Debeloglav se je boril s kravo in kričal na ves glas, da prihité ljudje iz mlina.

„Kaj pa je? Kdo vpije?“ vpraša ženska.

„Pomagajte, tele nama je ušlo v gozd, sedaj hoče pa še krava za njim! Pomagajte nama, ne bo zastonj!“

Pripovedujoč ni pogledal ženske.

„Hihihi“, zareži se le-ta. „Debeloglav z Višave! Dolgo se nisi dal videti, možiček! Ali vé tvoja stara, da pohajaš todi? Hihihi!“

„Pomagaj!“

„Hihihi, kako ponižno! Otroka, pojditu lovit!“

Deklica sedemnajstih let in njen mlajši brat zdirjata za teličkom v gozd, kjer se razvije krasen lov.

„Moj Bog, da bi vsaj ne ušlo! Potem ga ne dobimo več živega, pa pojde trideset gol-dinarjev k zlodeju! Lovite!“

„Hihihi, kako te suče“, smejala se je ženska in ga z v bok uprtimi rokami gledala, „kakor stara doma!“

„Molči!“

„O — o! — Nič ne ukazuj! Nisem tvoja žena, saj veš, da si me bil pustil. Ti pohlepnost!“

„Bohoho, sivka, bohoho!“ je pogovarjal kravo, z očmi je spremljal lov, z ušesi je pa lovil besede mlinaričine.

„Kaj ne, Debeloglavček, na starost ti je postalo dolgčas, he? Žena je ostarela, denar je mrzel in nič otrok, hihihi.“

„Ali te to kaj skrbi? A? Ali sem ti bil kaj dolžan? A?“

„Nič dolžan!... Hihihi! — kolikokrat si premeril pot do mene v Samoto, koliko nočij

sem prečula zaradi tebe! Obljubil si, da me vzameš, hu! potem si se polakomnil na denar, katerega si dobil z ženo, a dobil nisi božjega blagoslova... sama sta, hihihi! Izgine naj tak rod s površja, tako je sklenil Gospod. In prav je! Otroci bi bili ravno taki kakor stariši, zato ti jih ni dal. Kdo ti zatisne oči?“

„Moj sin... Lej ga!“

„Tvoj sin? Norec! Misliš, da ne vem, kje si ga dobil? Kdaj li je imela hruška sadje, ako ni cvetla? Drugi rod pride na Višavo, hihihi.“

„To tebi nič mari!“

„Nič! Veseli me pa le! Oh, tako ponosni Debeloglav, česar si je pozelel, je dobil, — sina ali hčere, česar je želel najbolj, pa ni bilo, hihihi. O! Ta bo na Višavi? Glej, glej, kaka kri! Ta bo morda boljši!“

„Poženi, Ivan!“

„Ti, fant“, je vpila za njima mlinarica, „Glej, da boš bolj pošten z dekleti, kakor je bil tvoj stric! In kadar boš gonil tele mimo našega mlina, bolj trdo poprimi, da ti ne bo ušlo, ker stari nerad pride sedaj v stope, dasi je nekdam vedno todi stopical. Stari na Višavi pa povej, da mlinarica v Samoti je srečnejša, kakor kmetica na Višavi, hihihi!“

Ivan je čudeč se gledal Debeloglava in pogledoval mlinarico, ki je vpila za njima.

„Kaj pa nama hoče?“

„Poženi!“

Palica je padala kravi po rebrih, in tele je rado divjalo za njo.

Stari je bil skop z besedami. Toda na vsem njegovem kretanju se je poznalo, da je razburjen, nevoljen. Nemiren je poganjal kravo, tepel jo in vpil nad njo, kakor da bi hotel prekričati notranji glas, kakor da bi hotel ubiti spomine...

„Vražje tele!“ mrmral je pred seboj. „Ravno pri mlinu mi je to naredilo! In ta pot, ki pelje todi! Zakaj nisva šla po cesti! Še vedno čedna ženska in pa jezična kakor nekdam! Pri tej bi ne bilo dolgčas.“

Ker Ivan ni dobil na svoje vprašanje odgovora, je videl, da staremu ni ljubo, da nerad odgovarja. Pa Ivan ni dolgo ugibal: Zakaj ne? Sam je imel dovolj premišljati.

Njemu je pa bilo všeč, da se je pri mlinu prigodila nezgoda... Zakaj? ... Šele sedaj se je spomnil, da se je pozabil deklici zahvaliti, ki mu je ujela tele.

Tleskne se z levico po čelu in pomisli:

„Kaj neki poreče o meni? O, tepec, kakršen sem! Ne vem, kaj mi je bilo!“

Ko se je vnela v gozdu gonja za teličkom, pritekla sta Ivanu na pomoč iz mlina deklica in deček. Tele je skakalo, plašilo se grmovja in dirjalo sem in tje, ti trije pa kričé in smeje se za njim. Deklica je ulovi za rep in zmagonosno zavpije:

„Je že naše!“

Požene se in je pograbi za ovratnik.

Tele je soplo. Sopli so pa tudi lovci. Živa rdečica je krasila obraz deklice.

„Na! — Sedaj ga pa bolj trdo drži, da ti zopet ne uide“, reče deklica in pogleda Ivana.

Ivan je prijel ovratnik in kakor nem zrl deklico. Videl je njene velike, temne oči, cvetoča lica in bele zobe, njen smeh ga je vnel po vseh udih. Zaobrnil je telička in ga vlekel s seboj v dolino, ne da bi se bil kaj zahvalil. Samo očij ni mogel obrniti od nje.

„Čigav pa si?“

„Debeloglavov z Višave.“

„De-be-lo-gla-vov!“ ponovi deklica in oba z dečkom se zasmejeta, da je odmevalo po vsem gozdu.

Pred odhodom se še enkrat ozre po deklici, ki se je smejala z bratom, in brat je še ponavljal:

„De-be-lo-gla-vov.“

Vse to je sedaj Ivanu rojilo po glavi. Neznana moč ga je vlekla h deklici, katero je videl danes prvič.

„Kam zahaja neki k maši? V Velikih Lazih je še nisem videl. Le kaj si bo mislila o meni, ker sem bil tako neroden?“

Molčé sta prignala na Višavo.

„Mislila sem, da priženeta celo čredo, ker vaju toliko časa ni bilo od nikoder. Pa samo dvoje vidim. To ni nič! To ni gospodarstvo! Dva človeka ves dan zapravljata čas in denar, pa priženeta naposled kravico s teličkom! In potlej naj bo kaj prireje!“ vpila je Debeloglavka po navadi.

„Molči! Molči! Kaj regljaš!“ ustavi jo mož. Iz glasú je zvenela nevolja.

„Seveda, molčim naj! Ves dan delam in skrbim. Napravim južino in večerjo zastonj, potlej pa naj molčim! Kodi sta hodila?“

„Za nosom!“ zavrne jo mož osorno.

Žena se začudi in ga pogleda. Začudi se pa tudi Ivan, ker tako osornega še ni videl. Spomnil se je, kaj mu je naročila mlinarica v Samoti.

„Da te je nos le še domov prinesel! Kodi je pa prej sledil? A? ... Človek skrbi in skrbi, potlej pa še vprašati ne sme ničesar“, pojavka Debeloglavka, in solze ji zaigrajo v očeh.

Ivanu se je smilila, pa je izpregovoril, da bi jo potolažil:

„Po Rovtih sva pretikala za živino, pa nisva mogla primerne živali dobiti. Domov gredé sva imela pa smolo. Pri mlinu v Samoti...“

Stric ga ostro pogleda, da mu je kar beseda ostala na jeziku.

„V Samoti? Kaj je bilo tam?“ krikne starka togotna in zapiči oči v moža, kakor da bi ga hotela prebosti. „Govori!“

„Splašilo se je nama tele, pa sva je morala loviti“, dokonča Ivan. Naročila mlinarice iz Samote si pa ni upal dovršiti.

„Tako! V Samoti sta bila?“ zakriči ona in zapreti možu z desnico. „Ti veš, dedec, da sem že stokrat proklela rod v Samoti, in pot, ki drži tje. Stokrat si mi obljubil, da ne pojdeš nikdar v Samoto, a sedaj tako izpolnjuješ obljube svoji ženi!“

„Pot naju je zanesla!“

„Ha, ne izgovarjaj se! Sramuj se! ... Iz Samote prihaja vse prokletstvo... Jaz nesrečnica.“

Solze se ji uderó po licu.

„Brez potrebe se čemeriš. Vse ni vredno besede.“

„Tako si vselej dejal... pa vendar!... Sramuj se!“

Jezna in objokana izropota iz hiše.

„Tako le ujame človeka ploha, da ne ve, kdaj... v ženski je vedno cel hudič, ki se vzbudi pri najmanjši priliki... Fant, sedaj si mu ti stopil na rep.“

„Jaz?“ ...

„Ti! — kriv sem pa sam, ker ti nisem naročil, da molči o vsem. Samote ne smeš nikdar imeti v mislih, mati te besede ne morejo prenesti. Videl si pa, da ni bilo nič napačnega. Prokleta ljubosumnost, to je hudič.“

Večerja jima ni dišala. Prerivala sta nekaj časa jed z žlicama, pa sta bila sita. Ivan se pokrije in odide v hlev, kjer je stari, gluhi hlapec vpil nad živino, da se je tujka kar tresla.

Zlekne se truden na posteljo, in vsi dogodki današnjega dne se mu zvrsté pred duševnimi očmi. Krasna podoba deklice iz Samote je zakrila vse druge slike.

VI. „Eh, to je bilo samo za kratek čas!“

Nekaj dnij je bilo na Višavi vse napeto. Govorilo se je samo najpotrebnejše.

„Ivan!“ ogovori ga mati čez nekaj dnij, „koliko časa je bil oče pri mlinarici?“

„Nič!“

„Nič? Resnico povej!“

„Prav nič. Meni je ravno pri mlinu tele ušlo, oče so me pa čakali in se vojskovali s kravo, ki je tudi hotela za teletom.“

„Zakaj tajiš?“

„Jaz?“

Ivanu udari kri v glavo, zakaj ni še poznal ljubosumja.

„Oče so ostali s kravo na poti. Jaz sem pa lovil tele, in mlinarjevi otroci so mi pomagali. Mlinarica je nekaj kokodakala nad očetom, toda ji niso dosti odgovarjali. Ko smo ujeli tele, sva pa šla.“

„Hm, pa res?“

Ivan ni odgovoril ničesar. Jazen je šel po opravku.

Maruša je od tega hipa zopet bolj spravljivo govorila z možem. Stregla mu je in ogovarjala ga ljubeznivo, da bi namestila, kar je bila zamudila. Oh, kolikokrat se je že pokesala zaradi svoje strasti! — Kolikokrat je že sklenila, da se nikdar ne bo dala premagati čustvom, ki so že tolikrat povzročili razpor, jezo, nevoljo in sovraštvo med

njo in možem! Ljubila je moža kakor skrbna žena, in nikdar ni bilo nič, da bi mogla dvomiti o njegovi zvestobi: vendar se ni mogla popolnoma iznebiti onega groznega suma, ki ga je zatajevala, krotila, ki pa je vendar dostikrat izbruhnil na dan kakor hudournik, ki podira vse jezove. Koliko grenkih ur je preživela vsled tega, koliko žalosti in krivice je prizadejala svojemu možu! Zdelo se ji je, da ima v svojem srcu priklenjenega vraga, katerega brzda in kroti, ki pa vendar dostikrat premaga njo in jo vleče na pot pogubljenja. Oh, kolikrat je prosila Boga in molila po noči, a strast — to ljubosumje se ni dalo krotiti.

Večkrat je premišljala, zakaj ima njeno ljubosumje toliko moč. Išoč vzroka si je dostikrat predočila vso sliko, vso povest moža pred zakonom in v zakonu.

Janez Debeloglav z Višave je bil imovitega kmeta sin. Ljubil je denar in dekleta. V gostilno ni zahajal dostikrat, tudi ni hotel pridobivati si prijateljstva vinskih bratov in tovarišev. In vendar je bilo v gostilni, ko je spoznal Magdaleno, mlinarjevo hčer iz Samote v gostilni pod Sloko goro, ko je bil tam nedeljski shod. Igrali so godci, in mladi svet se je vsipal v gostilno, da si ugasi žejo, zakaj vroče je bilo. Godci so pa igrali vesele in poskočne, da so mladino srbele pete. Marsikateri mladenič si je izbral svojo znanko in je zaplesal ž njo. In bolj so mladini žarela lica, hitreje se je pretakala po žilah kipeča kri. Juh! Hejsa!

Tudi Janez zavije v gostilno, da se ohladi in odpočije. Godba je igrala burne valčke, plesavci so trkali s petami in ukali. Juh! Hejsa!

Radoveden stopi Janez na plesišče.

„Oh, ko bi imel s kom plesati“, mislil si je Janez. „Tudi jaz bi se zavrtel, da bi se kri nekoliko premaknila.“

Obide ga strast in hrepenenje ...

Videl je znance in znanke, kako se vrté, kako objemajo, šepetajo, smejejo ...

„Glej“, dejal mu je neki glas: „Vse se ljubi, vse se veseli, ravno ti, bogatega Debeloglava sin, nimaš nikogar, s komur bi se veselil.“

Nevoljen se je obrnil od plesišča in mislil oditi. V tem ugleda pred hišo v senci lipe nekaj deklet.

„Te jih še pričakujejo“, reče si, a iz radovednosti jih vendar natančneje pogleda.

Vse so upirale vanj oči proseče in željno.

„Izberi!“ dejal mu je glas.

„Tukaj smo!“ vpili so mladi dekliški obrazi.

Pogumno stopi k njim in vpraša:

„Gremo plesat?“

„Zakaj pa ne?“ odgovoré drzno.

Samo jedna je molčala, zardela v lice in obrnila velike temne oči proseče v Janeza, da se kar ni mogel premagati.

Stopi k njej in jo vpraša:

„Kje je tvoj ljubček?“

Deklica še bolj zardi in odgovori:

„Jaz nečem nobenega! — Kaj naj počnem ž njim?“ Tovarišice se zahahljajo... Zdela se jim je otročja.

„Ali greš plesat?“

„S teboj? Kje imaš pa svoje deklet?“

Nato pa Janez zardi...

„Sedaj si ti moja! Pojdi!“

In objame jo čez rame, ter jo odvede na plesišče.

Stopi k mizi, kjer so sedeli godci, in zatoči po mizi srebrnjak, da je iznenadenje godcem kar sapo zaprlo in so se s čudenjem spogledali. Ples je prenehal.

„Koliko hočeš nazaj?“ vpraša glavar.

„Nič! Zagodite eno, da bodem mogel plesati. Juhu!“

„Katero?“

„Najlepšo, ki jo znate!“ zavrne Janez, zroč svoji plesalki v temne oči in ne meneč se za zabavljanje drugih plesavcev, katerim je bilo zmanjkalo taktov.

„Kdo je ta bahač? — Vrzite ga ven! — Sedaj je naš ples! — Nihče ne bode plesal! — A-a, Debeloglav se pripravljaj!“ —

Srebrnjak izgine v godčevem žepu, in poskočni valček zadoni. Janez in deklica se sprimeta in zletita po plesišču. Juh! Hejsa!

Izprva sta se vrtela sama. Marsikaterega prejšnjih plesalcev je mikalo, da bi jima nastavil nogo, a bali so se Janezove zamere.

Ta in oni je premagal ves srd in se spustil za njima.

Glasi krič, smeh, teptanje nog, vriskanje mešalo se je v glasove godbe. Plesavci so se pa objemali, stiskali, gledali si v oči, posmihovali, namežikovali in šepetali.

Juh! Hejsa!

Kasno popoldne je spremljal Janez z Višave svojo plesavko v Samoto.

Od takrat je Debeloglav z Višave dostikrat prispel v Samoto. Magdalena je ljubeče upirala vanj velike, temne oči in poslušala šepetanje njegovo in vračala njegove strastne poljube.

„Ti boš moja žena, moje vse.“

Hitro je tekel čas ljubezni in kakor bi se zaobrnil, minula so tri leta po oni nedelji, ko je Debeloglav plesal pod Sloko goro. Stari mlinar si je zadovoljno mël roke in se smehljal, kadar je videl, da prihaja mladi Debeloglav z Višave. Mislil si je:

„Krasen zet! Tudi jaz zapustim Samoto in se preselim k hčeri na Višavo. Na starost bom potreboval počitka.“

Prigodi se pa, da Debeloglav ni prihajal več v Samoto.

Nemir se poloti Magdaleninega srca, a staremu je bilo dolgčas.

„Kje je? Kaj mu je neki?“ skrbela sta oba.

Hipoma pa počí: „Debeloglav se ženi.“

Ta novica je odmevala tudi v Samoti in provzročila silno razburjenje. Magdaleni se je vrivalo sto vprašanj, sto črnih slutenj ji je grozilo, da jih je komaj odganjala:

„Ne, ne, ni mogoče! — Obljubil mi je! On me ljubi, ljubi samo mene! Ljubi čez vse!“

„Kaj? Ženi se? — In on nam nič ne pove! — Drugodi pripoveduje prej: oh, to ni prav!“

A kmalu prileti druga novica:

„Debeloglav se ženi na Globokem. Neko Marušo dobi in pa denarja kot toče.“

Magdalena obledi:

„Ne, ne, nikdar! Vi se lažete! Ni mogoče! Ha ha ha! On ljubi mene, samo mene! Vi se motite.“

„Dekle“, pravi stari, „take novice meni niso všeč. Jaz se moram prepričati.“

„Ne verjemite jim, oče... On ljubi mene, druge ne vzame nikdar. Ljudje lažejo, ker mi zavidajo.“

„Le zakaj ne pride?“

„Morda nima časa. — Čakajte!“

In dekleta se odpravi in gre na Višavo s težkim srcem, da bi videla njega, da bi slišala njegov glas.

Janez Debeloglav je sedel praznično oblečen z očetom pred hišo, ko prisope zardelih lic Magdalena, mlinarjeva hči iz Samote, na Višavo.

Obstoji pred njima in upre oči v mladeniča, ki je umikal svoje oči in bledel.

„Kaj si pa ti k nam prišla?“ vpraša jo sicer mrzlo, a na glasu se je poznalo, da je razburjen.

„Po tebe, ker ti ne veš k meni.“

„Hoho! Čigava je pa ta, ki je tako domača?“ vpraša oče.

„Mlinarjeva iz Samote“, pove sin.

Komaj je iztisnil besedo iz grla.

Magdalena je pogledala očeta in sina in nadaljevala:

„Ali je res, Janez, kar govoré, da...“

Janez se nasmehne. „Morda res!“ ...

„Ti se ženiš?... Ali je res?“

Pristopi in ga hoče prijeti za roko, katero pa on izmakne.

„Da! Danes smo naredili pismo!“

„S katero? A jaz, jaz, tvoja ljubica, naj ostanem na sramoti? Janez, ali je mogoče?“

„Ali ti je kaj dolžan?“ vtakne se oče.

„Nič in vse! Obljubil mi je, da me vzame!“

„Hahaha!“ zakrohota se stari. „Take obljube! Zate bi ne bilo napačno. Praznih rok bi se vsedla k polnim skrinjam.“

„Janez, veš kaj si govoril, obetal, počel z menoj?“ krikne deklica. „Zakaj je bilo to?“

„Eh, to je bilo samo za kratek čas!“ odvrne ji Janez, ki so mu dale očetove besede pogum.

Magdalena obledi in se strese po vsem životu. Nato si zakrije oči in se hoče zgruditi.

Janez se umakne v hišo, a stari stopi k deklici in ji reče:

„Kaj se ihtiš? Ako ne moreš obstati brez ljubčka, pojdi za drugim! Naš Janez si jo je že prebral. Nič ne jokaj!“

Odtrgati ji hoče roke od očij, pa razburjeno dekleta ga pahne, da zopet sede na klopi.

„Samo za kratek čas, hahaha!“ zakrohota se zlobno Magdalena in se naglo vrne v Samoto.

Čez nekaj tednov je pripeljal Janez Debeloglav na Višavo svojo Marušo.

Minilo je leto, dve, pet, deset... Mnogo se je med tem izpremenilo, tudi Magdalena je bila dobila še ljubčka in potem moža, samo na Višavi se ni hotelo nič predrugčiti. Nove zibeli ni bilo treba, in tudi stara je počivala med staro ropotijo na kašči. Janezu je bilo večkrat hudo, in kadar ga je obšla nevolja, je godrnjal:

„Ako bi bil vzel Magdaleno, gotovo bi bilo drugače.“

Žena je bila žalostna in je skrivaje jokala, a v njenem srcu je rastlo sovraštvo do Magdalene in se vzbujalo ljubosumje, katero so pasle zlasti ženske, — takoimenovane dobre sosede od blizu in od daleč, ki pridejo malo povasovat in ki potem pogrevajo stare reči, kadar nimajo novih. Tako so bile nanesle Maruši vse natanko na uho in še dosti več, kar je bilo nekdanj med Janezom in Magdaleno iz Samote.

In neka znanka je še pristavila:

„Ej, mladostno znanje se rado ponovi... Jaz bi svojemu že ne zaupala, ako bi vedela kaj takega o njem.“

Mladi, nesrečni ženi so bile te besede kakor nož v srce, katero je krvavelo in se nikdar ni več zacelilo. Ljubila je bolj svojega moža, toda tudi bolj bohotno se je razvijalo v njej ljubosumje, zlasti kadar je bil mož malobeseden, nevoljen in kadar je vzdihoval po zamujenih časih.

In ta mož je bil pošten, zvest, ki je voljno prenašal nesrečo; le včasih so mu tako, nehoté ušle iskrene želje.

V Marušinem srcu je sedaj gorela ljubozen do moža, a takoj je zopet divjalo v njem silno ljubosumje, ki je prehajalo v sovraštvo do nedolžne Magdalene v Samoti.

Tako je prišla starost, koža na rokah in obrazu se je gubančila obema, a mladostne strasti in želje so jima ostale. (Dalje.)

se ga je zadnje dni malosrčnost in otožnost. Čez dan je premišljeval domači razpor; bolela ga je zavest, da ne vlada dežele v duhu in po volji deželnega kneza, in da bo morebiti vendar ves njegov trud za lutrsko vero brezuspešen. Po noči je vstajala pred njim podoba grozno umorjenega sorodnika, iz čigar srepnih oči so se usipale sive strele strastnega sovraštva in se zabadale v njegove prsi, in v sanjah je čul zamolkli ropot, ko se je zgrudil Gregor smrtno zadet na mrtvo očetovo truplo, ki se je braneč sklonilo nad sinom in s krvavo osveto pretilo morivcu. Tudi noč pred bitko ni bila mirna. Iz spanja je planil Turjačan, zmocen od strahu in groze, in ni si več upal zatisniti očíj, da ne bi zopet zagledal strašnega sorodnika. Pred zoro je ukazal sedlati konje, miril in tolažil sina, katerega je bila preplašila očetova otožnost. Brez upa zmage se je spustil v boj, kjer odločuje bolj odločnost in mirnodušnost nego moč. Bojeval se je hrabro kakor vselej; a obkolili so ga sovražniki in odsekali mu glavo, pobili ali polovili in odgnali so v sužnost skoro vso vojsko in ujeli tudi sina Turjačanovega.

Drago se je morala odkupiti glava in trup, da se je moglo pokopati v Ljubljani. A odsekani glavi so bili Turki odrli kožo ter jo natlačeno poslali kot znak slavne zmage v Carigrad. Pozneje se je odkupila tudi ta ter se hrani še dandanes v turjaškem gradu; takisto drago se je morala plačati oprostitev Herbartovega sina.

Za gmotno blaginjo dežele je bil ta poraz velika nesreča; zakaj zopet so pridrli Turki, naskočili in vzeli mesto Metliko, požgali ondi vsa poslopja in pobili ali odvedli v sužnost vse prebivavce. Še hujši udarec pa je bila smrt Herbartova za kranjske protestante; ž njim se je bila zgrudila v prah njih najmočnejša opora. Katoličani so dobili pogum, da so začeli braniti pravice svoje vere in ustavljati se lutrskemu plemstvu. Še sedem let, in postal je l. 1582. generalni vikar Polidor Montanjana prošt v Novem mestu, potem še deset let, in postal je l. 1592. baron Jurij Lenkovič deželni glavar na Kranjskem, in še pet let, in postal je l. 1597. Tomaž Hren škof ljubljanski, in Lutrovi veri na Kranjskem je zapel mrtvaški zvon.

O ta testament!

(Novela. -- Spisal *Podgoričan*.)

(Dalje.)

VII. „To niso igrače!“

V soboto večer je bilo. Mesec je poseval izza redkih oblakov, in rahel zahodnik je hladil ozračje. Bila je noč polna poezije, ki tako zmagovito objema z mehкими rokami duše bogatinov in siromakov, gospodov in kmetov, ki navdá dušo mladeničevo, da vriska in poje tje v noč, in daje ljubezni moč in pogum, da poišče svoj vzor.

Ivan Debeloglav se po večerji obleče v kamižolo, in namesto v seno na svisli zavije po stezi v dolino.

Deklica iz Samote mu ni hotela iz glave; vrh tega je še čutil, da je njen dolžnik, ker se ji je bil zadnjič pozabil zahvaliti; niti njenega imena ni vedel. Hej, zato je bilo treba res stopiti z Višave v Samoto. To bi morda storil še kdo drugi, akoravno bi ga ne tirala tje hvaležnost. Nehvaležnosti pa mlad človek neče pokazati nasproti lepemu dekliču . . . Pot v Samoto se je Ivanu zdela kratka, zakaj spremljalo ga je veselo, hrepeče srce . . . Toda? . . .

Ko pride v Samoto, se mu je zdelo, kakor da je prišel k ograjenemu vrtu, v kate-

rega ne more pri vratih, a ograja se mu je zdela previsoka.

„Kaj mi bodo dejali? Kaj naj ji rečem? Kaj si bo mislila?“

Taka vprašanja so se mu vrivala.

Gredoč si je bil vse lepo izmislil, kako pride k njej, pové ji, da nima nobene drage, da bo premožen kmet na Višavi, da ima njo rad, da mu je bila tako všeč zadnjič, ko mu je pomagala ujeti tele, ter jo prime za roke in zaprosi, rekoč:

„Bodi moja!“

A sedaj? Hm! Pozabil je vse in stal okorno pred mlinom, ker ni vedel, kako bi šel notri, ker ni vedel nobenega izgovora, niti ni vedel, kje dobi deklico, a drugega ni želel nikogar.

Obstal je, lovil misli in delal načrte, kako bi pričel, da bi prišel najprej do cilja, do deklice, ki je bila sedaj tako blizu, ki pa vendar ni mogel do nje, da bi se nihče ne vzgledoval: a tega ni maral.

Vsede se za bližnji grm, upre roke ob kolena, nasloni glavo in upre oči v mlin. Šumenje vode in zamolklo trenje kamnov mu je udarjalo na ušesa.

„Ha! Vraga, to je vendar neumno, da mi ne dajemo semkaj mlet . . . Človek bi vsaj lahko stopil v mlin brez pripravljanja. Tako pa nosimo na Suho vodo, kjer pijani mlinar jemlje preobilno mero, namesto kaše naredi moko, premenja vreče in nam pošilja ovsene moke namestu koruzne. O mlinu v Samoti se pa nihče ne pritožuje, da bi preveliko mero jemal, melje tudi hitro, in zdi se mi, da je bliže v Samoto kakor na Suho vodo. Pa saj vem, kaj je: videti se ne morejo naši in mlinarica v Samoti, kakor se mi zdi in kakor sem slišal. Vrag vzemi vse sovraštvo! Le kaj imajo med seboj ti ljudje, da bi vsaj vedel — —.“

Zamislil si je in iskal poti.

Iz teh mislij ga je prebudil doneč dekliški glas, ki se je mešal med šumenje vode in med ropotanje koles. Kri mu je zaigrala po vsem životu, polastil se ga je nemir in hrepenenje, zakaj ta glas mu je zvenel že nekaj dnij po ušesih.

Vstane in se približa mlinu, da bi bolje slišal njeno petje. Pri vratih obstoji, da bi poslušal.

„Ko bi b'la tičica,
bi v gozdu letala, oj letala.

Ko bi prisijal zor,
bi tam prepevala — oj pevala.

Kadar bi b'la spomlad,
bi gnezdo znašala, oj znašala.

Potem kot tič'ce vse
bi imela ljubega, oj ljubega.

A zdaj sem revica,
kot v tični tičica, oj tičica.

Ah, nimam fantiča,
da bi ljubila ga, ljubila ga.

Kako je to pusto,
kako je to hudo, kako hudo!

Srčno b' ljubila ga,
strastno objemala, objemala.

Tako pa sama sem,
za ljub'ga nič ne vem, oh nič ne vem.“

Ivan se ni mogel premagovati, odpre polagoma vrata in pogleda po mlinu. Videl jo je. Sama je bila v mlinu, nasipala je vrečo in pela. Čutila ni, da so se odprla vrata. Ivanu je igralo srce, ko je gledal v delo in petje zamišljeno pevko, ki je vsa z moko oprášena drsala iz predala z lopatico in omelom moko v nastavljeno vrečo. Pri zadnjih besedah je Ivan srčno vstopil in lahko korakal k njej, ki ga vsled ropotanja ni čutila. Položil ji je roko na rame in ji šepnil na uho:

„Jaz sem tvoj ljubi.“

Deklica se prestrašena zgane, pahne vsiljenca in odskoči, za njo pa pade vreča z moko, ki se raztrese.

Vsa osupla zakriči:

„Kdo si pa ti?“

Stal je pred njo osupel, neokreten, trd in je pogledal sedaj njo, sedaj raztreseno moko.

„Ali me več ne poznaš?“

„Hihihi“, zasmije se deklica in tleskne z rokama: „Fant s teletom! Kaj pa ti hodiš todi?“

„Za teboj!“

„Za mano? Ti? Ali sem ti kaj dolžna?“

„Ti ne, a jaz sem tvoj dolžnik. Zadnjič si mi pomagala ujeti telička, pa sem se ti pozabil zahvaliti!“

Pogleda ga od tal do vrha in njene oči obvisé na njegovem obrazu in se ujemó ž njegovimi. Huj, kako ji je bil nocoj všeč vitki mladenič!

„Ne maram nobene zahvale, ne potrebujem je. Vidiš, kaj si naredil?“ Pobere vrečo in natakne obroč. „Na, drži, da pograbim, in mi vrneš, kar si mi dolžan!“

Ivan je držal vrečo, in deklica je grabila moko po tleh.

„Ti, da si me tako prestrašil! Nikdar se še nisem tako prestrašila. In tako tiho si prišel! Kaj si prinesel?“

„Nič! Kaj bi pa rada?“

„Lej ga! Po kaj si pa prišel? Ali nisi prinesel v malin?“

„Jaz? Ne!“

„Kaj pa hodiš todi? Ali zopet teleta preganjaš?“

„Povedal sem ti. Za teboj hodim.“

„Kaj? Ti lažeš! Kje imaš vrečo?“

„Nikjer! Vreče ne potrebujem. Prišel sem k tebi, da se ti zahvalim, da ti povem, da te . . .“

„Nisi ti z Višave Debeloglav?“

„Z Višave sem, Debeloglavov pa nisem. Debeloglav je moj stric ali kali, doma sem pa z Visokega.“

„Tako! Sedaj mi pa še vrečo prestavi! Kako ti je pa ime?“

„Ivan!“

„Tako! Ivan! Pa res nisi prinesel nič v malin?“

„Res ne. Verjemi mi! Prišel sem k tebi, ker te . . .“

„Pojdi! Pojdi! Tako neumen nisi, da bi hodil nalašč za to, jaz pa tudi nisem tako neumna, da bi ti verjela.“

„Kakor hočeš! Jaz vem, da je to res! Jaz te imam tako rad.“

Položi ji roke na rame, da bi jo privel k sebi.

Toda deklica ga trdo pahne od sebe.

„Ti! . . . Take besede sem že dostikrat slišala in sem jih sita. Ako nimaš drugega, pojdi svoja pota! Pri meni si opravil; kar si mi bil dolžan, si mi vrnil, drugega pa nimaš nič pri meni.“

Govoreč je jezno, zapovedovalno gledala Ivana in kri ji je silila v glavo, da so rdela njena lica, kar je povečalo njeno krasoto; to je Ivana še bolj razvnelo.

„Deklica, ti si trda! Ti me sodiš krivično! Kako ti je ime?“

„Marijanka mi pravijo, ako si tako radoveden. Sedaj si pa res opravil.“

„Nisem! Ti mi delaš krivico! Ti misliš, da sem prišel s slabim namenom. Pa povem ti, da od zadnjič, ko sem te videl, si mi vedno pred očmi, da se mi v srcu nekaj vzbuja, da me vleče k tebi. Zato sem prišel k tebi, Marijanica, da te vidim, da govorim s teboj in ti povem, da te ljubim.“

„Hihih! Tepec! Tako daleč štramaš po noči okoli!“

„In naj bi bilo še dalje! Prišel bi bil, ker bi se ne mogel ustavljati sili, ki me vleče k tebi, Marijanica!“

Strast ljubezni je razvnela mladeniča, da je vse kipelo v njem.

„Govoriš, kakor bi bral iz bukvic. Le pojdi svojo pot! Mene ne premotiš!“

„Jaz ostanem nocoj tukaj.“

„Kaj? Jaz ne potrebujem nobenega hlapca. Spravi se mi izpod nog! Prav nič me ni strah in dovolj sem močna, da vzdignem vsako vrečo, kadar je treba zasuti žita.“

„Pa vendar ostanem nocoj pri tebi. Take poti nisem storil zastonj.“

„Meniš, da ti jo jaz poplačam? O, pokličem mater, boš pa kmalu zunaj.“

„Nikar, Marijanica! Nič žalega ti ne storim. Ali smem sestiti?“

„Sedi, ako misliš pošteno, sicer pa rajši pojdi; jaz ne poznam nobene šale in za igračo nisem nikomur.“

„Marijanica! Prej si tako lepo pela in tožila po ljubem, jaz sem pa zunaj stal in poslušal. In tvoj ljubi sem jaz.“

„Hihih! Pa veš, če maram za — ljubega?“

„Ti? – Gotovo, saj si tako zdihovala po njem, da si se mi bila začela že smiliti. Lepo pesem si pela. Omečila bi kamen.“

„Hihhihi! Tako! Pesem te je razvnela? Eh, to pesem sem že mnogokrat pela, pa se ni še nobeden kamen omečil, niti prišel zaradi nje kdo k meni kakor ti.“

„To je tvoja pesem. Pesem tvojega srca.“

„Kaj? Nikar takih ne razdiraj! Moje tovarišice pridejo ob nedeljah v vas, pa zapojemo kakšno. Tudi to smo se navadile.“

„Pa vendar nimaš ljubega!“

„Saj ga tudi ne maram. Kaj pa bi ž njim?“

„O, ti! Ljubila bi ga! Marijanica, ljubi mene!“

„O, seve, prav tebe sem čakala! Sedaj imam pa dovolj, le pojdi! Ako nimaš drugega opravka in ne znaš drugače govoriti, opravil si pri meni.“

„Marijanica, ali si res taka?“

„Ravno taka! Fantovskih čenč sem sita. Le pojdi!“

„Pa če ne grem?“

„Bom videla!“

Pa je hotela po stopnicah klicat mater. Ivan jo je ulovil za roko.

„Nikar, Marijanica! Saj grem. Imeti me moraš rada, kakor te imam jaz. In, ako še kdaj pridem, kaj ne, da ne boš huda?“

„Ako imaš kaj opravka, le pridi, po takem potu pa ni treba več.“

„Pa vendar!“

Objame jo naglo in poljubi, pa v istem hipu mu prileti njena krepka roka na lice, da so se vsi štirje prsti poznali.

„Fant, to niso igrače. Ako imaš tako navado, godilo se ti bo slabo. Tam so vrata, skozi katera si prišel. Boj se moje matere!“

Razburjenja se je tresla in jezno kazala vrata Ivanu.

„Marijanica! ne bodi huda, jaz te ljubim! Pa se ne bojim nikogar. Ljubi me tudi ti!“

Počasi je odšel iz mlina.

Deklica je gledala za njim in potem rekla:

„To je pa fant! Tega bi morala imeti vsaka rada, samo če se mu sme zaupati.“

Govoril je tako, kakor bi bil že vsega vajen. Slišala sem, da takim ni upati.“

Vendar je šla v nedeljo k maši v Velike Laze, akoravno je bila čisto navadna nedelja in je bilo opravilo tudi v domači cerkvi.

In ko je šla po maši iz cerkve, zardela je do las, pobesila oči, ko je videla Ivana stoječega v prvi vrsti med fantovsko tropo, in so se njune oči ujele. Šele v ovinku se je še jedenkrat ozrla, da vidi njega, ki je nem, pa razburjen gledal za njo in si mislil:

„In vendar je prišla za menoj! Še nikdar je nisem videl tukaj pri maši. Gotovo me ima rada.“

Toda bilo ga je še sram stopiti za njo.

VIII. „Marijanica bo moja!“

In tako je šlo naprej.

Kadarkoli se je mogel Ivan odtegniti, je prišel z Višave v Samoto.

Mlada, cvetoča mlinarica, ki se nekdam ni marala kdo ve koliko pečati z moškimi, je hodila sedaj hrepeneče čakati pred malin, kdaj pride Ivan.

Ej, fant je bil kmalu izvohal, kdaj je Marijanica sama v mlinu, in zato ni imel sitnosti, katerim se mlad, ljubezni iščoč človek tako rad izogiblje.

A še prijetneje je bilo tiste nedelje, ko je shod na Sloki gori.

Na Sloko goro hité radi mladi ljudje, ki jih teró srčne težave.

Oj, te težave! Marsikatera deklica se razjoka pred oltarjem Matere Božje in potoží Mariji stiske in težave mladega srca, hrepeneče duše. In mladeniči, stoječ daleč zadej za vratmi kot kipi, zró na oltar, a njihova srca molijo . . . . Molijo iskreno, zakaj pred njimi se razgrinja še dolgo, dolgo življenje, in nihče ne ve, kakšne težave in nezgode mu gredó naproti.

Pridejo pa tudi stari ljudje. Za grehe je treba pokore, in molitev je tudi pokora, ker si ž njo izprosimo božjega usmiljenja. Mati Božja je naša mati in najboljša priprošnjica pri svojem nebeškem sinu.

Ej, da! Pridejo pa tudi taki, ki se nimajo ničesar pogovoriti z Materjo Božjo, ali vsaj nečejo ali ne znajo se. Imajo pa vendar druge stvari na srcu ali — kako bi dejal — skrbi, ki jim ne dadó potrebnega mirú. Ti so deloma mladi ljudje.

Fantje stojé pod korom z odpetim telovnikom, da se vidi bela, trda srajca po prsih, vihajo brčice, pomežikujejo si in motré ljudi, zlasti dekleta, ki vró v cerkev; ali pa streljajo z očmi po cerkvi, največ tje, kjer stojé dekleta, ki škilé največ z jednim očesom Mater Božjo na oltarju, z drugim pa fante, ker vsaka hoče vedeti, ako je tudi „njen“ v cerkvi.

Tako je Ivan z Višave kmalu opazil, kje stoji Marijanica iz Samote, ki je bila „njega“ tudi že poiskala.

„To je dekle!“ mislil si je Ivan.

„To je fant!“ dejala si je Marijanica, pokleknila in molila, zakaj sedaj ni imela nobene večje skrbi in je lahko opravila ono, kar ji je naročila mati.

Po opraviu sta se — kajpada slučajno — našla.

„Joj, kaj si tudi ti prišel?“ začudila se je Marijanica.

„Nisem mislil, da te tukaj dobdem“, odvrnil ji je on in stopil k njej.

Tako sta se lagala zaradi lepšega.

„Pojdeš plesat?“

Deklica zardi, pa mu dá šopek iz rožmarina in naglov, ki ga je imela pripetega na prsih.

„Na, da boš tudi ti imel! — Plesati ne vem ali smem, ker so mi mati naročili, da moram kmalu priti.“

„Pojdi! Bova potem hitreje spela domov, ko bova dva. Jaz pojdem s teboj, da ti ne bo dolgčas po poti.“

In prime jo za roko ter krene proti gostilni, iz katere se je razlegala godba in ukanje.

„Ako naju kdo vidi?“ pripomni ona.

„Ali se me sramuješ, Marijanica?“

„Ti — ti . . . morda se me ti, ker sem revna.“

„Ti si moja . . . ne govori tako . . . jaz te imam rad. Danes bova plesala.“

Pogumno je stopala za njim in se ponosno ozirala okoli.

Kako ji je igralo srce, ko jo je vodil zali Ivan med njene tovarišice! Takega fanta nima nobena!

„Pij, Marijanica“, ponudi ji Ivan poln vrček penečega piva. „Gotovo si žejna.“

Ona ga pogleda iskreno ter šepne:

„Na tvoje zdravje!“

Pa omoči ustnice in nagne vrček, a le malo ga izpije.

„Na najino zdravje!“ reče Ivan, stisne njeno roko, a z desnico nagne vrček, da izteče vse, zakaj žejen je bil.

Potem sta šla h godcem. Ona odloži mašno knjižico na polico, popravi si iglo za vratom, on se pa odkupi pri godcih, nato se sprimeta in se zavrtita za drugimi.

In mlada, kipeča kri se je ogrevala in vrela. Ko sta se pripravljala na tretji ples, sleče si on kamižolo, a ona si pomakne ruto z glave na rame, cvetočih lic se nasmehne, pogleda mu z velikimi očmi globoko v njegove, da bi ugledala njegovo dušo, oklene se ga strastno, in zopet se pomešata med plesavce. In plesala sta in plesala.

Solnce se je bilo že precej pomaknilo čez poldne, ko se Marijanica naglo spomni in reče:

„Joj, kaj bodo doma dejali! Lahko bi bila že doma, pa sem še tukaj. Jaz moram iti domov.“

„Saj pojdem tudi jaz. Še jedenkrat se zaobrni, potlej pa pojdeva.“

In kdo bi ne zaplesal še jedenkrat za slovo, posebno kadar ga še mika? Plesala sta še dolgo.

„Marijanica, jaz te ljubim“, reče Ivan, ko prideta v gozdno senco. In deklica ga ni kar nič zavračala ob njegovem strastnem zatrjevanju, ampak mu je vse dokaze ljubezni vrnila dvakrat.

„Kaj porekó neki doma?“ zaskrbelo je Marijanico. „Kako naj se izgovorim, kje sem se zamudila?“

„Nič se ne zmišljaj! S teboj grem, da se pokaževa. Misliš, da se jaz res koga bojim? Naj vedó, da se imava rada!“ govoril je

Ivan pogumno, zakaj razgrel ga je ples, pa tudi pijača.

„Ti, jaz se bojim matere. Oh, ko bi jih ti poznal! Ti ne veš, kako so hudi! Koliko sem jih že preslišala, kolikokrat so mi že pripovedovali: „Nikar se ne pečaj z moškimi! Ne ozri se za nobenim, naj ti obeta same cekine! Ognj se vsakega, ki se ti prismeje nasproti! Nobeden ni vreden prijazne besede. Ne verjemi nobenemu, naj ti obeta karkoli! Vsak ima dosti na jeziku, malo v srcu. O ljubezni se menijo, pa za drugimi

Tako govoreč sta jo urno pobirala po logih in travnikih.

Že se je videla dolinica v Samoti, kjer je kmalu za ovinkom malin. Spela sta po poti ob hribu, na levo so bili logi, na desno pa gozdi.

„Kako ošabno si me bila sprejela oni večer, ko sem prišel prvič k tebi! Najrajša bi me bila ven vrgla.“

„Hihhi, kaj sem pa hotela, ker te nisem poznala tako kakor sedaj? Prišel si bil pa tudi tako naglo, da sem se bila prestrašila.“

V slovenski cerkvi sv. Janeza Krstnika v Biwabiku (Minn.) v Ameriki.

mislijo. Oh, in kaj še vse drugega: to jih bom še preslišala danes!“

„Ali se morda kesaš?“

„Kesam se ne, pa bojim se. Ej, pa da me imaš le ti rad, kaj maram! Bo že minulo. Kadar se naveličajo, bodo pa nehali.“

„Veš, Marijanica, jaz pojdem s teboj k vam; pa če te bodo zmerjali, jim povem, da se imava rada, da boš moja — žena.“

Ona se veselo nasmeje.

„Oh, to je pa še daleč! Lej, komaj se ti brčice kažejo.“

„Dom in svet“ 1900, št. 15

„Sedaj bi se pa ne več, kaj? Sedaj me poznaš!“

„Poznam! Pa takrat sem te tudi poznala. Ti ne veš . . .“

„Kaj je bilo?“

„Oh, da ti tudi to povem. Meni si bil že takrat všeč, ko smo tele lovili.“

„Ti pa meni. O, ko bi ti vedela! Jaz še spal nisem kakor po navadi.“

Tako sta si dopovedovala.

Med tem se je pa zbirala nevihta. Mlinarica v Samoti je bila v skrbeh zaradi hčere.

„Kje je neki tako dolgo? Kam je šla? Zakaj se mudi?“

Tako se je vpraševala, in njena skrb je rastla bolj in bolj, vzbujala se je jeza, strah, sumnja in, oj! spomnila se je, kaj je sama doživela nekdanj na ta dan. Oh, to niso bili veseli spomini, ki bi jo bili tolažili! Hodila je gledat na breg, kjer se je ozirala na pot, po kateri ima priti hčerka, ako je šla na Sloko goro. Dolgo ni videla nič. Še le kasno popoldne je zagledala v daljavi hčerko, ki jo je spoznala po obleki, pa ustrašila se je, zakaj videla je, da pribaja ž njo moški.

Speklo jo je pri srcu, da se je kar zganila.

„Počakam ju.“

Tako sklene skrbeča mati in stopi za gosto grmovje na bregu. Poišče si prostor, raz kateri je lahko sedé gledala po poti, po kateri sta prihajala. Oh, kako je kuhalo v njej!

„Le, kdo je! To ga bom izpovedala! — Taka je ta božja pot! Čakaj, punica! Oh, da sem jo pustila samo tako daleč! Oh, moja pamet! Kje je bila neki? No, kakor bi ne vedela!“

Tako si je bridko očitala, napenjala oči, ju opazovala, nemirno vstajala, da bi bolj videla, kako se vodita za roke, kako si zreta v oči in se smejeta. Speklo jo je, da je kar kvišku planila, ko je videla, kako naglo ji je del „on“ roko okoli vratú in jo poljubil. In dekle se ni kar nič branilo, ampak z obema rokama obesila se mu okrog vratú.

„Oh, to bi ti jo priložila čez pleča! Nu, čakaj!“

Oh, ko bi mogla kar zviškoma pasti med nja, gotovo bi se bila vzdignila; tako je pa morala z nemirnim in razjarjenim srcem čakati za grmom, ako je hotela, da se ne pokazi načrt, ki si ga je bila v naglici osnovala.

Smijoč in vodeč se za roko sta se bližala, ne sluteč, kaj pride.

Mati za grmom, ki je sedaj poleg očij napenjala tudi ušesa, je razločila prav natančno njun pogovor.

„Ej, Ivanek moj, do tje je še daleč. Ti nimaš niti dvajset let, pri vojakih nisi še bil . . . ej, ženil se ne boš še tako brž . . . Rada te imam pa vendar in te bom čakala, dokler boš hotel, ker si mi tako všeč, ker te tako . . .“ govorila je deklica.

„Veš, to kmalu pride! Stric se stara, opešal je že, in dejal mi je, da mi izroči kmalu gospodarstvo, in ako bo treba, dokupijo mi leta. Veš, to bo kaj kmalu . . . Saj pa tudi komaj že čakam, da bi prišla že jedenkrat skupaj, da bi mi ne bilo treba tako daleč hoditi. Veš, včasih se le bojim, da bi me naši ne zasledili, zakaj sitna sta oba, stric in teta, da ju včasih komaj prenašam“

„Potlej boš seveda bogat . . . pa . . . mene ne boš več maral, ker sem revna, zakaj ponujale se ti bodo bogate in lepe . . .“

Zadnje besede so zvenele otožno.

„Tako, Marijanica, tako slabo me sodiš ti . . .?“ ustavita se ravno pod grmom, za katerim je bila mati na preži.

Uprl si je roke v bok in se ji ozrl v obraz:

„Nisem verjel, da me tako malo poznaš, da me tako nizko sodiš. Ti boš moja. Ti moraš biti moja. Kako naj te ljubim; oh, morda pa tvoja ljubezen ni trdna, ki dvomiš o meni. Marijanica, Marijanica!“

„Ivan, odpusti! Oh, jaz ti verjamem, da me ljubiš, da me ne popustiš! Ti si moj! Ti ostaneš moj! Odpusti!“

Oklene se mu okrog vratú . . . Takrat se pa vzravna za grmovjem mati mlinarica. Jój, kako je vrelo po njej, in tresla so se ji kolena! Kakor ujeda se spusti izza grma nizdol. A njena togota je bila hitrejša nego noge.

„Smo vkup?“ zavrišči, predno je prišla do njiju. „Čakajta!“

Ko bi bilo treščilo, bi se ona dva ne bila tako prestrašila.

„Moja mati!“ dihne Marijanica in se bliskoma izvije Ivanu in zbeži po potu.

Ivan se osupel odmakne nekaj korakov. Stara se z razprostrtimi, iztegnjenimi rokami spusti za hčerko. Ko bi jo mogla pri-

jeti! A mlade noge, čeprav so dolgo romale, bile so vendar hitrejše.

„Uh! Ti vlačuga, ti nesramnica ti, to so tvoja božja pota? Oh, sramote, sramote! O, jaz nesrečna tvoja mati! . . . Lisica, počakaj . . .“

Pa Marijanica je bežala kakor plaha srna, zakaj vsa zmešana je bila, le samo to je čutila, da mora bežati, da uide materini jezi. Na Ivana ni več mislila tisti hip.

Ko je žena videla, da je ne dohiti, obrne se k Ivanu, ki je stal ves osupel okorno na poti; celó umakniti se je bil pozabil. To je bil pa brž sklenil, da pojde deklici pomagat, ako pride v materine roke. Zato je bil vesel, ko je opazil, da je deklica hitrejša od matere.

„Ti zapeljivec grdi, ti“, loti se mlinarica sedaj Ivana. „Na božja pota hodi dekleta lovit; sram te bodi!“

Sedaj ga spozna.

„A-a? Si ti? Ali te je tega stari učil? Oči ti izpraskam, grdoba!“

Ivan se nekoliko umakne.

„Kaj sta imela? Uh, pa saj sem videla! Sramote, sramote! Moja hči — ob belem dnevu z moškimi pohaja . . .“

„Nič napačnega ni bilo.“

„Kaj? . . . To ni bilo napačno? Pojdi drugim pravit, jaz vem, kaj je to. Sramote! Ti si tat, tat! Ti kradeš dobro ime meni in hčeri! Ti jo zapeljuješ!“

„Jaz jo ljubim!“

„Ljubim . . . ljubim . . . o, saj vem, kaj je to! Ljubim, hahaha — ljubim! Ti ljubiš sebe, ti ljubiš svojo strast, ti iščeš kratkega časa! Uj, mene, nesrečne matere! Pa ravno moje hčere si se lotil!“

„Mati, dajte si dopovedati! Vi me sodite krivo! Vi me ne poznate! Verjemite mi, da jo imam rad, ker jo hočem vzeti za ženo.“

„Lažnik! Ti si lažnik! Tako govori vsak zapeljivec!“

„Naj me Bog kaznuje, ako ni res, kar vam pravim!“

„O, groza! Fant, fant! Ne kliči nase božje jeze, katera ti ne odide! O, kako sem nesrečna! Tvoj stari na Višavi, ki je tvoj stric ali kali, ki pa bi bil rad tvoj oče, naj ti

pove, kako kaznuje Bog vsako verolomnost. Njega vprašaj!“

Oči so se ji začele škodoželjno svetiti.

„To ti povem! Le jedenkrat se še bližaj moji hčeri, pa storim nekaj, da me boš pomnil! O, jaz povem vse Maruši, ona te že obrzda, da ne boš mogel nikdar v Samoto, niti kam drugam po takih potih kot danes. Fant! Ne pozabi, da najdražji zaklad vsake matere je poštenje njenih otrók, in svoj zaklad bom znala braniti tudi jaz. Fant, ogiblji se Marijanice!“

Zapreti mu s prstom in odide za hčerjo.

„Marijanica bo moja! Jaz jo ljubim!“

A mlinarica se ni zmenila za njegove besede. Vedela je, da govori tako neizkušena, kipeča mladina, katero nagibuje vse drugo bolj kakor pamet.

Ivan je stal nekaj časa sam, zbiral je misli in nato krenil po logih domov.

V daljavi je pa obsevalo večerno solnce ponosno Debeloglavovino na Višavi.

Ko je uzrl domovje, zbdlo ga je nekaj, da si je mislil:

„Doma pa tudi ne bo prav.“

A srce je kmalu premagalo druga čustva in ga oblivalo s sladkimi nadami. Bodočnost mu je kazala zlate gradove.

Ko je spel v mraku v breg po kolovniku, je pel:

Ah, te njene oči . . .
kako so hudé!
Kadar pogleda me,
užge mi srcé . . .

Pred hlevom se šele vzdrami iz sladkih sanj, ko ga nagovori gluhi hlapec Jurij, ki se je hladil in kadil tobak.

„Danes si pa dosti odpustkov prinesel, ker si toliko časa molil“, reče pošteni starina. „Kje je pa tovarišija? Tako sam?“

„Jurij, ti si neumen.“

Stari se mu zareži:

„Ej, veš, jaz sem bil tudi nekdan mlad in vem, kako se moli pod Sloko goro.“

„Na Sloki gori je cerkev, gotovo si že pozabil od starosti.“

„Hahaha . . . seveda, n a Sloki gori. Mladi svet pa božjo pot navadno pod

goro odpravi in tudi kaj zapravi . . . .
hahaha!“

„Ti si neumen!“

Počasi krene v hišo. Nič kaj pogumno in veselo ni stopal, ne tako kakor po navadi.

Molčé sta ga sprejela.

„Fant! Sloka gora ni tako daleč, prišel bi bil lahko prej domov. Ti veš, da tega ne trpim. Jaz hočem, da si doma.“

Tako je dejal oče.

„Kdor ne pride o pravem času k skledi, ni moj prijatelj. Jaz ne bom jedi prestav-

ljala. Ako ne veš, kdaj z božje poti — rado-vedna sem, katero si obiskal —, pa v Velike Laze hodi k maši, ko veš, koliko je domov“, pristavila je mati.

Ivan je bil ves rdeč. Molčé je sprejel svarilo in večerjal.

Žal mu je bilo, ker sta bila stara dva, ki sta ga ljubila kakor sina, nevoljna in jezna, a kesal, kesal se le ni.

„Jaz jo ljubim.“

S to mislijo v srcu je zaspal.

(Dalje.)

Kam sedaj?

(Spisal Ivo Trošt.)

(Konec)

V.

„Moj dragi Cene! Nikar se ne čudite! To bi se nikdar ne bilo primerilo, da nisem jaz vprašal v prodajalnici, kjer plačujete blago koncem tedna; tam so mi rekli, da vaša soproga niti ne pusti vsega zapisati v knjižico, marveč pride in plača še sama posebej.“

Ta pouk v žganjarnici je Franju tako temeljito pojasnil varčnost njegove soproge in njeno skrb za množecho se družinico, da mu je kar sape nedostajalo.

V naglici je nekaj obljubil, da sam poplača, samo da so ga prej pustili, pa je hitel v prodajalnico prepričat se, ali je mož v žganjarnici govoril resnico.

Noge so se mu šibile, in svet okolu njega mu je postajal tuj, nadležen, zijalast. Sram ga je bilo, ko ga je srečal znanec, sram, ko ga je pogledal neznanec: saj je vedel, da vsi zró njegovo nesrečo . . . „O, Marijetka, Marijetka! — je zdihoval! — Zakaj te nisem slušal in te vrgel v vodo prvič, ko si mi zinila o tem: — v vodo tebe in sebe! Vsega bi bilo konec. In ti otroci, otroci, kako jih imam rad!“ Revez ni vedel, da njegove misli niso več v pravem redu.

Inšpektor, soproga, zvišana plača, poslednji meseci s primanjkljajem in navidezno srečo, vse se je sukalo kakor nerazrešljiva štrena pred očmi; iz štrene so pa švigale strupene kače in se dotikale s strupenimi jeziki njegovega srca, obraza, očij, njegovega moškega ponosa, osebne časti in nekdanje poštenosti . . . Skrčil je pesti, in zobje so mu škripali, da so se ljudje boječe ozirali za njim kakor blaznikom.

Dospel je v prodajalnico.

„Nič več me ne bodete — ne bodete ne — mene čakali! Vse, karkoli bom — vse bom mogel — vse poprodam, da poravnam tiste pro—proklete tiste primanjkljaje.“

Gledali so ga, čudili se in ugibali, koliko dvojač je danes mož zapil.

„Le to, le to prosim — prosim, mi povejte, koliko — koliko je moja soproga še poleg plačala — zraven tedenske knjižice mislim — ne sedaj, marveč prejšnje mesece — iz lastnega žepa — kaj vem s čigavim denarjem — je plačala.“

„Ne smemo, Cene!“ mu je prijazno odvrnil prvi pomočnik.

„Kdo je rekel, da ne smete?“

„Ona.“

O ta testament!

(Novela. -- Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

IX. „Vaš Ivan in mlinarjeva Marijanica se imata!“

Na Sloki gori je bila tudi Kokotova Jera. Ves teden je opletala od sela do sela, od hiše do hiše, ter vpila: „Jajčke, jajčke!“ in nabirala blaga za Trst, zraven pa napolnena z jezikom po vsakem človeku, ob katerem se je ravno obšarala; varen seveda ni bil pred njo nihče. Videla je vse in slišala vse, kar se je kje zganilo, in jezik — ta je bil nagel kakor strela; z jezikom, ki ni imel nobene ograje več, je zadevala sedaj tega, sedaj onega.

To je bila kokošarica Kokotova Jera iz Hude Luknje.

Ta Jera je bila šla tudi na božjo pot.

„Jej! Jej! Jej! Človek nič ne ve, kdaj greši! Pokora! Pokora! Pokora!“

Tako je pravila onim, ki so jo izpraševali: kam?

Na Sloki gori je že pred mašo večkrat drsala po kolenih okrog oltarja in drsajoč se ozirala na desno in levo, da je videla, kdo jo vidi — utopljen v tiho pobožnost, in je molila na vsa usta, katera so se odpirala na iztežaj.

Pošiljala je glasne vzdihne po cerkvi, da se je marsikdo radoveden ozrl, iz katerega kota prihaja ječanje. Med mašo je kajpada klečala na spodnji stopnici pri oltarju med otroki in včasih iztegovala roke, kakor bi lovila kaj po zraku, da je kapelana dvakrat premotila, in jo je pogledal.

Po maši je bila trudna, potrebovala je počitka in krepčila. Zato je krenila v gostilno pod goro. Kajpada sama. Njenih tovarišic ni bilo, mladi dekličiči so imeli drugačno družbo, a plesavci, ti so se je ogibali, ker vsak se je bal priti pred njen pogled; a tudi iz let je že bila . . . Zato se je sama

vsedla h mizi za vrati, kjer je tičala skrita, a je vendar videla vse, in to jedino jo je veselilo in zanimalo.

Dobila je kozarec vina in vogal kruha. Lomila je kruh, pomakala ga v vino in razmočeni kruh cmokaje požirala; sedaj in sedaj je tudi s požirkom vina poplaknila grlo.

To je bilo za njeno telo prav koristno, a njena duša je trpela nove muke. Zdelo se ji je, da se peklenške pošasti vrté pred njo.

„Pekel! Pekel! Pekel! Jej! Jej! Jej! Kako hitro se polni peklenško brezdno! O, pregrešni svet! O, spačenosti! Vse izprijeno! Kam pridemo? Nebesa bodo prazna! O, strah nas bo gori, ker nas bo tako malo tam!“

Tako in jednako si je dajala njena vznemirjena duša potrebnega duška, seveda natihoma, zakaj, ako bi bila to glasno pravila, pila bi vino zunaj — to je vedela, a ona je hotela biti znotraj na straži.

Imela je že drug kozarec pred seboj, ko pripelje Debeloglavov Ivan mlinarjevo Marijanico v gostilno.

„Jej!“ vzdihne Jera, povzdigne oči, da bi se skoraj preobrnila, in se potrka na prsa.

„Jej! Jej! Jej! Ta je tudi tak! Kdo bi si mislil!“ Njena duša je pogreznila oči v kozarec za kruhom, da bi ne videla vsega, česar se je bala videti. Oh, kako se je vse upiralo v njej proti ravno dovršenemu spoznanju!

„Oh, ni ga poštenega človeka več na svetu, zlasti kar je mladih! Čast Bogu, da sem že stara! Ta Debeloglavov! To imata stara dva za hvaležnost! Jej! Jej! Jej! Pa s to mlinarjevo se peča! Uh! To ni samo na sebi! Gotovo ima oni — bognasvari — kremplje vmes! Jej! Jej! Jej! Uboga Maruša! Koliko je reva že pretrpela zaradi njene matere! Koliko si je prizadejala z možem,

predno ga je preobrnila, zakaj — oh ta ženska, ta mlinarica — vsega je še imela v oblasti tudi potem, ko sta bila poročena. Ni zastonj jokala Maruša pred menoj, ker jo je Bog tako zapustil, da je morala sprejeti tega Ivana za sina! In njena punica! Oh, to je cvet, prav kakor mati! — Lej, kako ga gleda, da kar vanj leze. Ne, jaz nečem imeti tega greha na vesti. To se mora razdreti!“

Tako si je naštevala Jera sama sebi in snovala načrte za razrušenje znanja med Ivanom in Marijanico.

In Jera je nalašč čakala, dokler se nista odpravila.

„Nu, je pa dolgo trajalo, predno sta se naskakala! Eh, ko smo bile me mlade, bilo je drugače. Jej! Jej! Jej! Kaj še bo! Kaj še bo!“

Pred hišo je gledala za njima, dokler je videla po poti, tako rada ju je videla.

„E, da bi jaz imela jerbašček, ne bi mi prišla vidva danes iz očij.“

To rekši je prasnila po stezi v Hudo Luknjo. Po poti je mnogo mislila — —.

V sredo dopoldne prisopihla na Višavo Kokotova Jera na rokah s procko, v kateri je bilo do polovice jajec. Že iz navade je zavpila na pragu:

„Jajčke! Jajčke! Jajčke!“

Maruša je lupila krompir za južino, ko privihra v vežo Jera.

„Zmerom za jajci, Jera? Nič si ne daš počitka, ne bo prav“, sprejme jo Maruša.

Jera odloži procko in oddihujoč si obriše pot, ki ji je lil po obrazu.

„Joh! Joh! Joh! Kako je vroče! Skoro bi se mi srce stopilo v vročini.“

„Pa bi malo počivala, saj ti ne bode jajec nihče prevzel.“

„O, ti pa veš! Čič ne dá nič! Pa bi ne bilo kofka, pa tudi močnika ne, ako bi jaz tako-le čakala doma. In zvedela bi nič ne, kar sedaj vem. O, Bog nas varuj!“

In pogleda pomenljivo Marušo.

„Kaj pa, kaj veš?“

„Jehata! Saj ne smem povedati. Uh, še sedaj me je sram, kar sem videla . . . Ti ne veš!“

„I, seveda ne!“

„Pa bi morala vedeti!“

„Jaz?“

„Da, ti! Ravno ti moraš vedeti. Ti ne veš! O, Bog nas ne zapusti!“

„Kaj pa je?“

„Pa res ne veš? Ti si res slepa. I, pa saj nisi bila v nedeljo na Sloki gori, fant ti pa kaj takega ne pove . . .“

„Kaj takega vé naš fant?“

Maruša se začudi in preneha lupiti.

„Saj pravim, da je bognasvari vmes. Ta zna prikrivati take reči! Ti, Maruša, ljuba moja Maruša, največja prijateljica moja, samo zato ti povem, nikar se ne prestraši, rajša kaj moli, jaz si pa moram olajšati vest, ne zameri mi za to, jaz si ne morem pomagati drugače, da ti to povem. Bog naj mi ne zameri, ker sem to videla. Vaš fant, ki sta mu vidva toliko dobrega storila, in ona punica, ki je hči mlinarice iz Samote, se imata — rada! Rada, pa prav rada, da veš.“

In zapiči oči v Marušo, da bi videla, kak učinek bo napravila ta novica.

Maruša se je prisiljeno nasmejala.

„Kdo ti je pa to natvezel?“

„Natvezel? Jaz vem! O, saj sem vedela, da kaj takega ne bo nihče verjel, tudi jaz bi ne bila verjela, ako bi mi bil kdo drug kaj takega povedal; saj veš, da ne poberem vsake, toda videla sem na — svoje oči in te vidijo — dobro. Vaš Ivan in mlinarjeva Marijanica se imata. To je pribito!“

„Ti si videla? Ti? Pa povej, kje si videla.“

„Nu, pa ti povem, da mi boš verjela. Na Sloki gori v gostilni pod goro. Sv. Jera naj priča, da je res.“

„Kdo bi si mislil!“

In Jera je odprla vse zatvornice ženske zgovornosti in mahala z rokami, da bi bolj živo dopovedala, kako je bila v gostilni pod goro.

Tako je gostolela na dolgo in široko ter olajševala si obteženo srce.

Maruša je pa poslušala in poslušala. Vzbujala se je nevolja, ki je polagoma pre-

hajala v jezo. Večkrat se ji je izvil globok vzdihljaj.

„Tako je bilo!“ S tem zagotovilom je končala Jera in si brisala obraz, na katerem so stale potne srage, zakaj človek, ki važne reči pripoveduje, se rad upeha.

„Ako je to res, potem to ni samo na sebi. Prav je, da si mi povedala“, izpregovori Maruša.

„O, ni samo na sebi, ne, gotovo je kaj vmes. Le čakaj, da vidiš! Meni, ki mi je težilo srce, ni dalo mirú. Šla sem včeraj v Samoto in sem mlinarici vse povedala, ker hočem, da se to razdere. Pa sem jo naletela. O, ta mlinarica, še sedaj jo ima bognavari v oblasti. Pa misliš, da je bila na dekliča kaj huda, kali? O, tej se pozna, da je moške zapeljevala.“

Maruši so se zasvetile oči.

„Kaj misliš, da je kaj dejala, ko sem ji sramoto njene hčere razkrivala? Niti z očmi ni trenila, ampak toliko, da me ni iz hiše vrgla; zapodila me je. Čak', baba, še jajca boš za menoj nosila! Dejala je: „Moja hči tebi nič mari. Za njo se ne brigaj! Jaz sem njena mati! Sama vem, kaj mi je storiti.“ Kaj sem hotela? Pobralla sem procko, saj sem videla, da jo ima še hudobec v oblasti, pa sem šla. Po poti sem kajpak molila za njo in za dekliča.“

„Prav si storila.“

„Vedela sem, da si ti drugačna mati; da veš, kaj je tvoja krščanska dolžnost, kadar veš, da pod tvojo streho biva grešnik. In vaš Ivan je grešnik, to sem videla.“

„Oh, kako sem nesrečna!“ vzdihne Maruša. „Ti veš, koliko sem trpela z možem, ki je imel znanje s to zapeljivo mlinarico iz Samote, sedaj pa še fant zaide v take peklenske njene nastave! Moj dedec je strašno dober in rada ga imam, vendar mi vedno nekaj pravi, da ima še sedaj za mlinarico jedno oko. Oh, kolikokrat sem že jokala zaradi tega, kolikokrat sem se že jezila in na! — sedaj je pa fant tak!“

„Da, tak, to sem videla!“

„Oh, kaj je meni početi? Tej mlinarici bi kar oči izpraskala. In ta fant! Vse bo

njegovo, pa nima pameti. O, tako se bo sam zajel! Jav! Jav! Šele sedaj sem se spomnila.“

„Kaj? Kaj? Kaj?“

„Oni dan jedenkrat sta bila oba, dedec in fant, v Samoti. Takrat se je to naredilo! Jej! kako sta me nalagala. Jav! Jav!“

Maruši je šlo na jok.

„Dejala sta, da jima je tele ušlo, pa sta imela z ženskimi opraviti. Sedaj vidim. Moj dedec s staro in fant z mlado! O Bog! Umrla bom! Meni ni mogoče živeti tako dalje. Stari je sam vsega kriv, da je tako, pa mene ujeta!“

Ljubosumje, ki je nekaj dni mirovalo, vzbudilo se je in polastilo Maruše.

„To je zakon!“ pravi Jera in povzdigne oči. „Oh, kaka sreča, da sem ostala devica. Tak pekel, kakor je pri vas.“

„Pekel! pekel! Mene bo konec tukaj. Obupala sem . . .“

In Maruša se spusti v glasen jok. Jera, ki je bila mehkega srca, se ni mogla več zadrževati, in tudi ona se spusti v jok. Krasen duet je pretresal ozračje na Višavi.

Vsi prebivavci, kar jih je bilo doma, so bili ganjeni od te harmonije. Maček se je smukal okoli ženskih in se drl kakor v sušču, priklenjeni sultan je tulil pred kaščo, kokoši so prikokodakale v vežo, in petelin se je čudil „kakaduk! kakaduk!“, iztegoval vrat in z jednim očesom gledal v procko z jajci, z drugim pa mačka, s katerim si nista bila dobra.

Tako sta se jokali Maruša in Jera.

Kaj bi bilo, ako bili drugi ljudje doma! Ti so daleč na senožeti sušili seno.

Maruša se je jezila na moža in fanta, mlinarico in hčer, sama nase, in Jera je kajpada pomagala, da je bil koncert popolnejši.

Ko se je Jeri že precej dolgo zdelo, ozre se na uro.

„O, strah, pol poldne, jaz sem pa še tukaj!“ javkne Jera in plane kvišku.

„Pol poldne že, krompir je pa še v procki!“ vikne Maruša.

„Maruša! Bog te potolaži! Nesrečna si, to vidim. Ko bi bila jaz na tvojem mestu, naredila bi red. — Imaš kaj jajček?“

„Jera, strašno rada bi ti postregla, pa vidiš, da nimam časa; poldne bo, krompir je pa še v procki. Vse ti prihranim, le kmalu se oglasi!“

„Pa gotovo!“

„Gotovo, le pridi!“

„Fanta primi v strah.“

In Jera pograbi procko in odjadra z zavestjo, da si je olajšala srce.

Maruša je pa lupila in premišljevala, premišljevala . . .

Opoldne seveda še ni bilo zavrelo, ko so prihajali lačni s senožeti in sedali k mizi, da bi zajeli.

Čakali so in čakali, da jih je minula potrpežljivost in je hlapec Jurij zavpil v vežo:

„V mojem želodcu je že odzvonilo poldne.“

Vsem je uhajal smeh; dekla si je morala tiščati usta, da ni razsula.

Pred pečjo so pa samo burklje zarožljale. Vsi so vedeli, da materi nekaj ni prav, in so si izpraševali vest, kdo je kriv.

„Mati, gotovo se ti je bila ura ustavila!“ povzame gospodar.

Toda neprijetna tišina je bila v kuhinji, da nihče ni vedel, kaj se še skuha. Gospodarja je začelo skrbeti.

„Gledat pojdi, kaj se je zgodilo“, ponorčuje se hlapec. „Nesreča se je morala zgoditi. Gotovo je mati onemela in prišla ob pamet. Zdi se mi, da sem slišal na senožet tuliti našega psa. Nekaj se je zgodilo.“

Gospodar je pa začel slutiti in je molčal. Vest mu ni ničesar očitala.

Naposled je postalo vendar mehko.

„Krompir!“ vzdihnejo vsi kmalu, ko prinese južino na mizo.

„Mislim sem, da se bo kaj posebnega zvarilo“, pravi Jurij.

„Tega pač ni bilo treba toliko časa čakati“, omeni gospodar nevoljno.

Gospodinja je na te besede vzrastla:

„Kaj? Ti in fant še tega nista vredna! Kdor si sklede prebira in žlice izbira, vedno slabo jé. V Samoti bi bilo seveda vse dobro.“

Pri tem ju strupeno pogleda.

Gospodar obledi, a Ivan zarudi in pobesi oči.

„Te je zopet vrag obsedel?“ vpraša gospodar mirno.

„Da! vrag! Mene je obsedel vrag, a tebe jezdi ona čarovnica iz Samote in tudi fanta. Jojmene!“

In ponovi se točka iz dopoldanskega vsporeda.

Seveda ni dišala jed gospodarju niti Ivanu.

Stari Jurij, navajen takih prizorov, je zajemal ravnodušno. Ker pa le ni hotelo zmanjkati, ni si mogel kaj in je pripomnil:

„Bog je dobro blagoslovil našo hišo. Nikdar ničesa ne zmanjka. Čim bolj lačni sedemo k mizi, tem več ostane. Bog nas ima rad. Naj nam skoraj pošlje tudi potrebno oljko.“

X. „Nič ni bilo nepoštenega!“

Tako je minulo nekaj časa. Na Višavi je vsak opravljal molčé svoje delo in premišljal, kar mu je bilo najbolj pri srcu.

Ivanu so uhajale misli v Samoto k Marijanici. Prvo sramežljivost in strah, ki mu ga je zadala zavest, da je njegova ljubezen očita, je srečno prestal.

„Marijanico imam rad, naj je to komu prav ali ne.“

Tako je dejal in tako ravnal.

Gospodar je mirno, seveda s krvavečim srcem, pričakoval, kdaj se poleže nevolja ženina, strast, ki je že izlegla toliko grenkih ur na Višavi. Naj si je še tolikrat izpraševal vest, nikdar mu ni očitala, da je on tega kriv. Nikdar ni pokazal najmanjše nezvestobe svoji ženi, nikdar ni dal povoda, da bi smela dvomiti o njegovem poštenju, a navzlic temu se je polastil žene oni grozni demon, ki ruši pravo, mirno zakonsko srečo.

Oh, seveda je imel rad mlinarico s Samote, ko je bil še prost, a odkar je peljal svojo Marušo k oltarju, niso uhajale njegove misli in želje od nje, in ko je videl, da žena ne vidi rada, ako kdaj govori z mlinarico iz

Samote, ogibal se je je, samo da je ustregel ženi. Včasih se je nevoljen vpraševal, kaj je vendar krivo, da dvomi žena o njegovi zvestobi. Vselej mu je bridek smehljal igral okoli usten in mislil si je:

„O, ko bi ji bil Bog dal kopico otrok, kateri bi ji dali dela in skrbi, ne bi imela časa pasti onega vraga, ki vedno išče, kdaj bi vgriznil in skalil mir in zadovoljnost, ki je največja sreča zakona. Ali sem morda sam kriv, ker je tako in ne drugače? Oh, gotovo ni volja božja!“

Debeloglav je mislil, da bo žena, ki je bila drugače najboljša žena, mirnejša, ko posinovi Ivana. Pa varal se je. Ljubila ga je sicer, a lastnega otroka ji Ivan vendar ni mogel namestiti, česar pa fant ni bil kriv, ker ju je slušal in ljubil kot najboljši sin. Debeloglav ga je imel rad, zato ga je peklo spoznanje, da zli duh, ki gospodari v ženinem srcu, tudi fantu ne prizanese.

„To je preveč! To je vendar preveč!“ ponavljal si je večkrat. „Kaj je zakrivil fant? Kam še to pride?“

Ko se je zavedala Maruša, kaj je naredila v svojem srcu in strasti, da je zelo žalila moža, da ga je žalila po krivem, zbudlo jo je pri srcu, kes se ji je vzbudil in jokala se je. Ozirala se je proseče v moža, ki je ni hotel pogledati, in prosila ga je v srcu odpuščenja.

„Oh, da sem poslušala to Jero!“

Tako je vzdihovala.

„Ona je vsega kriva! Kaj mi take reči nanaša na ušesa, ki vse ni nič vredno! Pa kolikokrat mi je že kaj takega natvezla.“

Maruša se ni mogla dalje premagovati. Ko so se čez nekaj dnij spravljali spat, uderó se ji težko zadržane solze iz očij ter glasno zajoka, poklekne pred moža, prime ga za roko in prosi:

„Janez, odpusti! Odpusti mi, saj me poznaš!“

„Žena! Nesrečna moja žena!“ izpregovori mož. Iz glasú je zvenelo bridko očitanje.

„Odpusti!“ krikne ona.

„To ti je že izdavno odpuščeno! Oh, žena moja, ko bi vedela, kako se mi smiliš!“

Ti si suženj grde strastij — ljubosumja, ki ti ukazuje, ki tira tebe in druge v žalost in nesrečo. Tvoj vid je zamrežen in um ti je okužila grozna ljubosumnost, hči pekla, ki si izmišlja muke, s katerimi trpinči tebe in mene, da se nama potem zlobno reži . . . Žena, ljuba moja žena! Jaz vem, da mora biti tako, morda je kazen za mladostne grehe, vendar prosim te kot tvoj mož, prizanesi s svojimi sumnjami in trpinčenjem fantu. Ne greni mu mladega življenja in bivanja na Višavi, saj veš, posinovil sem ga. On bo najin dedič in naslednik. Saj on naj ima naju v dobrem spominu. Ivanu prizanesi! Fant je nedolžen.“

„Janez, morda se motiš!“ pravi žena potolažena. „Izvedela sem, da se peča s hčerjo one mlinarice iz Samote.“

„Tebi se morda samo zdi. Kolikokrat si že meni očitala zaradi one mlinarice po krivici! O, da bi je ne bil nikdar poznal!“

„Janez, to je pa kaj drugega. Izvedela sem za gotovo. Jaz pa ne maram, da bi kdo naših imel opraviti z ljudmi iz Samote; saj že zato v malin tje ne dajem.“

„Ti Ivana samo sumiš.“

„Jaz? Ne, ne! Povedala mi je Kokotova Jera. Vse mi je natančno povedala, da ji moram verjeti.“

„Kokotova Jera, hehehe!“ zasmeje se bridko Debeloglav. „V tej ženski je vrag, ki dela po celem kraju zdražbe in prepire. Kolikokrat sem te že prosil, nikar se ne pečaj s to žensko, pa vendar nič ne maraš!“

„Janez, to je pa res, kar mi je povedala.“

In Maruša je povedala možu vse, kar je zvedela od Kokotove Jere.

Debeloglav jo je poslušal strmeč, smejoč se in zaklinjajoč Jero:

„Vražji jezik, da bi ji že odgnil!“

Čudil se je, s kako vnemo je žena vse to pripovedovala, kar ga je prepričalo, da žena to tudi verjame.

„Ne verjemi vsega!“

„Zakaj pa ne? Ali to ni mogoče? Ali si že pozabil, kako pozno je prišel Ivan s Sloke gore?“

„I, no — ako je malo poskočil? Mlad je, zdrav je, saj veš, da hoče noret!“

„Pa s to mlinarjevo punico!“ ustavi ga žena in oči se ji zabliskajo.

Mož je spoznal, da se strast zopet oglašča.

„Jaz mu je nisem izbiral.“

„A prepovedati mu moraš, da si je tudi sam ne bo. Teh ženskih se mora ogibati!“

„Eh, morda ni bilo tam druge za ples, izbral si je pa mlinarjevo. Človek v sili pograbi, kar dobi, saj vem, kako je. S tem pa še ni zavezan.“

„Kaj? Nevarnost je. Prilika je. Z mlinarjevo se ne sme pečati, ne tako, ne tako. Jaz hočem to!“

V očeh ji je igral ogenj, močno je sople, da je mož lahko spoznal, kako težko kroti svojo jezo.

„Bom pa fanta pokaral. Z mlinarjevo se ne bo smel več pečati.“

Žena je bila potolažena.

„In kadar ga bomo ženili, bomo mi izbrali.“

„Eh, kje je še to! In take reči — človeka zbirati, saj ženska ni pipec! Poiskal si jo bo že sam.“

„Pa če si prave ne poišče?“

„Eh, kako si čudna! Komaj ti je jedna skrb iz glave, že drugo poiščeš. Ta reč je sedaj v kraju, jaz bom zaspal.“

Tudi ona se je spravila, v postelji pa še naprej snovala, kako bodo fanta ženili.

Po dnevu je Debeloglav kmalu dobil priliko, govoriti z Ivanom na samem.

„Ivan! Zvedel sem, da si plesal z onim dekličem iz Samote. Pravijo, da hodiš za njo.“

Fant je zardel do ušes in pobesil oči v tla. To ga je izdalo.

„Toda nikar! Lej, mlad si še, nikar si že sedaj ne delaj znanja, ko ne veš, kaj še

pride. Doma bodi in ne hodi po gostilnah! Ako pa vendar kdaj greš, pojdi v pošteno družbo, da te ne bo treba biti sram.“

„Nič ni bilo nepoštenega.“

„Verjamem. Pošten bodi tudi v bodoče, ne žali matere, ker veš, da mati ne vidi rada, ako kdo le govori z onimi iz Samote. Ako si imel kaj z onim dekličem, pusti in pozabi in ne pohajaj več za njo!“

Fant je molčal, a njegovo srce se je upiralo takemu naročilu.

Gospodar je imel posvetovanje tudi s hlapcem Jurijem:

„Ali je fant po noči doma?“

„Kaj vem? Saj nisem njegova pestunja.“

„I, pa vendar kaj veš?“

„I, kaj? Prav nič se mi ne sanja o njem. Ko se zvalim v seno, odložim vso skrb za posvetno in zaspim in takrat se ne menim, ali leži še kdo, ali pa ne.“

„Jurij, ti si trapast!“

„Meni se zdi. Ako bi se brigal še za take reči, bil bi pa še bolj.“

„Vendar pa poglej včasih za fantom, tako-le zvečer, predno greš spat, da boš meni povedal. In kadar kaj zapaziš, povej meni, materi ni treba praviti.“

„Da, da! Je že prav“, obljubi Jurij.

Ko je bil pa sam, je godrnjal:

„Stara sta neumna. Privežeta naj ga! Mislita, da bom res za paznika ali za pestunjo!“

Ivan je bil nekaj dni zamišljen. Njegova ljubezen je bila najedenkrat razkrita, in to mu seveda ni bilo ljubo.

Ko je pa zopet našel pot v Samoto, postal je boljše volje in je bil gostobesednejši s hlapcem Jurijem, ki seveda ni videl nič, ni slišal nič, ker je bil — to vsi vemo — gluh.

Čas je hitro potekal.

(Dalje.)

O ta testament!

(Novela. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

XI. »Od hiše ga daj!« . . .

Odkar je Maruša vedela, da ima Ivan znanje z ml narjevo hčerko iz Samote, ni ga imela več tako rada. Neka materinska ljubezen, ki jo je imela zanj, se je ohladila, in Ivan ji je postal tuj, tako tuj, da bi ga bila sedaj lahko pogrešila. Zdel se ji je kakor usiljivec, ki se hoče nečesa polastiti, do česar nima nikake pravice. Zdel se ji je pa še več: zaveznik one mlinarice iz Samote, katero tako črti. Zato ga je mlinarica omrežila, zato mu je nastavila svojo hčer, da ga ujame in se tako polasti Debeloglavovine, po kateri je stara sama zastonj hrepenela.

Tako je Maruši slikala domišljija sovražne strahove in redila v njenem srcu mržnjo do Ivana in sovraštvo do mlinarice.

Večkrat je imela objokane oči. Včasih, ko je bila sama doma in je mirno premišljala o tem in onem, udala se je docela onemu brezuspešnemu hrepenenju in željam. Zdelo se ji je, da le v tem je vir vsem bridkostim in žalostim, ki jo tolikrat tlačijo:

„Oh, kaj sem se pregrešila! Zakaj si me zapustil, o Bog, ti, ki vidiš črva v zemlji in mušico v zraku! Zakaj si prezrl mene, zakaj nisi videl moje želje, zakaj nisi uslišal moje molitve? Oh, kaj sem vendar pregrešila, da nisem vredna tvoje milosti? Oh, obsodil si me, in jaz umrjem in izginem s sveta brez sledú kakor drevo, ki se usuši. Jaz sem pa želela biti podobna zdravemu, čvrstemu drevesu, ki pade pod ostro sekuro, a iz njegovih korenin poženo krepke mladike, ki zrasto v močna drevesa, ki zopet cveto in rodé in množé zarod. Oh nesrečnica! Vidim matere, kako ponosno se menijo o svojih otrocih, in vse to se mi zdi zlobno smejanje in očitanje, češ: kaj si pa ti? Pregnana sem iz družbe žen in mater. Oh! Oh! Oh! . . .“

In ob takih mislih so ji solze močile lica; neznana teža je stiskala njene prsi.

„In moj mož me ne ljubi . . . Prej je zapravlil mladostno ljubezen z ono čarovnico. Jaz mu nisem dala tega, česar si je želel. Ljubezen je izhlapela. Sedaj pa ljubi tega Ivana, zanj dela in zanj živi. O, ko bi bil moj sin, naj bi ga ljubil: a tako ljubi nekaj, kar ni moje, česar moj mož ljubiti ne sme. Zanj ima vse prijazne poglede, lepe besede: z menoj je pa osoren, kakor bi ne bila njegova žena.“

V takih razmerah kajpada ni bilo baš prijetno na Višavi. Ivan je imel precej prestatih od Maruše; ob vsaki priliki ga je pikala, zakaj na njenem jeziku se je pogosto nabral strup. Dostikrat se je potegnil za fanta Debeloglav, ko je videl, da se mu dela krivica; to pa ženi nikakor ni bilo prav.

Nekaj ji je dejalo pri srcu: „Lej, fanta ima rajši nego tebe, on, ki je tvoj mož!“

In ta misel jo je vselej spravila v jok, zato je dostikrat tulila.

„Stara, ne vem, ali ti gre že ob pamet, kâli. Vjedaš se po krivici nad fantom, in če se ti pové, da mu delaš krivico, pa tuliš, kakor bi ti jedinega otroka zakopavali“, dejal je mož.

Toda skupil jo je! Zapičila je vanj oči in mu očitala:

„Tak si ti! . . . Ti! — Ti si moj mož! . . . Pred Bogom si obljubil ljubezen do smrti, a sedaj ljubiš bolj tega fanta, tega usiljenca, ki ti ni ne v peto, ne v šesto. Ali si ti zakonski mož?“

„Žena! Žena! Vidim, da se ti zopet blede.“

Zaradi tega je bil Debeloglav otožen. Obrnil je pa vso skrb na Ivana. Učil ga je, kako se prav gospodari, dobro kmetuje, odkazoval meje, jemal po kupčijah in mu pripovedoval to in ono, kar je treba vedeti

kmetiškemu gospodarju. Ivan je bil njegov ponos in upanje. Čim bolj ga je sovražila Maruša, tem večjo ljubezen mu je izkazoval gospodar. Zato Ivanu ni ravno težko delo zbadanje materino. Ubogal je strica in delal pridno, saj mu je dejala zavest, da dela sebi, a on je hotel nekdanj biti trden, ponosen kmet na Višavi, kakor je stric.

Toda Maruša je sklenila prepričati to. Njeno vsestransko premišljevanje jo je prepričalo, da mora to storiti in vest ji je dejala, da mora to storiti, ker se one slutnje, da bo kdaj hči one mlinarice iz Samote gospodarila na Višavi, ni mogla iznebiti, ker ni zaupala Ivanu, da bi mogel dati popolnoma slovo oni punici, tem manj, ker gospodar ni kazal baš hudega nasprotovanja taki zvezi, dasi si je Maruša to vedno želela.

„Ej, pa Maruša ni neumna!“ tako si je vedno pripovedovala. „Prinesla sem lepo dotico na Višavo. Delala sem pridno, varčevala sem; kar je njegovega je tudi moje. In svoje premoženje denem sama, kamor hočem. O, ta Ivan, ki ima rajši punico iz Samote kakor mene in sebe, ta se ne bo košatil z mojim premoženjem, in ona si ne bo oblizovala prstov pri polnih skledah na Višavi!“

Poguma pa ni imela tega povedati možu v brk. Vedela je, da on ni tacega mišljenja, da živi on ves in popolnoma za fanta in da dela le za fanta.

„Tega pa ne! Kar je moje, ne bo njegovo!“
Nekoč pa vendar!

Nekega večera se je Debeloglav že razpravljaj, ko je ona še v kuhinji pospravljala. Takrat se on spomni, da ima fantu še nekaj naročiti za drugo jutro. Pa veli ženi:

„Maruša, poklič, poklič fanta! Pozabil sem mu nekaj naročiti, jaz sem pa že bos.“

„Na, že zopet mu je dolgčas po fantu“, zamrmra ona nevoljno, pa vendar gre klicat.

V hlevu je ležal Jurij sam.

„Kje pa fant leži?“ zavpije mu na ušesa.

„Kaj vem! Morda je na senu.“

Ona zakliče:

„Ivan! Ivan! Ivan!“

Toda ne oglasi se nihče.

„Spi . . . Jurij, pojdi ga buditi! Oče bi mu rad nekaj naročil.“

„Kaj? . . . Ako ne sliši, ga ni doma, saj vpiješ, da bi skoraj oglušil . . . No, in ako res ne sliši in je doma, potem je pa res gluh, — gluh kot zemlja.“

Tako modrujoč se Jurij izkoplje in zleze po lestvi na seno. Tam je klical in tical po senu brez uspeha. Naposled pokaže pri lini glavo in zavpije:

„Ni ga! Gnezdo je prazno.“

„Kaj? . . . In kje je fant?“

„Kaj vem? Tiček je mlad. Noge ima spočite, pa ne morejo mirovati. Menda se uči hoje, ker pojde skoro k vojakom.“

„Kodi pa hodi?“

„Kaj vem? . . . Bržkone, kakor drugi za — svojim nosom.“

V Marušinem srcu vstane slutnja.

„Tam je! — Gotovo je zopet pri njej.“

Tako si je mislila.

„Ti veš, kam hodi. — Povej mi! — Reci, da je v Samoti!“

Jurij se zareži:

„Hehehe . . . Jaz ne hodim za njim. Ne vem, kam hodi . . . Ej, ko bi bil jaz tako mlad in tako zal . . . hehehe . . . tudi jaz bi ne spal v dolgočasnem hlevu . . . hehehe . . . Fant ni neumen. Taka noč! Mlada kri ne da miru, hehehe . . .“

„Širokoustnež!“ ustavi ga Maruša in razjarjena ko kača smukne v hišo.

Stari fant se je pa še bolj režal.

„Jaz privoščim fantu, zakaj ljubezniv pobič je, da ga mora človek imeti rad. Samo stara ga ne more trpeti. No, ne čudim se, ker ne more slišati, da bi imel fant kakega dekliča rad . . . No, jutri bo pa godljala, da me bodo ušesa bolela. Ubogi fant! . . . Čast Bogu, da imam trdna ušesa, da ne preslišim vsake. Hehehe . . . Rad bi bil pa vendar še jedenkrat mlad!“

S tem modrovanjem zleze Jurij zopet na trdo ležišče.

Maruša privihra v hišo. Prsa so se ji burno vzdigovala in oči bliskale.

„Lepega sina imaš, stari! Sramujem se, ker sem tvoja žena . . .“

„Kaj ti je zopet?“ začudi se mož.

„Tvojega srčka ni!“

„Kaj? — Kje je?“

„Kaj vem? O, vem, vem! Dobro si je zapomnil kraj, katerega si mu pokazal ti! O, dobro ve, kje je Samota.“

„Žena! . . .“

„Žena, hahaha, kako lepo! A ti bi moral biti moj mož, zakonski mož, ki ne pozna nobene druge ljubice. Haha, in veš li, zakaj nimam sina? Ker ti nisi bil moj mož. In tista pota hodi sedaj tudi tvoj sin, tvoj srček, tvoj Ivan. Glej, noč je, temna noč, ko vsak pošten človek prebiva pod streho, a tvoj srček, tvoj Ivanek, ni kakor drugi pošteni ljudje. Odet s črnim plaščem noči tava po krivih potih.“

„Strupena si ko gad . . . Vrag govori iz tebe. Zloba! Kako moreš dolžiti fanta, ko ne veš, kje je? . . . Ali si bila morda že v Samoti in si ga videla tam? . . .“

„Kje pa bo neki drugodi? Ali je morda tajil? Haha . . . In tako je tudi nocoj in morda sleherno noč! Huj, sramote in greha! In tak naj za nama gospodari na Višavi? Tak, ki se pajdaši z ljudmi, ki jih jaz videti ne morem! . . . Nikdar! . . . To ti povem nocoj. Nikdar in nikdar! Ušla bi iz groba, ko bi zvedela, da je ta Ivan pripeljal hčer one čarovnice za gospodinjo na Višavo . . . Nikdar! . . . Jaz bi se maščevala.“

„Žena, ti blazniš.“

„Čudno bi bilo, ako bi ne! Koliko bridkosti sem že užila v dolgih letih najinega zakona, a sedaj mi celo kljubuje ta Ivan, ta usiljenec, ta tvoj srček, kljubuje mi seveda s tvojim dovoljenjem. Ali si ti mož? . . . Jav . . . Jav . . . Jav . . .!“

Pokrije si obraz in se zgrudi na tla ter zatuli, da bi omečila moža.

Debeloglav je poznal svojo ženo. Kadar je bila v oblasti grozne pošasti, strasti, niso izdale nobene lepe besede. Za vse je bila slepa in gluha, mislila je le, da je najnesrečnejše bitje na božji zemlji.

„Veš kaj, Maruša, jaz bom spal. Ako misliš tuliti, pojdi iz hiše, da bo vendar mir.“

„To bi bilo seveda zate! O, ti! . . . In tvoj Ivanek, ponočni potepuh, naj bi bil tu pri tebi! A jaz . . . jaz naj se pobrem od hiše!“

„Ti si neumna!“

Ona se vzravna, poklekne k postelji in sklene roke:

„Janez! Ljubi moj mož! . . . Ali me ljubiš?“

„Kaj hočeš? . . . Morda sem kdaj pokazal, da te ne ljubim, kakor moram ljubiti svojo ženo?“

„Tvoja žena sem! Kar je moje, je tudi tvoje, tvoje želje so tudi moje želje. Prosim te, ko Boga v nebesih, izpolni tudi ti jedno mojih najiskrenejših želj, usliši mojo prošnjo!“

„Kaj hočeš?“

„Ivana daj od hiše.“

„Žena ali si pri pameti?“

„Od hiše ga daj, potem bom mirna in srečna. Tako pa ni mogoče. Neki sum, ki mi pravi, da Ivan pripelje ono punico iz Samote, me preganja, me muči po dnevu in po noči. Janez, ljubi moj mož, usliši me!“

„Kako si nespametna! Vsled samih slutenj sovražiš fanta in ga sumničiš. To ni prav, Maruša. Premisli nekoliko! Nič ga ne bom zagovarjal, samo dobro premisli to-le: Druzega tako ne veš, kakor da je fant plesal z onim dekličem, pa to ti je samo Jera povedala, in Jerine besede — moj Bog — še nikogar nisem slišal, da govori Jera resnico. Mogoče je, da fant nima prav nič ž njo, da je bil le slučaj, ki ga je pripeljal v njeno družbo.“

„Kaj? Slučaj? Tak slučaj lahko pripelje njo tudi na Višavo. Proč ga daj!“

„Maruša, kdo te je vendar premotil, da sedaj sovražiš Ivana, katerega si imela prej tako rada, ko sina?“

„Ne maram ga! Kar sem nekdaj ljubila, sedaj sovražim. On ni vreden postati dedič mojega premoženja.“

„Ali je tvoje?“

„Mar ni? Kar je moje, je tvoje, a tvoje je tudi moje. Proti moji volji se z mojim premoženjem ne sme nič zgoditi.“

„Lej, lej, kako si modra! Nisem vedel.“

„A sedaj veš!“

Debeloglav se vzravna.

„Vem! . . . A vedi tudi ti, da na Višavi sem jaz gospodar. Ivan je moj sin, jaz ga ljubim, bodi to tebi prav ali ne.“

„Ali si ti moj mož?“

„Môlči! O tem si že mnogokrat dvomila. Da ne boš imela vzroka črtiti Ivana, prepovem mu, še kdaj pečati se z ljudmi iz Samote. Upam, da me bo slušal. Ti pa bodi vendar pametna!“

„Hahaha! Pametna? Slepa, gluha, mutasta naj bi bila! To bi bilo najbolje zate in za fanta. Kaj ne? Tvoja žena sem, zato povem: ako se ne zgodi tako, kakor hočem jaz, bom naredila nekaj, da me boš pomnil ti in fant.“

Po teh besedah odide iz hiše nevoljna, ker ni dosegla tega, česar je želela.

„Oh, oh!“ je vzdihoval Debeloglav. „Ko bi bil prej to vedel! Nikdar! Pustil bi bil na Globokem njo in njen denar. Ni hudobna. Pa vendar je v njej hudič in tega ne morem pregnati. To me jezi. Da je ta tresk zasledil fanta. Zakaj nisem šel sam ven! Moja butica!“

„Moja! . . . Moja boš do smrti“, šepetal je v Samoti Ivan na uho svoji izvoljenki.

XII. „Mostú do sreče si ne poderi!“

O kresu je prišel na Višavo Beligoj. Gospodarjev god je bil in pa košnja se je bila pričela na Višavi. Takrat je pa bilo ondi največ dela. Zato je prišel Beligoj po navadi o kresu in se ustavil nekaj dnij, da je pomagal pri košnji. Letos je bil prinesel dva jančka gospodarju za god. Kazal se je hvaležnega za dobrote, ki jih je izkazoval Debeloglav njegovemu sinu.

Največja dobrota se je pa še obetala, zato je bilo treba obdržati Debeloglava in ženo pri dobri volji. Beligoj je pa vedel, da se včasih tudi z malimi rečmi lahko priveže koga. In Debeloglavovina je tako lepo, debelo jabolko, da bi bila škoda, velikanska škoda, ako bi komu drugemu padlo v naročje kakor njemu, to je, njegovemu sinu. Ne, to se ni smelo zgoditi! Njegov rod mora priti na Višavo. Zato je Beligoj stregel na vso

moč in večkrat prihajal na Višavo, dasi je bilo daleč in je imel obilo dela doma. Videl je, da je sinek Janezek zelo priljubljen na Višavi.

„Ej, naš Janezek zna. Debeloglav ga ima vedno v očeh in ona no . . . ta bi ga gotovo pestovala, ako bi ne bil tako velik. Velik pa je in lep. Vidi se, da polna skleda pomaga. No, sluša pa tudi. Želje gospodarjeve bere z očij in materi ugane misli. Zato ga ljubita, kakor bi bil njuna kri. E, vidi se, da je fant pod godno zvezdo rojen, ker pride do tolikega premoženja. Ta ne bo vedel, kaj je skrb in kaj je revščina.“

Tako je Beligoj dostikrat pravil doma, in srce njegovo se je kopalo v veselju, in materina lica so žarela kakor zarja, ki obeta lepe dneve. Ej, da, sreča otrok osrečuje tudi stariše.

Letos pa je bilo na Višavi nekoliko drugače, kar je Beligoj takoj opazil.

Debeloglav je sicer s staro ljubeznijo spremljal povsodi Ivana, a na obrazu je ležal neki oblak, za katerim so se skrivale črne skrbi in temne slutnje.

„Kaj mu je?“

To vprašanje je vznemirjalo Beligoja, a odgovora ni mogel dobiti.

In kadar je pogledal Marušo in je videl, kako odurno pogleduje njegovega sina, in je slišal, kako osorno govori ž njim, težilo ga je še bolj.

„Kaj je?“

Zdelo se mu je, kakor da bi nekdo hotel izmakniti ono Debeloglavovino, katero je držal v rokah njegov sin, in ga oropati do nagega. Uj, kako ga je to stresnilo!

Tudi sin je bil molčeč. Mladeniška brezskrbnost je bila izginila z njegovega obraza in neka otožnost je čepela na njem.

„Kaj je vendar?“

Beligoja je močno skrbelo.

In kmalu po sestanku zaloti Ivana na samem, upre roke na njegove rame in pogleda v sinove oči, da bi dobil odgovor.

„Ivan, kaj se je zgodilo?“

Sin pa pobesi oči in neki otožen smehljalj mu zaigra okoli usten.

„Nič!“

„Ti!“

V očetovem glasu se je poznalo očitanje zaradi sinove neodkritosrčnosti.

„Ne taji! Jaz vidim!“

„Oče, jaz ne vem“, odgovori Ivan iskreno in se umakne očetu, ki je bil še bolj prepričan, da nekaj ni prav.

Zvečer, ko so povečerjali in so zažareli kresovi po gričih in vrhovih, ko so zagrmeli topiči po dolih in zadoneli zvonovi, je šel Ivan z Jurijem in deklo ven, da zažgó na starem kresišču pripravljeno grmado, da posvetijo sv. Ivanu na čast tudi na Višavi.

Ostal je Beligoj z gospodarjem in gospodinjo sam. Ko je potekla nit prejšnjega razgovaranja, zaobrne Beligoj:

„Kako pa kaj s fantom? Ali sta zadovoljna?“

Maruša pomembno pogleda moža, ta pa vzdihne globoko in pravi: „Bo že! Dela rad.“

Maruši je igral škodoželjen smehljaj okoli usten.

To pa ni bilo všeč Beligoju, ker je bil navajen slišati o svojem sinu obilo hvale od obeh. Sedaj pa tako malo: „Bo že!“

Debeloglav se je delal, kakor da bi se ne razgovarjal rad o tem.

„Ali rad sluša?“ popraša Beligoj.

„Sluša.“

„Sluša in ne sluša. Tako reci, kakor je res“, vtakne se Maruša.

„O, ti fant, ti! Kdo bi si bil mislil, da bi vaju ne slušal“, je tarnal Beligoj. „Doma je vedno rad delal, nikdar ga ni bilo treba pri-ganjati. O, ti fant, ti, kaj bo ž njim! Glejta, precej se mi je zdelo, ko sem prišel sem, da nekaj ni prav.“

„O, saj dela rad“, potolaži ga Debeloglav.

„Dela že“ pristavi Maruša, „toda nekaj drugega je. Ivan...“

Mož jo ostro pogleda, da ji beseda zastane.

„Kaj je? — Kaj je vendar?“

Beligoj je bil ves prestrašen. To skrivnostno in oprezovalno pripovedovanje je vzbujalo neznane slutnje.

Maruši se zablislejo oči. Nato pa, kakor bi se hotela iznebiti neke teže, blekne:

„Z ženskimi se peča.“

Škodoželjen smehljaj, znamenje zlobne zadovoljnosti, ji je igral okoli ust.

Beligoj položi desnico na srce, obrne oči kvišku, kakor bi hotel poklicati nekoga za pričo, da je on nedolžen pri tem, in pravi:

„Malopridnež!... Kaj takega se nisem nadejal.“

Na tresočem se glasu se je poznala razburjenost očetova.

Debeloglav je bil zelo nevoljen. O, da bi bil mogel potisniti ženi besede v grlo!

„Ni tako hudo, Beligoj. Ne vemo nič slabega. Samo to smo slišali, da je pod Sloko goro z nekim dekličem plesal v gostilni.“

To je bilo Maruši vendar preveč. Njeno srce se je upiralo z vso silo moževemu mnenju. Strast se ji je vzbudila. Zato se ni mogla zdržati.

„O, ni samo plesal ne... Poslušaj, Beligoj, vse ti bom povedala po resnici. Nečem, da bi bila samo moja vest težka. Ti si njegov oče, tudi si odgovoren zanj, ne samo jaz, čeprav je sedaj pod mojo streho.“

„Oh, povej, povej mi, povej vse, kar veš! Jaz moram vedeti vse, jaz sem njegov oče, pa tudi hočem biti.“

Očetov glas je zvenel otožno, da se je poznalo, kako je ranjeno njegovo srce.

Maruša je pa vstala, ter stojé mahala z rokama, krivila život in stresala glavo pa pripovedovala, kar je vedela o Ivanu. Vedela ni mnogo, toda njena domišljija je ustvarila mnogo slik, ki naj bi pokazale očetu, da se je sin izpridil, da se je izgubil z ničvredno žensko.

Beligoj je molčé, s krvavečim srcem in s sramom v očeh poslušal obtožbe Marušine.

Debeloglav si je podprl glavo in zdehal. Pripovedovanje ga ni prav nič zanimalo. Začel je jesti ostanke štrukljev.

Beligoj je kmalu opazil, da Maruša ni navaden, nepristranski tožnik. Čimdalje bolj se mu je zdelo, da slike niso tako črne, kakor jih riše Maruša, da Ivan ni tolik vlačugar, kakor misli Maruša. Spoznal je pa tudi, da Marušina volja na Višavi ni najzadnja in da si zna dobiti potrebne veljave

in moči. Iz njenega pripovedovanja je zvenela grožnja, da se na Višavi ne zgodi tisto, kar misli Beligoj, da se Ivan lahko obriše pod nosom.

To ni bilo ljubo Beligoju.

„Jaz bi ti pokazal, ako bi gospodarila meni“, grozil se ji je v srcu Beligoj.

Vendar na videz se je delal, kakor da bi v vsem soglašal z njo in ji je pritrjeval, kar je Maruša še bolj navduševalo, da je zmagovalno pogledavala moža, češ: vidiš, ta pa ni tako slep in mehak, kakor si ti. Eh, ne bo je na Višavo one punice iz Samote!

Debeloglav pa se ni menil za take poglede.

„Zakaj ga pa nista prijela v strah?“ opomni Beligoj.

„To se pa z njim pomenita! On je metla. Pa še več: on mu je dajal potuho.“

Pobrala je posodo in jo znesla v kuhinjo, da jo pomije.

Beligoj je zrl Debeloglava in čakal pojasnila, saj je Maruša namignila, da on več ve.

Debeloglav se oddahne, kakor da bi se bil iznebil nekega bremena. Natoči iz buče tepkovca in pomakne kozarec Beligoju:

„Pij! Pa bodi dobre volje in ne verjami vsega!“

„Zakaj mi pa že nisi prej povedal?“ je očital Beligoj.

„Saj ni vredno besede! — In jaz ne verjamem, da bi bilo vse res. Vendar!... Moja žena je!... Fant ji mora biti pokoren. Naveličal sem se poslušati vedno jedno in isto. Reci fantu in dopovej mu, naj bo pameten! Ona se je kar zavzela, neče ničesar slišati, da bi bilo vse fantovo, tako se ji je zameril. Včasih se ji človek kmalu zameri. Veš, svojeglava je. Nikjer pa ni pribito, da bi se moralo storiti po njeni glavi. Vendar... Fant je itak še mlad... Mudi se mu še ne. Ono v Samoti naj pusti za zmerom. Nu, če je pa ne more... pravijo, da se dandanes mladi ljudje tako zaljubijo, da ne morejo narazen... naj vsaj skriva. Ni treba, da bi vedela vsaka ženska, kje ima fant svoje deklice. Jaz mu jo ne bom zbiral. Materi pa mora fant ustreči, spodobi se in pa mir bo imel in...“

„Ti imaš zlato dušo“, seže mu v besedo Beligoj. „Imaš prav. Mir mora biti pri hiši. O, fanta pa že primem... Da je tako neroden!“

Debeloglav se nasmehlja.

„O, neroden pa ni... Fant ima oči. Da bi ti videl! Toda prezgodaj se je zagledal.“

Beligoj je ob solnčnem vzhodu že sedel pred hišo. Kar je bil zvedel zvečer, vznemirilo ga je isto takó, da ni mogel brez skrbi zaspati. Načrti, o katerih je mislil, da so nerazrušni, so se mu zdeli v nevarnosti.

Pogled njegov je plaval do gozda, [po njivah in travnikih, ki so vsi last trhljih starcev brez otrok.

„Lej, vse to bo lahko tvojega sina!“ dejal mu je neki glas.

In njegove oči so se poželjivo pasle po onih njivah in travnikih.

„Ha! To mora biti naše! Moj sin mora biti tu gori gospodar. O, prokleti tepec! Zaradi jedne ženske naj bi se pod nosom obrisal za vse to? Zaradi ljubice? Taka neumnost se ne more zgoditi pod solncem.“

Ivan se je očeta ogibal.

„Boš malo odnašal“, veli zadnji dan Beligoj sinu in mu pokaže culo, ki mu jo je bila navezala Maruša. Ivan se ni mogel izgovoriti.

Pomenljivo se pogledata moža pri ločitvi, a Maruši pravi Beligoj:

„Potrpi in pozabi!... Ako teliček uhaja iz ograje, mora se privezati!“

Molčé sta spela s sinom v dolino.

„Fant, fant!“ izpregovori oče, ko se ustavita. „Nisem se nadejal, da zvem take reči. Malopridnež! Tako mlad, pa imaš že ljubico.“

Ivanu šine kri v obraz.

„Tudi vi že veste?“

„Žal! Zato me je sram. Veš, da ne slišim več o tem, kadar pridem. Pusti vlačugo in bodi pameten!“

Ivana obide neki ponos.

„Oče, ne mogel bi se vzdržati, kadar bi kdo slabo govoril o vas, a tudi o svoji deklici ne pustim govoriti slabo.“

„Haha! Glej, glej, kako govori! Hitro si dorastel. Fantovska norost! Le čakaj, da ti

dopovem. O tem smo govorili zgoraj. Kakor veš, boš nekdam ti gospodaril na Višavi, ako boš pameten. Višava je pa nekaj vredna. Zato boš pameten. Zato pusti tisto ljubkovanje, ako ga je kaj. Izprevidel sem, da stric in teta ne marata ničesar slišati o tvoji ljubici, kar je čisto prav.“

„A jaz je ne pustim.“

Stari ga osupel pogleda.

„Ti moraš! Lej, upam, da se ti oči odpró. Razumel sem še več. Višave ne dobiš, ako ne pustiš dekliča. Sedaj veš!“

„Oče, rajši pustim Višavo kakor deklico!“

Sinove besede so zvene le ravnodušno, a odločno.

Staremu so hotele oči skočiti, in vsa kri mu je šinila v obraz, na katerem se je zbirala jeza

„Ali si pri pameti? Budalost nesrečna! Vse ženske, kar jih poznam, niso vredne pipe tobaka: ti bi pa dal celo Višavo za jedno ljubico? In ti si moj sin? Norec si! Puščati ti je treba.“

„Tako je, oče!“

„Ha! Tako! Višava mora biti tvoja, sedaj pa delaj, kakor veš in znaš! Tiste — tiste — tiste ljubice pa ne poglej več.“

„Rajši ne pogledam Višave.“

„Ubijem te!“

Vse je vrelo v Beligoju. Sinova trdovratnost ga je zmešala.

Ivan pa je odločno zrl očeta. Trdno se je bil oklenil Marijanice.

„Ivan, moj sin! Ali si še moj sin? Ali ljubiš svojega očeta?“

„Oče!“

„Moj sin! Pusti ono žensko! Zagrabi srečo, ki se ti ponuja! Malokomu na svetu se sreča usiljuje tako, kakor se tebi: a ti jo pehaš od sebe. Ah, ah... moj sin! Drugi se pehamo za srečo, begamo utrujeni za njenimi slepilnimi žarki, a ti bežiš svojeglavno pred njo, ko se ti ponuja. Sin! Sin! Pomisli, da so tvoji stariši reveži, in bratje in sestre upajo, da bodo kdaj pri tebi dobili podporo in zavetje. Sin! Sin!“

Iskrena prošnja je odmevala iz teh pristrčno govorenih besedij. Očetove oči so le-

sketajoč se motrile Ivana in podpirale besede. Spoznal je, da pri sinu ne opravi s trdo, ukazovalno besedo, zato ga je prosil.

„Oče, ne morem, ne morem! Jaz vas ljubim! Jaz ljubim svoje brate in sestre, rad bi bil premožen in bogat in srečen na Višavi, pa ne brez svoje Marijanice. Brez nje ne bi bil srečen nikdar. Jaz jo ljubim, kot nikogar na svetu. Ako bom kdaj srečen na zemlji, srečen bom le z njo. Kaj je meni Višava brez nje? Kaj mi bogastvo brez sreče? Rajši sem revež pri njej. Ako mi ne dadó Višave, ker ljubim Marijanico, naj jo imajo. Ne maram je, čeprav mi je všeč. — Hej, te njive in travniki in ta loza! To so denarci! Vendar, sreče za me tukaj ni. Jaz hočem Marijanico!“

Stari si ni vedel pomagati. Kot kragulj za begajočimi kurami, je letal za rešilnimi mislimi.

„Ah, imej jo, imej, tisto tvojo, — tisto punico, ki ti je več, kakor jaz, ki sem ti dal življenje, kakor mati, bratje in sestre, kakor Višava, kakor ves denar vsega sveta! Le imej jo, imej kakor hočeš, samo prosim te, ne pokaži tega, ne povej tega nikomur, najmanj pa teti! Ona tega ne sme vedeti. Oh, stric; ž njim bi se še govorilo o tem, toda ona... Ti pa moraš imeti tudi Višavo!...“

Sin ga je gledal strmeč in vpraševalno.

„Imej jo! Jaz ti ne branim. Le imej jo, ker si je ubraniti ne daš, toda drži tudi Višavo! To moraš držati z vsemi močmi; niti koščeka od nje ne smeš pustiti odtrgati si, ker potem ni cela. Le imej dekliča, toda skrivaj! Stara dva sta opešala. Vidi se, da ju že zalezuje smrt, ki ju bo prej ali slej pobrala, in potlej nu, v imenu božjem, potlej jo vzemi, ker jo hočeš, čeprav sem mislil, da boš dobil igraje bogato nevesto. Razumeš? Le imej Marijanico, morda je dobra ženska, jaz je ne poznam. Ako jo boš imel rad ti, je tudi tvoj oče ne bode črtil, toda Višava... Višava ti mora biti prva! Višava je lepa. Stara dva umrjeta in potem si ti prost na Višavi. Mostú do sreče si ne p o d e r i!“

Ivanu se je odprl nov svet. Očetove besede so mu čarobno zveneale v ušesih, vzbujale celo opojne harmonije glasov, ki so ga omamljali in navdajali z razkošnimi čustvi, in zvesta spremljevalka človekova, božanska domišljija, mu je odprla jasen pogled v bodočnost: Bil je gospodar na Višavi, žena mu je bila Marijanica. Hej, kako je zavriskala duša pri tem pogledu, ko je začutila, da je oproščena tesnih okovov skrbij in žalosti! Višava in Marijanica je bilo njegovo, oboje, ono, kar je ljubil s srcem in razumom. Hej!

Z jasnim obrazom izpregovori Ivan:

„Oče! Vaš sin sem! Storim, kar želite!“

Stari objame Ivana.

„Imej trden cilj in ne zgreši ga za trenutek!“

Z zavestjo, da je vse prav uravnano, vračal se je Beligoj in med dolgo potjo je njegov duh snoval načrte za bodočnost.

Ivan je pa zavriskal, da je odmevala nema loza in zelena gora. Hej, odvalila se je z njegovih prsij mōra, ki ga je dušila, zato je lahko mogočno zavriskal iz dna krepkih prsij.

Veselje je zopet žarelo na njegovem cvetočem obrazu, in mir je kraljeval v mladem, izkušanem srcu.

(Dalje.)

Lužarji.

(Slika. — Spisal I. S.)

(Konec)

To je bilo tako: Stari Lužar je večkrat sam pri sebi ponavljal začetne besede znane narodne pripovedke, ki se glasé: „Neki oče je imel tri sinove: jeden je bil neumen, dva sta bila pa pametna“, in vselej je tu prenehal, pa pristavil: „Jaz imam pa dva, pa nobenega neumnega“, in ob tem dostavku so se mu izjasnila nagubana lica. Kako neki ne, saj sta oba obetala, da bodeta prava Lužarja, iste korenine kakor njih dedje, vredna naslednika svojih prednikov, pristna gorjanca, trda Kranjca. Oba sta bila čvrsta in zdrava, oba junaka korenjaka; prvega je že izdavna odpustil cesar domov s hvalevrednimi znaki, a drugega je pred kratkim zahteval k sebi, in potrdili so ga. Takih sinov je bil oče vesel, saj sta bila dobro vzgojena, da ni čul nikdar nič slabega o njiju. Mlajši France je sedaj še služil, a starejši je bil doma in čakal, kdaj mu oče izroči posestvo. Samo v nedeljo je zahajal v dolino, sicer pa je bil vedno doma in pridno delal. Ob prilikah, ko je zašel med svet, se je njegovo oko ponosno, drzno oziralo po cvetočih dekletih, in primerjal je vse te rdeče, različne obrazke,

vse to raznovrstno gibanje in kretanje med seboj in izbiral. In to je trajalo dolgo. Naposled se je odločil: od vseh mu je najbolj ugajala Podlogarjeva Katra, a sam ni vedel, zakaj. Včasih sta šla celo nekaj časa skupaj v cerkev, a ona je vedno bežala pred njim, kakor da se ga boji. V njem je dozorel sklep, čakal je prilike. On je iztikal po gozdu od drevesa do drevesa in iskal primerne krivine, da bi podprl koči sleme. Takrat sta se sešla, in celo bežala ni. Malce je zardela, pogledala ga dvakrat, govorila je prav tiho in kratko, prav boječe. On ji je razložil na dolgo in široko o starosti, visoki starosti hišnega slemena in naposled poprijel besedo.

„Katica, vzamiva se.“ Ona je povabila glavo, potem pa ga pogledala tako, da je temna rdečica prekrila njegovo zagorelo lice. Nekaj časa je molčala, potem pa rekla nekaj nerazločnega.

On se je ojunčil.

„Vzamiva se.“

„Le se!“

On se je stresel od veselja.

O ta testament!

(Novela. — Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

XIII. »Ljubezen naj se utrdi!« . . .

Nekega popoldne je tirala Kokotova Jera s kurniki naložen voziček po kolovniku, ki vodi v Samoto. Spotoma je premišljala o tem in onem in svoje misli večkrat glasno izražala. Včasih se je še celo ustavila in govorila:

„No, takega pa še ne! . . . Jera, Boga zahvali, da si sama!“

Misli stare device so pa vselej globoke, zato si jih ne upamo uganiti . . . .

Ko je ugledala mater mlinarico z zavihanimi rokavi, belim predpasnikom v prašni obleki in gologlavo sedeti v senci pred mlinom, napovedala se je zoprno kričeča:

„Jajčka! Racke! Purčke! Čibke! Piške! Jajčke! . . .“

In tako je litanije parkrat ponovila, predno je pahnila voziček v senco, da so se kurniki prekucnili ž njega in je vzdihnila:

„Vroče je!“ . . .

Pomaknila je ruto z glave in sopeč sedla h mlinarici:

„Ta vročina! . . . V peklu ne bode tako vroče! . . . Čast Bogu, da mi ne bo treba biti v taki vročini!“

Mlinarica jo od strani pogleda in se zareži: „Misliš že, da si svetnica?“

„Svetnica? . . . Nobena svetnica ne hodi po zemlji. Lahko pa sem, ker sem poštena. O, da bi bili vsi tako!“ . . .

„Ali se ti noben jajček ne izgubi pod prsti? — Ha? . . . Slišala sem, da ti včasih manj našteješ, kakor se ti našteje . . . He? In si nista bili z ono Debeloglavko za jednega petelinčka navskriž? . . . Ha?“ . . .

„Magda!“ . . .

„Ti nedolžnost! . . . In tvoj jeziček? . . . Toliko govori, da ga misli ne morejo dohajati, koliko manje vest? . . . He? . . . Ali

govori vselej resnico, kakor so jo govorile svetnice? Hahaha!“ . . .

„Magda!“ zakriči Jera in poskoči. „Ti me dolžiš! . . . Jaz sem ukrala Debeloglavki petelinčka? . . . Jaz? . . . O, sveta Jera, kaj si bodeš mislila! . . . Kdo je to dejal?“ . . .

„Hahaha“ . . .

„In jaz ne govorim resnice? . . . Jaz ne? Jaz, ki vse vem? . . . . Kdo je dejal, da lažem?“ . . .

„Hahaha . . . Taka svetnica si, pa še jeze krotiti ne moreš?“ . . .

„Taka! . . . Jav! . . . Jav! . . . Tacega pa še ne! . . . Jav! . . . Jav! . . . Lažnica in tatica! . . . Ti me nalašč dražiš! Čak!“ . . .

In Jera se požene za kurniki in jih vklada na voziček.

„Lej jo! Lej! . . . Kdo ti je pa dejal, da si tatica?“

„Ti! . . . Le čakaj! . . . Lažnice in tatice se ti ne bode treba bati . . . Le imej jih, tiste sestradane peruti, ki vse niso vredne, da bi pošten človek zaradi njih na greh mislil.“

„E — e, ne bodi, ne bodi! . . . Šalila sem se . . . Jaz ne verjamem vsega, ako mi prileti kaka besedica na uho . . . Le vsedi se Jera!“

„Ja! . . . Pa bodeš ti mislila vendar, da sem Debeloglavki petelina ukrala . . . Pa ravno Debeloglavki! O, križ božji! In ravno nji, nji, ki mi je tako zoprna, kakor česen v mleku?“ . . .

„Veš, saj ni tako hudo . . . Jaz nisem slišala, da bi bila ti res petelina ukrala, samo to sem slišala, da sta se zaradi nekega petelina pričkali, pa zakaj, nič ne vem . . . Ljudje prihajajo v malin in marsikdo kaj ve.“ . . .

„Čak! Čak! Magda! Sedaj pa že vem, kaj je! . . . O, se bodem pa še malo vsedla . . .

I, seveda sva se pričkali nekaj zaradi nekega petelina, oh! — Kje bi si mogla mistiti, da bi me zaradi take stvari tako grdo obrekli! Zaradi tistega fanta sva se bili sporekli, ki ga imata tam gori na Višavi. To je tisti petelin! Joh, kdo bi mislil, da bi te besede prenesli . . . Bog jo je pa tudi kaznoval, to prevzetno Marušo; Bog neče, da bi se njena hudobnost še dlje potikala po svetu, pa sta si morala poiskati . . . Sicer, kaj pa to meni mari! — — Oh, to ti pa moram povedati, zakaj sva se . . .! Veš, to se tudi tebe tiče.“

„Mene . . .?“

„Da, tebe! — Saj veš, kako si ji pri srcu.“

„Hahaha! . . . Misli, da sem jaz kriva . . .! Naj bi jih bilo kot listja in trave!“

„Seveda misli . . .! O, saj misli še več, pa me je sram povedati.“

Magdalena zarudi.

„Zaradi tistega fanta sva se in zaradi tebe . . . Veš, kako je bilo . . .? Saj veš, kdaj sem videla, da se imata tvoja hčerka — veš, lepa je, to vsak pravi — in fant z Višave rada . . . Jaz pa sem mislila: kar se ima rado, naj zleze vkup, da bi ne bilo pohujšanja . . . Šla sem torej na Višavo, svesta si, da storim dobro delo in sem ji svetovala, kar bi bilo prav!“

„No . . .?“

„In toliko, da me s procko in jajčki vred ni potočila po hribu . . . Da bi jo bila videla . . .! Sam bognasvaruj se je kresal v njenih očeh . . . Jaz ti povem, kar je dejala, pa veš, ne zató, da bi me ti devala potem za pričo, ker prisege se bojim, dejala je: ‚Ta ciganka, čarovnica iz Samote ima parklje vmes. Ona jezdi starega in punica pa fanta . . .! Pa Bog vé, da ji jaz nisem tega verjela in še sedaj ne verjamem, a pričala tudi ne bom . . .“

„A, kaj je ona?“ raztogoti se Magdalena.
„Moj je bil . . .“

„Kar mirna bodi, pa ne togoti se! Bog vé, da je Debeloglavu žal, ker je takó . . . Sedaj bi pa bilo prav, da bi tvoja hči prišla na Višavo . . . To sem ji povedala . . .“

„In kaj je dejala?“

„Nikdar! Nikdar! Nikdar in nikdar . . .! Oči bi izpraskala staremu, ako bi vzel kaj tacega v misli, to vem . . . To ga ima v oblasti . . .! Ni mu vzela samo hlač, vzela mu je še več!“

„Prav mu je!“

„Bog vé, kod bode sedaj ženila fanta. — V letih bode kmalu in delavke bodo potrebovali na Višavi. — Zal fant je . . . On in tvoja hči, to bi bil lep par . . .! Ej, da bi ne bilo nje na Višavi . . .!“

„Iskala bode bogate . . .“

„Eh, da bi bila tvoja hči moja! Ej, da! Jaz bi že naredila, da bi bilo prav . . . Veš, jaz bi pustila, da bi se ljubezen ukoreninila, pa bi bilo prav . . . Fant ni videti svojeglav . . .“

Magdaleni se zasvetijo oči.

„To bi se Maruša jezila, ako bi moja hči prišla na Višavo.“

„No, to ti pravim . . .! Ta! Ta! Že sedaj reži kot prikljenjen pes v moža, ki je s teboj baje nekdam samo govoril . . .! Nikdar mu ne odpusti tega in že marsikatero urico mu je zagrenila zaradi tega . . . Kaj bi počela potlej . . .? V hrbet bi se grizla od togote . . .“

Magdalena se zasmije.

„Pa bi bilo res lepo, ako bi naša Marijanica prišla na Višavo.“

„Saj bi bilo to tudi prav . . .! Tebi je bila namenjena, pa te je ta jalovka — Bog mi odpusti! — odrinila. Imela je denar . . . Denar mu je moléla pod nos, da je ni videl v obraz in ga je tako preslepila . . . O, saj se mu tudi vtepa . . .! Jaz ti še enkrat rečem: jaz bi pustila, da bi se ljubezen ukoreninila! Ej, in potem bi prišla tvoja Marijanica na Višavo in tako bi se zgodila pravica, to pravim jaz, ki jajca pobiram.“

Mlinarici je bilo govorenje všeč. To bi bilo maščevanje! In ta misel se je takoj udomačila v njenem srcu in objela njeno dušo.

„Kdaj si bila tam gori?“

„O, je že precej časa . . . Veš, zamerila se mi je, pa nečem blizu, dokler me ne prosí. Naj ima tiste klopote . . .! E, veš, pa ona ne zna tako ravnati s čibami kakor

ti... Tacih je malo za kurjo rejo, kakor si ti, ... Imaš sedaj kaj na prodaj...?"

„Imam... Kaj bi pa rada...?"

„Nič ne izbiram, vse pobiram, da ima le kljun. Kapunčki seveda, še niso na prodaj, pa kadar bodo, — veš Magda, — name drži... Take prijateljice nimaš, to ti povem...! Kaj imaš na prodaj...?"

Mlinarica ji pove in kmalu sta imeli narajen kup.

„Pa malo poglej, kako se imajo gori na Višavi! — Človek je radoveden..."

„Zanesi se, Magda...! Jaz imam ušesa in oči. Na Višavi mi ne odide nič... Ampak to ti rečem: Ljubezen naj se ukorenini...! Pa me ne pozabi!"

Pograbila je s perutnino napolnjene kur-nike in jih naložila na voziček.

„Kmalu pridi..."

Jera je odrinila z vozičkom.

Ko je bila nekaj streljajev iz Samote in se je skrila za ovinkom med drevje, da je niso videli iz Samote, je ozirajoč se ustavila.

„Meni se zdi..."

To rekši začne preštovati živalice v kur-nikih. Prešteje jih dvakrat, trikrat...

„Je že! Dva sta preveč! Saj se mi je zdelo...! Dva sta več, kakor sem jih plačala... Jaz nisem kriva, pa naj bi preštela...! Kako je neumna...! Kdor prodaja, tisti naj pazi...! Kako se ji cedé slin po Višavi...! Vsa je slinasta kakor cigan, ki salo vidi... O, meni se zdi, da bi dala dekliča gori... O, seveda, ko bi Maruše ne bilo... Ta bi jo izpodrecala, da bi nikdar več ne pogledala na Višavo... To bo Maruša vesela... No, saj pravim, pošten človek bi ne mogel shajati, ako bi ne znal. — Da, znati se pa mora."

In prekrižala se je, ter je gibajoč s čeljustmi rinila voziček pred seboj...

V Samoti je pa sedela mlinarica zatopljena v prijetne misli, ki so božale njen ponos in njeno maščevalnost, ki so ustrezale njenemu človeškemu pohlepu.

Ej, katera mati bi se branila misli, ki ji kažejo pot, po katerem dospe njen otrok do sreče, do premoženja.

In njena hčerka Marijanica je bila na takem potu, saj jo je ljubil mladenič, ki bode nekdanj gospodaril na Višavi... Kajpada se je stresnila pri tej misli, saj je tudi njo ljubil nekdanj ta, ki sedaj gospodari na Višavi, pa vendar ni ona prišla na Višavo... Kri ji je zavrela po vseh žilah pri spominu nezvestobe onega, ki ga je nekdanj ljubila s strastjo prve ljubezni; sovraštvo je oživel proti njej, ki živi na njegovi strani...

„Hahaha. Zato sta deležna prokletstva!"

Škodoželjen, satanski smeh ji je uhajal in oči so se ji lesketale zadovoljne škodoželjnosti.

„Toda moja hči bode nekdanj gospodinjala tam gori, hahaha! Moja Marijanica...! O Bog, ti si velik! Ti hočeš tako...! Hči naj vživa ono, kar je bilo namenjeno materi... To zahteva božja pravica...! Maruša! Maruša! Kaj bodeš počela? Hahaha..."

„Ali pa bode mogoče?"

To vprašanje se ji je vrivalo ter jo motilo. Toda, čimbolj je premišljevala, tembolj je bila prepričana, da je mogoče, da se mora tako zgoditi...

In dnevi so bežali v večnost... V Magdini duši so zoreli načrti, ki pripomorejo njeni hčerki do sreče, a njej do maščevanja.

„Hahaha...! Ljubezen naj se ukorenini...! O, ti Jera, ti, ti, nisi neumna...! Postala je gluha in slepa.

Ob lepih, prijaznih nočeh je Ivan z Višave dolgo vasačil v Samoti. Eh, nobena godba mu ni bila tako všeč kakor zvonki smeh njegove Marijanice, nobena podoba ni bila tako lepa kakor njegova Marijanica. Ah, te njene črne oči, rožne ustnice in cvetoča lica! Kako jo je gledal... gledal...; kako jo je ljubil... ljubil... Kako so bile kratke urice v Samoti, kako dolge na Višavi... Kako dolge in puste... Eh, da bi bil že on skoraj gospodar tam na Višavi...

„Marijanica, ko bode Višava moja, samo moja, in ti moja, samo moja. Uj...! Potem ne menjam z nikomur..."

In Marijanica se je smejala ter ga gledala z onimi črnimi očmi...

„Ah, te črne oči, kako so hude..."

XIV. »O, dekle je pa tako!« ...

„Kar je njegovo, je tudi moje! ... In on nima pravice mojega razdajati nikomur!“ ...

Ta misel je pognala v Marušinem srcu močne korenine ... Ta misel ji je ugajala in jo navdajala s pogumom ... Vse te njene misli so se strnile v gotov načrt.

„Kar je moje, ostane moje ... On naj razdá svoje, a jaz bodem razdala svoje ... On ljubi tega Ivana, tega bode osrečil, a jaz osrečim, kogar jaz hočem ... Tudi jaz imam žlahto! ... Mojega ta Ivan ne bode imel nikdar, nikdar ... Ha! ... Le naj se peča z ono punico ... Prokleta seme! ... On pravi, da je ljubezen v kraju, ... toda jaz tega ne verjamem ... Slišala sem, da se ljubezen izruvat ne da, da požene najmanjša koreninica, ki ostane v človeškem srcu, prej ali slej krepko cvetko ljubezni ... le naj jo ljubi ali pa tudi ne, jaz bodem s svojim premoženjem samovoljno razpolagala.“ ...

To je ob neki priliki povedala tudi možu. Možiček se ji je smejal in rekel:

„Mara! ... Čimbolj si stara, tembolj si otročja. Toličke skrbi te bodo ubile ... Kaj pa je vendar tvojega!“ ...

„Kar je tvoje, je tudi moje! ... Ako si deliva, je vsake reči polovica moja!“

„Ne bodeva delila.“

„Jaz bodem hotela imeti svoj delež“ ...

„Dobila ga bodeš v grobu poleg mene.“

„Tisto bode nazadnje.“ ...

„Za družega se pa obriši!“

„Bodem videla! — In moja dotica? ... In moje delo? ... In moja skrb? ...“

„Ti si neumna.“ ...

Jeseni je šla na Zaplaz h Materi božji, kamor je v svoji mladosti dostikrat hodila tožit svoje mladostne težave. In z Zaplaza gredeč je krenila na Globoko, obiskat svojo sestro, ki je bila omožena na domu. Naenkrat se ji je stožilo po domu. Rada bi bila videla še enkrat kraj svojega rojstva, rada bi si bila oživila spomine mladih, dekliških let, poznala bi rada one, ki sedaj doraščajo na Globokem. ...

V srcu so ji vstajali spomini, vstajala je ljubezen do rodne zemlje, hrepeneča ljubezen do njih, ki so jih dojele one prsi kot njo, sesterska ljubezen je oživela ... Odvalil se ji je težek kamen od srca ...

„Ha! ... To so moji ljudje.“ ...

Vstopila je v rojstno hišo.

„Oh, koliko časa se že nismo videli! ... Kmalu bi te več ne poznala.“

S solzami v očeh se objameta sestri.

„Da si le še živa! ... Zdrava? ... In tvoj mož?“ —

„In tvoj? ... In tvoji otroci?“

Maruša otožno pobesi glavo.

„Nimam nobenega.“

„Že pomrli?“

„Imela nisem nobenih.“

„Kaj?“

Maruša se spusti v jok.

„E — e! ... Sedaj ne bodeš jokala! ... Jaz sem jih pa imela ... Dekličice sem pomozila, fant bode imel dom in najmlajša hči Rezika — to je dekle! ... ta ga bode tudi še dobila; ni vrag, saj denar imamo!“

„Srečna si, Marjeta! ... Daj, da te enkrat objamen!“

In sestri se zopet objameta in potočita še nekaj solz veselja.

„O, le čakaj, da jih vidiš, naše ljudi ... Sedaj so pri otavi ... Veš, on je še krepak.“

„Tudi ti si še pri moči ... Meni se pa leta bolj poznajo ... Tudi moj je starejši od tvojega.“

„Sedi in odpočij se! ... Vem, da si lačna.“

Marjeta odhiti v kuhinjo, da vrže kaj na ponev ... Oh, kako je človek potem vesel, ako sestre dolgo ne vidi! ... Kako ji rad postreže z najboljšim, kar ima pri hiši ... In jajec in masla v nobeni dobri kmetski hiši ne manjka ... Marjeta je kmalu nekaj vtepala ...

„Ta ima tudi otroke!“ misli si Maruša, ko sede na stol.

V njenem srcu je vstajalo nekaj nevoščljivosti podobnega.

„Vsak je srečnejši od mene, celo moja sestra!“ ...

In nasloni se k mizi, ter podpre z rokami in dve debeli solzi kaneta na belo javorjevo mizo . . . .

Obriše se trdo, kakor bi hotela izbrisati vse otožne misli . . . .

Ko je povžila tolsti jajčnjak in ga zalila s tepkovcem, bila je zopet stara, pogumna Maruša.

Sedaj sta se začeli povpraševati sestri po tem in onem, pripovedovali sta si to in ono . . . V dolgih letih ločitve se je bilo pripetilo mnogo, kar je bilo vredno in potrebno omeniti. Radost in žalost si podajata v našem življenju roke, za vsakdanjimi težavami in solzami pridejo tudi urice tihe, srečne zadovoljnosti, ki nam lajšajo in sladé težo življenja . . . . .

Ko je Marjeta vse povedala, kaj se je predruožilo na domu od takrat, ko je odpeljal bogati kmet Debeloglav Marušo daleč, daleč z doma, tja na Višavo, pripovedovala je Maruša na dolgo in široko zgodbo svojega zakonskega življenja na Višavi . . . .

Marjeta je izvedela, kako ima Maruša dobrega moža, kako je bogata, kako bi bila srečna ves čas, ako bi . . . . In slišala je ono dolgo, otožno pesem, ki je leta in leta igrala v Marušinem srcu in vzbujala v njej ljubosumje, . . . ki je bila vzrok hudim duševnim bojem in razporu z možem.

Ej, da bi tega ne bilo! . . . .

In pripovedovala je dalje:

„Oh, še vse bi bilo, samo ko bi on v tega fanta, ki ga jaz ne maram, ne bil tako zateleban. — Pravi, da bode dal vse temu, vse, in potem pridejo na Višavo drugi ljudje . . . . O, jaz že vem, kdo pride . . . . A, jaz ne maram, da bi taki ljudje vživali moje žulje . . . . Jaz vzamen svoj delež, in ga zapustim, komur jaz hočem, ne pa takemu, ki mi ni ne v peto, ne v šesto.“ . . . .

„Prav imaš, Maruša! Nič ne daj!“ seže v besedo Marjeta.

„Ne videla bi rada, ako bi se razdrobila Višava, pa vendar, raje naj se razdrobi, kakor bi pa vživali ljudje, katerih jaz trpeti ne morem. O, Ivan, Ivan! . . . . Kako sem te imela rada! . . . . Seveda ne vzamem pre-

moženja seboj, a dala ga bodem, komur bodem hotela. . . . Prišla sem danes nalašč domov, da vidim tebe, da vidim tvoje . . . . Marjeta, ker nimam nikogar svojih, prepustila bodem svoj del tebi ali — kateremu tvojih otrok.“ . . .

To rekši pogleda sestro.

Marjeti se zjasni obraz, zadovoljen smehljal se prikaže ob ustih . . .

„Oh, ljuba sestra! . . . . Vidim, da nisi še nas pozabila . . . . Škoda bi bilo domačije na Višavi, pa vendar, ako ni drugače, vzemi svoj del . . . . Jaz sicer ne govorim zase, saj nam ničesar ne manjka, — drugim ljudem pa vendar tudi ne gre tvoj delež. Ampak, nekaj družega.“ . . .

„Kaj? — Le povej! . . . . Treba je dobro premisliti.“ . . .

Marjeta se ozre kakor spreten igralec, predno vrže karto.

„Domačije je pa tudi škoda . . . . Take se ne spravi brž skupaj. Najbolje bi bilo, da ostane vse skupaj. Veš, eno ti bom povedala . . . . Ti si moja sestra! . . . . Takole naredita ti in on . . . . Kar je njegovega, da fantu; ti daš pa moji hčeri, naši Reziki, kar je tvojega; pa bode prav. . . . In, da ne bode treba posestva razbiti, naj se fant in naša dekle vzameta! . . . Tako bode prav!“

„Marjeta!“ . . . . vzklikne Maruša iznenadena. „Marjeta! . . . . Ti si . . . .“

„Ne zameri! . . . . Ne bodi huda . . . . Jaz sem ti samo svetovala . . . . Naredita pa, kakor hočeta.“

„Marjeta! . . . . Ti si mi šele odprla oči! . . . . Ti si mi pokazala pot . . . . Jej, da te že prej nisem obiskala . . . .!“

Marjeta je bila zadovoljna z učinkom svojih besedij . . . .

„Oh, da nisem že prej mislila na to . . . .! Tako bode prav! Marjeta, ravno tako bode! Kakšno je pa dekle?“

„O, naše dekle? Naša Rezika? . . . . O, dekle je pa tako . . . .! Gotovo ti bo všeč Velika je in močna . . . .!“

„To je prav . . . .!“

„Pri nas vse odmeri; večji je kakor oče . . . .! In močna! Ako nihče ne ukroti junca, ona ga. Zavpije nad njim in za smrček ga prime,

pa ji je pokoren. In kaj je bila enkrat naredila, ko je še pasla, da ti še to povem. Bahačev pastir ji je bil zanjke populil, ko je nastavljala ptičem, pa sta se stepla za to. Pa kaj je naredila? Tisti fant se ni nobenega bal, a ona se zapraši vanj, zagradi ga in zažene čez dva grma v grapo med skale, kjer je ležal kakor je dolg in širok, dokler ga niso vzdignili. In kaj je bilo? . . . Nogo je imel zlomljeno, da še dandanes šepa . . . Tako ga je bila zaznamovala.“

„Ta bo prava . . . ! Ali ni še imela nobenih snubačev . . . ?“

„Kajpak . . . ! Kadar denar zvenči, se daleč sliši . . . Tam izza gor je bil prišel jeden, pa nismo naredili. Dejal je: to je fant . . . Pa je šel. — Mi smo se seveda smejali, ker nam ni verjel, da bi bila naša Rezika dekle, pa kaj smo hoteli. Prišlo jih je potlej še več, pa smo videli, da bi bili vsi raje denar, kakor Reziko, zato nismo silili vanje. Ah, da ti še to povem. Enkrat je bil prišel sosedov hlapec trkat na okno . . . Kadar se Rezika tega spomni, tolče se vselej od smeha ob kolena. Začel ji je nekaj potihoma pripovedovati in ji je rekel: „Rezika, jaz te ljubim!“ Takrat pa plosk! pade Rezikina roka po njegovih zobeh, da je kar zastokal in se izgubil v temi . . . Gotovo mu je kakšen zob izbila, ker zjutraj je bilo po tleh vse krvavo in od takrat si zmeraj usta tišči, kadar ga kdo vidi . . . Potlej smo imeli pa mir in sedaj čakamo . . .“

„To je prav, da je taka . . . ! Oh, kaj bi bila jaz počela . . . Rezika je moja . . . Nji bodem vse zapustila . . . To je prava ženska, ravno taka je pri nas potrebna“, veseli se Maruša.

Marjeti je bilo tudi prav.

„E-e, moj mož bode vesel, ko izvé . . . Ta bo imela lahko fanta v strahu!“

„O, nič se ne boj . . . ! Njena beseda in pest ga bo krotila, ako bode hotel pozabiti, kdo je njegova žena. Zato ti jamčim.“

„Saj pravim, ta bode prava . . . ! Kakor nalašč za nas.“

Med obema je kraljevalo najlepše soglasje. Maruša je bila vesela, ker je našla pot

iz zagate, iz katere ni mogla najti izhoda. Marjeta je pa bila zadovoljna, nu . . . ! Kateri mati pa bi ne bila zadovoljna, ako njena hči hipoma pride do moža in dobre domačije, zlasti, ako je tako — saj veste, — da snubači ravno niso na izbero . . .

In kako je obema tekkel jeziček. Vse malenkosti sta hoteli vedeti druga od druge.

Iz daljave se je oglašalo ukanje, ki je prihajalo vedno bližje. Kmalu se je zdelo Maruši, da je nekdo zaukal pod oknom.

„Kdo je pa vendar tako vesel?“ vpraša Maruša.

„O naša Rezika je, . . . naša Rezika zna bolj ukati kakar katerikoli fant . . . ! Tak glas ima kakor vijoglavka . . . ! Gotovo že peljejo otavo domov! — Pojdiva jim naproti.“

In šli sta na dvor.

Kmalu pripeljejo visoko naložen voz otave. Na njem sta sedela Rezika in brat. Dekle še enkrat iztegne vrat in zauka, ko se ustavi voz.

„Da bi si skoraj gobec razklenila!“ želi ji oče, ki je stopil k volom.

Fant spleza ob žrdi z voza.

„Gašper . . . ! Gašper . . . ! Mene pogledi!“ vpije dekle. „Ti ne znaš tako urno priti z voza.“

Takrat se zažene dekle z voza, njena krila zafrfotajo po zraku in štrbunk . . . ! počenila je na tla, zakrohotala se in zdirjala k materi pred hišo.

„Ti nesrečna punica, ti!“ vpije mati. „Vrat si bodeš zlomila, ali pa noge. — Les pojdi!“

„Kdo je pa ta baba?“ vpraša Rezika oblastno, ko vidi neznano žensko in pogleda izpod čela.

„Zijalo . . . ! Teta so . . . ! Roko jim daj!“ posvari mati.

„Teta?“ začudi se deklica. „Jaz jih nisem poznala.“

„Le pojdi sem, Rezika moja. Teta sem, prava tvoja teta!“ izpregovori Maruša.

„Moja teta?“

Rezika pođa Maruši desnico.

Z vidno zadovoljnostjo motri Maruša Reziko, držeč njeno desnico.

„Otrok moj!“ vsklikne Maruša in potegne Reziko k sebi. „Oh, kako sem srečna, ker te imam. O, hčerka moja, otrok moj . . .“

Objemala jo je in solze so ji igrale v očeh.

Rezika jo je gledala z izbuljenimi očmi in se režala kakor maček, kateremu drgneš dlako navzgor.

„Teta, vi ste pa res čudni!“

S temi besedami se izvije Rezika iz njenih objemov.

„Viš jo, našo Marušo!“ ogovori Marjeta bližajočega se moža. „Molili smo že zanjo, ker smo mislili, da je že mrtva, ker nismo toliko časa ničesar slišali o njej.“

„Pozdravljena! To je moj sin! E, Glavani smo tiči! Hahaha!“

„Dolgo se nismo videli. Tudi vas ni bilo nobenega pridišati na našo Višavo. Odtujili smo se nekam drug drugemu.“

„O, Maruša, nič ne misli, vedno si nam bila v mislih. Dostokrat smo se te spominjali v molitvi“, izgovarja se sestra.

„E, tolikokrat kot ona nas . . . Se bomo pa sedaj bolj pomenili“, zavrne jo mož.

„Ti čeljust! Pameti nimaš na jeziku!“ krega moža in nadaljuje: „E, da si le prišla, da se kaj pomenimo.“

Pomenkovali so se dolgo, dolgo . . .

Drugega dne se je Maruša zopet s solzami v očeh poslovila od svoje sestre.

Marjeta je ihtela in zdihovala:

„Maruša! . . . Zakaj že greš? . . . Oh, kdaj te bomo videli . . .?“

„O, saj bom še prišla . . .! O, sedaj vem, kje so moji ljudje . . .!“

„Nikar nas ne pozabi . . .! Rezika naj te spremi!“

„I-jav . . .! Saj sami vedó kam domov!“ oglasi se Reza.

Zato jo mati ostro pogleda.

„Eh, Rezika, nekaj časa pa pojdeš vendar z menoj . . . Nič se me ne boj!“

„Kaj? . . . Saj mora iti, kdo jo bo pa vprašal . . . Vzemi culo in odnašaj!“ ukaže oče, ki je zvedel po noči, iz katere luknjice pihlja veter.

Reza se jezno namrdne in pograbi navezано culo.

Maruša se poslovi od vseh.

„Ostanimo si prijatelji in dobri!“

„Rezika, pametno se obnašaj, da se teti ne zameriš, veš, radi te imajo . . .! Nikar vso pot ne veči! Teta menda ne slišijo radi. Raji se kaj pametnega zmeni.“

Te potrebne opomine dá mati hčerki na pot. In dobra hčerka je ubogala. Tako jo je nekaj naganjalo, da bi jo zakročila na vse grlo, pa se je vendar premagovala in se razgovarjala s teto, ki je hotela vedeti to in ono.

Toda o gospodinjstvu ni vedela mnogo. Kuhala ni še nobenkrat in šivati je znala samo s hodnikovim koncem kaj debelega. Eh, vse drugače ji je pa tekkel jeziček, ko je pripovedovala, kako je ptičem nastavljal, kako junaško se je s pastirji pretepala, kako se je boji sosedov hlapec in se pokori za greh: „Rezika, jaz te ljubim!“

Eh, kako je poskakovala pri teh ljubih spominih. Kako je krilila s prosto roko po zraku, kakor da bi hotela priklicati tolpo pastirjev na boj.

„Kaj te skrbi!“ je odgovarjala predrzno znancem, ki so jo srečujoč vpraševali: „Reza, kam pa?“

Eh, kako bi bila povalila tega in onega po cesti, ako bi ne bil odjadral spotoma.

Teti Maruši seveda niso bile vseč vse dekletove lastnosti. Zdelo se ji je, da zna premalo gospodinjiti, da ne ve mnogo kuhinjskih skrivnostij in drugih malenkostij. Všeč ji je pa bila njena srčnost in bojevitost.

„To je dekle!“ mislila si je večkrat. „S to ne bode nihče pometal.“

Ah, kolikokrat si je želela poguma in moči, da bi bila svojim besedam in željam pomagala do veljave. Kolikokrat je morala zato odnehati, ker se je ni nihče bal.

Poslej bo pa na Višavi drugače. O, le naj dá Ivanu svoj del, toda vzeti bo moral mojo Reziko! O, ta ga bo že krotila, ako bo mislil tudi še potem na tistega dekliča v Samoti.

Te misli so se ji vrivale spotoma.

In ko se je Maruši zdelo, da jo že dovolj daleč spremlja, ustavi se in reče: „Rezika,

dovolj daleč si mi odnašala; le vrni se! Pridna bodi in materi pomagaj v kuhinji! Meni si všeč. Ako bodeš pridna, te ne bom pozabila. Z moškimi se nikar ne pečaj!“

„I-jov! — Tako prevrnem vsakega, ki mi kaj hoče, da se komaj pobere. Vsi se me bojé.“

„Prav imaš!“

Maruša jo ginjena objame in reče:

„O, da bi bila že skoraj ti pri meni!“

Reziki se je zdelo objemčkanje čudno in nenavadno.

Zato je rekla:

„E, da bi ne bili vi moja teta, to bi vam pokazala!“

In je grozeče zamahnila s pestjo po zraku.

Nato zavihra kot burja nazaj brez slovesa.

„To je dekle!“

S tem prepričanjem zre Maruša za njo z lahkim srcem. Kmalu pa prinese rahla sapica glasno njeno popevanje:

Mi smo pa s kraja tacega,
da zvaljamo fanta vsacega.

Maruša vleče na uho in mrmra pred-se:

„Res, kakor vijoglavka! Glas pa ima!“

Potem pa tudi Maruša ubere svojo pot. Še dolgo, dolgo so igrali v zraku odmevi — neskončne pesmi, s katero si je krajšala

Rezika dolgočasno potovanje:

Holadri — holadra,
holadri — holadra,
holadri — holadra,
holadrija, drija-drom.

(Dalje.)

Novo življenje.

(Povest iz našega trga. — Spisal I. Kremen.)

Trg Dol je bil še nedavno priprost, pozabljen kot naše domovine. Ponašati se ne more ne s slavnoznanimi toplicami, da bi romali tujci iz daljnih dežel v njegove kopeli, mamiti ne more z izvanrednimi naravnimi krasotami, da bi ga hodili občudovat prijatelji prirodnih čud, rodil se ni v njem nikak znamenit mož, da bi hodili priprosti in učeni gledat razvaline njegove rojstne koč, — kratko, trg Dol ni nikaka velezanimiva prikazen na površju naše zemlje, in vendar se mu je primerilo v zadnjih letih — menda pred sedmimi — nekaj izvanrednega, nekaj čudovitega: dobil je železnico.

Novozgrajena proga ga je zvezala z glavnim mestom. Ali je čudno, da se je podoba starega, pozabljenega trga čez noč, recimo v nekaj letih, docela izpremenila?

Tuji, novi ljudje so zanesli vanj tuje, novo življenje.

Dolinci so živeli do tistih časov srečno-zadovoljno. Vedeli niso, kaj se godi preko planin in gora, ki so jih uklepale v svoje ozke meje. Če pa je pogledal kdo slučajno

preko domačih mej, bil jim je izredna, čudovita prikazen, in po njegovi vrnitvi so ga poslušali z odprtimi ustmi pozno pod noč o šegah in navadah, o ljudeh in napravah tam zunaj, daleč, daleč v obljudenih mestih.

In v takih večerih si je zaželel marsikdo v svojem srcu, da poskusi tudi sam to novo, neznano življenje vriščečih, kričečih mest.

No, marsikdo se je moral zadovoljiti z golimi željami; kvečjemu če se mu je sanjalo v tisti noči, da hodi daleč tam ob morju, kjer pluskajo pred njim razburkani valovi razpenjenih vodâ, a za njim doni iz živega mesta vabljivi klic: „Pridi k nam in z nami živi in z nami uživaj!“

A tedaj . . . ! Prisopihal je v meglenem jutru prvi vlak in začutil je vsakdo: „Ta nam je pripeljal neznano, novo življenje v naš tih Dol!“

In preobrnilo se je v hipu vse.

Zdelo se je od tistega jutra, da teče kri po žilah Dolincev hitreje, da vzhaja solnce izza drugega griča in zahaja mesec za drugo planino kakor do zdaj; celo reka Lena je

O ta testament!

(Novela. — Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

XV. »Jaz je ne ljubim več« ...

Dobre volje pride Maruša domov. Veselje je žarelo na njenem zgrbančenem obrazu, njena beseda je zvenela prijazno, oči so zrle ljubeznivo moža in Ivana in zgovorna je bila tako, kot je bila nekdanj, nekdanj, v časih, katerih se je Debeloglav komaj še spominjal. Vse je hotela vedeti, kaj so delali doma, kaj so jedli, kaj se je zgodilo posebnega...

In to se je zdelo vsem dobro, prijetno, in mož je veselo vzdihnil:

„Spreobrnjenje!... O, čast Bogu!... Pri Materi Božji na Zaplazu se godé čudeži, to vidim... O, le zakaj moja ljuba Maruša ni že prej šla tja... Ah, imeli smo pekel, živ pekel, a sedaj bode na Višavi zopet raj, pravi raj, kakoršen je mogoč na zemlji.“...

Debeloglavovo srce je bilo polno pobožne hvaležnosti.

„O, tudi jaz prihitim h tebi, Mati Božja Zaplaška, da sprejmeš mojo srčno zahvalo, ter jo izročiš svojemu sinu za čudež, ki ga je storil na moji ženi... Spreobrnjenje!... Spreobrnjenje!... O, milost božja, kako si velika!“

Ah, kako radostno je zakopitljalo Debeloglavovo srce, ko je po dolgem času poteklo iz njenih ust pristrčno ime: „Naš Ivanek.“

Tudi Ivan je bil očaran. Zdelo se mu je, kakor odmev že davno pozabljene pesmi, po kateri je še vedno hrepenelo njegovo srce.

Oj, kako je bilo prijetno na Višavi! Povsod so bili zadovoljni obrazi, pristrčna beseda je prišla iz vsakih ust. Tega je bil najbolj vesel gospodar!...

Zato se ni mogel premagati in je v nedeljo v mraku razodel svoje veselje tudi ženi:

„Mara!... O, ko bi ti vedela, kako sem vesel, ker je zopet tako, kakor je bilo nekdanj, ko si bila ti vedno vesela in dobre volje in ni bilo med nama trde besede... O, da bi bilo vselej tako!... Obupal sem že bil in sem mislil, da ti je narejeno, sedaj pa vidim, da ti je božja pot pomagala... Sedaj vem, da Mati Božja z Zaplaza pomaga vsakemu, ki se zateče s svojimi prošnjami k njej... O, Mara, vem, da si goreče molila... In prav si imela!... Tudi jaz pojdem na Zaplaz... Materi Božji se moram zahvaliti.“

„Kaj pak, Janez!... Zahvaliti se moraš. Ta mi je pomagala... Glej!... Ko sem molila na Zaplazu in sem se spomnila, kolikrat sem bila tam gori kot deklica, spomnila sem se tudi domačije... In storilo se mi je milo po njej... Domov me je nekaj vleklo, domov na Globoko, k svojim ljudem... In šla sem...“

„Doma si bila tudi?“ začudi se mož. „Glej, glej, pa mi nič ne poveš!“

„Malo sem se te bala, pa sem rajše molčala... Šla sem domov... Ah, kako mi je storilo to dobro!... Videla sem hišo, okoli katere sem tekala mlada deklica, videla sem ljube vinske gorice, slišala šumenje potoka, ki dere za vasjo čez slapove, in videla sem ljubo sestro...“

„Ali je zdrava?“

„O, da! — Čvrsta je in zdrava... In srečna je. Bog ji je dal otroke, s katerimi je srečna. Nekaj jih je že pomožila.“

„Glej! Glej!“

„In tudi sina jima je Bog dal, ki bode gospodaril na domu... In jedno hčerko imata še doma...“

„Bode pa zopet svatba... Je čedno dekle?“

„Rezika? ... Lepa!... O, ko bi jaz imela tako, kako bi bila vesela!... Lej, ljubi mož,

da ti še to povem: Obšla me je bila taka želja po otrokih, pa sem si mislila: Oh, ko bi bila Rezika moja!“ . . .

„Hahaha . . . Še vedno si otročja!“

„To bi bilo lepo, mislila sem si in sem to tudi Marjeti omenila, in ona mi je rekla: Pa jo imej!“

„Hahaha . . . Kaj pa bodeš ž njo?“

„Glej ga! . . . Ti imaš Ivana, jaz bodem imela pa Reziko . . . Ah, lepo dekle je to! . . . Velika je in močna, da se nikogar ne boji.“

Mož jo je čudno pogledal, ker je ni razumel.

„Ravno za nas bode . . . Boljšega dekliča bi na vsem svetu ne mogli dobiti . . . Kmalu pojdeva po njo . . .“

„Mara! Mara! Ali se ti blede?“ vpraša jo mož prestrašen in jo prime za roko.

„Zakaj? Vidim, da me ne razumeš. Zato me poslušaj! Rezika bo moja hčerka!“

„Mara!“

„Ti imaš sina, a jaz moram imeti hčerko. O, kako sem srečna, ker sem šla na Zaplaz! O, kako je prav, da moja sestra ni še vseh otrok pomožila! O, ta Rezika! Kako mi je všeč! Kaj ne, Janez, ti bodeš dal svoje Ivanu, a jaz svoje Reziki? Kaj ne?“

„Mara! Ti blazniš!“

To rekši spusti njeno roko in se stresne.

„Ne bodi! Ne bodi! Zakaj bi norela? Od veselja? Lej, ali ni to prav? Lej, kako bode to lepo! Ti imaš sinka in jaz hčerko, ti daš njemu in jaz njej, in, Janez, da bode vse prav in tako kakor je sedaj, bodeta se tvoj Ivan in moja Rezika vzela!“

In besede so zveneje tako ljubeznivo, tako sladko.

„Satan! Ti si bila na božji poti?“

„Kje pak?“

„Ja, pri satanu! To je vdihnil v te satan, pravi satan!“

„Nikar se ne jezi, Janez! Tako je prav! Le pomisli! In ti pojdeš na Globoko, kakor si šel na Visoko, in pripelješ semkaj tudi mojo Reziko, ki je pridna deklica!“

„Jaz? Hahaha! Jaz ne pojdem, pa tudi ti ne pojdeš! Raji jo izpodbijem, predno bi prestopila prag moje hiše! O, Bog! O, Bog!“

Naenkrat so izginile vse prijetne misli, ki jih je gojil o raju na Višavi. Nade so ga ogoljufale, zato ga je obšla silna žalost, saj je videl pred seboj le dolgo vrsto dnij brez veselja, brez zadovoljnosti, brez sreče. In to bridko spoznanje je rodilo solze, ki so mu zaiskrile v očeh in druga za drugo polzele po licu. Ah, kako bi bil rad ustavil solze, toda ali jih je mogel?

Besnost se je zbirala na Marušinem obrazu, da je komaj zadrževala strast, ki je hotela s staro močjo privreti na dan.

„Janez! O, ti! Čak, da ti povem, kaj mislim: Rezika naj bode Ivanova nevesta!“

„Satan! Satan! To dela satan!“

To rekši gre Debeloglav od žene proč. Maruša se reži za njim in vpije:

„Le beži! Meni itak ne moreš uiti! Hahaha! Tvoj Ivanek bode moral vzeti mojo Reziko, ako bode hotel imeti Višavo! Hahaha!“

„Satan!“

In možu se vlijó solze po licih. Prsi mu je stiskala neznosna žalost, kakor bi se hotelo gorje vsega sveta podreti nad njim. Taval je po vrtu nemiren, kakor bi hotel komu odbežati. Ali te otožne misli se niso dale odgnati. Mučile so ga. In vstajalo je kesanje, bridko kesanje. Kesal se je za vse, kar je storil in kar ni storil. In neki glas mu je dejal, da bi bilo gotovo drugače, ako bi bil vzel ono Magdaleno namesto Maruše. S silo se je znebil te hudobne misli. Za skednjem se je vsedel na hlod, uprl roke ob kolena in naslonil na roke trudno, skrbi polno glavo. Kakšen bode konec? Ali bode kdaj boljše?

„Ah, zakaj sem se oženil? Ah, zakaj sem varčeval? Zakaj nisem zapravljaj? Zakaj sem vzel k sebi Ivana? Zakaj? Zakaj ni drugače? Ah, zakaj se je zagledal ravno v Magdalenino hči?“

In zakril si je obraz z rokami.

„Ah, jaz sem jo tudi ljubil, toda preslepil me je denar. Polakomnil sem se, a sedaj je tako! Grozno je sicer, toda prav mi je! O, Ivan, Ivan! Denar ne prinese sreče! To izkušam. O, da bi nihče več ne tako! Ah, Ivan, ali mi moreš odpustiti? Ah, zakaj te nisem pustil

ondi na mirnem Visokem pri očetu, materi, bratih! Hoteč te osrečiti, vzal sem te k sebi, ko sam sebi srčce nisem znal nakloniti. Ivan, moj sin! Ko bi ti vedel, kako te ljubim! Haha! Bila je na božji poti. Kako lep izgovor! Dokler sem na Višavi jaz gospodar, nikdar ne pride njena Rezika sem. Upal sem, da bode boljše, toda ne zaslužim; pokorim naj se do smrti za lakomnost, lahkomiselnost.“

Iz teh mislij ga vzdrami ukanje.

Povzdigne glavo. Noč je že razgrnila mehka krila po krajini. Mesec je poseval izza lahkih oblakov, tu in tam je zamigljala zvezdica. V dolih so vstajale meglice.

Debeloglav je spoznal Ivana, ki je stal na robu, odkoder se je tako lepo gledalo v dolino. Ivan je bil obrnjen v ono stran, kjer se vije samotni jarek med griči. Debeloglav se je spomnil, da je nekdanj v lepih nočeh tudi sam postajal in posedal ondi in gledal tja doli.

„Ivan, ti ljubiš. O, ljubezen si ne dá ukazovati, pa se tudi ne ogoljufati. Proda se lahko, toda gorje, gorje! Ivan!“

Ivan se vsede na tla in strmi tja v bajno noč, v dol, kjer je Samota. Ah, ničesar ni videl, po čemer je hrepenel, toda njegov duh je vasoval.

Tako sta sedela nekaj časa; Ivana je vleklo srce v nižavo v Samoto, in starega k Ivanu. Ah, kako bi mu bil rad povedal to in ono! Oj, kako je vstajala ljubezen do mladeniča, saj ni mogel ljubiti nikogar drugega. Ivan je bil njegov ponos, njegovo upanje. Zato je bil mirnejši, ko ga je gledal.

Oj, kako ga je vleklo k njemu! Vstane in polagoma korači tja. Glas korakov se je izgubljal v mehki travi, zato Ivan ni čutil ničesar in je mirno, s polnim srcem zrl v daljavo.

„Dremlje“, misli si Debeloglav in položi roko na mladeničevo ramo.

„Ivan!“ izpregovori starec.

Ivan ves prestrašen poskoči.

„Kdo je? Kdo je?“

Obnašal se je, kakor bi bil vzbujen iz najslajših sanj, ki mu še polnijo duha in spomin.

„Hahaha! Kako si se ustrašil!“

„Oh, vi ste, strijc? Vi, oče?“ čudi se mladenič.

„Kaj delaš tukaj?“

„Nič! Nič! Sedel sem. Hladim se!“ odgovarja Ivan v zadregi, in vročina mu stopa v glavo.

„Hahaha! Vem! Ivan, ti ljubiš!“

Debeloglavova beseda je zvenela mehko, milo.

„Oče!“

„Nikar ne taj!“ nadaljuje Debeloglav in gleda v mladeničeve oči. „Kaj ne, od tukaj se vidi v Samoto? O, Ivan, Ivan!“

Ivan se je spomnil, da mora to ljubezen prikrivati, tajiti, ako hoče postati gospodar na Višavi, ker je tako obljubil očetu.

„Oče, jaz ne ljubim več!“

Toda beseda je zvenela tako suho, tako neodkritosrčno.

„Ivan, ne taj! Jaz vem, kaj je mladost in kaj je ljubezen.“

Mladenič je mislil, da hoče stari izvabiti skrivnost njegovega srca, a Ivan je bil prepričan, da je za njegovo ljubezen bolje, ako je stari ne izve.

„Morda je bilo kaj, toda sedaj ni nič. Oče, verjemite mi, jaz je ne ljubim več, jaz je nečem ljubiti. Oh, odpustite mi, ako sem vas žalil!“

„Ali je to resnica? Fant, srce se ne dá goljufati!“

„Ne maram več za njo!“

„Zakaj pa hodiš semkaj? Ti! Ivan!“

Stari pogleda na tla, kakor bi hotel sesti, toda naenkrat se premisli in veli: „Spat pojdi, kaj sanjariš todi!“

„Saj grem, lahko noč, oče!“

Ivan brž odide, kakor bi se bal, da bi Debeloglav ne izvedel skrivnosti njegovega srca. Debeloglav gleda za njim in si misli:

„Zatajil si jo! Ah, kakor bi ne vedel, po kaj hodiš semkaj. Izkušenega človeka hočeš preslepiti? Ivan! Ivan! Morda je prav tako! Morda bi ti bil povedal več, kakor smeš vedeti. Bolje je, bolje, da ne veš, kako grdo je varal strijc svojo ljubico. Ti vidiš moje gorje in prav je, da ne veš odkod izvira,

dasi sem ti hotel povedati. Ah, kako me je nocoj vleklo k tebi, da bi si olajšal srce. A, ti si zatajil svojo ljubico. Zatajil sem jo bil tudi jaz.“

Pri tem spominu si zakrije obraz.

„Prav mi je! Bog me kaznuje. O, Ivan, da bi ti nikdar ne bil na mojem mestu!“

Debeloglav krene polagoma nazaj k hiši.

A ubogega Ivana je pekla vest, ker je zatajil svojo ljubico. Huj, kako ga je to žgalo!

Sramoval se je samega sebe. „Oj, oj, kaj si bode Marijanica mislila; ali ji bodem mogel pogledati v oči? Oj, oj, oj!“

Že ga je nekaj vzdigovalo, da bi se vrnil k strijcu in mu priznal, da ljubi Marijanico iz Samote, toda živo mu je stopil pred oči oče, spomnil se je svoje obljube, in v ušesih so mu zvenele zadnje očetove besede:

„Mostu do sreče si ne poderi!“

Premagan pade na trdo ležišče, vzdihujoč: „Marijanica, odpusti! Jaz te ljubim.“

XVI. »Toda ljubezen . . . to je čudna stvar!«

Bližala se je zelena pomlad. Po prisojnih bregovih je ginil sneg, in rmene trobentice so napovedovale prihod lepih solnčnih dni, kakoršnih si želi bolnik.

Debeloglav je z veseljem upanjem zrl skozi otajana okna po prekopjih in o toplih popoldneh, ko je dihal preko vrhov topli jug, šel je pred hišo na solnce, da ga pregrejejo topli žarki. Ta zima mu ni bila storila dobro. Jeseni se je bil pri drvih nekoliko pregrel, a potem se ga je z vso silo lotila naduha, ki ga je bila celo vrgla na posteljo, kjer je kašljajoč preležal nekaj tednov. Nič manj kakor bolezen, zdelale so ga duševne muke, ki jih je prestajal.

O Marušini Reziki ni hotel slišati ničesar, zato ga je obsipala z vsakovrstnim ljubosumnim očitanjem in mu oponašala Ivana. Debeloglav je rad videl, da je Ivan posedel včasih pri postelji, da je pasel oči na njegovem obrazu, da je izpregovoril ž njim o tem in onem. Toda ona tega ni trpela.

„He, že zopet posedaš! Tako mlad in tako len! Kaj ni nobenega dela?“

Tako je vpila na fanta.

„Mara! Mara! Pusti ga vendar! Kaj ti pač prizadeva?“ svaril jo je mož.

„Ti samo njega gledaš! Samo ž njim prijazno govoriš! Samo njega imaš rad.“

„O, kako si slepa! Kha, kha, kha! Kako mi greniš življenje!“

„Pa naj Rezika k nam pride!“

„Kha, kha, kha! Ti si nora!“

Ivan kajpada ni gledal prijazno Maruše. Dostikrat ga je obšla želja, da bi se umaknil, da bi pobegnil domov, toda Višava je bila tako lepa! Nič več ni mislil, da bi Višava ne bila njegova. V duhu je že gospodaril ondi A, zagotovila ni imel nikakega, da bi bila tudi potem njegova, ako bi pobegnil. Skoro gotovo ne.

„O, saj to bode minilo! Čak, stara, jaz ti že vrnem, ko bodem jaz gospodar tukaj. E, strijc ne bode več dolgo pokašljeval. In potem?“

Tako se je Ivan dostikrat grozil v srcu in na videz udano prenašal vse neprijetnosti, ker se mu je tako prijazno smehljala bodočnost.

Ko je izginil sneg tudi po dolih ter so se posušili potje in Debeloglava ni več tako morila naduha, da je mogel vsaj počasi laziti okoli, oblekel se je praznično in se napotil v dolino.

Tožit je šel svoje gorje in iskat tolažbe in sveta v župnišče.

Z brevirjem v roki se je izprehajal župnik po sobi, ko potrka Debeloglav.

„O, stari, dolgo vas že ni bilo!“

Župnik mu pomakne stol.

„Ni mi bilo mogoče. Po zimi sem bil betežen. Ej, naduha, naduha! Ta me ni pustila zdomi. Tudi še danes sem težko hodil, pa sem se vendar vzdignil do vas, ker nimam nobenega človeka, kateremu bi kaj zaupal, ki bi mi kaj svetoval. Kka, kha!“

„E, veste Debeloglav, naduha se drži starosti. Po zimi se marsikaterega loti, pa sedaj, ko bode topleje, vam bode popolnoma odleglo.“

„Kaj, naduha! Ta bi se še prenašala! Ta mi ne dela preglavice. Kka, kha, kha. Druge preglavice so, ki me teró. Oh, žena, žena.“

„Z ženo se ne zastopita?“ začudi se župnik, odloži brevir in se vsede na stol nasproti Debeloglavu.

„Ne zamerite mi, ker vas nadlegujem in dolgočasim s takimi rečmi. Jaz res nimam nikogar drugega. Zaupam vam svojo dušo, zaupam tudi svoje srce, svoje gorje.“

„Le povejte, Debeloglav! Ako je kaj v moji moči, vam rad pomorem.“

„Morda vam težko dene moja pripoved, saj vem, da vsak nerad posluša take malenkosti, — rad neham . . . nadlegovati vas nečem . . .“

„Ne skrbite za to.“

Debeloglav razkriva oprezno, počasi svoje razmere. Izpove se prve svoje ljubezni in vsega, kar je provzročalo ono napeto razmerje med njim in ženo. Pri teh spominih so se staremu iskrile solze v očeh, da ga je župnik motril s sočutjem in z zanimanjem; saj ni mogel prej slutiti, da bi na Višavi, kjer so se na videz imeli tako dobro, kjer ni bilo gmotnih stisk, ne moglo biti vse v redu . . .

„Ah, naj bi bilo po njenem, — saj jaz ne rečem, da bi se moralo ravno tako zgoditi, kakor jaz hočem, — ko bi vedel, da bode prav. Toda ne bo, ne bo! Meni vse nekaj pravi, da ne bode prav, ako mu bode demo drugi izbirali ženo. Oh, veste, gospod župnik, jaz vem, kaj je to. Nič ne rečem, da bi bila moja Maruša napačna ženska, — seveda ima svojo trmo in svoje muhe, — katera jih pa nima? — pa vendar ni tako, kakor bi bilo lahko. Jaz ne očitam nikomur, pa tudi nečem, da bi moj fant kdaj komu kaj očital. O, seveda, ko bi se fant že ne bil zagledal v ono dekle, — morda je že volja božja, da se je ravno v to — bi jaz nič ne dejal, naj bi pa vzel od njene žlahte. Toda ljubezen, — gospod župnik — to je čudna stvar! Konja se obrzda, ljubezni se ne more. Seveda smo vse storili, da bi ga odvrnili od te ljubezni, toda, kar je, je. Vprašal sem ga, ako še ljubi. O, se-

veda mi je dejal, da ne mara za njo, toda njegov glas ga je izdajal, njegove oči ga izdajajo. Oh, ljubi jo, ljubi, čeprav taji. Nas hoče varati, toda svojega srca ne bode prevaril. Fant se mi smili, ker nima nič prijetnega pri meni, in dostikrat sem se pokesal, ker sem ga vzel k sebi. Žena ga črti, ker se boji, da bi kdaj Magdalenina hči ne prišla k nam. Zato mu sili tisto Reziko, — saj pred njim ni še ničesar izbleknila, ker je jaz ne pustim, — zato zahteva, da se premoženje razdeli. Eh, veste, zvita je pa le, moja Maruša! — Misli si: ako hoče imeti vse premoženje, mora se tako ženiti, kakor jaz hočem. — Toda, to ni prav, jaz sem skušen; kar ne ljubiš, s tem se ne veži! O, kolikokrat bi bil že jaz rad preložil, — pa Bog ve, da nisem še pred nikomur drugim potožil — zato nečem, da bi se fant pečal kdaj s takimi mislimi. Sam si naj postelje, ker le potem bode počival sladko, ker le potem bode težave tudi voljno prenašal, ker si jih bode naložil sam. To bi jaz rad videl. Ah, veste, gospod župnik, jaz ljubim ženo, ljubim pa tudi fanta, in rad bi, da bi se obema godilo prav po moji smrti, ki ni daleč. Premišljal sem, kaj bi ukrenil, toda, ljubi gospod, nič pametnega mi ni prišlo na um. Ako hočem dobro fantu, nji ni prav, ako storim po njeni volji, za fanta ne bode prav, a jaz bi rad ustregel obema. Kaj naj storim?“

In iz njegovih oči je sijala iskrena prošnja.

„Debeloglav! Vi mi preveč zaupate! Tudi jaz bi si ne mogel pomagati v takih stiskah.“

„Ah, vi ste se učili. Vi ste razumen mož!“

„Jaz res ne vem, kaj bi bilo prav.“

„Vi veste. Ah, gospod župnik, ne zapustite me! — Kaj bi storili vi v takem položaju?“

Župnik vstane in premeri nekolikokrat sobo. Debeloglav ga je spremljal z očmi, da bi bral z obraza, kaj se snuje v župnikovi duši. Župniku je bilo težko.

„Priatelj, vi ste dolžni poslušati želje svoje žene.“

Debeloglav ga osupnjen pogleda.

„In, ako vem, da bi ne bilo prav, kar hoče žena?“

„Pregovorite jo! Dopovejte ji, da tako ni prav, kakor hoče ona!“

„In, ako si ona dopovedati ne da? Kaj potem?“

Nemir se je bral na kmetovem obrazu.

„Potem? Potem storite, kar zahteva pravica!“

„O, Bog! Ali druge poti ni? Žena ima več pravice kakor fant, in jaz imam pa tudi več pravice kakor žena.“

„Res je!“

„In, ako porabim svojo pravico v korist fantovo?“

„Vi ste glava!“

„Glava!“

„A spodobi se, da ustrezete željam svoje žene. Skrbeti morate za mir v svoji hiši in v zakonu, sedaj v starosti še posebno.“

„Toda, ako sem prepričan, da ne bode prav za fanta?“

„Žena vam mora biti vsekakor več kakor fant. Morda pa ni tako hudo, kakor se vam zdi. Pravite, da vam je dejal, da je ne ljubi več. Morda je res tako. Oh, koliko jih je, ki so imeli prej kako znanje, pa se vendar potem razumejo v zakonu. Fant vendar ni mogel zares misliti, saj ni vedel, da mu boste pustili premoženje. In morda je dekle, katero mu je izbrala žena, tudi pridno in čedno, katero bode lahko ljubil. Ali jo poznate?“

„Ne poznam je, pa je tudi nečem poznati. Dosti ni prida, ker se še ni omožila. O Bog, o Bog!“

„Ne tarnajte preveč! Pogovorite se z ženo!“

„Ko bi jo vi poznali!“

„Marušo poznam. Ni tako trda. Morda ste vi bolj svojeglavi! Zaradi ljubega miru morate ustreči ženi. In naposled se pa fantu ne zgodi nobena krivica. Ako ne ljubi te, kakor mislite vi, bode rad vzel ono, ki mu jo je izbrala žena. Ako pa ljubi to tako, da misli, da brez nje ne more živeti, vzel bode to, pa toliko premoženja, kolikor mu odločita; bode že živel.“

„A, potem se Višava razbije!“

„To vas skrbi? Dragi moj Debeloglav, koliko časa pa še namerjate živeti?“

„Ej, dolgo že ne! Morda še par let. Kha, kha, kha!“

„In potem pridete pod rušo ko vsi. Glejte, ko bodete tam, vam bode malo mar, kaj se godi na svetu.“

„Res je! Eh, da nisem mislil na to! Pa vendar je moja srčna želja, da bi bila domačija cela in bi si fant izbral nevesto po svoji volji. Veste, tako vam povem, gospod, saj ste razumen mož: najbolje je, da človek izbira in vzame po srcu, da se potem ni treba kesati.“

„O, gotovo! Tudi jaz sem o tem prepričan. Zato še vedno mislim, da bi bilo najbolje, ako bi vidva z ženo bila enih mislij. Zato jo pogovorite! Ako pa ne morete in bi nastalo zaradi tega v zakonu sovraštvo, pa tudi veste, kaj vam je storiti; vaša žena je.“

„Tako se mi vtepajo mladostni grehi, gospod župnik. To čutim vsak dan. Pa ne bодite nevoljni, ker sem vas toliko časa nadlegoval.“

„O, kaj? Le mirni pojdite domov! Morda ne bode tako hudo, kakor se vam dozdeva.“

„O, da bi ne bilo! Z Bogom!“

„V imenu božjem!“

Debeloglav odide.

Z velikimi upi je spel v dolino. Nadejal se je, da mu župnik svetuje tako, kakor je hotelo Debeloglavovo srce, toda župnik mu je svetoval, kakor je moral. Nič kaj ni bil zadovoljen Debeloglav. Počasi je sopesl, postajal, premišljeval in se glasno pogovarjal:

„O, ko bi ona pritegnila k pravici! Kako bi bilo prav. Pa naj bi jo vzel! Naj bi živel z njo! Tudi dolžiti bi ne mogel nikogar, ako bi ne bilo vse prav. Breme, katero si človek oprta prostovoljno, nositi je mora molčé. Oh, ko bi se dala ona pogovoriti! Pa kdo bi na to mislil? Nikoli! Nikoli! — Preveč sovraži Magdaleno. Oj, ko bi vedela, da po krivici! Ljubil sem jo, dokler nisem imel nje, a potem je nisem pogledal iz slabega namena. Hči je pa kakor mati. Saj ne pravim, da ima fant prav! Kaj morem jaz zato? Pa me vendar dolži. Kaj more fant zato? Srce sledi svojemu nagonu. Oh, ko bi si dala to dopovedati! Naj bi se njeni Reziki — Bog

ve, kakšna je ta prikazen — dalo nekaj stotakov, kot njen delež, nič bi ne dejal, pa naj bi ostala tam, kjer je, in se omožila, kamor bi hotela, nikoli bi ne vprašal za njo... Toda kar polovico vsega, to vendar ne gre, in še fanta po vrhu, ko človek ne ve, ako sta drug za drugega in se marata. O, Bog jo razsvetli... Moja žena je... O, ko bi nikdar ne bila! Sovražiti jo, je greh, prepirati se ž njo, je greh. Moj Bog! Vi ste glava! Žena je več kakor fant.“

Nasproti mu pride Ivan, ko je videl, da stari težko stopa v breg.

„Oče, težko hodite? Opirajte se ob me!“

Fant mu ponudi roko, katere se starec vesel oprime.

„Pot me je zdelala. Noge me kar več tako ne nosijo, kakor so me nekdaj. Kaj bo? — Kaj bo?“

„Nič ne bo. Zdravi boste zopet!“

Staremu je dobro delo, ker mu je prišel Ivan naproti. Zadovoljno se je oziral nanj in si mislil:

„Ljubi me, kakor bi bil moja kri. O škoda, škoda! In ona ga sovraži.“

„Ivan, ali še hodiš posedat tja na rob in gledat doli?“ vpraša čez nekaj časa stari. Fant zardi in pogleda v tla.

„Kajpak! Tam se mi zdi najlepše, odkoder je velik razgled.“

„In pa v Samoto se vidi. Kaj ne? — O, vem.“

„Naj se! Malo mi je mar!“

„O, ti imaš še vedno onega dekliča rad!“

„Kaj mari dirjam za njo? Ali nisem vedno doma?“

„Pa jo vendar imaš rad!“

„I, kajpak! Še ne pogledam je!“

„Ne verjamem. Tega ne morem verjeti. Ali bi vzel drugo, ako bi bilo treba?“

„Kaj vem? Nisem še mislil na to!“

„Pa bode treba misliti! Jaz ne bodem dolgo. Kha, kha!“

„Zato vam ne želim smrti.“

Prispela sta do hiše. Ivan izpusti starega in gre v hlev k živini.

„Kaj neki mi hoče? Zdi se mi, da bi nekaj rad povedal ali pa izvedel. Ej, pa ne bode nič. Jaz vem, da je treba molčati.“

Marijanico tajiti mu ni bilo več težko.

(Dalje.)

Novo življenje.

(Povest iz našega trga. — Spisal I. Kremen.)

(Dalje.)

3.

Tomažič je bil eden tistih, ki so sicer zadovoljni v svojem tihem, mirnem, četudi malem delokrogu, ki pa koj zahrepené dalje in vedno višje, kakor hitro se jim odmakne jedna sama stena, katera jih je dosedaj uklepala v njih ozki stan. Zazdelo se mu je nankrat, da je vse, kar je delal dozdej, malenkostno, premalenkostno zanj, in treba je započeti kaj večjega, znamenitejšega. Sam sebi se je čudil, da je vztrajal toliko časa pri teh malenkostnih delih v tem omejenem obzorju, on, ki je imel za seboj dve gimnaziji in najboljša spričala iz obrtne šole.

A zdaj!

Takega dela ni še prevzel, in če hoče Bog, ni zadnje. Srce se mu je širilo ob teh mislih in niti opazil ni, kdaj je pokosil. Šele, ko je pospravila Ivanka in prisela k njemu, opazil je pravzaprav, da je nekam bolj tiha in nikakor tako vesela kot on.

„Kaj ti pa je, da se držiš tako pusto? Ali ti morda ni prav, da sem sklenil pogodbo?“

„Saj veš“, odgovorila je Ivanka, „da mi dene tako dobro, če si zadovoljen. Zakaj bi tudi danes ne bilo tako? Saj mi je vendar največja skrb, da ustrežem tebi; priza-

O ta testament!

(Novela. — Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

XVII. „Tvoja hči je!“

Z Debeloglavom ni hotelo na bolje. Sicer je po leti še lazil okoli doma, toda za delo ni bil več. Eh, prehlajenje dá včasih človeku, da ima zadosti, in ako ga potem še naduha pritisne in leta, ni čuda, da se sklone pod toliko težo. Debeloglav je bil že prileten; vsled žalosti in bolezní se je pa še hitreje staral. Piškavo jabolko tudi prej dozori kakor zdravo. S starim je šlo h koncu, česar pa ni skrival sebi niti drugim.

„Odriniti bo treba za drugimi. Za zimo se naselim zdolaj pri sv. Ani. Globoko pod rušo se bodem odpočil in zopet ogrel. Oh, to se bo prileglo mojim kostem, pa tudi tebi, stara: vdova bodeš. Lahko boš poskusila z drugim . . .“

Maruša pa tega ni bila vesela. Eh, seveda je včasih režala nanj — kje si pa ne pridejo kaj navskriž? — pa vendar ga je ljubila, zakaj njen mož je bil. Hudo ji je bilo, ker je mož hujšal, in stregla mu je ljubeznivo in požrtvovalno. In kadar je stari omenil smrti, zaiskrile so ji solze v očeh in ji močile vela, zgrbančena lica.

„Ne govori tako! Saj ni tako hudo! Ti ozdraviš! Ti moraš ozdraveti! Kaj bi počela na Višavi sama? Kdo bo potem gospodaril na Višavi? Kje je tak, kot si bil ti! Ti moraš ozdraveti! Obljubila sem se na božjo pot na Zaplaz, ako ozdraviš! In ti pojdeš potem z menoj!“

Debeloglav je bil precej nemiren.

„Kako se bode izšlo?“

Pred Sodnika se ni bal stopiti, saj je živel pošteno pred Bogom in ljudmi, in za mladostni greh se je bil spokoril. Pa vendar se je bal konca zemeljskega življenja. Večkrat je vzel pred njo v misli, da bo treba stvar urediti, toda ona je zmiraj dejala, da

njeno naj ga ne skrbi, da že ve, komu bo dala. Debeloglav je pa čutil in videl, da se razmerje med ženo in Ivanom ni prav nič spremenilo na bolje.

Trdi oreh, ki se je bil zredil na Višavi in ki je že toliko skrbi prizadejal Debeloglavu, je bilo treba streti, da se vidi, kakšno je vendar jedrce.

Nekega dne je bila Maruša kaj dobre volje. Smukala se je najraje okrog moža, pripovedovala mu je vsakršne ljubeznive malenkosti, vprašala ga to in ono in hotela je uganiti moževe misli in želje z očmi; tako prisrčno ga je motrila. Možu se je zdela kakor vosek, katerega se pregnete kakorkoli. Zato ni smel zamuditi prilike, ako je hotel, da se uresničijo želje, ki jih je gojil v srcu že toliko let. Tudi od družine ni bilo nobenega v hiši, ker so tam doli ob gozdu kopali jarke. Torej prilike dovolj, da se pomenita do dobra iz očíj v oči.

„Mara!“ začne mož ljubeznivo in mehko.

„Sedi, da se kaj pomeniva!“

Žena vzame stolček in sede k postelji, na kateri je sedel mož oblečen. Prime njegove vele roke in mu zre smehljajoč se v obraz.

„Kaj ne, da si boljši? Ko bi vedel, kako se mi smiliš, ker že tako dolgo bolehaš! Pa sedaj ozdraviš, to se ti pozna.“

Mož pa je gledal v njene oči, kakor bi se hotel osvedočiti, kako daleč sme seči, koliko uspehov sme pričakovati. Trenoten smehljaj mu je zasijal na obrazu.

„O, boljši bom, že veš, kdaj. Pa tudi ti prideš za menoj prej ali slej, ker starost se ne upira dolgo. Koraka v novo življenje se ni treba bati. Treba je pa vendar pred odhodom urediti vse, da ne nastanejo potem kake zmešnjave. Ti veš, kaj mi teži srce. Ti mi pomagaj olajšati bol, ki me že dolgo muči.“

„O, vse, vse, karkoli poželiš, karkoli veliš, ti storim. Olajšaj si srce, in potem boš tudi lažje prenašal bolezen! O, ljubi moj mož, kako te imam rada!“

In pogleda mu v obraz z očmi polnimi ljubezni, stisne njegovi roki in pritiska h njim svoja vela lica ter jih boža ž njimi kakor nekdanj, nekdanj.

Žarek upanja posije v njegovo dušo in ga navda z novim pogumom.

„Ah, ti veš, zakaj sem pripeljal Ivana na Višavo.“

Maruša se izdrsne pri teh besedah, kar je tudi on občutil, in strah se ji pokaže na obrazu.

„Ni mi žal. Ljubil je naji, kakor bi bil najin sin, ne pa rejeneč. Ti veš, da sem se namenil posestvo pustiti njemu, saj nimava nikogar drugega.“

„Oh, oh, oh! Tako sama!“ vzdihne ona.

„Naredil bom testament, v katerem postavim njega za glavnega dediča, ti imaš pa vse pravice pri hiši, in ako hočeš, ti zapišem tudi denarja, kolikor se ti zdi, da ga boš potrebovala.“

Maruši se zablisnejo oči, kakor zaplapola oglje, kadar dobi netiva.

„Janez! Tvoja žena sem.“

„In jaz tvoj mož.“

Sklone se ter jo poljubi.

„Poslušaj me danes! Testament moram narediti. Ivanu zapišem zemljo, ti si pa izgovori, kar veš, da bodeš potrebovala, da ti zapišem.“

„Ničesar nečem. Zase ničesar. Toda zapiši, da je ono, kar je moje, moje Rezike, Rezike Glavanove. Piši tako, da mora postati Glavanova Rezika gospodinja na Višavi, da mora postati žena Ivanova. Čuješ? Tako piši!“

Debeloglav obledi in omahne na postelji.

„Janez! Moj Janez! Ali ti je slabo?“

Maruša ga objame, da bi ga podprla.

„Ah, pusti me, pusti! Ti me raniš vsak hip. Ti raniš moje srce, mojo dušo. Žena! Žena! Ne vleci drugih za seboj v prepad! Izvij se rokam vruga, ki te objemlje, iztrgaj si ga iz srca, kjer ima svoj prestol.“

„Kaj hočeš? Ali nisem tvoja žena?“

„Moja žena bi morala biti. Jaz sem glava! Toda ti nisi pokorna žena moževa. Ti si slepa, pokorna dekla strastij, ki ti palijo dušo. Ti poslušáš onega, ki je poslal na svet ljubosumje, da razdira zakonsko srečo, da seje sovrašтво, prepír.“

„Ali te nisem ubogala?“

„Ubogaj me tudi sedaj! Ako imaš rada Reziko Glavanovo, je dovolj, ako ji veliš kaj zapisati, bodisi svoj del, ki si ga prinesla semkaj, ali kaj posebej, ker ti se ne smeš popolnoma zapustiti, ker ne vemo, kaj pride. Morda bi ti bilo še kdaj hudo. Sicer pričakujem od Ivana, ki ima dobro srce, da ne bo nikdar pozabil, kdo je bil njegov dobrotnik, da te bo ljubil kakor lastno mater in še bolj, tudi potem, ko ne bo mene več, in bo on gospodaril na Višavi. Zato ne sili, da bi morala postati Rezika gospodinja na Višavi in žena Ivanova! Ženo, družico in pomočnico v življenju, naj si izbere po svoji volji in po svojem srcu! Potem ne bo tožil o teži bremena, ki ga bo nosil; zdelo se mu bo potem tudi težko breme sladko in se ne bo nikdar domislil, da bi breme, katero si je sam prostovoljno oprtil, odložil in iskal sladkosti drugod. Ali me umeš? Ivan naj se oženi sam!“

„Sam? Hahaha! Sam? In potem pride sem na Višavo hči one mlinarice iz Samote! Hahaha!“

In plamen je šinil v streho, in hipoma je stalo v ognju celo poslopje. In plamen je objemal in žgal, in demon se je škodoželjno krohotal v svojem groznem ognjenem carstvu, in strasti so plesale svoj divji ples, požigajoč vse za seboj.

„In kaj zato? Naj jo vzame!“

„Hahaha! Nikdar! Nikdar! Čuješ? Nikdar! Hči one čarovnice naj bi bila gospodinja na Višavi? Nikdar! Nikdar!“

„Zakaj ne? Žena, umiri se! Premisli trezno! Kaj ti je storila Magdalena? Zakaj jo črtiš?“

„Hahaha! Ti veš!“

„Kaj ti je storilo dekcle, da jo sovražiš? Morda hoče Bog tako. Kdo ve? Morda bo

sreča za Ivana, ako jo dobi. Kdo ve? In tudi, če ne bo srečen v zakonu, ali bo mogel dolžiti tebe, mene, da sva mu midva vzrok nesreče? Izbira naj po svoji volji! Pusti mu to prostost! Morda pa nima on mlinarjeve Marijanice tako rad? Vprašal sem ga, če jo ljubi. Toda zvedel nisem. Morda si poišče drugo. Morda! Morda si izvoli tudi Glavanovo Reziko. Svetuj mu jo. In ako nima nič z ono deklico iz Samote, — mladina se včasih le kratkočasi —, morda vzame Reziko, ako mu jo svetuješ in ako je prikupljiva. Sicer se pa ljubezen ne dá ukazovati! To pomisli, Mara!”

Maruša se zares zamisli.

„Morda si izvoli Reziko.“

To se ji je zazdelo mogoče.

„Morda! Morda! Morda res ni resnosti z ono punico. Morda! Morda je res samo za kratek čas! Morda!“

Za trenutek je njena dobra narava ukrotila strast.

„Janez! Pa naj bo, kakor ti hočeš!“

„Vendar...“

„Zapiši, da je vse fantovo, ako vzame Reziko Glavanovo. Ako je pa ne vzame, ako je res tako slep, ako se res spozabi, da pograbi ono iz Samote — kar Bog obvaruj — ali katero drugo tako, potem pa mora odstopiti polovico premoženja Reziki Glavanovi. Potem se mora razpoloviti, kar je v hiši in pri hiši.“

„Moj Bog, žena!“

Nada, ki je bila za hip vstala v moževem srcu, se je zopet pogreznila brez sledú.

„Tako bo po pravici. Moj del naj ima dekle. Jaz moram imeti zagotovilo, da mojega nikdar ne bo imelo ono prokleta seme iz Samote.“

„Mara! To misel ti je vdihnil vrag. Take muke! Vreči mu zanjko za vrat ter ga postaviti pred vislice. Obesiti ga, ako ne bo ubogal! Hu! Grozno! Mara, nikar! Saj si ženska! Saj si človek!“

„Ali ni tako prav?“

Debeloglav je bil ves poten od slabosti in razburjenosti. Videl je, da se ne more

izmotati iz zagate, v katero ga je prignala ljubezen do Ivana, do žene, miroljubnost in spravljivost. Pogrešal je odločnosti. S težavo je pregovarjal ženo:

„Mara! Ti menda dekliča iz Samote ne poznaš. Zato jo tako sovražiš. Pa verjemi, da po nedolžnem! O, ko bi jo ti poznala! Zadovoljna bi bila ž njo in blagrovala bi Ivana, ki jo je našel.“

Maruši so plamtele oči, roke so se tresle, hropela je, kakor ječi zemlja, po kateri divja boj.

„Jaz jo poznam. Jaz sem jo videl. Lepa, prijazna deklica je, da se prikupi vsakemu, kdor jo vidi, kdor govori ž njo. Dobra gospodinja bo, kakor mati, ki je propadajoči mlin otela, da ni prišel v druge roke. Delavna je.“

Maruša je zagrebla roke v lase, kakor bi hotela zatreti misli, ki so se ji rodile ravnokar v glavi. Sopela je kakor gladijator v areni, ki napenja zadnje moči, da bi se otresel tekmeča.

Mož pa ni hotel videti njenih bojov. S prisiljeno hladnokrvnostjo je hvalil Marijanico iz Samote, ker je hotel svojemu ljubljencu ohraniti prostost ljubezni, prostost izbere.

„Ivan jo ljubi, akoravno mi je tajil. Toliko ga poznam. In fant si je izbral prav. Nobene ne poznam v obližju take, ki bi se mogla ž njo meriti, tako vrla je po duši in telesu. In ako pride ona na Višavo... ej, žal mi je, ker tega trenutka čakati ne morem, ti ga bodeš lahko, ako le hočeš, in blagor ti!“

„Haha! Sedaj vem! Sedaj mi je jasno!“ zahrešči Maruša, poskoči kvišku in strupeno pogleda moža, kakor bi hotela prodreti v skrajni kotiček njegove duše, njegovega srca.

„O, sedaj vem! O, sedaj vem! O, prokleti slepar! Tvoja hči je!“

Debeloglav odreveni. Žile na čelu se mu napnó. Oči obstojé in topo gledajo ženo.

„Ha! Sedaj mi je jasno! Oh, oh, oh! Moj mož si bil, a z drugo si imel otroka. O, tvoja hči je, tvoja je, zato si dajal potuho fantu! Proklet si, ker si se pečal z drugo!“

„Jaz? Jaz? Kaj si dejala?“ zastoče mož, kakor bi ječal pod težko grmado, ki ga žuga vsak hip streti. Z rokami tiplje okrog, kakor bi iskal opore.

Ona stisne pesti, pomolj mu jih pod nos in ponovi s satansko zlobo:

„Fantova deklina je tvoja hči!“

Grozno sovraštvo je zvenelo iz njenega glasú.

„Joh!“ zastoče Debeloglav in se zvrne v znak v posteljo. Debele kaplje mu visé na obrazu in trese se po vsem životu.

„Pogini! Varal si svojo ženo! O, da mi to že prej ni prišlo na um! O, da sem bila tako slepa! Sedaj te poznam! Kako molči! Kako se pritajuje! Haha! Kaj mi pa more odgovoriti na to! Ali se more opravičiti? Molči. O, ne bi molčal, ne, ako bi bil nedolžen!“

Divjala je po hiši in vila z rokami po zraku.

„In jaz, njegova žena, sem zastonj hrepenela! O, ti slepar!“

Skoči h postelji, prime ga, stresne in kriči:

„Reci! Odgovori! Tvoja je! Tvoja! Tvoja hči je! Taj, ako moreš!“

Debeloglav zbere poslednje moči, pahne jo od sebe in sede:

„Žena! Bog ti odpusti! On ve vse! On ve, da sem nedolžen, da me sumničiš po krivici! On naj ti tudi odpusti! O Bog, moj Bog!“

„Pa reci, da ni res!“ ponavlja ona s satansko zlobnostjo.

Pogleda jo zaničljivo, kakor še nikdar v svojem življenju, pa vendar je bil strt, uničen, brez lastne volje, brez moči, da bi vstrajal še nadalje pri svojih načrtih.

„Kaj še človeka doleti!“

„Ha! Zakaj jo hočeš, ako ni tvoja hči!“ vpije ona zmagoslavno.

„Jaz te ne bom klel. Morda te bo kdo drugi. A tega boš kriva sama! Kakor hočeš, tako spišem testament! Pripravi papir in pero!“

Izkoplje se iz postelje in gre opotekajoč se k mizi.

„Jej! Jej! Jej!“

Žalostno so odmevali njegovi globoki vzdih po hiši. Podprl si je glavo z obema rokama in strmel predse, kakor bi hotel zbrati razdrobljene svoje moči.

Žena mu prinese papir, pero in črnilo pa položi predenj, rekoč:

„Veš, kar sem rekla! Mojo Reziko! Ako je pa ne bo hotel, naj se pa vse razpolovi, vse, vse, kar je na Višavi!“

Sklonila se je in mu gledala v obraz, kakor bi hotela videti, kaj se snuje v njegovi duši. Ali mu sme zaupati ali ne?

„Ivan, odpusti! Ako jo ljubiš, res ljubiš iz globočine srca, jo bodeš vzela. Rad bi ti zapustil, toda . . . Ivan, odpusti! Jaz si ne morem pomagati.“

Pa vzame pero in si primakne papir, na katerega kapljajo starčeve solze.

S tresočo roko polagoma riše črko za črko, besedo za besedo, ona mu pa gleda v obraz, na roke, na papir in ponavlja:

„Veš, kakor sem rekla . . . Ravno tako piši! Vzame naj jo ali pa odstopi moj del.“

Neko čudno veselje, podobno veselju nad zmago, se je lesketalo v njenih očeh.

On je pa pisal težko. Zdelo se mu je, kakor bi pisal nekemu smrtno obsodbo. Zato ga je bolelo srce, zato so mu kapale solze z očíj, zato so mu stale potne srage na čelu, zato se mu je tresla roka; a ni mogel pisati po svoji volji, ni mogel raztrgati papirja in zlomiti peresa, ker je bil omamljen, kakor drobna živalica, ki se prestraši strupene kače.

„Tu imaš!“ dahne nevoljen, ko skonča, in pahne papir pred njo.

Zmagoslavno so zažarele njene oči.

„Ali si pa res pisal, kakor sem velela? Preberi!“

Kakor stroj brez lastne volje je vzela Debeloglav list in ji bral jecljajoč:

Moj testament!

V imenu Boga Očeta in Sina in svetega Duha. Amen. Pri popolnoma zdravi pameti in prostovoljno pišem ta testament, ki naj velja po moji smrti.

1. Vse premakljivo in nepremakljivo premoženje zapuščam Ivanu Debeloglavu z Visokega, daljnemu svojemu sorodniku, ki sem ga vzel za svojega.

2. Ta naj vzame za ženo Rezo Glavanovo z Globokega, sorodnico moje žene.

3. Ako bi se iz katerega koli vzroka ta dva ne hotela vzeti, pripade polovica vsega premoženja Rezi Glavanovi.

4. Moja žena Maruša ima stanovanje, obleko in užitek pri hiši do svoje smrti.

Na Višavi, — — —.

Janez Debeloglav.

„Tako, ja!“ vsklikne Maruša.

On pa zgane list in ji ga dá, rekoč:

„Tako si ti hotela! Dal Bog, da bi bilo tudi prav! Ako ne bo kaj prav — jaz se bojim — kriva boš ti, samo ti!“

„Tako je vendar po pravici!“

Ona odpre javorjevo skrinjo, položi v predal testament, zaklene škrinjo in spravi ključ v žep.

Velik kamen se ji je odvalil od srca.

Debeloglav se je pomikal k postelji, ječal je in pritiskal roko k prsim.

„Kaj ti je? Janez, ali ti je slabo?“

Skrb se ji je prikazala na obrazu.

„Ali ti morem pomagati?“

„Ti? Ti?“

Mož jo pogleda. In v tem pogledu je odsevalo zaničevanje in očitanje.

Omahne na posteljo.

„Moj Janez! Moj ljubi mož!“ vsklikne ona in skoči k njemu.

„Odpusti, ako sem te žalila! Odpusti!“

Objame ga, toda on jo pahne od sebe.

„Odpusti? Jaz te ne sovražim, toda ta udarec, ta grozni udarec bi mi bila lahko prihranila. Ah, kaj sem zagrešil, da se moram tako zelo pokoriti? Odpusti naj ti Bog!“

Ves zmučen, ves potrč se vleže na posteljo in se obrne v zid. Stresa se po vsem životu, in solze mu lijó po licu ter mu lajšajo srčne bolečine.

Ko vidi ona vsega strtega, speče jo nekaj v srcu in začuti, da mu je storila veliko krivico.

„Odpusti! Janez, odpusti!“ vikne obupno, poklekne h postelji in zaihti.

Njegovo dušo so pa polnile druge skrbi. Vstajala je bojazen, kaj prinese prihodnjost.

(Dalje.)

Ob smrti.

I.

Solnce zahaja za sinje goré,
mrak se po plani razgrinja,
mene pa v prsih nemirno srcé
živo nečesa spominja.

Zášlo bo solnce na veke za mé,
hladna me smrt bo objela;
pa boste mračne ve sinje goré,
meni bo sveča brlela.

II.

Po tebi ne tožim, o sreča,
in ne po mladostnih dneh,
saj tudi pomladno cvetje
razeveta se tam na grobeh.

A srce po nečem mi toži:
življenja želí si nazaj.
Ve pesmice lire žalobne,
ob smrti, kam denem vas naj?

Saj grob je prehladen — preozek,
prostora pač ondi vam ni,
a v mojem srcu premnogo
še mladih pesmi leži.

Ljudmila.

O ta testament!

(Novela. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

XVIII. „Ti si kriva!“

Čez nekaj dnij potem je zazvonilo zdolaj pri fari z vsemi. „Debeloglav je umrl“, zvedelo se je brž po vaseh in seliščih.

In znanci in prijatelji so vreli k pogrebu.

„Bogat je bil. Možak je bil. Samo otrok ni bilo. Nekateri ima že na zemlji nebesa. — Mi se pa ubijamo in mučimo samo za otroke, pa ni veselja in hvaležnosti. Ta pač ni vedel, kaj je hudo. Za njim se ne bo nihče pravdal. Bog ve, komu je zapustil, ženi ali onemu fantu od žlahte. Pravijo, da ga je rad imel. Fant je zadel. Menijo se, da ga ona ni prav rada videla, da je rajnega vjedala zaradi tega. Eh, ženske so čudne! Česar same niso zibale, ne vidijo rade.“

Tako so se gredoč pogovarjali.

Umril je Debeloglav. Po onem dnevu je bilo, kakor bi mu bil kdo porinil nož v srce, ki je potem trepetalo in trepetalo, dokler niso opešale vse moči, in ni onemogel sam.

Maruša je vila obupno roke, ko je videla, da se bliža možu smrtna ura. Vse je poskusila, da bi mu olajšala trpljenje, toda zaman, zaman. Pač pa je čutila, da je sama pospešila moževo smrt. Spomnila se je živo vseh grenkih ur, ki jih je napravila možu vsled ljubosumnosti.

„Kaj pa moreš? Ti si imela prav! Kaj misliš, da je bil res tako nedolžen? O, ne bi bil tako voljno potrpel vsega, ako bi bil čist, čist kakor solnce, kakor bi moral mož biti.“

Tako je zavračal zlobni duh vse pojave njene vesti.

Pa jo je vendar bolelo, da je bil mož tako mrzel do nje, da ji ni ničesar naročil pred odhodom v večnost.

Vse si je prizadejala, da bi vjela prijazen pogled njegovih očij, da bi ji voščil dobro, prijazno besedo.

Ko se ni mogla več premagovati, pokleknila je h postelji in ga s solzami v očeh vprašala:

„Janez, ali me ne ljubiš več?“

Njen glas je prosil, prosile so oči, in ušesa so hrepeneče čakala odgovora.

Žarek upanja je posvetil v njegovo dušo.

„Mara! Raztrgaj oni list!“

Glas se mu je tresel.

Hipoma so zginile solze v njenih očeh, kakor kaplja, ki kane na žarečo železo. Zganila se je, ozrla se v skrinjo ter posegla v žep, kjer je otipala ključ. In pri tem je občutila razkošno zadovoljnost.

„Samo to te skrbi, samo to? Mislila sem, da imaš kaj drugega na srcu. Nisem li tvoja žena?“

To očitanje ga je užalilo še bolj. Pre-slaboten je bil, da bi se ji uprl. Pogleda jo živo in ji zapreti:

„Ta testament te bo še pekel. Tega si ti kriva! Ti! Ti! Tako si ti hotela!“

„To naj te ne skrbi!“ zavrne ga ona kljubujoč.

On se je pa obrnil v stran in ji ni odgovoril. Gluh je bil za njen jok, gluh za njena vprašanja, neobčutljiv za njeno ljubezen in milovanje.

Hrepeneče se je oziral po sobi, kadar ni bilo v hiši Ivana. Vanj je imel uprte oči, kadar je sedel pri njem, z očmi je spremljal fantovo kretanje v sobi. A vendar je bil nemiren pri tem. Zdelo se mu je, kakor bi fantu storil krivico, katero mora, mora poravnati, ker se mu je zdelo, da sicer ne bo imel miru.

Toda kako? Kako?

Upiral je oči v strop, kakor bi iskal izhoda, rešilne poti. Z veseljem in hvaležnostjo bi pozdravljaj najmanjši migljaj, najskromnejši žarek, ki bi mu posvetil iz teme. Z

rokami si je potegnil prek oči, kakor bi hotel strgati mreno, ki mu brani jasen pogled. A na to je očitajoč pogledal ženo, kakor bi ji grozil:

„Ti! Ti! Ti si kriva!“

Čez nekaj časa pa je odsevala iz njegovih očij zopet iskrena prošnja:

„Žena, usmili se me!“

Toda drug glas je kričal:

„Prekliči ta testament! Uniči ga! Pokliči može in narekuj nov testament ter razveljavi prvega! Ti si mož, glava, gospodar! Kaj ima ona govoriti pri tem? Njo poslušaj, njo? Ali si ti mož?“

„Tvoja žena je!“ oglašal se je drug glas.

„Dolžan si ustreči ženi. V miru se loči od nje! Saj jo poznaš, revica je. Otresti se ne more vruga, ki kraljuje v nji. Ne daj ji prilike, da bi te preklinjala v grobu in tako pogubila sebe! Ljubil si ženo, v miru in ljubezni se loči od nje! Dovolj si dal fantu, ker si mu zapisal polovico vsega, dasi ni imel nobene pravice. Ali ga nisi ljubil? Ali ga nisi obdaril? Saj ti ne veš, ljubi li ono Magdalenino hčer ali ne.“

Silil se je biti miren, toda ne; boja, ki je divjal v njegovem srcu, ni mogel pomiriti.

„Kaj te skrbi, kaj bo po tvoji smrti? Naj gospodari, kdor hoče tukaj! Naj ostane premoženje celo ali ne. Ti bodeš v grobu čakal vstajenja miren in hladen, ne meneč se za one, ki bodo hodili po tvojem grobu.“

Navzlic vsem pomislekom vendar ni mogel pregnati temnih, nedoločnih slutenj, zbrisati ni mogel neprijetnih vtiskov, ki so mu ostali od trenutka, ko je podpisal usodni testament in s tem menda zapečatil usodo Ivanovo, kateremu je morda po krivici omejil prostost, ki jo je bil dolžan pustiti onemu, ki ga je ljubil, katerega je hotel osrečiti.

„Ali je pa bila ta ljubezen čista, nesebična?“

Veliko je trpela v teh bojih Debeloglavova duša. Osvoboditi se je hotela mreže, v katero je bila pala, a pri tem se je vedno bolj zapletala v zanjke, dobivala večje rane, trpljenje je rastlo od trenutka do trenutka. Propadal je bolj in bolj. Da bi mogel vsaj

popraviti krivico! Da bi mogel vsaj oteti Ivana, katerega se mu je dozdevalo videti ob robu prepada, kamor ga je bil potisnil nekdo, ki ga ni videl, ki se mu je pa vendar zdel znan, tako, kakor je poznal sebe. Rešiti ga je moral, moral. To je zahtevalo krvaveče srce. Slab je pod težo duševnih bojev. Tiščalo ga je v grlu, život se je kopal v bolnem znoju. A teže, ki mu je trla dušo, se je moral znebiti, moral, moral.

„Vse mu povem, vse. Zaradi mrvice premoženja naj ne proda ljubezni! Premoženje ni nič . . . ljubezen povzdiguje človeka.“

Pomigne Ivanu h postelji.

Z ljubosumnimi, nevoščljivimi očmi je spremila Maruša to kretnjo.

Uprlo se je nekaj v nji, in glas ji je dejal:

„Lej, samo njega ljubi. Niti ob zadnji uri se ne spomni tebe!“

„Le čak, kmalu bo drugače!“ zagrozila se je potihoma, in neki zlohoten smehljal se ji je prikral na obraz. „Le kaj mu ima povedati!“

Odgrnila si je ruto z ušes, da bi ji ne ušel kak glas.

Ivan se je nagnil k bolniku in dahnil šepetajoč, da bi ne mučil bolnika z glasnim govorjenjem:

„Kaj želite, oče?“

„Daj mi roko!“ veli starec s težavo.

Ivan položi desnico v odprto bolnikovo roko.

„O, da bi bil ti res moj sin!“ dahne starec in stiska s poslednjimi močmi mladeničevo roko, kakor bi mu hotel vtisniti vso iskreno ljubezen, ki jo je gojil zanj v svojem očetovskem srcu.

Solze ljubezni so polzele po bolnikovem obrazu. Solze so iskrole v mladeničevih očeh vzpričo te ljubezni. Neznana otožnost se je lotila mladeniča, ko se je tako poslavljal od nekoga, ki je bil zanj samo ljubezen. Živa ljubezen je bežala od njega v neznane kraje.

Starec je nekaj časa motril mladeniča, in pri tem so mu bolj in bolj vrele solze.

„Ivan, jaz sem te ljubil! Odpusti mi, odpusti!“

„Odpustite mi vi, oče, ako sem vas žalil! Ljubil sem vas vedno kot lastnega očeta! Vi mi odpustite! Ne imejte žale misli o meni!“

Ivan se sklone še bolj, poljubi starčkovo roko in jo moči s svojimi solzami.

Starec zaihti. Prsi so se mu vzdigovale. Obupni glasovi so se trgali iz prsij, vroče solze so se mu vlivale iz očij. S poslednjo

Le-ta je stala kraj postelje z žarečimi očmi in je ostro opazovala možev obraz, da bi videla, kaj se godi v njegovem srcu, v njegovi duši. Zdelo se je, kakor bi bolnik v zadnjem hipu skušal razdreti njene načrte. Zato je stala na straži, da bi prestregla roko, ki je hotela prekrižati njene račune.

Dr. Frančišek Lampe pri svojih gojencih.

silo potegne mladeniča k sebi, da se z glavo dotakne njegove glave, da ga poljubi v slovo. A na to, kakor bi hotel odvaliti breme, ki ga je tiščalo, zakriči, da je obupno odmevalo po hiši:

„Da, ti si me ljubil, a jaz, jaz sem te izdal! Odpusti!“

Mladenič se zgane prestrašen in se ozre v Marušo.

Bolnik je ni hotel pogledati, da bi mu ne upadel pogum.

Ko se dovolj zjoka in umiri, upre oči ljubeznivo v Ivana in nadaljuje iskreno:

„Ivan, odpusti mi. Testament . . .“

Sedaj se Maruši zasveti.

„Hahaha! Testament! Testament!“

Zakrohota se zlobno in odrine mladeniča od postelje in stopi med Ivana in moža.

Ivan ves začuden pogleda Marušo, a ona zapiči oči v bolnika, da mu je zastala beseda, ki jo je imel na jeziku.

Debeloglav milo pogleda Ivana, kakor bi jemal slovo in prosil odpuščanja.

Ko pa pogleda ženo, šine mu izraz zaničevanja preko obraza in bolesten krik se mu izvije:

Fot. [†]dr. Fr. Lampe.

Pred praznikom v Marijaniški kapeli.

„Ti! . . . Ti si kriva!“

Grozno so zvenele po sobi obupne besede, kakor bi klicale maščevanja.

Ivana zabolí v srcu, ker je začutil vso neznano boleost, ki je mučila bolnika. Zasmili se mu in vroče solze se mu uderó. Stopi k postelji, da bi zvedel ono skrivnost, ki mu jo je hotel zaupati bolnik. Zdelo se mu je, kakor bi ne imel nikdar mirú,

ako ne izve skrivnosti, kojoj je imel bolnik na srcu.

Toda Maruša ga pahne od postelje in se osorno obregne: „Kaj mu težiš zadnje ure? Prej si mu grenil življenje in še sedaj ne miruješ. Poberi se!“

Grozno so spekle te trde besede mladeniča, ki se je čutil popolnoma nedolžnega.

Gređoč pogleda moža, ki ga je ljubil kot očeta, kakor bi mu hotel pritisniti poljub hvaležnosti ob slovesu, in gre ven, ven, da se zjoka. V dno duše se mu je pristudila ženska, ki ga je tako brezčutno odgnala od postelje, kjer je ležal bolnik, kateremu je bil dolžan toliko hvaležnosti, toliko ljubezni, kateri je imel ravno zanj neke skrivnosti. Kaj ima še na srcu?

„Kaj te tako skrbi testament? Jaz ga imam. Vidiš?“

Rekoč potegne iz žepa ključ in mu ga pokaže.

„Meni kaj naróči! Ali nisem tvoja žena?“

„Ah!“ zastoče Debeloglav iz globočine. Izraz največjega obžalovanja je spremljal ta vzdihljaj, kakor bi mož obžaloval vse življenje. Ta hip je začutil grozno boleost, in obšla ga je želja, da bi bil rešen teh neznosnih muk. Obšlo ga je spoznanje, da nima ničesar več na svetu, da je tukaj odveč, da mora od tod čim preje tem bolje. Zaželel si je, da bi prišla smrt in ga objela z onimi bellmi, koščeni rokami, da bi

ga že skoraj pritisnila na prsi, da bi ne mogel več dihati, da bi več ne videl ljudi, med katerimi živi, ki so se mu pristudili vsi, vsi, a najbolj ona, ki mu je bila žena. Nič več je ni hotel pogledati ne govoriti ž njo. Zamižal je in čakal smrti hrepeneče, in njegova duša je vpila:

„Otmi me! Otmi me!“

Življenje na zemlji mu je zamrzelo.

Zastonj je jokala Maruša ob postelji, zastonj je čakala, kdaj jo mož pogleda, zastonj je napenjala ušesa, da bi ujela njegovo besedo.

Bolnik je ležal mirno. Od ure do ure se mu je slabšalo. Vzdihi za vzdihom se je izvijal iz njegovih prsij, kakor bi si duša trebila pot iz telesa. Ničesar ni več potreboval. Vsega je prevzelo hrepenenje po rešitvi.

In prišla je težko pričakovana rešiteljica. Dahnila je ledene sape v bolnega moža, da je zatrepetal. Dve solzi mu potečeta po bledeh licih.

„Mrtev!“ vikne Maruša obupno in se zgrudi na mrtvo truplo.

Njeno dobro srce je sedaj zmagalo demona, ki jo je dotlej dušil, narekoval ji besede, vodil njene misli in poglede. Solze kesanja so kapale na mrtvo moževo truplo.

„Mrtev!“

Nič več ni videl njenega kesanja. Njegova duša se je veselila osvobojenja.

Položili so mrtvo telo na oder. Ljudje so prihajali kropiti, in dolga vrsta prijateljev in znancev je spremila telesne ostanke na pokopališče.

Otožno je stopal za krsto Ivan in vso dolgo pot se mu je zdelo, da nesó tudi nekaj njegovega na pokopališče, da bodo nekaj zakopali, kar bo še potreboval, in ves čas je mislil:

„Kaj neki mi je hotel povedati?“

Nihče mu ni mogel dati pojasnila. Ko je pa videl Marušo vso strto in skesano, ga ni obšlo sočutje, ker se mu je zdelo, da ona pozna skrivnost rajnega.

„Zakaj se je takrat vrnila vmes?“

Zdela se mu je zoprna.

Dolgo, dolgo je ostala Maruša na grobu.

Ječala je, kakor duša v vicah, ki se očiščuje grehov.

„Janez, odpusti!“

In neki glas je dejal:

„Vstani! On ti je odpustil, saj je bil tako dober, tako prizanesljiv.“

Svesta si odpuščanja, se je potolažena vračala, opotekajoč se na Višavo.

„Ivan, sedaj bodeš pa ti gospodar na Višavi!“ dejala je Maruša fantu, ko sta stopala v breg.

Ostro ga je pogledala, da bi videla, kaj se godi v njegovi duši.

Ivan je pa začutil prostost, in njegov duh je splaval v Samoto ter ondi kramljal z Marijanico.

„Marijanica, jaz te ljubim.“

V zavesti prostosti se je kopala njegova duša v razkošnem veselju.

XIX. „Ona je tvoja nevesta!“

Hiša, iz katere ponesó mrliča, je pusta, prazna.

Prazno je bilo na Višavi. Prazno in tako pusto. Ivanu je manjkalo nečesa, ob kar bi se opiral, kjer bi zajemal moči, kjer bi pila njegova duša ljubezen. Ej, srce, ki ga je ljubilo, so zakopali v zemljo. In ko je bil sam, in ga je prevzel oni neznosni občutek zapuščenosti, objela ga je otožnost in mu izvabila solzo za rajnim. Pregrešno se mu je zdelo potopiti žalost v radosti in izročiti ljube spomine za dragim pokojnim dobrotnikom pozabljivosti, dasi je dobro vedel, kje bi našel radosti in veselja.

„Marijanica, skoraj bodeš moja ženka, in potem bom zopet srečen, tako srečen... Ej, prišla bo urica, ko moja boš, ljubica!“

Tako je tešil srce, ki ga je vleklo doli v Samoto.

V tej puščobi na Višavi, ki ga je trla po smrti Debeloglava, krepila ga je zavest, da je sedaj prost, svoboden in neomejen gospodar Višave. Njegove oči so zrle ponosno po brdu in merile njive in travnike ter štele jelovje. V duhu je precenjeval, koliko bi bilo vse premoženje vredno, in zadovoljen je bil ob svojih računih. Sedaj je pač začutil, kako je navezan na ta svet, kako se mu je priljubilo bogastvo, kako nesrečen bi bil, ako bi moral sedaj vse to popustiti, in hvaležen je bil očetu, ko se je spomnil, da mu je on pripomogel do bogastva.

„Očka moj, ti bodeš z menoj zadovoljen. Ubogal sem te. Most do sreče stoji, bogastvo

je moje in Marijanica. O, ko jo bodeš spoznal! Vesel je bodeš in ponosen name, ki sem si jo izbral.“

Maruša je bila čmerikava. Zdihovala je po kotih, poklekovala in ihtela za rajnim.

„Odpusti!“

Kakor bi ji ležal težak kamen na srcu, tiščala jo je zavest, da se je mož z nevoljo v duši ločil od nje, ta dobri, prizanesljivi mož, ki je potrpežljivo prenašal vse muke, ki mu jih je prizadevala tolikrat njena strastna ljubosumnost. Ej, in ako ga je sumila po krivici! Kdo ve? Kdo ve? O, ko bi vedela resnico! In to je peklo! To je bolelo, to jo je težilo, a tudi solze niso mogle olajšati njenega trpljenja, izbrisati nesrečnih spominov.

Molila je za svoje spokorjenje, za odpustanje svojih grehov, ker se ji je zdelo, da mož ne potrebuje njene molitve, da se je dovolj spokoril na zemlji, saj ga je mučila leta in leta, morda po krivici. O, ko bi vsaj to vedela! Nikogar ni imela več na Višavi, ki bi ga ljubila, in grozno se ji je zdelo v tej samoti.

Nekaj je morala imeti, česar bi se oklenilo njeno srce, ker sicer se ji je zdelo, da mora obupati vsled osamelosti. Toda onega, ki bi mogla in morala imeti rada — Ivana, tega ni mogla imeti, temu ni mogla zaupati, tega se je bala. Zakaj slutila je, da ga še nekaj veže na Samoto, in ta slutnja je vzbujala zopernost, na drugi strani pa je čutila, da mu je storila krivico.

Rajni mož mu je hotel zapustiti vse premoženje, a ona mu ga je polovico odjedla; mož mu je hotel pustiti svobodo pri izbiranju neveste, a ona se je upirala mladeničevemu nagnjenju. Ali je imela pravico, usiljevati mu nevesto? Veliki so bili ti dvomi.

Zahrepenela je po Reziki. Zdelo se ji je, da najde pri njej utehe, da se okrepi ob njenih krepostih. Zdelo se ji je predolgo, da bi čakala osmine, ob katerej se snide vsa žlahta na Višavi, kakor je navada. Sama ni mogla po njo, zato je nekega dne v mraku drsala v dolino tja v Hudo luknjo, v bajto Kokotove Jere.

„Jera, pomagaj mi!“

„Jazes! Jazes! Maruša, kaj pa ti je?“
vzklikne Jera sočutno. „Vsa si objokana! Vsa si prestrašena!“

„Saj veš!“

„Joj, za dedcem bi tako jokala, za dedcem? Boga zahvali, da ga več nimaš! Jej, ko bi ti vedela, kako se brez dedca lahko živi, kako se lahko služijo nebesa! Vesela bodi in Boga hvali, da si jedenkrat tako!“

„Ti ne veš!“

„Saj me tudi nikoli ni skrbelo! Mari so mi bili vsi dedci od kraja! Sedaj ti pa rada pomagam, kar hočeš. Mari se bojiš pekla?“
Maruša jo debelo pogleda.

„O, ako imaš kaj na duši, mi le zaupaj, da se rešiš, ako je mogoče. O, jaz vem, kaj je to, ako ni človek sam, kakor sem jaz. Jaz sem pa lahko sveto živela.“

„E, veš kaj, saj tudi jaz nisem taka grešnica. Včasih seveda sem njega jezila, pa jaz že vem, zakaj sem ga, pa to mi je odpustil, to me ne teži. Take pomoči mi ni treba, se bom že sama izkopala, ampak . . .“

„Joj! Kaj drugega? Ako je le v moji moči, pa bodi brez skrbi.“

Maruša sede.

„Lej, na Globoko mislim poslati koga k sestri. Pa poslala bi ga že, pa mu ne zaupam, pa sem si mislila: Jera pojde.“

„O, saj tudi grem, samo povej, po kaj!“

„Povej, da mi je umrl mož — Bog se ga usmili —, da sem sedaj sama, da bo v ponedeljek osmina za njim, da naj pride sestra semkaj, toda dekle, moja Rezika, ta mora priti pa kar s teboj. Veš, tako ji povej, Rezika prav precej!“

„Dekle?“

„Da, dekle! Ta je moja!“

„O, križ božji, tvoja? Tvoja, pa jaz nisem vedela ničesar? O, ti hinavka, ti . . .“

„Jaz? Kaj pa misliš? Ali bi mi rada kaj v oči vtikala, kali? Ne boš! Mi nimaš za kaj! Da, vidiš! Samo mōlči, to ti povem!“

„Pri meni je pa res treba oprezovati, kakor bi bila jaz taka klepetulja. Maruša, nič te nimam rada, ker mi ne zaupaš vsega! Ali ne molčim kakor grob?“

„Veš, molčati moramo. Pa ti vendar povem. Moja Rezika je sestrina hči, pa naša — nevesta. Veš, za našega fanta sem jo izbrala.“

Jera poskoči pri teh besedah.

„Še jedenkrat mi povej: fantova nevesta je?“

„I, seveda, saj veš, da ne moremo biti tako.“

„Jazes! Jazes! Kaj bode ona v Samoti dejala, ki je že vsa pri vas?“

„Hahaha, pod nosom naj se obriše! Ali ti kaj več veš?“

„I, seveda vem! Saj mi je jedenkrat dva petelinčka v kurnik potlačila, da bi zanjo delala. Prav ji je, da ne bo nič, saj sem se ju branila, pa se jima nisem mogla ubraniti.“

„Pošast!“ vikne Maruša.

„O čast Bogu, da ne bo nič! Seveda bi se rada širokoperila na Višavi, o, pa se ne bo! Maruša, ti ji znaš zmešati štrečno tej stari grešnici v Samoti. Prav precej grem po nevesto.“

„Pa nikomur ne žugni, kar sem ti povedala. Zjutraj pa pojdi.“

„Joh, saj bi šla precej, ko bi ne bila noč, in bi bila spočita. Bom pa zjutraj zgodaj vstala. Veš, da me skrbi. O, ti si vendar previdna, ker si mu sama poiskala nevesto.“

„Pa povej moji sestri, da se je vse dobro izšlo, kakor si je bila izmislila ona.“

Maruša je nekako pomirjena šla domov. Ej, pa sedaj je bila šele prav zadovoljna, da je narejen testament, ko je izvedela, kako si Magdalena prizadeva, da dobi Višavo. Skoraj smejala bi se bila.

Zora je še sanjala za gorami, ko je Kokotova Jera že vihrala po poti na Globoko. Radovednost jo je zgodaj zbudila in spravila na pot. In sedaj je hitela, hitela, da je ruta na glavi plapolala, kakor griva dirjačega konja, in krila so šumela, kakor veter v gozdu.

Tega dne se je smehljala Maruša sladko, kakor mati, ki obljubi otroku lepih igračic, ako bo priden.

Ivan tega ni bil vaje, zato mu je bilo neprijetno njeno pomenljivo smejčkanje in

pomežikovanje. Napenjal je duha, da bi prodril to krinko in videl, kaj je zadaj. Nadejal se ni nič dobrega, zato je bil vznemirjen.

„Kaj neki bo?“

In bila mu je vedno za petami in govorila ž njim ljubeznivo, kakor bi hotela popraviti, kar je bila zagrešila prej.

„Ivan, kako sem vesela, da si pri nas! Kaj bi počela brez tebe sedaj! O, kako je prav tako! Rajni je prav ravnal, ko si je izbral tebe za naslednika in gospodarja na Višavi!“

Solnce je tonilo za gore. Ivan in hlapec Jurij sta sežela pred hlevom in gledala v dol, od koder sta speli dve ženski v breg.

Ugibala sta, kdo prihaja tako na noč. A oni sta se bližali bolj in bolj.

„Kokotova Jera je! O, Bog nas varuj!“ zagodrnja Jurij. „Ali poznaš drugo?“

Ivan odmaje.

Ko prideta vštric, se zareži Jera in sune spremljevalko s komolcem:

„Viš, to sta naša fanta!“

Spremljevalka — naša stara znanka, Glavanova Rezika — ju pogleda in na njenem obrazu se prikaže radosten nasmeh; usta se ji raztegnejo, da se pokažeta dve vrsti rumenih zob predrzno, kakor bi bili prišli ravnokar iz zmagoslavnega boja.

Kakor bi bila omamljena, sta moška dva gledala za njima, dokler ju ni sprejela Maruša v veži.

„O, moja Rezika! Sèm, na moje srce!“

Maruša razprostre roke in objame Reziko:

„Cmak! Cmak!“

„Hahaha!“ zakrohota se hlapec. „Ali si jo videl?“

„Videl!“ namuzne se Ivan.

„Tej bi se bolj podale hlače. Take pa še ne!“

„Nikoli še ne! Bog zna, odkod je?“

„Z našo staro se poznata; saj si videl, kako jo je pozdravila. Bo že tam odkod iz njenih krajev.“

„Misliš morda od žlahte!“

„Kajpak od žlahte! No, veš kaj, všečen nisem, tudi nisem še slišal, da bi se ženske kdaj pričkale zaradi mene, pa te, te prikazni

bi pa vendar ne vzel, kakor gotovo sem Jurij.“

„Jaz bi tistega tudi rad poznal!“ nasmehne se Ivan in se z roko podrgne po hrbtu, kakor bi hotel pregnati mraz, ki ga je obšel ob njenem pogledu.

Toda še istega večera je Ivan zvedel, komu je korenjaška Reza namenjena.

Povečerjali so bili.

Pri večerji sta se Ivan in Jurij ves čas suvala pod mizo, in dobrodušni Jurij se ni mogel vzdrževati, vedno mu je uhajal smeh, da ga je Maruša svarila:

„Klada stara, kaj se režiš, kakor cigan belemu kruhu! Ti!“

Ivan si je grizel ustnice. Po večerji se je hotel hkrati z Jurijem posloviti od sklede, toda Maruša ga je potisnila nazaj, rekoč:

„Sedi! Nocoj se nekaj pomenimo!“

Ivan radoveden obsedi in potuhnjeno motri dekliča. In to opazovanje je vzbujalo neko čudno zopernost.

Jera je bila utrujena. Zato je brž poiskala posteljo zgoraj pod streho.

„Lahko noč! To rečem: srečna sem, ker jo poznam. Ne, take pa ni, pa jaz jih dosti poznam. Fant, prste si oblizni!“

Ivan si je pa mislil:

„Kaj sanja, ali blazni, ali kali?“

Ko so ostali sami trije v hiši, začne Maruša:

„Oh, velika nesreča je zadela našo hišo, ko je Bog vzel k sebi gospodarja.“

Pri tem spominu zakrije obraz s predpasnikom in zaihti. Ivanu pa splavajo oči do dekliča, ki je tudi povešala oči, a ji je vendar neka navihanost igrala ob ustih.

„Pa kaj moremo drugega si pomagati, kakor moliti zanj. Oh, le molita zanj, otroka moja, zakaj dosti dobrega je vama storil dobri moj mož . . .“

In zopet je poteklo nekaj solz.

„Gospodariti nima sedaj kdo na Višavi in gospodinji tudi ne, zakaj jaz sem tudi že slaba, kaj bi prikriovala, kar je res. Gospodarja je treba pri nas in gospodinje, tako ne more biti. Gospodar bodeš ti, Ivan, in gospodinja . . . khm, khm . . . mlad človek

je neumen, ker pamet ne dozori tako kmalu, gospodinja bo pa moja Rezika, hčerka moje sestre. Taka je volja rajnega očeta.“

S težavo stisne še nekaj drobnih solzic.

Ivanu so pa vstajale velikanske in gorostasne slutnje, ki so vzbujale grozo, krohot in upor. Strmel je v Reziko, ki ga je včasih hrepeneče pogledala.

„Pa saj smo domači. Otroka pa tudi nista več, zato ne bom govorila tako v okolištvah, ker treba ni, ampak, Ivanek moj“, sedaj Maruša vstane vzpričo slovesnega trenutka in pokaže s prstom deklico, „Rezika, ona je tvoja nevesta!“

Ivanu šine vsa kri v glavo, da ga kar vzdigne s klopi in se zakrohota.

„Le veseli se, otrok moj!“ Obrne se k Reziki: „Rezika, tukaj imaš ženina.“

Rezika tleskne z rokami in se veselo zareži.

„Sezita si v roko in obljubita, da se vzameta!“

„I-jov! Lej me, ako me češ! Všeč si mi, ker si tak kerlc“, vpije Rezika in mu proži desnico.

„Jaz te ne maram!“ vikne Ivan ježno in se odmakne.

Maruša si je bila pač svesta odpora, ker je ni iznenadil prav nič.

„Tvoja nevesta je! Maraj jo sedaj ali ne! Tvoja bo, nič se je ne brani! Jaz sem ti jo izbrala.“

„Pa jo vi imejte! Nevesto si bom že sam izbral!“ Pobere klobuk in se pokrije. Ej, kako je kipelo vse po njem! Zavedel se je bil šele prostosti, a tu ga hoče že nekdo ukovati v verige, in v take!

„Teta, spoštujem vas, toda prostosti vzeti si ne dam. Sedaj sem jaz gospodar, svoboden sem in nevesto si poiščem sam. To, to pa posilite komu drugemu!“

Pogleda jo zaničljivo in gre.

„Hahaha“, zakrohota se Maruša. „O, tiček, ti bodeš še krotak! O, le čakaj, sedaj je šele dobro jutro. O, te bomo že še ostrkali!“

Reziki se je mladenič, ki jo je tako predrzno odklonil, zameril. Oči ji zaplamté, ka-

kor blisk za gorami, obrvi vstanejo, in v rokah se zgane spavajoča moč, da zatrepetajo, da se krivé prsti in zgibajo v trdo pest. Zaigralo je v njej veselje pokazati svojo moč in se maščevati.

Zamahne z rokami in reče:

„Teta, ali ga čem? Bo videl!“

Maruša jo prime in tolaži:

„Rezika, nikar, prezkodaj je še! Telička se mora najprej ugnati v hlev, potlej se ga pa strahuje.“

„To bi ga!“

„Ta bo še krotak. O, le naj leta še sedaj, dokler je prost, potem bo druga, zakaj ti si dekle!“

„Teta, jaz vas imam rada!“

Maruši se je zdelo dobro, sklone se k Reziki, potisne jo na stol ter objame.

„Rezika, medve bodeva jedno, naj pride karkoli.“

„Cmak! Cmak!“

(Dalje.)

Novo življenje.

(Povest iz našega trga. — Spisal I. Kremen.)

(Dalje in konec.)

9.

Kadar je od zadnjega dogodka stopal Tomažič zjutraj v grad, bilo mu je čudno pri srcu.

Kostanji so mu zakrivali grad, da se je prikazoval skozi goste veje le tuintam košček belega zidu . . .

Obstal je sredi pota in se obrnil nazaj v dolino. Tam doli, sredi trga, ga pozdravlja domača hiša! Tako ljubko se vzpenja nad drugimi, kakor bi ga vabila nazaj, nazaj v svoje tiho zavetje! — In zdaj . . . nekdo je odprl okno . . . on pozna oddaleč ta obraz, ta ljubeznivi obraz, ožarjen od jutranjega solnca. Ivanka je . . .

Kako sloni na oknu in strmi proti gradu! Morda ga vidi? — Srce mu začne hitreje bítí. Tam doli ona, ljubeča žena, mati njegovih angelov — in tu pred njim, o tu pred njim kača, ki se že pripravlja, da mu zasedi strupeni zob v srce in razlije svoj strup v čašo njegove sreče!

Mislil je dolgo, in srce mu je očitalo:

„Saj te ljubeče, skrbne žene niti vreden nisi! Hipna prelest tujega nakita in lepotičja te je omamila, da si poteptal in pogazil svojo ljubezen, zavrgel ljubezen Ivankino. Ali ji nisi prisegel: ‚Večno bom le tebe ljubil, in

do groba ti bom zvest?‘ In glej, ti si prelomil sveto prisego!“ —

Odslej mu ni dala ta misel, ta zavest krivde več miru. Če ga je zapustila za hip, vrnila se je naslednji trenutek s tem večjo silo. Ležala mu je kakor mōra na srcu.

Da bi se je otresel, sklenil je že pogosto, vreči se svoji ženi pred noge, izpovedati vse . . . In potem naj ga dvigne z novo ljubeznijo in z odpuščanjem objame, ali pa naj ga zavrže in pahne od sebe z mrzlo roko in strtim srcem! O, naj ga tudi pahne od sebe! On se bo trudil in delal, da si pridobi vsaj njeno spoštovanje, če ugasle, zavržene ljubezni ni moči razžariti vnovič. — Kolikrat je sklenil tako, in stal je že pred njo, pa pogum mu je vselej upal, in beseda mu je zamrla na ustnih.

In vendar je bila Ivanka kakor prejšnje dni: sama ljubezen in udanost, skrbljivost in delavnost. — — —

Tožba proti Tomažiču je bila vložena. Govorili so o neki poti čez njegov svet, ki je bila v navadi že zdavnaj, zdavnaj.

Mulley je klel, da mu noče iti vse tako zlepa, kakor je mislil. Inženirji so pregledovali zemljo okrog nove tovarne, merili in zmajevali z glavami. Dolinci so hodili gledat in nestrpno čakali izida.

O ta testament!

(Novela. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

XX. »Zvest do konca!«

Ivan je bil ves razburjen.

Zdelo se mu je, kakor bi se bil ravnokar ognil groznega propada, v katerega ga je hotel nekdo pahniti in ugonobiti. Kri mu je gomezela po vsem životu, v srcu se je kuhalo sovraštvo do onih, ki so mu hoteli vzeti zlato prostost. Pritiskal je roko na prsi, tipal se po glavi, po nogah, po rokah in po vsem životu, kakor bi se hotel prepričati, je li še cel, zdrav in prost. In od-dahnul se je potem, kakor oni, ki se je rešil smrtne nevarnosti . . .

Zginil je mir srca, zaspanec ga je zapustil; zdelo se mu je, kakor bi bil vržen izpod strehe, zapuščen, osamljen, nesrečen, brez prijatelja, brez tolažnika. Ali ga more tolažiti stari Jurij, ki več ne ume mladega srca, njegovih bojov, njegovih strastij, ki se smeje zlatim gradovom, katere si zida mladina . . .?

Nikogar ni imel Ivan takrat, da bi se nanj naslonil, nikogar, ki bi mu dal poguma za boj. Temna noč ga je obdajala krog in krog, toda še temnejša noč z viharji je bila v njegovem srcu . . .

„Sam! Tako sam, tako zapuščen!“ . . .

Srce njegovo so stiskale bolečine. Trepetal je, ker ni čutil v sebi dovolj moči, da bi kljuboval vsem, vsem onim, ki mu hočejo vzeti prostost srca, njegovo zlato ljubezen. — Tako sam! — „Sam? . . . Sam? . . .“

Kakor razsvetli plameneč blisk grozno temo črne noči in pokaže potniku stezo, ki ga vodi k varnemu cilju, v varno zavetje: tako posveti Ivanu v srce misel na Marijano in mu pokaže pot v Samoto, kjer ima najzvestejšega prijatelja in najboljšega tolažnika, srce, katero ga ljubi, ki živi zanj in misli nanj.

„Sam? . . . O, ne, ne! . . .“

„Marijanica! Dušica moja! Srce moje!“

Kakor bi mignil, polegli so se viharji, v dušo je posvetil jasen dan in život, ki je trepetal bolečine, je dobival moči, kakor bi se napil krepilne vode, začutil je v sebi moč kljubovati vsem, vsem, ter razdreti načrte Marušine.

Krene na stezo v Samoto, kakor krene mornar za zvezdo-vodnico . . .

In hitel je, hitel po znani stezi k njej, h kateri ga je vleklo srce, od katere ga je hotela odtrgati Maruša.

„Marijanica, ti, ti si moja nevesta!“

Že zdavnaj ni njegova duša tako hrepenela po njej.

Ves razgret prispe v Samoto. Stopi v mlin. Ko pa ne dobi nje, drví po stopnicah v hišo, in ne menceč se za mater, objame jo kot svojo zorno nevesto.

„Marijanica! Marijanica!“ . . .

Deklico oblije rudečica, zakaj sramovala se je tolike ljubezni vpričo matere, in se mu skuša izviti, a Ivan jo drži trdno za roko, kakor bi se jo bal izgubiti.

„Ivan, kaj ti pa je nocoj?“ . . .

„O, ko bi ti vedela!“ . . .

Glas je izražal razburjenost, kar je povečalo njeno radovednost.

„Ivan!“ . . . vpraša Marijanica osupnjena, in tudi Magdalena ga gleda.

„O, ne boj se! Nič hudega. Da ti povem, pa se bodeš tudi ti smejala. O, moja teta, teta Maruša! Ni rajni stric zastoj tožil o njej!“ . . .

„O, ta te bode dražila, ako se ji bodeš pustil“, omeni Magdalena.

„Veste kaj, ženiti me hoče!“

„Ženiti? . . . Tebe?“ začudi se Marijanica.

„O, saj sem vedela!“ pravi Magdalena.

„In kakšno mi je pripeljala!“ . . .

Ivan je pripovedoval vse natančno, da se je Marijanica zares prisrčno smejala, ko je opisoval svojo novo nevesto. Magdalena pa je osupnila. Temen oblak črnih slutenj je objel njeno dušo. — Videla je vstajati nevarnost, ki žuga razdreti njene načrte. A ona se je hotela maščevati nad njo, ki jo je izpodrinila, ki jo je pripravila ob Višavo. V duhu je gledala hčerko na Višavi in ob tej sliki se je radovala nje materinska duša, trepetalo je veselja njeno srce. A sedaj pride ta zlonosna Maruša in podira to krasno sliko! Sovraštvo je vstajalo v Magdalenini duši, srce se je napajalo jeze, drgetala je v strahu za svoje načrte.

„Pa ti našo Marijanico res ljubiš?“ vpraša Magdalena mladeniča in ga pogleda ostro, kakor bi hotela prodreti na dno njegovega srca, v skrajni kotiček njegove duše.

„Vi dvomite? Ljubim, ljubim jo!“ krikne mladenič.

Starkino vprašanje ga je speklo. Pogleda Marijanico, kakor bi se hotel prepričati, ako tudi ona dvomi o njegovi ljubezni.

Njen obraz oblije rudečica, in nevoljno pogleda mater.

A ona je bila hladna, ter je nadaljevala:

„Mladost je lahkomisljena. Jaz vem . . . Nepremišljeno steguje roke za najbohotnejšimi cvetkami, a, kadar se jih naveliča, zameta jih lahkomisljeno in trga druge. O, jaz vem . . . Ti jo morda ljubiš sedaj, kadar bi ti bilo pa treba žene, oj! . . . potem bi pa morda ne hotel nič vedeti o tej ljubezni, ki te sedaj kratkočasi. O, kadar človek obogatí, poigra se rad z reveži. Toda jaz ljubim hčer, zato ne trpim, da bi se kdo igral z njo, da bi jo onesrečil! Ti si sedaj kmet na Višavi, bogat kmet, to veš. Zato premisli dobro, predno izvoliš kako dekle. Jaz ne pustim, da bi bila hči žrtev tvoje mladostne lahkomiselnosti“.

„Mati!“ vikne Marijanica, skoči k njej, ter ji položi dlan na usta, kakor bi se bala še hujšega očitanja.

Mladeniču so plamtele oči nevolje in razburjenosti, ker ga je bolelo, da starka dvomi o resničnosti njegove ljubezni in ne zaupa njegovi moštosti.

„Jaz jo ljubim, ljubim iz globočine srca!“ krikne mladenič užaljen. „Marijanica bode moja, ker mora biti moja! — Gospodar sem na Višavi in sam svoj gospod in neomejen gospodar svojega srca.“

Magdalena odrine hčerkino roko od ust in pravi:

„Tako je sedaj. Toda ponujale se bodo druge, bogatejše od moje Marijanice, in potem se tista ljubezen, ki praviš, da gori v tvojem srcu za mojo hčerko, spremeni v ljubezen do denarja, v navadni pohlep, ki zaduši glas srca. O, jaz poznam moške!“ . . .

„A mene ne poznate! Pohlep za denarjem me ne more motiti, saj sem dovolj premožen. Višava je moja in po drugem ne hrepenim“ . . .

„V človeškem srcu vstajajo vedno nove želje“ . . .

„Marijanica, ali mi ti tudi tako malo zaupaš, kot tvoja mati?“ vpraša Ivan otožen in pogleda proseče.

„Jaz ti zaupam!“ odvrne odločno deklica in pogleda mater, češ: Zaupajte tudi vi!

Veselje zažarí na mladeničevem obrazu, srčnost oživi v njegovih prsih.

„Zaupajte tudi vi, mati! Ne dvomite o moji ljubezni in zvestobi! Sedaj sem prost. Nihče se ne more ustavljati željam mojega srca, ako se jim sam nočem. Jaz ljubim Marijanico, dajte mi jo za ženo!“

Prikrito veselje zaigra na Magdaleninem obrazu. Uresničevale so se nade njenega srca. Njena duša se je kopala blaženosti ob misli, da bode njena hčerka gospodinja na Višavi, na oni Višavi, kamor je nekdam sama hrepenela. Zadoščenje za krivico je prihajalo.

„Ali, kaj poreče Maruša? — He?“ . . .

„Kar hoče. Nevesto in ženo si izberem sam. — Marijanica, ali me hočeš?“

Deklica zarudí, pogleda mater, da vidi, kaj se zrcali v njenih očeh ter objame Ivana rekoč:

„Tvoja sem!“

Z veliko zadovoljnostjo je motrila starka oba, in črne slutnje, ki so bile objele njeno dušo, so bežale.

„Kaj pa bode tista Rezika počela, ker je ne maraš?“

„O, ta ga ne dobi!“ ...

Magdalena je zaupala mladeniču. Njegova odkritosrčnost, s katero je izražal svoj gnus do one, ki jo je izbrala Maruša, odgnala je vse dvome. Mladeničeva odločnost je premagala vse težke slutnje... Z veselim obrazom

je opazovala mladeniča, ki je sedel poleg njene hčerke, in si je mislila:

„Ah, kako so čudna pota božja! Kar meni ni bilo usojeno, usojeno je moji hčeri... Ah, kako me je bil prevaral! Vzel je bil drugo, meneč, da bode srečen, toda, uh, groze! ...

Poroka sv. Katarine.

sam je ostal poleg žene, a tisti, ki si ga je izbral za naslednika, izvolil si je mojo hčer. Hahaha... Jaz sem zadovoljna.. Božja volja je. O, ta Maruša se bode grizla in jaz..jaz se ji bodem smejala v zobe, kadar bodem

„Otroka, ljubita se pošteno! Ljubezen je vaju združila, ljubezen vaju bode zvezala, ljubezen naj vaju vodi! Ostanita si vedno zvesta!“

„Zvest do konca!“ vikne Ivan.

Piskrovešček.

obiskala hčerko, in hahaha... morda bode sedaj na starost Maruša zibala — pa ne kakor je hrepenela, svojih, marveč — otroke moje hčere... hahaha... Bog daj!“

Magdalena vstane in stopi k njima.

„Tvoja do groba!“ dahne Marijanica in se privije k njemu.

Magdalena pa povzdigne svojega duha k Bogu, in iskrena molitev za srečo obeh zapuhti k Vsemogočnemu.

Mirnim srcem je motril drugega dne Ivan Glavanovo Reziko. Smejal se ji je, a na jeziku je vedno bilo vprašanje:

„Le kdo te bode pobral?“

Njegova radovednost je bila velika.

XXI. „To je zmenè!“

Na osmino za rajnim Debeloglavom so prišli tudi Beligojevi z Visokega. Prinesli so seboj žalostne obraze pa vesela srca.

„Viš, vse to bode naše! — Vse bode Ivanovo!“ šepetal je Beligoj ženi, gredoč preko travnikov in njiv na Višavo.

Njen pogled je plaval po travnikih in njivah, in obraz je žarel veselja.

„Vse to?“

„O, vse, vse! Pa še več, ker od tod ne vidimo vsega. Pa kmalu, kmalu bi vsega tega ne bilo, ako Ivan . . . komaj sem ga bil pregovoril takrat. Veš, zelo svojeglavem je.“

„Kakor ti!“

„Sedaj mi bode pa hvaležen in me bo ubogal. Ej, ta mladina! Nič se ne zna prikrivati! Misli, da mora imeti ono, kar čuti v srci, tudi na koncu jezika.“

„Bog vé, ali ima onega dekliča še rad ali ne? Rada bi jo poznala.“

„Bomo videli . . . Ako jo ima rad, naj jo vzame, če prav baje ničesar ne premore; jaz mu je ne branim. A k takemu premoženju le bi se lahko dobila tudi nevesta po tem. Še več denarja bi lahko imel Ivan, ako bi bil pameten.“

„I kaj neki bode dejala Maruša potem?“

„Kaj? Kaj more! Molčala bode in se držala, kakor bi jedla lesnike. Pa udrži ptiča, ko ima proste peruti!“

„E, naš Ivan je res ptič!“

„Ptič! — Vsak bi se ne izvil tako! Toliko premoženja dobi in pa tisto punco, ki jo ima rad. No, saj sem si pa tudi prizadejal, predno sem ga pregovoril.“

„O, kako je bilo prav, da si ga!“

Na Višavi so jih nekoliko pričakovali. Za pogreb niso mogli pravočasno poslati pošte, povabili pa so jih k osmini.

„Vsaj eden naj pride!“

Tako se je glasilo vabilo. Pa sta šla on in ona in dvoje otrok, da pokažejo žalost, ki je vladala tudi na Visokem za Debeloglavom.

„Fant, kako je?“ vpraša stari Ivana, ko si podasta roke. „Zdrav in vesel?“

„E, bode že. Pa včasih se moramo tudi smejati.“

„O, potem je pa prav.“

„Tak mož si že, kar si z doma“, pravi mati. „Tukaj ti je dobro.“

„Navadil sem se.“

„Poslej ti bode pa še bolje.“

„O, da bi le bilo!“

„Premožen bodeš. Bratov in sestric ne bodeš smel pozabiti. Lej jih!“

Maruša jih je sprejela vtopljen v žalovanje. Črno oblečena, ruto na oči potegnjeno drsala je zdihujoč po hiši, veži in shrambah, poklekovala je po zakotjih in ječaje vila z rokami pa molila, — molila. —

„O, moj Janez! zakaj si nas zapustil?“

Sedaj ni imela drugih nepotrebnih skrbi, imela je v rokah testament in ta — drži.

„Maruša, tako naglo, tako naglo ga je“, ogovori jo Beligoj, ko ji seže v roko. „Bog te potolaži! Tudi nam je hudo. Lej, to je moja žena!“

Maruša jo bistro pogleda.

„Ej, hudo je hudo, da se moramo ob tako žalostni priliki spoznati. Pa kaj hočemo? Bog ga je vzel, in temu se moramo ukloniti vsi. O, moj ljubi Janez!“

Pa se ni mogla zdržati solz.

„Bodi mu Bog milostljiv!“

Beligoj in ona sta jo tolažila, a tudi Beligojka je jokala ž njo, ker je bila tako mehkega srca.

„Moj Bog, kakšna sem! Same žalosti sem vsa zmešana. Sedite vendar, sedite! Nikar mi danes ne zamerite, saj vidite, kako je“, izgovarja se Maruša. „Lačni ste in trudni, jaz vas pa tukaj-le gledam in stojim. O moja glava!“

„Maruša, nikar ne skrbi! I, kdo bi zmeraj jedel! Nič ne nosi!“

„Kar mora biti, pa mora biti! Kaj bi si mislil rajni, ako bi njegovi žlahti ne po-

stregla! Vedno smo si bili dobri, pa bi si sedaj ne bili? — Sedite no, sedite!“

„Jej, saj si nam že toliko dobrega storila, kakor za Bogom še nihče na svetu. Fanta si nam odredila“, pravi Beligojka.

„Ivana? O saj je sam rastel! Rad me je ubogal, pa sva bila prijatelja. Kaj ne, Ivan?“

Maruša se nekoliko nasmehne in pogleda od strani Ivana, ki prikima in zarudi.

„Pa se kaj pomenite!“

Maruša zdrsne iz hiše v kuhinjo.

Ivan je izpraševal, kako je na Visokem, ter pripovedoval o življenju na Višavi in boleznih stričevi.

„E, veste oče, strica je škoda. Stric so bili duša. Tako so bili dobri, kakor vi nikdar ne z menoj. In za njimi mi je hudo, da me kar srce boli. Še nazadnje bi mi bili radi nekaj povedali, pa mi niso smeli. Veste, s teto se pa nista prav mogla. Rada sta se imela, pa jim vendar teta niso dali miru. Neki vranič je moral biti med njima, ki ni miroval nikdar. Kakor bi list obrnil, navstal je po največji zadovoljnosti najhujši prepir. Oh, kolikokrat sem bil jaz žalosten zaradi tega, pa tudi stric so trpeli. Toda sovražili zaradi tega tete niso. — O, ko bi strica ne bilo, tudi meni ne bi bilo obstanka tukaj. Stric so držali vselej z menoj, pa mi teta niso nič mogli. Prva leta so me teta še radi imeli, potlej pa vedno manj. Nikoli jim nisem ustregel. Tako so čudni postali, da bi nihče ne verjel, ako bi sam ne skusil. O, če bi vse vedeli, gotovo bi se smejali, ali pa bi bili hudi.“

Takrat priropota v hišo Rezika. Prinesla je krožnike in prt.

„To je tetin ljubček“, šepne Ivan očetu in zaničljivo pogleda Reziko.

„Ej, te pa še nisem videl“, misli si Beligoj in jo pozorno motri.

Smeh mu je igral okolo ust.

Rezika pogrne mizo in razpostavlja režeč se krožnike; pred Ivana pa ne postavi ničesar.

„Anza, tebi pa nič!“ zareži se Rezika. „Ven pojdi h kravam, kaj bodeš tukaj sedel!“
„Kaj pa tebe skrbi?“

„Misliš, da sedaj res ne bodeš delal, ko strica ni več? I, kakšen gospod pa si?“

„Kakšna gospa si pa ti?“

„Taka... Teta so rekli: Anza naj gre ven. Veš, pa precej pojdi! Ako bode kaj ostalo, bodeš že dobil, ha-ha-ha.“

„Ako so pa teta rekli“, zamrmra Ivan in vstane, navajen ubogati.

„Teta! teta! šk! šk! Mi bodemo pa jedli“, reži se Rezika gredoč za njim.

Beligoj in ona se pa pogledata, in na obrazih se jima je poznalo vprašanje:

„Kaj pa to? Ali si slišal? Ali si slišala?“

„To pa meni ni všeč“, zagodrnja Beligoj.

„Ali je to ženska?“ omeni ona.

„Menda je! Pa jaz je ne poznam.“

„Kako je danes nekam čudno tukaj“, nadaljuje ona. „Jaz bi se ne mogla navaditi.“

Sedaj prinese Maruša skledo, Rezika pa nekaj narezanega.

„Oh, prigriznite, prigriznite, pa nikar ne zamerite! Kdor tako daleč pride, lahko je.“

„Jaz sem tudi precej jedla, ko sem prišla sèm“, vtakne se Rezika in tudi sede.

„Vzemite! Vzemite vendar! Tudi vaša kri?“ priganja Maruša in boža dečka in deklico, brata in sestro Ivanovo, po glavi. „Pa saj sta podobna našemu.“

„Skoraj nekoliko“, meni Beligojka ponosno.

„Ivan mora biti pa zunaj. Naj gleda, kako se dela, ker je sedaj gospodar, ko je že enkrat tako.“

„Prav! Prav!“ pritrdi Beligoj in pogleda Reziko, češ, kaj je pa ta?

Prej se mu je zdelo, da Ivan na Višavi nima dosti moči. Ko je pa čul iz Marušinih ust, da je Ivan gospodar, bil je takoj bolj na trdnem ter je zavozil na sredo.

„Tako je fant sedaj gospodar?“

Maruša pa sklene roke pred seboj, sklone se k mizi in upre oči na roke.

„Njegovo je.“

„Njegovo? Pa res?“ vpraša Beligojka, ker se ne more več premagati.

„Njegovo, ako bode le hotel“, nadaljuje Maruša. „Ej, rajni ga je imel rad, kakor bi bil njegova kri.“

„I, menda se ne bode branil, ni šment“, reče Beligoj.

„Jaz tudi mislim, da ne. Kolikor vem, je volja rajnega, da je Ivan gospodar, pa nihče drugi. Pa tudi moja volja je, zakaj tudi jaz sem ga imela rada Ivana in še ga bodem imela, ako bode ubogal.“

„I, zakaj bi pa ne? Ako sta se doslej razumela, bosta se tudi poslej.“

„O, da bi se le! Jaz rada živim v miru. Zlasti bodem pa sedaj potrebovala miru, ko se bodem pripravljala na pot za rajnim. O, Janez! Janez! Gospodinjala ne bodem več, saj sem dovolj dolgo. To je skrb, to je trpljenje; naj je le še mladi poskusijo.“

„Povedati in pokazati bodeš še vedno morala to in ono“, prestriže jo Beligojka.

„Rezika, poberi z mize in pomij!“ veli Maruša.

Rezika premlevajoč z ustmi pobira krožnike in druge reči pa gre.

„Ali sta jo videla?“ vpraša Maruša in namigne za dekličem.

„Čigava pa je?“ vpraša Beligoj.

„Hči moje sestre.“

„A tako? No, saj je videti, da je domača.“

„No, vidita, fant bode gospodar tukaj. Verjemita mi, da mu nisem nevoščljiva. Volja rajnega je tudi moja volja. Gospodar bode in treba bode gospodinje. Jaz sem stara, truditi se ne morem več, naj se pa fant oženi!“

„I, kako pa!“ pritrđi Beligoj. „Otroka, pojđita za Ivanom!“

Otroka gresta.

„Prav je, da si ju poslal ven. Pogovorimo se lahko. Vidita, naš dom je velik. Gospodinja mora biti pridna in varčna. Kakšen bolehen suhavder ni za nas. Čvrsta in zdrava mora biti, sicer kmalu omaga.“

„Tako je! O, gospodinje morajo trpeti“, pravi Beligojka.

„Kaj ne! — Ti že veš in mi gotovo pritegneš. O tem sva mislila že z rajnim. Na Višavo mora priti dobra gospodinja. Pa sva mislila in mislila. Vesta, težko je izbrati pravo, saj poznata mladi svet. Ne dela nič in ne misli nič, samo na ples sili in za moškimi tišči. Vesta, tudi Ivana so prestrezale. Marsi-

katera bi rada sedla na gorko k polnim skledam, da bi ne imela skrbi. Ej, navihane so! Mladega človeka kmalu ujamejo in gorje mu potem, gorje pa tudi domačiji! O, rajni je bil previden mož. On je vedel take reči. Zato sva se pomenila in izbrala — nevesto.“

„Ivanu?“ začudita se Beligoja.

Maruša ju pa opazuje izpod čela.

„Ivanu, komu pak? Kaj nam mari drugi? Le-tá bode gospodaril na Višavi. Pa sva mu jo izbrala, ker veva, kakšna gospodinja mora biti tukaj.“

„Tako? Nevesto že? — I, katero pa?“

Marušin obraz dobi slovesne poteze. Počaka nekoliko, potem pa počasi pove.

„Ej, saj sta jo že videla!“

„Midva? Kje? Katero pa?“

„Prej je šla ven. Naša Rezika je, hči moje sestre in Glavana iz Globokega.“

„Ta, ki je sedela tukaj?“ vpraša Beligoj, in zaničljiv posmeh se mu je nabral na obrazu.

„Uprav ta“, pritrđi važno Maruša.

„Jej“, zaječi Beligojka in sklene prestrašena roke.

„Ha-ha-ha!“ zakrohota se on in tleskne z rokami. „Ha-ha-ha!“

Maruša pa gleda njega in njo in ugiblje, kaj pomeni ta strah, kaj hoče ta posmeh. Slutnja je vstajala. Obraz se ji je temnil.

„Ali ni to dekle? Poznata katero tako?“

„To naj bi vzel naš Ivan, to? Ha-ha-ha!“

„To, pa nobene druge.“

Marušine besede so zvenele trdo in odločno.

„Jej“, zaječi iznova Beligojka.

„Saj menda ni na glavo pal, da bi si naš Ivan tega meveda natovoril, ha-ha-ha!“

„Zakaj pa ne? Kaj ti pa ni všeč?“

„E, veš kaj, Maruša, ako si ti tako slepa, pa mi nismo, ki imamo menda tudi nekaj govoriti“, razkorači se Beligoj. „Te Ivan nikoli ne bode vzel, da veš, akoravno si mu jo ti izbrala, saj rajni vem, da mu je ni.“

„Bomo videli, kdo mu jo je izbral. Kaj ni postavno dekle?“

„To? Ha-ha-ha! Bog me ne kaznuj! Ej, Maruša, saj to ni dekle! To je zmenè! Ha-ha-ha!“

Beligojka prikima.

„Kaj si dejal?“ zavrišči Maruša in plane proti njemu. Oči so se ji bliskale jezno, da je kar pihala.

„Ta tvoja Rezika, to zmenè, nikoli ne bode žena Ivanova!“

„Ne? Ha-ha-ha! Bomo videli!“

Zloben smeh spači Marušin obraz, potiplje si žep in pogleda skrinjo, v kateri je bil zaprt testament.

„Ženo si bode že sam izbral.“

„Misliš? ha-ha-ha!“ Maruša se zravnava, kakor zmagovavka, in zadovoljnost se razlije po njenem obrazu.

„Ej, kako bode še naša Rezika dobra!“

Z zavestjo je to izgovorila, ozrla se pomilovalno po obeh in je šla ven.

„Kaj si še ne izmisli, ta baba!“ pravi on.

„Jej! Jej! Taka naj bi bila najina sinaha! Jej! Jej!“

„Ako bi bilo po njenem! To je dobro, da je Ivan gospodar! Drugače bi ne mogel več prebivati tukaj.“

„I, seveda ne! Sedaj bode pa že lahko stopil na noge.“

„O, jaz že ne bodem pustil, da bi ga Maruša dražila. Ako bi rada sestrično hčer omožila, ponudi naj jo drugemu, za našega Ivana ni, saj si videla, kakšna je.“

„Meni ni bila prav nič všeč.“

„Tako podrešetovje? Ostala je — in teta Maruša bi jo sedaj rada obesila našemu fantu. Dobra tetka si bode morala poiskati že družega. Ivan ni namenjen tej rožici!“

Perica.

Po narodnem motivu.

Hladna voda Bistrica,
kje je tista deklica?
Belo je perilo prala,
gledala se v tebi zala.
Švignila je ribica
mimo nje postrvica,
pa se deva je zganila
pa perilo izpustila . .

Plaval, plaval robček bel
je po Bistrici vesel,
a tam doli, tam za jezom
fantič mlad ga je ujel.

Prala, prala deklica,
pescico zapela:
„Oj, ti voda Bistrica,
robček si mi vzela!
Mamica me kregala
noč in dan bo stara:
„Kaj si zopet delala,
robček si zaprala!“
Morda pa ga našel bo
in nazaj prinesel kdo:
njega bi ljubila,
ž njim se zaročila“ . . .

Slišal doli fantič mlad
deklico je peti,
robček si je djal za vrat,
leta jel si šteti.
Pa postopi k deklici,
lepi, kakor rožici:
„Mene, deklica, ljubila,
z mano bi se zaročila?“ . . .

Robček mu z vratú je vzela
deklica in zarudela,
nežno dala mu rokó,
dala srcece zvestó . . .

E.

Vrbi žalujki.

Kaj veje povešaš mi, vrba žalujka,
zakaj se po listih ti solze blesté?
Li čutiš, da v zemlji tu naši si tujka,
po domu ti dragem zdihuje srcé?

Kot tožna pregnanka samevaš med grobi,
na kraju se žalnem še tožnejša zdiš;
ko gledam te v tihi jesenski žalobi,
turobne ti čute mi v prsih budiš.

O vrba žalujka! enak sem jaz tebi:
na zemlji viharini sem tujec povsod,
in duh moj žaluje po domu, po nebi,
da često, oh često želim si odtod . . .

J. O. Golobov.

O ta testament!

(Novela. — Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

XXII. „O ta testament!“

Ej, kako je zvonilo zopet v Velikih Lazih! Farni zvonovi so peli počasi in slovesno, zvončki sv. Ane so pa hiteli bingelbangel, kakor bi komaj čakali novega gosta na pokopališču.

Osmina je bila za Debeloglavom. Prišli so mu izkazat zadnjo čast domači, prijatelji in znanci. Oblečeni so bili črno in se držali resno, prebirali so molke, gibali z ustnicami in mislili nase. Maruša je pa molila vzdihujoč in solzeč se, kakor to znajo stare vdove. Med mašo so se njeni glasni vzdihli topili v bučanju orgel, a Rezika, ki je sedela poleg nje, jih je vendar dobro razločila, in se — smejala. In ko so šli po maši kropit grob in molit za pokoj rajnikove duše, padla je Maruša ondi strta na kolena, zgrudila se na pete, priklonila h grobu in jokala glasno ter vpila, kakor bi hotela rajnega obuditi.

„Janez! Janez! Kaj si naredil! Zakaj si me zapustil! Oh, ljubi moj mož! Kaj hočem sedaj početi? Kam se hočem dejati? O Janez! Janez! Ali me nimaš rad? Ali te nisem imela rada? O moj mož, odpusti mi!“

Hudo je bilo tudi Ivanu. Zdelo se mu je, da je v tem grobu zakopana tudi njegova sreča, da ne vstane več, in njegova duša je gledala v temno bodočnost brez lučice. Zato so mu srce stiskale bolečine. Da bi si jih olajšal, molil je iskreno za svojega dobrotnika, za strica. Solze so se mu iskrile v očeh.

In Rezika je klečala poleg in gledala sedaj teto, sedaj pomežikovala Ivanu, ter se ozirala po ljudeh. Saj ni poznala rajnega.

Beligoj bi bil iz hvaležnosti pobožno molil za pokoj rajnikove duše, ako bi ga ne bila motila Rezika. Silil se je, pa ni mogel; zoprnost do Rezike je bila premočna.

„In to naj bi bila žena Ivanova in gospodinja na Višavi! To naj bi bila tvoja sinaha?“

Tako ga je dražil neki glas in ga razburjal.

„Nikdar!“ sklepal je Beligoj.

Ko je bilo dovolj molitve, vstajali so ljudje in stopali k Maruši, podajali ji roko in se poslavljali.

„Pokoj njegovi duši! Bog vas potolaži!“

Maruša je vstala, obrisala solze, sprejemala znance in se jim zahvaljevala. Najboljše je povabila na Višavo k osmini, kakor je bila navada. Nobeden povabljenec se ni branil, ker ni hotel žaliti Maruše. Tudi župan ne. Njega je še posebno povabila.

„Pojdi, bodeš prebral testament!“

In šli so že gori na Višavo, da opravijo za rajnim Debeloglavom vse, kar priporoča cerkev, in zahteva krajevna navada. Speli so v gručah, kakor je bilo komu všeč. Maruša z Reziko je šla seveda prva. Rezika se je ozirala po ljudeh in izpraševala:

„Teta, ali gredó vsi ti k nam?“

„Dekle, dobro se drži danes! Pokaži, kaj si! Veš, nekaj boš izvedela.“

Polna hiša jih je bilo; staknili so mize, da so se razvrstili okrog njih. Maruša in Rezika sta pa nosili na mizo razne vrste kruha, ki sta ga bili napekli med tednom, in pijače, domačega vina, domačega žganja, da si vsak izbere po svoji volji in po svojem okusu.

Župan je odmolil za pokoj rajnega, in potem so segli po kruhu in pijači.

„Bog mu daj večni mir! Bog mu daj večno luč!“

S temi besedami so napijali.

„Bog te usliši!“

Pri pijači pa kmalu pridejo tudi na druge stvari. Hvaleč rajnega, začno govoriti o go-

spodarstvu, o voleh in kravah in prešičih. In o teh stvarih se je razgovor dalje razpredel.

Nekateri so zrlji na Ivana kot bogatega dediča, in v srcih je vstajala zelena zavist.

Ivan je sedel poleg očeta. Nevolja se mu je zrcalila na obrazu, ko je gledal sebi nasproti Reziko, ki je, režeč se, otepala kruh, da so kar drobtine letele okoli nje, pa tudi pijače ni pustila v kozarcu, kadar je prišel do nje, saj je bila dekle, ki se ni bala nikogar, najmanj pa kozarca pijače. Kako je po pijači lahko vriskala!

„Namesto Marijanice naj vzamem to, to? Haha! Nikoli! Nikoli!“ grozil se je Ivan v srcu in se srdil na Reziko in na Marušo, ki mu jo je izbrala.

Takrat sta jo pa opazovala tudi Ivanov oče in mati, in oba sta bila enih mislij, da si je ne želita za sinaho.

„To prikazen naj vzame moj sin?“ mislil si je Beligoj.

„To naj ljubi?“ mislila si je mati.

Takrat se oglasi župan:

„Nu, Maruša, pa daj tisti testament, da ga ljudem pretolmačim.“

Vse utihne in upre oči v Marušo, ki je zavestno stala za Reziko.

„Pa bi še jedli in pili.“

„O, bodemo pa potem. Le daj testament, bodemo vsaj slišali, kakšen je.“

Radovednost se ni dala več krotiti.

Maruša seže v žep, približa se skrinji in jo odpre, pa prinese med omoti in obleko skriti testament.

Zadovoljno pogleda Reziko, a nato ošine Ivana in Beligoja, in obraz njen zažari zmagoslavja.

„Nà, pa prav beri, da bo vsem jasno in očitno, kaj pravi testament!“

„Kaj misliš, da ne znam dobro brati, kâli?“

„Vem, da znaš, pa danes moraš še posebno paziti, da ne bo kdo kaj dvomil.“

To rekši zapiči oči v Beligoja in sina.

„Kaj ima ta vrag?“ misli si Beligoj, in sumnja vstane v njegovem srcu, da sune pod mizo ženo, katera mu prikima.

Župan si natakne očala, brez katerih ob takih slovesnih prilikah ni razložil ničesar, in odpre s svečanim obrazom testament, katerega prebere prej sam zase.

Vse je molčalo in upiralo oči vanj, da bi že z njegovega obraza izvedeli, kaj je pisano.

„To ti je bil pa mož, ta Debeloglav! To ti je pribil!“ izpregovori, ko prebere do konca.

„Kaj ne da?“ pritrđi Maruša radostno.

„Pa kako! To si mu gotovo ti pomagal.“

„I, zakaj? Saj je bil sam gospodar!“

„Pa poslušajte še vi!“

To rekši, bere župan glasno in počasi, kakor bi hotel vklesati besedilo testamenta vsem navzočim v spomin.

Zadovoljno se nasmeje Beligoj in pogleda Ivana, ko prebere župan prvi odstavek testamenta, v katerem postavlja rajni Debeloglav Ivana za dediča vse zapuščine. Ivanu se zasvetijo oči veselja in ozre se po ljudeh, da vidi, kako sprejemljejo to vest.

Zaničljiva zlobnost se je zrcalila na Marušinem obrazu, da je zbadlo Ivana.

„Čakaj!“ zagrozil se ji je v srcu, ko je začutil v sebi oblast in prostost kot gospodar na Višavi.

„Pa bo zopet eden srečen!“ menil je ta in oni in prikimal Ivanu, izražujoč mu s tem svoje prijateljstvo.

Župan prebere drugo točko. Ej, kako jih je iznenadila vse od kraja!

„Mene, teta?“ oglasi se prva Rezika in se ozre v Marušo.

Teta ji prikima in se ji nasmehne, pa takoj zopet motri Ivana in Beligoja.

Rezika pa tleskne z rokami.

Ivan zarudi jeze in odmaje.

„Tebe pa že ne!“

„Rad!“ prestreže ga brž Maruša.

„Tako se ne ženi!“ zavrne jo Beligoj.

„Se pa tako! Beri naprej!“ veli Maruša. Župan pa bere počasi.

„Ako bi se iz katerega koli vzroka ta dva ne hotela vzeti, pripade polovica vsega premoženja Rezi Glavanovi.“

„Ali razumete? Hahaha!“ zakrohota se Maruša in položi roke Reziki na rame. „Ali ni dovolj bogata?“

„Pa je vendar ne maram!“ vikne Ivan in skoči kvišku.

Beligoju je bilo, kakor bi ga bil kdo polil z mrzlo vodo.

„Sam satan je pisal ta testament!“

„Kaj si dejal?“ zavrišči Maruša. „Moj mož je satan! Ga vidite nehvaležneža? Vse zapusti njegovemu sinu in zato je satan, satan, satan!“

„On ni bil satan, ti si satan! Ti si pisala testament!“

„Jej!“ zaječi Beligojka.

„Kaj ni za vas? Kaj pa še hočete, pohlepneži, nikdar siti!“

Med tem so mlajši opazovali nevesto Reziko, ki je gledala Ivana in se mu smijala.

Župan pa pravi:

„Tako se preskrbi. Fant, sedaj pa ne boš skrbel, kje dobiš žensko, ker ti jo je zapisal rajni v testament.“

Zasmeh je zvenel iz teh besedij.

„To vi vzemite!“ zavrne Ivan.

„Hahaha. Jaz jo imam, hvala Bogu. Tvoja je!“

„Ne maram je! Moja že ne bo!“ vikne Ivan, zrine se izza mize in gre vun.

„Hahaha“, zakrohota se Maruša za njim. „Le pojdi! Na to nisi mislil, in sedaj ti je prekrižan račun z ono punico v Samoti!“

„O ta testament!“ vzdihne globoko Beligojka.

„Pa je res tako? Preberi še enkrat!“ veli neodločno Beligoj, ki ni vedel, kako bi se sedaj zasukal.

„Ná! Pa beri! Misliš, da si izmišljujem?“ zavrne ga župan nevoljen in mu pomoli testament.

„Ne daj iz rok testamenta!“ zavrišči Maruša in prime župana za roko. „Preberi mu še enkrat!“

Maruša se obrne k Beligoju.

„Čudno se ti zdi to in neverjetno, kar je pisano. Pa to je res! Hahaha! Jaz vem, zakaj, pa veš menda tudi ti! O, jaz nisem tako neumna, kakor menda misliš ti, in kakor si je

mislil fant. Ta je sedaj njegova nevesta. Le beri mu!“

Župan znova prebere.

„Ravno tako je!“ pritrdijo vsi, Beligoj pa pogleda pred-se na mizo.

„Sedaj veste vsi, prav vsi! Vse je fantovo, vse, kar je na Višavi, tudi jaz nečem zase ničesar, ako vzame mojo Reziko, hčer moje sestre. Lejte jo! Ako je pa ne vzame — oči se ji zasvetijo —, potem se bo pa delilo premoženje, kar ga je v hiši in okoli hiše. Delila se bo smreka v gozdu pa tudi kaša v žlici, ker tako govori testament!“

„O ta testament!“

„Jaz mu bodem zagrenila življenje na Višavi, ako pripelje ono punico iz Samote, da me bo pomnil Ivan do groba. To naj vzame!“

„Ako je pa ne bo hotel?“ vpraša Beligoj malodušno. „Kaj potem?“

„Saj si slišal, kaj pravi testament! Rezika, pojdi sem, da moliva pred križem za rajnim!“

Maruša vzame testament, prime Reziko za roke in jo potegne s seboj.

„Pa imaš moža!“ šepetnila ji je med vratmi, da so vsi slišali.

„Sam vrag si je to izmislil!“ zamrmra Beligoj, porine kozarec od sebe, dene roke v žep, pa se zamisli. Primerjal je svoje načrte s temi, ki so se sedaj pokazali. Vse drugače je mislil on. Sina si je želel srečnega dediča Višave, ne pa takó. — — Moj Bog! —

Ljudje so vstajali od mize in se odpravljali. Zadnji prizor jih je vznevoljil.

„Pa se kako pomenite!“ reče župan segojč Beligoju v roke. „Malo hudo je. Da bi bila vsaj nekoliko drugačno nevesto izbrala, pa bi bilo.“

„Kdo bi kaj dejal!“

„Rajni ni bil slab človek, dober mož je bil in previden, pa takrat, ko je pisal testament, ni bil. Pa saj vemo, da gorje mu, kdor ima zlo žensko. In Maruša ni bila izmed zadnjih!“

„Hudobna baba!“

Skoraj so bili na Višavi sami. — —

XXIII. „Naš fant je vendar pameten.“

Boj v Beligojevem srcu je bil kmalu končan. Zmagal je pohlep.

„Hahaha, zaradi ene ženske naj se razbije kmetija! Pa naj jo vzame!“

„Kaj pa, ako ne bo prav? Pomisli, kakšno je dekle!“ ugovarja žena.

„Ni taka, da bi je bil človek vesel. Pa kaj hočeš! Pomagaj si, ako moreš! V testamentu je.“

„Pa naj ima Ivan samo polovico!“

„Ne vem, ali blazniš ali kali? Saj pravim, ženska pamet! Kolikokrat je zastoj iščem! Ti bi drugo polovico kar iz rok vrgla.“

„Ali Rezika na nji čepi!“

„Naj čepi! Pograbit moramo vse skupaj!“

„Pa če ni za Ivana?“

„E, kolikokrat se meni na nogi kakšna bula naredi, — saj veš —, pa si bom zato nogo odrezal? In zaradi te Rezike, — da bi je nikdar ne bilo na svetu! — naj se odreže polovica Višave? Kje si pa s pametjo?“

„Ali ne bo prav! Meni se vse tako zdi. Fant je ne mara!“

„Jo bo že maral!“

„Če je pa ne bo! Žalostno bo to. Ne bo ni veselja ni zadovoljnosti ni sreče.“

„Ali znaš litanije do konca?“

„Ne bodi tak! Premoženje ni vse. V zakonu je treba ljubezni!“

„Tako si tudi ti toli otročja, kakor bi bila šele od včeraj na svetu! Ljubezni! Hahaha! Kakor bi bila samo ljubezen na svetu, in bi se ne moglo brez nje živeti!“

„Živi se! Pa kako! Saj nisi slep, in nikar se ne delaj tako trdega kakor nisi. Kaj bi bila midva pri najini revščini brez ljubezni? Štefan, nikar ga ne sili!“

„Ali te je fant najel?“

„Ni bilo treba. Mati sem njegova, kakor ti oče. Ne prodajaj ga!“

„Ej, ej! Lej jo! Lej jo! Misliš pa nič, prav nič ne. In tvoj nos dalje seže, kakor te pamet nese. Misliš, da bi ga jaz silil, ako bi ne bilo tako? Pomisli, tukaj se lahko brez premisleka toliko premoženja tja vrže,

doma imamo pa samo revščino. Ivan sedaj lahko pomaga, ko bo toliko imel.“

„Bo že kako! Saj smo vajeni revščine.“

„Seveda! Saj je tudi pes navajen kosti, pa vendar hlastne raje po mesu!“

„Ti imaš vedno take izgovore. Meni je pa kar hudo, ako si mislim, da bo imel moj sin ženo, ki je ne bo ljubil. To bo zakon, da se Bogu usmili.“

„Nikar si ne delaj skrbi! Še vse bo prav. Ko bodeta enkrat skupaj, imela se bodeta rada. O, bodeš videla, kako se bodeta še rada imela!“

„Ko bi jaz to vedela, pa bi bila vesela. Jaz vem, da samo lep obraz ni vse, toda izkušeni ljudje vedno pravijo: Kar se nima rado, naj se ne sili vkup! In Ivan, veš, da je ne mara, to veš, videl si danes, pa že prej si vedel, da si je že izbral drugo.“

„E, veš kaj, da si neumna, ker kaj daš na tisto mladostno ljubezen! Mladost je nespametna. A kolikokrat kdo vzame za ženo tako, ki je še pozna ne, pa sta potem vendarle prijatelja. — Veš, koliko časa sem jaz prej poznal tebe, predno sem te snubil? Še za tvoje ime nisem vedel! Pa reci, da se nisva imela rada! Tako se bodeta tudi ta dva.“

„O, ko bi se! Pa jaz tega ne morem verjeti! Po moji volji ne bo, ako se vzameta. Pa stōri, kakor hočeš, ti si gospodar, ti si glava. Pa glej, da se kdaj ne bodeš kesal, da te ne bo klel lastni sin. — Štefan, dobro premisli!“

Solze se ji vlijó.

„Bodeš videla, da bo prav. Tacega premoženja je vsak vesel, drugo se pa že naredi!“

V svojem srcu je pa zametal nesrečni testament. O, saj je vedel, da se ne baranta za ženo takó, kakor za kravico, ki se proda, ako ni všeč gospodarju. Pa vendar . . . Bode že živel! . . . Imel bode lepo posestvo, pomanjkanje ga ne bode trlo, bode že kako živel ž njo!

„Tako ti praviš, da se morata vzeti?“ pravi Beligoj Maruši, ko jo namenoma poišče sámo v kamrici.

„I kajpak! . . Testament tako pravi.“

„Kaj se na testament izgovarjaš! Ti si to naredila, pa nihče drugi, saj rajni Janez, vem, kako je mislil.“

„Pa je vendar dekle v testamentu!“ zasmeje se Maruša.

„I, saj lahko kaj preuredimo!“

„Testament?“

„E, testamenta ne moremo! . . . Toda drugo lahko nekoliko preuredimo, kar bi bilo za vse bolje!“

„I—nu, kakšna pa je tista tvoja modrost, ki vse bolje ve?“

„Saj veš! . . . Tole meni ni prav vseč, ker testament sili, da se morata vzeti! . . . Tega bi ne bilo treba!“

„Tako, to ti ni vseč?“

„I, kaj bi take reči silili. Tako mlada človeka spravljati skupaj, ko ne vemo, ako sta drug za družega.“

„Lej, lej, kako si pa natančen! Kakor kakšen urar.“

„Fant je ne mara, toliko ga poznam, za dekliča pa ne vem; mislim, da tudi ni prav vneta zanj.“

„I, kaj te to skrbi! To se bode še vse naredilo! Ko bosta skupaj, bode pa dobro, pa bode zmirom: O moja Rezika! . . . in pa: O moj Anzek! . . . Pa se bosta imela rada, da bomo vsi veseli.“

„Ko bi človek vedel!“

„O, jaz vem, da ga Rezika ima rada. Zmirom ga ima na jeziku. Tako skrbi zanj, kakor bi bila njegova, in že strahovati ga hoče . . . No, saj je pa tudi našemu fantu namenjena . . . Doma je že imela snubače, pa ni hotela nikamor, sedaj se pa kar nič ne brani.“

„Veš kaj, Maruša! Kaj bi to vkup silili, kar se samo ne! . . . Kaj pa, ako bi mi nekaj dali Reziki, pa naj bi se omožila drugam, saj ne manjka moških!“

„O ti, navihanec ti! . . . Mešetariti pa znaš . . . Kako bi se je rad iznebil! . . . O, vem, kam misliš, vem! . . . Ti si tudi tak! . . . Hahaha! . . . Pa ne bo nič!“

„I, zakaj bi ne bilo?“ . . .

„Da bi ona dekle iz Samote prišla na Višavo? Nikoli! . . . Nikoli!“ . . .

„Kdo se kaj meni o njej!“ . . .

„Ti! . . . Ti hočeš tako! . . . O, seveda! . . . Reziki bi se nekaj brnilo, pa hajdi z Višave! in potem pum, pum, pum, — — pum — pum, pum! pa óna punica iz Samote sem gori! . . . Hahaha, kako ste si lepo izmislili! . . . Hej, pa meni je vse to dišalo! . . . Zato je tako!“

„Satansko si zvita!“

„Pa ste mislili, da ste vi bolj, kaj ne? . . . O, jaz sem vedela, kaj sem delala, pa tudi sedaj vem . . . O, moj rajni je bil trd, — — že ve, zakaj je bil, — pa sem ga vendar pregovorila, in sedaj je tako.“

„Ali bodeš kaj bolj sita, ako bodeš videla dva nesrečna človeka?“

„Nesrečna? . . . Zato nesrečna, ker bosta imela vsega dovolj?“

„Pa ljubezni ne bo.“

„Bo morala biti! . . . Malo več ali manj te reči ne more škodovati, pa tudi koristi ne mnogo!“

„Seveda ti, — ti se ne meniš dosti, toda pomisli na fanta, moj sin je — veš, da sem dolžan skrbeti zanj.“

„Ali misliš, da jaz nisem dolžna skrbeti za Reziko? — Pa kaj bi se tako-le lovila . . . Jaz vem, kje mi nastavljaš zanjko. E, mene ne preslepiš, in zato me ne boš ujel ne z grožnjami, ne z obljubami ali sladkimi besedami. Jaz sem že dosti skusila. Testament je tukaj, pa ga preuredi, ako moreš . . . Vzameta naj se, ali se pa premoženje razdeli vsakemu pol, kakor je zapisano.“

„Meni se premoženje smili.“

„Hahaha,“ zasmeje se Maruša sladko, ko vidi, kako kopitlja Beligoj v zanjki. „Meni se tudi smili.“

„Tako se ne udaš?“

„Nikdar! . . . Testament je v mojih rokah.“

„Ti bodeš kriva!“ . . .

„Ali pa ti“ . . .

Ivan je bil po onem usodnem trenutku, ko je izvedel grozno vsebino testamenta, ves strt, uničen . . . Vse sanje so hipoma izginile, vse lepe osnove bile razdrte. On, Višava in Marijanica se je bilo strnilo v krasno celoto, a sedaj je bilo razbito . . . Kadar je mislil

Ivan na Višavo, mislil je tudi na Marijanico, in kadar je sanjaril o Marijanici, gledal je na Višavo, toda sedaj... o grozne slike! Ondi na Višavi naj bi bila kraljica Glavanova Rezika! Zazeblo ga je pri srcu, mraz ga je oblival po hrbtu. Najblažji čuti so se upirali temu spoznanju... Jeza in sovraštvo se je kuhalo v njem. — Potem pa ni hotel nekaj časa misliti ničesar, prav ničesar, da bi se premotil... Ej, pa so ga vendar premagali občutki!

„Marijanico naj pustim?... Polovico Višave naj pustim?... Ali morem?... Nikdar! Nikdar... Tega stric ni hotel!“

Testament je pa govoril tako jasno, tako odločno, da ga je tudi Ivan umel, naj si je v duši napravljaval še tolik hrup.

„Ali Marijanico... ali pa polovico Višave!“

To mu je bilo jasno, in to ga je bolelo, zakaj oboje mu je bilo prirastlo k srcu...

Marušo je smatral za izvor vsega tega zla. Prej je mislil, da so to samo Marušine muke, a sedaj je spoznal, da je bila Maruša vse to natančno preračunila, zato je rastle v Ivanovem srcu sovraštvo do nje. Umikal se je pred njo, pred očetom in materjo, in bežal bi bil najraje tudi pred svojimi mislimi, ako bi bil mogel.

„Kaj bode dejala Marijanica?“

Pri njej je bil s celim srcem. Zakopal se je bil do ušes v misel, da bode Marijanica poleg njega na Višavi... Pa Višave ne bode več, ako vzame Marijanico! Oh, kako ga je to zbodlo!... Odreči se tako lepemu premoženju, odstopiti toliko rodovitnih njiv, toliko travnikov in gozdov in pol hiše Reziki?... Oh, kako je bilo to hudo!... Nikamor se ni mogel odločiti. Krene sem, izgubi Marijanico, krene tja, izgubi Višavo. Ej, kdo bode kaj dal nanj, ako ne bode več gospodar cele Višave, oni trdni, ponosni kmet, za katerega prijateljstvo so tekmovali sosedje, katerega beseda je nekaj veljala zató, ker jo je izgovoril bogat kmet. Kdo bode še pogledal neznatnega polovičarja, ki še ne bode mogel reči: ena cela veža je moja, ako vzame Marijanico?... Ali se bode mogel tako po-

staviti, kakor se je rajni Debeloglav?... Oh, ko bi imela ta Rezika res kaj ženskega na sebi! Pa te njene oči, njen smeh, njena beseda, kako je vse to čudno!... Kako lepa je Marijanica!... Iz njenih očij sijejo žarki, ki ogrevajo srce, na njenih licih cveto rožice, za katerimi se obračajo njegove oči, in njen mili glas, njen sladki smeh!... Ali jo more pozabiti?... Morda pa tudi ona le zato gleda za njim, ker je dedič ponosne Višave?... Morda bi ne bila zadovoljna samo s polovico Višave?... Potem bi pa ugasnil žar njenih očij, zveneče rožice na njenih licih in onemel njen smeh... Ali bi jo potem še mogel ljubiti?...

Tako sta se borila v njem ljubezen in pohlep, on pa je nihal sedaj sem, sedaj tja in iskal nekaj stalnega, česar bi se oklenil.... Kako je ljubil to Višavo!... Kako prijetno bi bilo ondi, ako bi ne bilo Maruše in Rezike!...

„O ta testament!“

Gospodar je bil, pa je vendar bežal pred vsemi, ker ni imel moči, da bi se odločil in rekel:

„Tako bo!“

„Štefan, nikar ga ne sili! Naredi naj, kakor vé, da bode lažje živel! Meni se smili,“ reče Beligojka, ko se odpravlja domov.

„On nič ne vé,“ zavrne jo mož in ji nekaj naroči za dom.

Sina ni mogla najti, da bi se poslovila pri njem, zato je odhajala s solzami v očeh.

Beligoj se je pa pripravljaval na razgovor s sinom. Bal se ga je, ker se je bal, da bode Ivan vztrajal pri svojih načrtih; saj mu je bilo še v živem spominu, kako se je nekdanj postavil za vzor svojega srca, a upanja ni gojil nobenega, da bi bilo sedaj kaj bolje...

Ali naj se pusti polovica Višave?

Ta žrtev se je zdela Beligoju prevelika...

„Ah, zaradi ene ženske naj se vrže toliko premoženja proč?... Ali je vredna toliko?... Kdo bi bil tako neumen!“

Beligoj je bil že v dobi, ko polje po žilah mirna, hladna kri, ko pri vseh podjetjih razum vpraša: koliko bo pa vrglo?...

Zato se je odločil žrtvovati sina za Višavo . . .

Pa ni mogel najti pravega trenutka . . . Vpričo Maruše ali Rezike se ni hotel razgovarjati s sinom o tako sitni reči, a sicer je pa sin bežal pred njim, ker se je bal očeta, ker je poznal očeta.

Naposled se vendar snideta.

„Kakšen gospodar si? . . . Kako se brigaš za gospodarstvo?“ ogovori ga oče.

„Saj ste vi tukaj!“

„Kako ti je všeč testament?“ . . .

Ivan zarudi, a oče nadaljuje:

„Kar je, je! . . . Popraviti se ne da več! . . . Tako mora biti, ker se prekreniti ne da . . . Ti sedaj ne bodeš mogel biti tako, ker Maruša ne bode več gospodinjala, a gospodinje je treba . . . Kdaj se bodeš oženil?“

Ivan pogleda očeta, da bi videl, kaj misli oče.

„Ali ste jo videli? In je vam všeč?“

„Zakaj bi ne bila . . . Bogata je! . . . Polovica Višave se je drži.“

„Vi veste, da je ne maram . . . Jaz ostane zvest Marijanici.“

„Bodi zvest potlej, ko ne boš imel ničesar, neprevidnost svojeglavna!“

„Pol Višave je še vedno moje!“

I seveda je! . . . Drugo polovico pa tudi lahko dobiš, pa nimaš potlej nobene sitnosti. Jaz ti ne svetujem, da bi bil tako neumen, da bi Višavo razbil, ko je tako lepa“ . . .

„Pa če ni drugače mogoče! . . . Saj ste jo videli. Jaz se ne morem sprijazniti z njo. Ko bi bila vsaj drugačnega obnašanja! . . . Tako mi pa ni všeč. Seveda, Višava je lepa.“

„O, lepa, lepa! . . . Za vse ženske bi je jaz ne dal, in vem, da ni družega norca na svetu tacega, kakor si ti! . . . Ti jo boš pa vrgel strani zaradi gladkih ženskih lic, zaradi sladkih besedij. O neumnosti! . . . Ivan, sin moj, bodi pameten!“

„Kako pa morem drugače!“

„I, kako? Saj je dovolj jasno povedano. Vzemi to dekle!“

„Ako je pa ne maram in je ne morem, saj veste, da sem si že izbral nevesto, ki mi je všeč, ki je pustiti ne morem.“

„Poslušaj me, moj sin! . . . Usediva se! . . . Otročji si še, zato me poslušaj, kaj ti povem jaz, tvoj oče, ki sem že skusil mnogo na svetu, in vem, kaj je ženska, in kaj je premoženje . . . Stric, Bog mu povrni, ti je zapustil tako lepo premoženje, kakor ga ima le malo kdo. Zapisal pa je v testamentu, da moraš vzeti to Reziko, ki je tetina žlahtnica . . . Gotovo je tako zahtevala ona, ki je imela pravico zahtevati del premoženja . . . Vesel bodi, da vsega ni zahtevala! Stric, moder mož, pa ni hotel, da se Višava razbije, zato je zapisal, da se vzameta in tako ostane premoženje celo . . . Jaz ne rečem, da je tako ravno najbolj prav, pa vendar, tako je . . . Ne daj, da bi se premoženje delilo! Ti bodeš v veliki škodi! . . . Vzeli ti bodo več, ne samo polovice, in vrhu tega bodeš imel na glavi Marušo in Reziko . . . Vsi boste pod eno streho . . . In misliš, da bode potem mir, ko pripelješ ženo domov? O, potem bode še-le pekel na Višavi! Ženske se bodo grizle, in največji revež bodeš ti. Na eni strani te bode ujedala žena, na drugi ti bode očitala Maruša premoženje, in grča ne bode še kmalu sperela — in potlej te bode grizla še vest, češ, ko bi bil naredil drugače . . . O sin, ti ne poznaš ženskih . . . Ti jih sodiš po rudečih licih in medenih besedah. — Tvoje izvoljenke ne poznam. Jaz ti tudi ne zamerim, da si si jo izbral, saj nisi vedel, kakšen bode testament. — Pa sedaj veš . . . Mora že biti čedno dekle, ker si se zagledal v vanjo . . . Toda pomisli! Sedaj je mlada, pa se bode postarala; rudeča lica bodo postala hrapava, glas osoren, in veselje se bode spremenilo v černost. Taka bo in tvoja bo, Višava pa ne bode tvoja . . . Rezika! . . . I, nu, res ni lepa, dosti sem videl že lepših; toda, da bi se jo kar tja vrglo, pa tudi ni. Nekaj moškega ima na sebi, to je res; za vsako reč ne bode jokala. Toda korenjak je in dober delavec bo, zato se je ne boj! Navadila se bode tudi drugega obnašanja. — Res je, da človek rajši gleda lep, gladek obraz, kakor grd; pa kdo je bil še od takega gledanja sit, to mi povej . . . . Jaz bi si upal z Reziko živeti, pa še dobro

bi živel. Zena mora biti možu pokorna, veš, zato smo možje tudi močnejši, kakor ženske, in kadar pride čas, treba je ženskam to pokazati, da ne vzrastejo človeku čez glavo. E, Ivan, nič se ne boj Rezike!... Kar vzemi jo, saj vidiš, da se je drži pol Višave“ . . . .

V Ivanovem srcu je zmagoval pohlep.

„Ali ni druge rešitve?“

Beligoju šine zadovoljnost preko obraza.

„Jaz je ne vem, in nihče je ne ve . . . .

Vzemi jo, ako hočeš imeti mir!“

„Kaj bode pa rekla Marijanica?“

Staremu se nekaj posveti.

„To te skrbi? . . . Kaj ti more? . . . . O, pa ako ni drugače, bodem pa že jaz uredil vso stvar“ . . . .

Ivanu se je zdelo, kakor bi vrgel neko breme raz sebe.

Pohlep oslepi, zato ni videl, da je vrgel napačno breme proč.

Beligoj si je zadovoljno mel roke, zakaj, da bi se vse izvršilo tako gladko, tega se ni bil nadejal.

„Naš fant je vendar pameten.“

Sedaj Ivan ni več bežal pred očetom, tudi Maruši in Reziki se ni umikal.

Zato je Beligoj dejal Maruši:

„Pa pojdemo h poroki! . . . . Lep par bode to.“

„Čast Bogu.“

„Kje pa je tista fantova punica?“

„Ondi v Samoti! . . . . Hči mlinarice Magdalene je. Ej, kako se bode stara grizla! . . . Hahaha! . . . .“

XXIV. „Ljubezen je proč.“

Marijanica je mislila, da bode Ivan sedaj, kot sam svoj gospodar, prihajal mnogo pogosteje v Samoto. Zato je bila nemirna, ko Ivana ni videla tri cele dni, a njen nemir je še rastlel, ker so izginjali nadaljni dnevi, in ni bilo Ivana na izpregled.

„Zakaj ga ni?“

To vprašanje ji je bilo vedno na jeziku, in brisala si je solzne oči, ki so bile rudeče in zabrenknjene od joku in prečutih nočij. Srce jo je bolelo.

„Lej, lej! Sedaj ga pa ni od nikoder“, dejala je mati. „Kaj ima toliko dela, kâli? Vsaj za trenutek bi prišel.“

Namesto Ivana so pa prihajale čudne novice z Višave v Samoto.

„O ta testament! Ta ga je priklenil!“

Tako so si pripovedovali ljudje, in eni so trdili, da je zapisano v testamentu tako, da mora Ivan vzeti Marušo, drugi so pa ugovarjali temu in so pripovedovali, da je neka druga ženska zapisana v testamentu, katere nihče ne pozna, samo rekli so, da je taka, da „bog nas varuj“. Eni so vedeli, da se je Ivan trani in da jo je zapodil, ko je prišla na Višavo, drugi so pa rekli, da mu je popolnoma všeč, in da se bosta prav v kratkem vzela.

To ni bil hladilen balzam na srčne rane Marijaničine.

Povedal ji je bil že Ivan, da mu ponuja Maruša neko Reziko, pa takrat je rekel, da je ne mara, da se mu gnjusi. Takrat ji je obljubil zvestobo.

„Zvest do konca!“

Te besede si je bila zapisala v spomin in v srce, zato ni mogla verjeti, kar se je govorilo. Bila je še mlada, neizkušena, in je seveda verjela le to, kar ji je bilo všeč, zato je zaupala Ivanu in hrepenela po njem:

„Ivan! . . . . Ivan! . . . . Pridi!“

Magdalena je bila pa izkušena ženska. Poznala je prisege zaljubljenec. Ker je pa želela iz maščevanja, da bi prišla njena hči na Višavo, verjela je Ivanu tudi ona, a ta vera se ji je manjšala in izginjala.

„Zvest do druge!“ mislila si je, in ta misel je vzbujala sovraštvo.

Magdalena je verjela ljudem. Vsega ji ni bilo treba verjeti, saj je Ivan že sam pripovedoval, da mu Maruša usiljuje neko dekle. Zato se je njena jeza obračala v Marušo; njo je klela kot izvor vse nesreče, zakaj Maruša je bila izpodrinila njo, da ni prišla na Višavo, in sedaj se zopet Maruša upira, da bi ne prišla tja gori njena hči. O tem je bila prepričana.

Pa vendar ji še ni ugasnilo vse upanje, da pride hči na Višavo.

„Sedaj, ko je Ivan prost in sam svoj gospod na Višavi, otrese se vpliva Marušinega; kljuboval ji je doslej, kljuboval ji bode tudi sedaj. Videti je moški.“

Rešetar.

Hčerke pa ni znala tolažiti. Ljubila jo je, pa ji ni hotela vzbujati upov, ki bi se morda ne uresničili in bi jo pahnili potem še v večjo žalost, ko bi se ne izpolnili.

„Kaj se kisaš, bode že prišel! Sedaj ima druge skrbi. Pa ne bodi taka. Pa ako ga ne bo, kaj za to, prišel bo pa drugi.“

Toda to je hčerko še bolj bolelo.

Ivana ni bilo od nikoder, v Marijaničinem srcu je pa rastlo hrepenenje.

„Mati, jaz grem na Višavo.“

Magdalena ni pozabila, kaj je bila doživela sama na Višavi, zato ni pustila hčere od hiše, da bi jo obvarovala sramote. Maruša bi jo morda sama zapodila in se potem škodeželjno bahala, da se Magdalenina hči ponuja Ivanu.

„Bode že prišel. Ako ga pa ne bo, kaj za to! Saj ti ne ostaneš na sramoti.“

Marijanica pa ga je čakala vedno težje.

Nekega dne pride v Samoto neznan mož. Postoji pred hišo, dene roke na hrbet in ogleduje hišo gori in doli, potem pa stopica okrog, kakor bi hotel vse natančno oceniti. Med tem se radovedno ozira, kje bi koga ugledal.

„Kaj pa ta ogleduje?“ reče Magdalena hčeri. „Meni je neznan, ali ga ti poznaš?“

„Pri nas ga še ni bilo.“

Magdalena stopi pred vežo, upre roke v bok in bistro pogleda moža, ki se je obrnil k nji.

„Kaj boš kupil, kâli, ker tako ogleduješ hišo?“

Mož se nasmehne.

„Ne nameravam sicer, toda po ceni kupim, ako je na prodaj.“

„Po ceni konjederec konje prodaja.“

„Prav imaš. Pa mi še povej, ako sem prav prišel!“

„Ko bi vedela, kam si bil namenjen.“

„K mlinarici Magdaleni v Samoto.“

Magdalena se začudi. „Jaz sem. Ni me treba iskati drugod.“ —

Dobrovoljnost izgine z moževega obraza, in zadrega se prikaže.

„Tako, ti si tista?“

„Jaz sem, ako si namenjen k meni.“

„Prav k tebi.“

Pogleda v tla in naredi nekaj korakov sem in tja, kakor bi nečesa iskal.

„Ti imaš hčerko?“

Magdalena prikima.

„Lepo, mlado hčerko, Marijanico?“

„Kaj vem, kako je drugim všeč! Moja hči je, meni ugaja.“

Mož upre oči v Magdalena in izprašuje:

„Pa dekle ima ljubega?“

Magdalena ob tem nepričakovanem vprašanju zarudi.

„To nikomur nič mari! Če ga ima, ne brigaj se ti za to.“

„Jaz sem oče njegov.“

„Ah!“ začudi se Magdalena, nevolja izgine z obraza, a v srcu ji vstane misel, da je prišel oče snubit za sina.

„Odkod pa prideš?“

„Z Višave.“

„Tako stopi vendar v hišo! Nikar se ne drži tako, kakor bi bil tujec.“

Beligoj se prisiljeno nasmehne.

Ni treba. Kar vam imam povedati, povem lahko stoje. Pa tudi mudi se mi domov.“

„Ali je Ivan bolan, da ga ni na izpregled?“

„Boln? Jaz mislim, da ne.“

„Zakaj ga pa ni?“

Skrb je izražala to vprašanje.

„Časa nima. Odtegniti se ne more delu. Namesto njega sem prišel jaz, da se pomemimo.“

„Tako vstopi vendar!“

„Jaz sem rajši zunaj.“

„Tako nimaš dosti povedati?“

„Ne! Ob kratkem ti lahko povem. Iz tiste ljubezni med mojim sinom in tvojo hčerjo ne more biti — nič.“

„Kaj praviš?“ jekne Magdalena, in na obrazu se prikaže obup, jeza in razočaranje.

Beligoj je čutil, kako jo je to zadelo.

„Povedal sem ti, in ako želiš izvedeti, zakaj, povem ti še to, da ne boš mislila, da se je zgodilo to brez premisleka, iz nevolje ali sovraštva do tebe in tvoje hčere.“

„Ti me bodeš nalagal!“

„Zakaj? Ne poznam te, ne sovražim te, zato mi verjemi!“

Magdalena se usede na vežni prag, zakaj noge so se ji tresle od teže, ki jo je nagromadilo na njo to sporočilo.

„Dom in svet“ 1900, št. 23.

„Takole je! Moj sin je dedič za Debeloglavom. Zapustil mu je vse, prav vse premoženje, kar ga je ondi. Zapisal mu je pa tudi nevesto.“

„Pa če je ne mara! Kdo ga more siliti? Ha! To mi povej!“

„Testament!“

„Ha! Testament je mrtva stvar. Srce Ivanovo je prosto, izbira si lahko po svoji volji, svojem srcu ženo.“

„Tako misliš ti, tako sem mislil jaz in je mislil moj sin, pa to ni tako. Zato me poslušaj. V testamentu je razločno zapisano, da mora vzeti moj sin sorodnico Marušino, žene mojega rajnega sorodnika Debeloglava, Reziko Glavanovo iz Globokega.“

„Ako pa neče!“

„Ha! Potem — sedaj me poslušaj — mora odstopiti tej ženski pol premoženja, pomisli: pol Višave izgubi moj sin, ako te ženske ne vzame. To je!“

„Ali je res tako?“ zavriskne Magdalena.

„Ti dvomiš? Ti ne verjameš meni? Testament je bil prebran pred pričami. Testament ima spravljen Maruša, pa njo vprašaj!“

„Ha! Njo naj vprašam, njo! Ona je to naredila! Ha! Ti, stari, povej mi, ali si prišel v imenu svojega sina?“

„Zanj sem prišel.“

„Povej, kaj on pravi! Ali je zadovoljen? Obetal je moji hčeri vse.“

„Moj sin? Pameten fant je. On prevzame vso dedščino.“

„Vso? Tudi tisto dekle?“

„Zakaj pa ne? Kje more toliko priženiti, kakor tam gori?“

„Tako, to je! Denar je vse! Proklet!“

„Za to?“

„Proklet zato, ker ne izpolni priseg in obljub, ki jih je delal! Proklet zato, ker mamil mojo hčer! Proklet zato, ker poroča, denar namesto žene! Tvoj sin je nezvest zato proklet, proklet!“

„Mati! Mati!“

S tem krikom prileti iz hiše Marijanica in se vrže materi na vrat.

„Ne kolnite ga! Ne kolnite ga, mati moja! Jaz ga ljubim!“

Na obrazu so se poznale solze, na glasu bolelost.

„Ti ga še ljubiš? Ti? Izdajavca? Za denar prodá svojo ljubezen, in ti ga še ljubiš?“

„Moj Ivan!“

„Molči! Ne imenuj ga več! Slepár je bil, zato proklet on in tisti denar, ki se ga je polakomnil! Proklet rod na Višavi! Nebo in pekel naj pošljeta kazen tja gori!“

„Mati! Mati! Jaz ga ljubim!“

Beligoj je bil ves trd. Grozeča se Magdalena je vzbujala grozo in strah. V njenih očeh se je lesketal ogenj osvete, glas je klical maščevanje. Zato se je je bal. Čudil se je pa Marijanci, zakaj njena ljubezen se mu je zdela močna, nenavadna. Saj je celo sedaj, ko je ravnokar izvedela, da iz te ljubezni ne more biti nič, da jo je pustil Ivan na cedilu, ostala mu zvesta in zadrževala mater v njeni togoti, ko je le-ta sipala kletev na nezvestega njegovega sina. Beligoj je spoznal čisto, nesebično ljubezen Marijaničino, in to je omamilo tudi njegov hladni razum. Všeč mu je bila v tem hipu, da si je mislil:

„O, ko bi bila to moja sinaha! Ta bi ljubila moža!“

Toda spomnil se je testamenta, spomnil se je polovice Višave. Stisnilo ga je v grlu. Pod nogami ga je začelo peči.

Stopil je korak bližje k njima in iztisnil s težavo iz grla besede:

„Sedaj vesta: Ljubezen je proč!“

Nato jo je pobral brž od hiše, kakor bi se bal koga.

„Haha! Ljubezen je proč! Tvoj sin bode še stegoval roke za njo! Iskal bo ljubezni, pa je ne bo. Ljubezen je vrgel proč, zato pride prokletstvo!“

„Strašna ženska!“ zastokal je Beligoj in bežal, bežal.

Marijanica se zgrudi pred materjo.

Na mesto sovraštva se pokaže na Magdaleninem obrazu strah in materina ljubezen.

„Marijanica!“ krikne prestrašena in se sklone h hčerki. „Ti umrješ.“

Solze se uderó materi, ko vidi hčerko tako strto.

„Proklet!“ sikne srdita, in jeza in sovražstvo vzkipi v njenem srcu do njega, ki je pouzročil vse to.

Zbere vse moči telesa in nese onemoglo hčerko v hišo. —

Marijanica je za vratmi radovedno poslušala razgovor med materjo in neznanim možem. Srce ji je skopitljalo, ko je izvedela, da je ta mož Ivanov oče. Zdelo se ji je, da se njene sanje zdaj uresničijo. Toda oj, kako jo je bolelo, kar je izvedela! Vsaka beseda, izgovorjena tako mirno, jo je ranila, in srce je krvavelo in trepetalo. Tiščala je roke na prsi, glavo pa naslanjala na steno. Vpila bi bila bolečine in žalosti, toda bala se je in sramovala pokazati, kaj čuti. Ko je pa mati začela preklinjati njenega Ivana, vzkipela je vsa ljubezen do njega, zatajevati se ni mogla več, vrgla se je na mater, da bi zadušila one grozne besede, ki jih je bruhalo hipno sovražstvo.

Ljubila ga je vkljub temu, da jo je pahnil od sebe. — —

Udarci so bili za Marijanico prehudi.

Načrti, ki jih je bila naredila Magdalena, bili so hipoma razdrti. Tisto sladko maščevanje se je razpršilo v nič, in čutila je, da je ostala Maruša zmagovavka. Toda njen maščevalni duh ni miroval, iskal je novih potov, kateri bi privedli njeno hčerko na Višavo in njo do zmage. Pa spoznala je, da je prišla s poti, da je izgrešila cilj, in da se ne bode mogla maščevati. Seveda je to ni potolažilo, a da bi se ponižala in bi klicala Ivanu v spomin njegove obljube, kazala mu žalostne nasledke zakona brez ljubezni, za to je bila preponosna. Zdelo se ji je, da bi se s tem preveč ponižala tudi pred Marušo. —

„Proklet! Segel si po mrzlem denarju in vrgel proč gorko-čuteče srce! Proklet!“

Tolažila je hčerko, katera ni mogla več zatajevati, kako hudo jo je potrlo vse to, in je sedaj jokala, tarnala in mrla za izgubljenim ženinom.

„Mati, jaz grem za njim! Jaz ga ljubim!“

„Ha! Za njim? Ti, moja hči? O, seveda, le pojdi tja gori, pa poklekni predenj, povzdigni roke in ga prosí: Vzemi me! Vzemi

me! Smejal se ti bode, a Maruša te bode zasramovala. Ali misliš, da te bode maral? Ti ne poznaš pohlepnih ljudi!“

„Ali v mojem srcu je samo Ivan!“

„Iztrgaj si ga! Vrzi vun tega človeka, vun iz srca! Ne misli nanj! On nima srca, pohlepnej je, ki za denar proda svojo izbrano nevesto. Prodal bi pa tudi ženo, ako bi mu kdo obljubil denarja za njo!“

„Pa kako bodem mogla brez njega živeti?“

„Ha! To vprašaš, to? Lažje kakor ž njim sedaj, ko ga poznaš. Pozabi ga! O, saj pridejo drugi, katerih srce ni kaljeno v pohlepu.“

„Pa vendar, mati, jaz grem za njim, jaz ga tako ljubim!“

„Kaj? Moja hči naj se hodi ponujat? Nikdar! On ve dobro, kje si. Ako bi te maral, prišel bi pöte. Pahnil te je od sebe preišljeno, in ti nisi na sramoti.“

„Kako mi je hudo!“

„O, še hujši bi ti bilo ob strani moža, čigar srce ima v oblasti pohlep. Pozabi ga! Ti ga moraš pozabiti! Ej, saj se jih ne manjka drugih!“

Marijanica pa je le mislila na Ivana in jokala zanj, a Magdalena mu je želela vse hudo, še bolj pa Maruši.

Ko pride nekega dne mimo Kokotova Jera, ji naroči:

„Ako greš na Višavo, reci tisti nesrečnici, tisti Maruši, da je je sam vrag vesel!“

Jera se nasmehne in gredoč godrnja:

„Lej, lej, kako jo grize! O, Maruša jo je pa izvila! Nisem vedela, da je tako pretkana. Ne boš si prstov oblizovala na Višavi, ne ti, Magdalena, pa tudi tvoja hči ne.“

Ivana je peklo v srcu. Čutil je, da ne dela prav, ker ne gre v Samoto. Pa se vendar ni mogel odpraviti tja doli. Bal se je, da ne bi zaigral polovice Višave. Že takó se je še nagibal k Marijanici toliko, da je Višava komaj zmagovala.

„No, sedaj sem pa že odpravil tisto punico“, pravi mu kmalu potem oče. „K nji sem bil šel.“

„Ali ste jo videli?“

„O videl, pa sem ji povedal, da je tista ljubezen proč.“

„To ste ji rekli, in kaj je dejala?“

„I, kaj! S staro sta nekaj vpili in regljali, in ko te je začela stara preklinjati, sem pa šel.“

„Preklinjala me je?“

„O, pa še kako!“

„Tako, preklinjala me je!“

Ta misel mu je ostala in dražila njegov ponos. Zdelo se mu je čudno in grozno, da bi ga kdo preklinjal, a preklinjanje matere njegove Marijanice ga je nad vse užalilo in vzbujalo srd.

„Tako, kolnejo me! O, sedaj pa lahko mislim, da niso ljubile mene, ampak moj denar. Hahaha.“

Tako si je tolažil užaljeni Ivan vest, in pohlep je zmagal.

In stvari so se polagoma razvijale. Beligoj, ki je ostal na Višavi, in Maruša, sta bila kmalu dobra prijatelja. Preštudirala sta bila dobro testament, in sedaj sta vsa čisto skrbela za časno srečo Ivana in Rezike.

„Čas je, da se vzameta.“

Tako sta sklenila Beligoj in Maruša, in kmalu potem sta bila Ivan Debeloglav in Rezika Glavan na oklicih.

„Ta dva sta srečna,“ govorili so ljudje, katerim je denar sreča, ljubezen nič — — —

Tiste dni je nekdo po noči potrkal v Samoti na okno. Marijanica je vztrepetala, zakaj spoznala je, da trka Ivan. Srce je hotelo, naj se mu odzove, in ko le trka in trka, hoče zares k oknu.

„Kaj? Greš precej nazaj!“ zagrmí v hipu mati in jo pahne nazaj.

Sama pa zajme vode, stopi k oknu, odpre in vpraša zamolklo:

„Kdo je?“

„Jaz sem, Marijanica, jaz, tvoj Ivan.“

„Ha! Ti nesramnež, ti!“

Takrat pa všk! prileti Ivanu voda v obraz.

„To imaš, slepar lažnjivi! To je moj blagoslov, družega pa še dobiš!“

Magdalena zapre okno, a Ivan odide preklinjaje — — —

Mislil je, da se mu bode Marijanica oglašila, ga poslušala in mu odpustila, ko ji

pové, kaj hoče testament, in jo prosi odpuščenja.

Tak sprejem pa ga je raztogotil, da je s silo zatrl vse misli, ki so ga spominjale Marijanice.

Nekam rad je šel z Reziko — k poroki, Beligoj in Maruša sta bila vesela in sta dejala:

„Kako se to vse spremeni! Kako se imata rada! O, še prav srečna bosta!“ (Konec.)

Mestne slike.

(Spisal Ivan Marin.)

VII.

V mestnih sprehajališčih, kamor se gnete množica ljudstva zlasti ob nedeljskih lepih popoldnevih, stojé „komedije“, kakor pravijo preprosti mestni ljudje.

Na skrajnem koncu drevoreda je postavljeno visoko, rudečepobarvano leseno ogrodje, prekrito z veliko plahto, ki naj je za streho. Na povprečnem tramu visé majhni čolničiči, v katerih se gugljejo „parčki“ — izvečine vojaki in nališpane „krščence“ s kmečkimi obrazi. Pred gugalnicami vidiš velik harmonij z bujnimi okraski, za njim stoji na klopici mornarsko opravljen mladič z umetno pristrizženimi lasmi in golim, rujavim vratom — in vrti kolo. Ostra, grgrajoča godba se razlega daleč na okrog; igra največ komade iz „Obersteigerja“ ali nemške „jodlerje“. Pred malo ograjo, katero dela vrv, nategnjena od enega konca na drugi, se vse tare preproste gospode; z navdušenjem in s poželnjem zró gugajoče se čolničiče. Glej, tam „parček“ v onem-le čolničiču! Dekle ima v roki svilnat solnčnik, da si varuje rujavo kožo pred solnčnimi žarki . . . Ves mesec je služila, vlačila drva, nosila vodo in drgnila na kolenih sobna tla, da si ga je kupila. Da zakrije žuljave, razpokane roke, morala je seveda premoči tudi še za fine rokovice . . . Sedaj pozablja muke in težave tedna ter se zabava s „svojim“, ki jej šepeče na uho sladke, priliznjene besede — — —

Pred ograjo pa hodi gori in doli drug mornar in vpije z italijanskim naglasom:

„Neueste amerikanische Erfindung! Amerikanische Luftschaukel!“ — — —

Malo dalje stoji majhna platnena koliba. Prednji del je odprt proti občinstvu. Tam stoji nizek oder. Sredi odra je majhen, narobe obrnjen zaboj z napisom „kasa“. Poleg „kase“ čepi na klincu priklenjen papagaj in vabi: „Komm', komm'!“ Na ograji odra visi papirnata deščica z velikansko, nerodno narisano desetico, pod njo pa: „Nur heute“, dasi visi ondi že cel mesec dan za dnev.

Na platnenih stenah sta obešeni na obeh straneh odra dve veliki sliki. Na eni je uprizorjen ljut, krvav boj; kri teče potokoma, oči bojevnikov so grozno izbuljene, konji imajo debele, pol predolge gobce, junaki pa ogromne, gorostasne roke. Dolgo moraš gledati, da razločiš glavo ubitega junaka od konjskega kopita. Na drugi podobi — na desni strani odra — je naslikan v strašnih barvah boj med levom in konjikom. Konj je oblit od krvi, konjik stiska v velikanski pesti z dolgimi belimi nohtovi samokres, ki se je ravno izprožil. Lev pa se s strašnimi šapami zaganja na konja, ki molí visoko prednji nogi z velikimi kopiti.

Nad odrom je napis „Museo universale“. Čudo vsega stvora obstoji baš v tem, da je spravlil posestnik „vesoljni muzej“ v to par korakov dolgo in pet pedij visoko kočó . . .

Na odru se sprehaja lastnik ali „ravnatelj“ muzeja, kakor se nazivlje sam. Čuden človek! Glava mu je okrogla kakor zelnata, obraz zabuhlo-rudeč. Nos je velik, oči škilaste in rujave, brke težé še preko usten

O ta testament!

(Novela. -- Spisal *Podgoričan.*)

(Konec.)

XXV. »O, kaj sem jaz mislil!« . . .

Nekaj let potem.

Ivan Debeloglav ni bil zadovoljen v zakonu. Imel je premoženje, bahal je lahko, vendar ni bil srečen, ni bil vesel tako, kakor bi bil lahko, kakor je mlad mož ob strani mlade, ljubeznive žene. Rezika ni bila po tem, da bi sladila možu ure grenkih izkušenj, da bi ga tolažila ob času nevolje, mu dajala poguma v trenutkih, ko ga napada malosrčnost. Vedela ni, kdaj ga tlačijo skrbi, kdaj potrebuje razvedrila, katerega mu tudi ni znala dati, zakaj manjkalo ji je vseh lastnostij dobre žene: ljubeznivosti, pristrčnosti, razboritosti, potrpežljivosti, s čimer bi bila blažila moževo trdost. Zato je vstajala v njem nesrečna mrzkost do nje, ki naj bi bila njegova tovarišica in družica . . .

Premagoval se je, kolikor se je mogel. Zatiral je v sebi vse ono, kar je vzbujalo v njem zoprnost do nje, videti ni hotel njenih slabostij in se je veselil, ako je našel kako lepo čednost in dobro lastnost na svoji ženi. Toda ona ni vedela, kaj je in kaj mora biti možu žena. Kadar bi bila rada ljubezniva, bila je zoprna, kadar je potreboval tolažbe, bila je trda, neobčutljiva.

Zato ni mogla vstati v Ivanovem srcu ljubezen, ki je v zakonu najtrdnjša in najslajša vez, izginilo je spoštovanje in zaupanje do žene, brez katerega ne more biti zakon srečen.

Vsega tega ni bilo. In tudi zakonskega blagoslova ni bilo, tudi otrok ni bilo, da bi vsaj le-ti sladili težke dneve zapuščenemu možu . . . Prokletstvo!

Ivanu se je zdelo, kakor bi se mu bilo zlato v roki spremenilo v ničvredno peno.

In v srcu so vstajale stare želje po sreči, in vstajalo je kesanje. Njegove misli so hi-

tele k zavrženi Marijanici. Duh mu je slikal srečo, ki bi jo užival poleg nje.

Ivan se je kot trezen, pošten zakonski mož boril s temi zapeljivimi željami, zavračal nemirne misli in se posmehoval nesmiselnemu kesanju in taki blesteči sreči, ki mu jo je slikal težkobrdani duh.

Dostikrat je premagal želje in misli, včasih so pa blesteče slike v njegovem srcu zapustile neizbrisne sledove. Tako je bil v vednem boju sam s seboj.

In ker je bil mehak, morda bi bil v tem dolgotrajnem boju premagan, strt . . .

Tako mu pa je prišla na pomoč Marijanica sama.

Prebolela je bila kmalu bolezen prevarane in zapuščene ljubezni in se ozrla za drugim. Ker je bila čedno in pridno dekle, dobila ga je kmalu. Krepak in postaven mladenič je prišel po njo, da ga je bila tudi Magdalena zadovoljna. Omožila se je v malin na Črno vodo. Vesela je bila Marijanica svojega moža in nekoč je šla nalašč ž njim v Velike Laze k maši, da ga je pokazala ljudem, zlasti Ivanu. Ko sta šla mimo Ivana, stisnila se je Marijanica k možu in se ozrla po Ivanu. Smeh je igral na njenem obrazu. In ta obraz je izražal vprašanje:

„Ali ni lepši moj mož, kot je tvoja žena?“

In Ivan je dobro čutil, kaj pravijo njene oči, in to ga je zbolelo, užalilo. Njegovo samoljubje je bilo ranjeno. Mislil je, da bode Marijanica ostala sama in hrepenela ter vzdihovala za nezvestim Ivanom, kar bi bilo ugajalo njegovemu samoljubju. Pa Marijanica mu ni bila hotela storiti te usluge. In nezvesti Ivan ji je očital sam pri sebi:

„Saj me vendar ni tako ljubila, kakor je včasih dejala!“

S tem je opravičeval svoje dejanje. In to je bilo prav, da se je opravičeval tako

sam pred svojo vestjo. S tem je zatiral nemirne misli in želje in brisal vse slike, ki so ga spominjale nekdanje njegove neveste.

Od tedaj so se sukale njegove misli samo o ženi. Toda ta zvezda-stalnica ni imela tiste potrebne privlačnosti, ki bi mogla obdržati Ivana na pravem tiru.

Človek potrebuje razvedrila, tolažbe, ljubezni, in ako tega nima doma, išče si tega drugod.

Maruša se je starala, in s starostjo se je redila njena čmernost in sitnost. Z Ivanom sta si prišla dostikrat navzkriž, toda vselej se je moral umakniti on, zakaj Rezika je potegnila dosledno z Marušo:

„Kaj jim pa hočeš? Pusti jih! Teta so moja!“

Obema pa Ivan ni bil kos in je zato rajši odjenjal in požrl jezo, ki mu je potem, seve, obležala v želodcu.

Z Jurjem pa tudi nista bila več taka prijatelja kot nekdej. Zakaj hlapec ni vselej zaupljiv do svojega gospodarja. Vrh tega se je Ivanu zdelo, da je Jurij nekako priča, da se Ivan ni z najčistejšim namenom zvezal z Reziko. Jurij je bil zanj slaba vest. Sram ga je pa tudi bilo, njemu tožiti težave, katerih je bil sam kriv.

Kmalu po ženitvi je bil vzela Ivan k sebi enega brata in sestro, da bi pomagala delati. Toda nista mogla dolgo časa prebivati na Višavi. Rezika jih je črtila, ker sta vlekla z Ivanom, pa jima je kmalu zagrenila življenje na Višavi, da sta jo pobrala kar skrivaj domov, ker ju Ivan očitno ni pustil.

Tako je ostal Ivan sam s svojimi težavami in skrbmi.

In to je bila zanj poguba. Ker ni dobil prijateljstva, razvedrila in tolažila doma, poiskal si ga je drugod. Zašel je na napačna pota, v gostilne, kamor se zatekajo naposled nesrečni in slabo oženjeni možje.

Maruša je doma nergala na Reziko:

„V strah ga primi! Pri nas ni bilo nikdar tako! Vse ti bo zapravlil!“

„Kaj pa hočem?“ vpraševala je Rezika.

„Ej, da bi bila jaz tako močna, kakor si ti! Nikoli bi se mi ne izgubil, nikoli,

to ti rečem. Doma pri meni bi sedel, pa mene bi gledal, pa nobene druge, veš?“

„Kaj druge gleda, teta, kali?“

„Ti si neumna! Misliš, da miži pred njimi?“ ...

„Tako so mu druge tudi všeč!“

„I menda že, ker ga nič več doma ne drži!“

Rezika se zamisli. Seme je palo na rodovitna tla.

„To ga bom! Ne bode pomival po gostilnah, ne! Ako ga mora biti poln, naj pa doma tepkovec pije pa mene gleda!“

„To, to! Tako naredi! Ako ne bode zlepa, pa zgrda!“

Ivan pa ni maral za Rezikine besede. Smejal se ji je, ko je godrnjala in vpila nanj, pa se zopet izgubil.

V gostilnah je padal. V vinu so tonile njegove težave in skrbi, v vinu se je potapljal njegov značaj in moštvo, krepka moč je pojemala, in gostilna mu je ugajala bolj in bolj. Tam je dobil vedno veselo družbo.

Sladki krčmar se mu je smehljal in ga hvalil:

„Ti si mož! Ko bi bili vsi taki, kot si ti! Tako srečen, tako bogat!“

„Tacega nobenega več, kakor je ta Ivan! Ta je mož! Ta se postavi, kakor se možak mora! Prej se je pela na Višavi druga pesem. Hehej, vsi vemo! Rajnega ni bilo nikoli na izpregled. Maruša je piskala, rajni je pa plesal, ako pa ni hotel tako .. oj, oj! .. pa kaj bi to govorili. Ti si pa mož, to vsakdo pravi! Ženska naj gospodari v kuhinji!“

Tako so govorili vinski bratci. In Ivanu je bilo všeč to govorjenje, šegačkalo je njegov ponos, dušilo njegovo vest, in zato je rad ostajal v gostilni in pil in za vino dajal.

„Pa ga dajmo še en liter, ker ste tako kratkočasni!“

Doma se mu je pa zdelo dolgočasno in pusto. Maruša je godrnjala, očitala mu dobrote, ki jih uživa od nje in rajnega in pripovedovala, da nekdej ni bilo tako na Višavi. Rezika se je pa zaganjala v moža. Nihče ji ni povedal, da lepa beseda lepo mesto najde.

„Jaz ti bodem dala! Jaz ti bodem dala! Doma bodeš, rad bodeš doma na zapečku!“

„Pa tebe bom gledal in teto, hahaha! Pa poslušal vajine čenče! Nista tako kratkočasni!“

„Viš ga! Viš ga! Tak-le je!“ oglasila se je Maruša. „Seve, druge — —“

„Teta, jaz ga bom!“ zagrozi se Rezika. V Ivanu je vzklopela kri.

„Poskusi! Pa bomo videli! Ampak to ti rečem: Pri Bogu je milost. Hahaha! Vaju naj jaz doma stražim! Ta bi bila lepa!“

„Hodiš pa druge! Kaj misliš, da te ne poznam?“ zavrne ga zlobno Maruša. „Dekle, ne udaj se!“

Ivan prebledi in naredi korak k nji. Premisli se in reče:

„Ne bom vas, kakor zaslužite, da mi ne boste mogli očitati nehvaležnosti. Pa to rečem: tako zloben more biti le satan, kakor ste vi! O, vem, dobro vem, koliko je pretrpel stric zaradi vas!“

„Kaj pa ti veš?“

„To vam rečem: ako hočete imeti mir, ne podpihujte mi žene, ki o tem ničesar ne ve!“

„Hehehe! Zato je tako, ker ničesar ne ve“, zasmije se Maruša.

„Jaz norec!“ krikne Ivan in gre. „Tako jo že komaj prenašam, sedaj naj jo pa še s takimi mislimi navdahne. O, kaj sem jaz mislil!“

„Vidite, sedaj je pa zopet šel, ker se vedno ujedate!“ očita Rezika teti, ko vidi, da gre Ivan po navadni poti.

„Šel, ker ne mara ne za dom, ne záte.“

„Zá-me ne mara? O, seveda ne!“

„Oh, kako si še otročja! Ti nič ne vidiš in nič ne veš. Pa potrpežljiva si.“

„Kaj pa hočem?“

„Saj me nič ne ubogaš! Ali nisi močna? Kako sem jaz nesrečna! Ko bi še Kokotove Jere ne imela, pa bi ne mogla več živeti. Bog se me usmili!“

Rezika je šla vun in premišljevala, zakaj je Ivan tak, zakaj ne more dalje časa prebivati doma.

Kokotovi Jeri je potožila Maruša vselej svoje gorje. Že nekdaj je bila njena prija-

teljica in sedaj, ko je Maruša spoznala, da Rezika vendar ni taka, kakršno si je mislila, in je čutila, da je osamljena, je bila Jera njena edina zaupnica.

Jera je pa vedela, da ji tam, kjer ji zapajo, ne gledajo tako pod prste, kadar šteje jajčka.

Težko jo je pričakovala Maruša, kadar je že dolgo časa ni bilo k njej. In ko jo je zopet pričakala, oh, to si je lajšala srce! Vse ji je povedala, čisto vse, in izpraševala jo za svet. Posebno eno misel ji je zaupavala, tisto satansko misel, katero je skušala po vsi sili vcepiti tudi Reziki, da je Ivan poleg pijanca tudi — nezvestnik.

In Jera Kokotova, oh, kako ji je pri-trjevala!

„Tak je, tak. O malopridnež! Vse bo pognal. In za drugimi lazi, kajpada lazi.“

„Oh, Jerčka, kaj ne, tudi ti veš?“

„Vem, vem — poznati jih je treba!“

„Ha, poznati, poznati! — Oh, moja nesrečna Rezika!“

Nekega dne je prišla Kokotova Jera zopet na Višavo. Komaj je dobro zagledala Marušo, že se ji je usula govorica:

„Vaš pa zopet pije tam doli pri „suhi Mici“. Štirje so, pa s kozarci trinkajo in pijó, da se kar hiša trese. Mene je bil tudi poklical pit, pa sem samo jezik pomočila; rajši sem ga potlej skrivaj v kamrici kozarček. Ob sami vodi kar ne morem več živeti.“

„Tako je, tako. On pije, ona pa — Bog se usmili — skozi prsta gleda. Pa tega mora biti konec, mora!“ Maruši so se jezno posvetile oči.

„I, naj ga naredi, ona naj ga naredi — Rezika!“

„Oh Rezika! — Saj me že skoro nič ne uboga! Nič se ne zmeni.“

„Tako ji je treba dopovedati. — Maruša, ali ji hočem jaz dopovedati?“

„Daj nu, Jerčka, daj! stori to in potem si kar izberi dve jari kokoši.“

„Boš videla!“

Maruša si je mencala roke od veselja.

Dobri prijateljici sta bili še skupaj, ko pride Rezika k njima.

„Ali ste zopet prišli po jajčka, Jera? Komaj bi bilo, ako bi naše kokoši po dvakrat na dan nesle, ker se tako radi oglašate tukaj.“

„Lej, lej, kako me pa težko vidi!“ pravi Jera in sune Marušo.

Ta jo pomenljivo pogleda.

„O, saj ste lahko zmeraj pri nas“, pogovori Rezika.

„I, kaj bi pa jaz zmeraj tukaj delala? Toda nekdo drugi, Rezika, bi pa bolj spridom bil malo več doma na Višavi, nego je. Ali veš kdo? Tvoj mož, Anza. To ti rečem: jaz bi ga že ne pustila tako kakor ti, da bi popival tja okrog in lazil za drugimi babami. Doma bi moral biti!“

„Kaj ga zopet ni doma?“

„Kaj še! Jerčka, kje si ga že videla, povej!“ poseže hudobno vmes Maruša.

„Oh, kje neki drugod! Tam pri „suhi Mici“ je ves v veselju.“

„Prav precej grem ponj. Bom videla, ako bo nehal enkrat plašariti se ali ne!“

Maruša se zadovoljno nasmehne, ko vidi, da je njena Rezika dobila potrební pogum.

„Pa sama ne pojdeš! Samo tebe bi se ne bal.“

„Pa pojdite še vi z menoj!“

„In jaz pojdem z vama, saj sem tako rekla Mici, da se še vidivi.“

Doli pri „suhi Mici“ je bilo veselje, ko so prišle te tri doli. Ivan je bil ravno pregovoril svoje bratce, da so krožili:

Bratci veseli vsi tralala, tralala . . .

Takrat se pa odpró vrata in na prag stopi Rezika.

„Tako, Anza, tako? Tralala, tralala . . . Jaz pa nisem vedela, da znaš tako. Doma se pa držiš žalostno in pusto, kakor bi metle upal“, izpregovori Rezika in stopi na sredo hiše.

„Ko tebe vidim, pa me vse veselje mine“, zavrne jo Ivan, ki ga je imel že pod kapo.

„Ali sedaj veš? Ali si slišala na svoja ušesa?“ oglasi se Maruša in stopi za njo.

„Ho, ho? Ali je stara tudi s teboj prišla?“

Ivan je malo prebledel in poklical ženo:

„Reza, pojdi pit!“

„Jaz bodem doma pila, pa tudi ti boš doma pil! Jaz ti bom dala, ti volk, ti! Kaj-

pak! Tako le: tralala, tralala, to ti je všeč. Toda jaz ti pokažem!“

„Le postavi se!“ šepetne Maruša Reziki. Rezika stopi k mizi in veli:

„Anza, precej domov! Tega je že dovolj. Jaz čakam, čakam, pa te ni od nikoder.“

„Bodem že prišel, kadar se mi bode zdelo.“

„Le poslušaj!“ hujska Maruša.

„Jaz ti tako rečem, da pojdi precej, prav precej domov! In vam, ki ta strup prodajate, pa rečem: našemu nikoli nobene kaplje več! Zapodite ga, ako še pride; on mora biti doma.“

„Pa ga priveži!“

„Saj ga tudi bodem, ako ne bode ubogal.“

Ivan je bil ves iz sebe od sramote. Sramoval se je tovarišev, gostilničarja in sebe.

„Da bi sam ne bil svoj gospod?“

Upornost se je vzbudila.

Vstane in reče:

„Ako se mi precej ne pobereš, vržem te tako vun, da se ne bodeš pobrala nikdar več.“

Ej, kako je zagomezelo po Reziki. Kakor bi jo kdo klical na boj.

„Ti bodeš mene metal, ti? Koliko te pa je?“

To rekši, iztegne roke po njem, a Ivan jo pahne, da podere Rezika Marušo, ki je stala za njo.

„Jazes, Rezika, jaz sem proč!“

Rezika se vzravna, in se razjarjena zapraši v moža, ki se je bil malo prestrašil svojega dejanja.

„Pa se dajmo!“

Takrat ga je Rezika že objemala trdo, da se Ivan ni mogel ganiti.

„Pusti me!“ sika Ivan.

„Ali greš domov?“

„Pusti me!“

„Greš ali ne greš?“

„Tako nikdar!“

„Greš pa tako! Teta, umaknite se!“

To rekši se Rezika upre, privzdigne moža in ga nese med glasnim krohotom skozi vrata.

„Ali bodeš sedaj krotak?“ reče Rezika, ko ga izpusti pred hišo. „Kaj je bilo tega treba?“

Ivan je bil javno osramočen, zato je vstalo sovraštvo do nje, ki mu je to naredila.

Zažuga ji, rekoč:

„To bodeš še pomnila!“

Nato se obrne pa gre.

„Hihih, pa si mislil, da te ne bom“, zasmejala se je Rezika za njim in je šla v hišo k teti, ki je jokala.

Jera jo je tolažila, jokala in ž njo vred tarnala:

„Saj sem rekla: pustiti ga, naj dela kar hoče. Sedaj pa imati. O, uboga reva, vsa si pretrta!“

„Kje je Ivan?“ vpraša Maruša Reziko, ko se vrne.

„O, tako gre, da bi ga zajec ne dohajal! Sedaj me bo poznal!“

Te besede so potolažile Marušo popolnoma.

„O, čast Bogu! Pa pojdivi še medve za njim. Jera, Bog ti povrni, kar si nam storila dobrega!“

„Me smo stari prijateljci,“ obljubi ji Jera.

„Jaz se ne čudim, da ne more prebivati doma.“

Tako je rekel nekdo za njima.

In te besede je ujela Maruša pod oknom in se ugriznila v jezik.

„Tako je šel domov, šel?“ vpraša Maruša.

„O, šel, šel! Kako jih je pobiral! Ali ste videli, kako sem ga lahko? Kar poigrala sem se.“

Maruša se zareži.

Rezika pa ni dobila moža doma, in nihče ga ni videl.

„Kje pa je? Kje je? Kam je šel?“

Pa kdo je vedel. Ozirala se je, odkod bode prišel. Pa ga ni bilo tisti dan, tudi noč ga ni prinesla, niti naslednji dan.

XXVI. »Tedaj ga zadavim!«

Ves izmučen in prepaden je prišel Ivan na Visoko. Njegov obraz je izražal bolešč. Iz udratih očij je žarel obup, na zgubanem čelu se je poznala skrb. Lasje so bili zmršeni, obleka zamazana.

Ej, taka bolešč!

„Proč! Proč od nje! Proč z Višave!“

To hrepenenje ga je prevzelo tisti hip, ko se je zavedel svojega stanja po onem prizoru pri „suhi Mici“. Osramočen in ponižan je taval po samotnih potih, skrival se po zakotnih gostilnah, in pri tem je zorel sklep: „Na tuje!“

Predno je šel, želel je videti kraj, kjer je tekla njegova zibel, kjer je bil še srečen med bratci in sestricami, v naročju svoje matere, na kolenih očetovih.

Tako je prišel pod uborni rodni krov.

„O, o, kaj si pa ti prišel?“ začudi se oče.

Materine oči so pa takoj spoznale izpremembo, ki se je zgodila ž njim od takrat, ko ga je zadnjič videla. Ustrašila se je njegovih obupanih očij in prepadenega obraza. Osupnila je, ko ga je videla vsega zamazanega. Presunilo jo je, kakor bi bil porinil tanek, oster nož v njeno ljubezni in skrbij polno materinsko srce. S solzami v očeh mu stisne roko in ga objame:

„Moj sin! Moj Ivan!“

„Zakaj jokate, mati?“ vpraša sin nekoliko zbežan.

Poznal je na njenem glasu, videl v njenih solzah, da je spoznala njegovo gorje.

„Sin, kako naj premagam solze, ko te vidim tacega!“ vzklikne mati in se ga še čvrsteje oklene.

To je opozorilo Beligoja, da je skrbneje ogledal sina. Tudi on je zapazil na njegovem obrazu sledove žalosti, kesanja, skrbij in enakih tovarišic.

„Ivan, kaj ti je?“ Strah je izražalo to vprašanje.

„O, nič, nič!“ — Bridek smehlaj zaigra na sinovem obrazu.

Žena pa pogleda moža. Očitanje se je bralo v njenih očeh. Premagati se ni mogla, ter je dejala možu:

„Sedaj pa imaš! Le pogledi ga!“

In obrne se v stran, zakrije oči s predpasnikom in ihti, kakor bi klečala ob grobu najljubšega sina.

„O ljubi moj Jezus! O ljuba mati božja!“

Ivan se je že kesal, da je prišel domov, pokazat svojo bolešč.

„Mati, saj ni nič! Ne jokajte!“

„Pa vendar sin! Povej, kaj te teži! Zaupaj svoje težave starišem! Dokler ti moremo kaj pomagati, te ne zapustimo.“

Ivan pa je bil trd, ko je videl mehko materino srce.

„Prav nič ni hudega! Prišel sem samo po slovo!“

Dasì je govoril te besede lahko, kakor bi bil na poti v oddaljen semenj, vendar so vzbudile strah.

„Po slovo? Kakšno slovo? Kam pa greš?“

„Na tuje! Čez morje!“

„Ti? Ti? Čez morje?“ začudi se oče in prestrašen tleskne z rokami. „Ali te Višava več ne more rediti?“

„Jej, kaj sem jaz učkala!“ jekne mati, a nato stopi pred moža in mu reče srdita: „Viš, tako-le je! Moje srce je že takrat čutilo, da ne bode prav. Tvoja trma ga je pogubila.“

„Mati, pustite očeta! Sam sem kriv“, reče Ivan, ko vidi, kako je očeta presunilo materino očitanje.

„O, jaz že vem.“

„Sam sem se polakomnil, zato trpim, za ta prokleti greh, za lakomnost! Odpustite mi! — Živ ne morem v grob, a živeti tam jaz tudi več ne morem. Trpel sem voljno, dokler sem mogel. Molčé sem nosil breme, ki sem si ga prostovoljno naprtil sam. A zdaj moram proč od nje, ki ne vé, kaj je žena, ne, kdo je mož, ki ima vragovo mater za svojo teto. Z Bogom, ljubi moji!“

„Misliš, da pojdeš?“ vikne mati. „O, nikoli, nikoli nikamor! Ako ne moreš prebivati na Višavi, pri svoji ženi, bodeš pa pri meni, pri svoji materi. O, bodemo že živeli. Trd je naš kruh, pa je sladak. Jaz te ne pustim nikamor!“

„Sin, ne vihraj tako!“ pravi oče. „Ali si dobro premislil? Povej nam vendar, kaj te žene? Zdrav si, bogat si, in ne morem si misliti, kaj bi te gnalo z doma.“

„Ti ne veš, ti nočeš vedeti, ker misliš, da je bogastvo vse!“ zavrne ga žena.

Ivana je omehčala ta ljubezen, ki je ni užival na Višavi pri svoji ženi. Začutil je

sladkost, razodeti svoje težave ljudem, ki čutijo ž njim.

Usede se in se nasloni na mizo. Nasproti se mu usede mati, da bi ne preslišala nobene besedice, da bi ji ne ušla nobena sprememba na obrazu, ki je zrcalo duše in srca.

Gledala je svojemu Ivanu v obraz in ga poslušala, ko je tožil svoje gorje in si s tem lajšal bol in trpljenje. Kar je imel na srcu, kar mu je težilo spomin, razodel je svoji materi in očetu. Prikrival ni tudi svojih napak, saj je vedel, da bosta oče in mati milostna sodnika. Bila je dolga povest o zakonu brez ljubezni, o ženi brez srca, brez samostojnosti, ki je le slepo orodje kovarske svoje tete, ki se je pogreznila v strast kovarstva. Materine solze so spremljale to pripoved, in duh očetov je snoval načrte, ki bi olajšali sinu prebivanje na Višavi.

„Tako se ne moreta ž njo?“ povzame oče, ko sin konča.

„Ona? Ne tožim je! Ona bi že bila, ko bi tete ne bilo, te Maruše, ki je grenila življenje rajnemu stricu in še sedaj napravlja težave sebi in nam.“

„Gorje onim, ki podirajo zakonski mir!“ vzklikne mati. „Gorje Maruši!“

„Zmotil sem se, mati moja, zato se moram pokoriti. Pohlep me je zaslepil, mislil sem, da bo mogel mrzli denar nadomestiti ljubečo ženo. Kriv sem, zato sem tepen.“

„Meni se takrat ni vse prav zdelo, pa vendar, nisem mislila, da bi bilo tako hudo; zato nisem branila, češ, že vesta, kaj delata. Pa, ko bi bila to vedela! O, nikdar, nikdar bi ne bila Rezika tvoja žena, naj bi bil denar in zemlja kjerkoli.“

„O, da bi jaz nikdar ne bil videl Višave!“

„Tako hudo pa zopet ni“, pravi počasi trezni Beligoj. „Zaradi teh žensk, ki jih imaš tam gori, pa res ni treba hoditi na tuje, kamor hodijo ljudje brez doma.“

„O, tak dom! Rajši sem brez doma do konca svojega življenja. Nazaj ne grem več!“

„To si moraš premisliti. Ta sklep si storil v naglici in nepremišljeno.“

„Dobro sem premislil.“

„Premisli pa še to, da Maruša ne bode dolgo, da se stara, da bo tudi njej prej ali slej zazvonilo, in da bosta potem z ženo sama.“

„Pa se premisli, Ivan!“ pravi mati. „Na tuje te ne pustim. Ako le ne moreš prestati na Višavi, pa bodi pri nas. Bodemo že živi!“

„Ti tudi govoriš tja vendan! Kaj pa bo dom brez gospodarja? Nazaj naj gre! Pa metla ne bodi, da bi delali s teboj, kar bi se jim zljubilo. Le stopi pogumno na noge! Kar je preveč, je preveč. Ti povej, da si sedaj ti sam gospodar, da naj se teta v tvoje stvari ne vtika in ne hujska žene. Ko pridem jaz gori, ji pa jaz povem. Ni vrag, da bi ene stare babe ne ugnali!“

„Pa jaz bom prišla, Ivan. Jaz jej bom nadrobila, da me bo pomnila. Moli naj, moli, prikazen stara, in pokoro naj dela za greh! Kaj misli, da se je bo tudi vrag bal, kakor se je je mož, in kakor se je sedaj ti?“

Ivan se zamisli. Pogum se je vračal. Upanje je vstalo, da se mu vendar še kdaj zjasnijo dnevi. Višava se mu je zopet zezdela lepa.

„Vi mislite, da ne smem z doma?“

Beligoj se razveseli sinove omahljivosti.

„I seveda ne! Tega veselja ne naredi Maruši! Ti pojdi domov, pa pokaži, kaj si, da si ti gospodar! Z ženo pa potrpi, kolikor moreš. Ko stare več ne bo, pa se vrne mir gotovo.“

„Pa precej ne greš. Odpočij se malo doma pri meni! Pozabi nekoliko, kar te je pognalo z doma!“ pogovarja ga mati.

„Bom videl“, reče Ivan in gre vun, da si ogleda izpremembe, ki so se zgodile na Visokem v dolgem času, kar ga ni bilo doma.

Obup in strah sta bežala, in vračal se je pogum v njegovo šibko srce. Okrepčalo ga je spoznanje, da ni tako zapuščen, kakor se mu je zdelo včasih na Višavi, da ga ljubijo stariši, bratje in sestre. Pri tej zavesti je lažje pogrešal ljubezni ženine. Okrepčal se je dušno in telesno, in ko se je poslavljaj,

vračal se je z novim pogumom in trdnimi osnovami za prihodnost.

„Bodi mož!“ dejal mu je oče. Mati pa je vzela blagoslovljene vode in je dejala:

„Moj sin! Ko si šel k poroki, ni bilo nikogar, ki bi te bil pokropil in blagoslovil pot tvojega življenja. Poklekni sedaj! Kakor pogasi voda plamteči ogenj in napoji dežek žejno zemljo, tako naj pogasi ta blagoslovljena voda ogenj domačega prepira in rosi srečo na tvoje zakonsko življenje. Pojdi v miru!“

Ivan je bil ganjen velike ljubezni ter je pristrčno objel mater, očeta, brate in sestre po vrsti. In najstarejša sestra ga je potegnila na stran in mu dala mašno knjižico v roke, rekoč:

„Na, izberi si katerokoli podobico hočeš v spomin!“

Ivan poišče in si izbere podobico, na kateri je bil upodobljen šopek modrih potočnic v ženski roki s podpisom: „Ne zabi me!“

„To-le!“

Sestra zarudi, pa pravi:

„O, le vzemi! Najljubša mi je sicer ta podobica, pa jo le vzemi, ker te imam rada.“

Tako se je vračal Ivan domov potolažen in pomirjen.

Toda lahko je biti pogumen daleč od volčjega brloga. Ko se mu pa človek bliža, upada mu pogum, loteva se ga strah.

Srce je zopet upadalo tudi Ivanu, in nemir se ga je loteval, ko se je bližal Višavi. Treba mu je bilo poguma. Zato zavije zopet v gostilno, da dobi ondi potrebnih močij. Zopet je pil, mnogo pil.

Ko je čutil, da je dovolj srčan, šel je iz gostilne in se zibal na Višavo.

„Jaz njima pokažem! Bosta videli, kdo je gospodar na Višavi!“ — Tako si je delal pogum.

Večerno solnce se je ljubko oziralo na Višavo, a na jugu so se kopičili viharni oblaki; ognjene strele so švigale po njih in zamolkel grom je pretresal gore. Lepa se je zdela Ivanu v tem hipu Višava, in veselil se je, da zopet pride pod varno streho, predno prihruje nevihta.

„Kje je? Kje pa je? Kam je šel?“ žrneta je Rezika, ko so minevali dnevi, in njega ni bilo.

„Viš! To si ti vzrok, zakaj ga pa nisi strahovala!“ očitala jej je Maruša. „Moj ni nikoli tako naredil.“

„Jej, kaj bode, ako ga več nazaj ne bo? Jazes, kako sem bila neumna, da sem ga tepla!“

Kar vesela je bila Rezika, ko ga je videla zopet prihajati. Šla mu je nasproti.

„Kam si se bil izgubil? Kod si štramal?“

„Kar v miru me pusti, ako ne...“

„I, reva, kaj moreš! Pa jaz ti nečem nič, saj te imam rada. Pa bi bil tisto vino, ki ga imaš ti preveč, meni prinesel.“

„Ali bi tudi ti pila?“

„Kaj misliš, da ga ne znam, kâli? Kam si bil pa šel, da te ni nihče videl?“

Ivan je spoznal, da je žena dobre volje in ji je povedal, da je bil doma.

Rezika je godrnjala, zakaj ji ni povedal, in mu je stregla, kolikor je mogla, in ni poslušala tete, ki se je zlobno posmihavala:

„Lej jo, lej, kako je neumna! Vse bo vanj stlačila! O, nedolžnost, kako mu vse verjame! O, seveda, doma je bil, doma! Pa kje doma? To ga vprašaj! Ne bodi tako neumna in ne verjemi vsega, kar ti natveže!“

Pa Rezika danes ni bila tako poslušna. Žal ji je bilo, ker je bila moža tako oplasila, da si ni upal domov. Zato ni hotela več tvegati in je bila prijazna ž njim, kakor je znala biti najbolj.

„Saj vendar ni tako hudobna“, mrmra Ivan sam pri sebi, ko se spravlja spat.

Navzlic grmenju in viharju je Ivan trdno in sladko zaspal. Truden je bil, pa tudi miren.

Predno pa je šla Rezika spat, pretaknila je mozeve žepe in našla v listnici sestrin spominek. Ogledovala je podobico in brala: „Ne zabi me.“

„Ne zabi me! Ne zabi me!“ prebrala je gotovo desetkrat in se smejala: „O, kako je to lepo!“

Ozre se na spečega moža, in ko se prepriča, da ta ne čuti nič, nese tisto podobico pokazat teti v kamrico.

„Teta, lejte no, kaj ima! Kako je to lepo! Kaj pravite, kje je to dobil?“

„Pokaži! Pokaži!“ pravi Maruša in odloži molek, pa pogleda podobico.

„To je imel on?“ vikne zlobno Maruša, in zmagoslaven zasmeh ji prepreže obraz. „Ha! Kaj je to? Kaj pomeni ta šopek v ženski roki? In kaj je pisano tukaj? To mi preberi!“

„Ne zabi me!“ bere obotavljaje Rezika, ki si ni mogla tolmačiti tetine razburjenosti in togote.

„O—o—o... Ne zabi me! In to se tebi zdi lepo?“

„Kaj ni to lepo?“

„Ha, lepo! Lepo! Ti si neumna! Pogledi! Sem gledil! Ne vidiš ženske roke, ha, ne vidiš? Ali ti še sedaj ne gre v glavo? Kaj bo s teboj, ker ničesar ne razumeš?“

„I, kaj pa je hudega?“

„Jazes! Moj Bog! Žensko roko vidi, pa še vpraša, kaj je hudega. To mu je ona dala! O, sam Bog, da je prišlo meni v roke!“

„Katera mu je dala?“

„Tista, ki jo ima, pa nobena druga!“ Hudobnost je plamtela v Marušinih očeh. „O, jaz bom že izvedela, kakor sem gotovo Maruša. Da imam le to v rokah.“

„Pa to mu moram jaz dejati nazaj.“

„Nikoli! O, jaz znam spraviti! Pa to rečem, tega mora biti pri nas enkrat konec! Ako ti nečeš narediti reda, ga bom pa jaz, kakor sem stara!“

„Teta, zakaj ste pa tako hudi, saj mi ni nič hudega rekel.“

„Da more človek tako otročji biti in nedolžen, kakor si ti! Oči imaš, pa ničesar ne vidiš. A jaz, ki sem že skoraj brljava in gluha, pa vse vidim in vse slišim in vse vem. Rezika, ti si goljufana. Ti misliš, da je Anza tvoj, pa ti se motiš. Sem glej! Ali ne vidiš tukaj ženske roke? — Ha? — In v roki te rožice. In spodaj se bere: „Ne zabi me!“ Pri nji je bil, pri nji! O, sedaj se je pokazalo, da ima res drugo.“

„Drugo, pravite?“

„I, seveda! Usedi se k meni. Jaz ti moram vse povedati, kaj je tvoj mož, kakšen ne-

zvestnež je on, ki ti je prisegel zvestobo do smrti. Ti si ga ljubila, a on te je varal in te še vara! O, ta ženska roka!“

Rezika se usede, pa gleda teto nedolžno pa radovedno.

Maruša ji začne razkrivati ono, kar ji je bila ustvarila njena satanska domišljija, izrodek peklenske ljubosumnosti, ki nikdar ne miruje, dokler bije tisto srce, katero si je osvojila, ki ne miruje tudi potem ne, ko premine žrtev njenih strastij. Maruša je pripovedovala strastno in prepričevalno, kar je omamilo Reziko, da je pazno in s prepričanjem sledila nje pripovedi. Tako je izvedela, da je zakonska nezvestoba Debeloglavom v rodu, da je bil tak rajni njen mož, in da je tudi Ivan tak. Marušina ljubosumnost je omrežila tudi Reziko in prepojila vso njeno dušo in srce. Teti je verjela vse, do pičice, ko ji je ta natančno slikala z nepopisno zlobnostjo, kako jo vara Ivan. Rezikino srce je burno tolklo, tresla se je razburjenosti, ki so jo povzročale naraščajoče strasti.

„Ali vidiš zdaj, kako si ti nesrečna? Oh, tako nesrečna, kakor sem bila jaz, tvoja teta!“

„Kaj naj storim? Teta, povejte mi! Kaj hočem storiti?“

Rezika plane kvišku, v njenih očeh je divjal poguben plamen, in roke so se stiskale v trde pesti.

Maruša se je veselila tega vspeha in ji rekla mirno:

„O, ko bi bila jaz tako močna, kakor si ti!“

„T e d a j g a z a d a v i m!“ vikne Rezika togotno. „Pogine naj! Rajši sem brez moža, kakor da bi živela poleg nezvestega.“

Maruša se prestraši te grozne odločnosti, pa jo pomiri:

„Jaz bi že rekla: le daj ga! Toda to ni kar tako, ljuba moja! Rezika, jaz mislim tako-le: v strah ga primi, tako, da ne bo mogel nikamor več. Ako ni drugače, ga pa otolci, da ne bo mogel z obvezano glavo od hiše.“

„Kar rečete, teta, to storim. Nekaj moram storiti, zakaj srce mi hoče skočiti iz prsij

in pesti morajo udariti, ako ne, zbolim in umrjem. Zdi se mi, da si moram glavo razbiti ob zid, ker mi tako vre po njej. Teta, pomagajte mi!“

„Precej ga primi, da ti odleže, in sama ne znoriš. In sedaj-le tudi tajiti ne more. Ako bo tajil, mu pa jaz pomolm to-le pod nos.“

Rezika zakrili z rokami po zraku in trči s pestmi.

„Še nihče ni bil tako tepen od mene, kakor bo on. Teta, pojdite gledat!“

„Samo ubiti ga ne smeš, potem pa počni, kar hočeš ž njim.“

Pa sta šli v hišo.

Ivan je trdno spal. Rezika obstoji pred posteljo in pogleda gori in doli, kakor bi premišljevala, kaj bi naredila. Pa kmalu se zareži, seže mu z rokami v glavo in ga prime za ušesa in za lase, kolikor je ravno mogla zgrabiti.

„Le dobro ga stresni, da te bo pomnil!“ vikne Maruša.

Ivana je zbolela vsa glava, ko je Rezika skrčila prste. Zatulil je od bolečine, odprl oči, ki so izražale strah in grozo, obup in zmedenost. Takoj ga mine pijanost. Ko spozna zlobno režeči obraz žene, vikne: „Žena!“ — Hoče se vzdigniti, toda ona mu je tiščala glavo v blazine in jo tresla vriščeč:

„Sedaj te imam! O, sedaj mi ne uideš!“

Ivana je obšla grozna misel, da je žena zblaznela in ne ve, kaj počne. Strah ga obide. Spomni se, da se blazni ne zaveda svojega čina. Zbere vse moč, da se je otrese. S prostimi rokami se ji obesi za vrat in tišči njeno glavo k sebi.

„Izpusti Reza! Izpusti!“ vpije moker od strahu.

Ona se je pa napenjala, da bi se otrešla tesnega objema.

„Jaz ti pokažem, vlačugar! Ali sem te dobila? Tako, tak si! Za drugimi se vlačiš!“ sika Rezika togotno in vrta z glavo.

„Rezika, pomagaj si!“ osrčuje jo zadaj Maruša.

Ko je čul Ivan njen glas, se mu je takoj zjasnilo.

„Ha! Ali je tako? Prokleti satan!“

Tisti hip hoče Rezika poprijeti z rokami, da bi bolj privila, a Ivan izpusti njen vrat in se upré z vsemi močmi vanjo ter jo odrine toliko, da dobi prostora záse in vstane.

„Kaj mi hočeti?“

„Rezika, nikar ga ne poslušaj, vse ti bo utajil“, ogласi se Maruša.

„Pri kateri ljubici si bil? Precej mi povej!“ zavpije Rezika in razprostre roke. „Jaz te zadavim, ako ne poveš.“

Ivan je poznal njeno moč, ozrl se je po orožju, da bi se branil. Ugleđa sekiro, ki je bila naslonjena za vratmi, pahne z vso silo ženo v stran in skoči k sekiri.

„Sedaj pa ti ali jaz“, zagrozi ženi in namahne.

„Rezika, ubil te bó! Beži!“ vikne Maruša in zbeži v vežo. Tudi Rezika prestrašena odskoči.

„O, ti bom že dala“, grozi se med vratmi, a Ivan zapre vrata in jih zapahne.

Roka mu omahne, da pade sekira po tleh, a sam se zgrudi na klop in jekne:

„O, tako življenje! Vsak pes ima boljše kakor jaz.“ Solze se mu vlijó.

Oni dve sta pa vpili zunaj in ga zmerjali. Ko je Ivan nekaj časa poslušal, spozna, kaj je, česa ga dolžiti. Vsa kri mu je šla v glavo, segel je po sekiri, da bi planil za njima. Pa ustraši se samega sebe, prime sekiro in jo zapodi v kot pod posteljo, da bi mu ne napravljala izkušnjav.

„Torej to! Celo to mi podtika?“

Zopet se ga je polastila želja, umakniti se iz tega kraja. Zadnji trenutki so ga dovolj prepričali, da tu nikdar ne bode miru. Nasloni se k mizi, podpre glavo in premišlja; motilo ga ni gromenje, niti vihar, ki je divjal zunaj. Tako je sedel nekaj časa, a naposled dejal sam pri sebi:

„Umakniti se moram. Tukaj si še nisem v svesti življenja, dokler stara živi. Morda bode potem bolje. Jaz sem bil neumen! O, ko bi bil jaz vzel drugo in šel ž njo takoj s trebuchom za kruhom, pa bi mi ne bilo tako hudo, kakor mi je sedaj! O, ljubi stric, ko bi ti vedel!“

„Dom in svet“ 1900, št. 24

Oblekel se je popolnoma in vzel iz omalice denar.

„Dovolj bode; ko pridem tja, bodem že zaslužil.“

Ozre se naokrog, da bi kaj ne pozabil, vzame dežnik iz omare ter poslušá. Ko se prepriča, da ni nobene v veži, omoči prst v kropilnik in se prekriža in gre. Na vežnem pragu se obrne in zavpije:

Serajevski kupec.

„Boditi pa sami! Jaz vama odpustim, pa moliti, da vama tudi Bog odpusti, ako se več ne vidimo!“

V čumnati nastane vpitje, a Ivan brž odide v temno viharno in deževno noč.

Ni še bil sto korakov od hiše, ko se posveti na vežnem pragu, in Rezika zakliče:

„Anza! Kam pa greš? Nazaj pojdi, Anza! Jaz ti bodem dala, ako ne bodeš uboga!“

„Vidiš ga, pa zopet gre za drugo, on, tvoj mož!“

Te Marušine besede so ga še bolj pognale, da je bežal po temi in dežju, kakor pregnanec.

XXVII. »On je prestal.«

Rezika je bila še drugi dan vsa v ognju, tako jo je bila Maruša podkurila. Nekaj časa je mislila, da je šel mož res kam dalje, ko se je tako poslavljajal, pa teta ji je kmalu izbila te misli.

„To je samo tebe slepil, da bi ne vedela, kam je šel. Že sedi kje v kaki gostilni s kakšno babo in se tebi posmehuje, ki si tako neumna. Oh, ne zabi me!“

„Nič več me ne bode vodil za nos“, sklene Rezika.

Komaj se je zdanilo, že se opravi in gre za njim. Besnost jo je podila od gostilne do gostilne, in čim dalje je zaman hodila, tem bolj je naraščala njena togota.

„Kje je naš? Ali ste ga videli?“

Pa nihče ni vedel zanj. Gostilničarji so se ji posmehovali, kakor vsaki ženski, ki išče moža, in delali dovtipe.

Spehana se je vrnila Rezika na noč.

„Ali si ga našla?“

„Ah, da bi ga bila, privlekla bi bila živega ali mrtvega! Nikjer ga ni. Izginil je brez sledu.“

„Kdo ve, kje jo ima?“

„Teta, kaj pa, ako je res šel kam daleč, da ga ne bom več videla?“ reče Rezika.

„Tako da bi zapustil ljubico? O, ženo pač, ženo, toda ljubico? — Ej, saj se poznamo! Ne zabi me! Kaj tacega se ne pozabi.“

„Pa kje je vendar ona? To mi povejte! Tja grem, pa zadavim njo in njega.“

„Le potrpi! Vse se bode izvedelo. In potem, Rezika moja, bodeš pa že naredila svoje, jaz ti ne bodem branila.“

„Niste slišali, ko je rekel: jaz vama odpustim. Gotovo je šel kam daleč.“

„Hinavč je! Le verjemi, da je hotel naju s tem slepiti, in da se zopet vrne, morda že nocoj ali pa malo kasneje.“

Pa ga ni bilo tisto noč, pa ga ni bilo prihodnji dan, niti drugi, tretji.

Ko so se poleglegle vzburjene strasti v Rezi-kinem srcu, in je začela premišljevat, gledala je debelo, in vrivalo se ji je vprašanje:

„Kaj pa, ako ga več ne bo?“

To jo je skrbelo, in začela je dvomiti, da bi bil mož res šel za drugo

„Teta, jaz ne verjamem, da bi se pečal z drugimi.“

Maruša je pa sklenila roke, povzdignila oči ter rekla:

„Lepo te prosim, Rezika, ne bodi tako neumna in otročja. Ali te ni dovolj prepričala tista ženska roka na podobici, in tiste sladke besede?“

„Pa je rekel, da je bil doma pri svojih.“

„Ne verjemi mu!“

Začelo je pa tudi Marušo skrbeti, ker ga le ni bilo.

„Le kje jo ima!“ — — —

Nekega dne potem pa privihra na Višavo Kokotova Jera. Sopla je kakor meh, in sline so se ji cedile iz ust.

„Kam se ti pa tako mudi?“ vpraša Maruša, ko vidi, da Jera ne more spraviti besede iz sebe.

Jera pa samo maha z rokami in ječi:

„Jazes! Jazes! Jazes!“

„I, kaj se je pa vendar zgodilo?“ čuditi se obe.

„Oh, meni nič, meni nič, ampak... Rezika, usta mi zamaši, ako nečeš nekaj izvedeti!“

Maruša je slutila nekaj hudega.

Pomenljivo pogleda Jero in ji namigne. Jera je razumela in stopila za njo v čumnato.

„Na! Malo potegni, da prideš k sebi!“ veli Maruša in ji ponudi brinjevca.

„Luk, luk, luk, sedaj bode pa že. Maruša, nikoli se nisem še tako prestrašila.“

„Tako kaj je?“

„Maruša, ušesa si zatisni ali me pa vun vrzi, jaz ti moram povedati, zato sem prišla. Da bi jaz tega ne bila nikdar videla!“

„S katero si ga videla? Kje pije? To mi povej, pa ga potem še enkrat potegni!“

„On se je napil, tako napil, da nikdar več pil ne bode... Utonil je.“

Maruša osupne.

„Naš? Ali je res?“

„Pa meni ne verjameš, meni? Ali sem že kdaj samo mislila zlagati se? To mi povej! Mar ga ne poznam? Komaj dve uri je, odkar so ga potegnili iz vode. Res je nekoliko zabuhel, pa jaz sem ga spoznala. Vaš gospodar je.“

„Jej, taka smrt!“ vzdihne Maruša, in solze ji zaiskré. „Bog mu odpusti!“

„Bog te usliši, Maruša, zakaj v grehah je umrl.“

„Kje je pa utonil?“

„Na Črni vodi pri prvem malinu.“

„Na tisti vodici? Kako je vendar bilo? To mi povej!“

„Kaj vem? Čakaj, vse ti bodem povedala. Lej, vsa sem mokra od strahu, tako sem se prestrašila. Pa nič ne jokaj, Maruša, je že božja volja taka! Čakaj, kako je že bilo! Zjutraj vstanem zgodaj in se odpravim s to-le posodo, zakaj mudilo se mi je za jajci. Komaj sem bila nekaj korakov od hiše, kar mi primaršira naproti črn maček z zavihanim repom, pogleda me srepo, da sem se ga ustrašila in sem odskočila. Takoj sem vedela, da nekaj ni prav. Pa prekrižala sem se in molila, da bi ne bilo izkušnjav. Ker mi je treba dosti jajec, prasnem jo po malnih, da bi prej nabrala. Tako sem šla tudi na Črno vodo. Da bi si bila nogo zvinila prej, predno sem tja prišla! Daj, da se še malo pokrepčam.“

„Ná, le potegni, saj ga imam še!“

„Grem v dolino po tistem gozdu; tu zaslišim žensko petje tam doli ob vodi. Malo sem bila nevoljna, ker sem mislila: mar bi molila, ker tako zijaš, pa bi bilo bolj Bogu k časti. Naenkrat pa, kakor bi odrezal, preneha petje, in grozen krik se razlegne, da mi je kar po kosteh zagomezelo. Gotovo nesreča, mislila sem si in se spomnila tistega mačka. Nato pa vstane klicanje in kričanje vse vprek. Jaz poskočim, in nisem bila še tistega mačka pozabila — gotovo je bil hudoba — pa sem bila pri vodi. Ondi so pa tekali ljudje ob vodi in nekaj lovili. „Kaj pa je? Kaj pa je? Ljudje božji!“ sem brž vprašala.

Malinarica, tista Marijanica, Magdalenina hči, je pa vila roke in jokala. Ko mene zagleda, gre mi naproti in vpije: „Oh, Jera, kakšna nesreča, kakšna nesreča!“ — Jaz sem mislila, da ji je kak pamž utonil, pa sem si mislila: treba ti je tako obupavati, ne bode ti jih zmanjkalo, ne. Tisti hip potegnejo s kopačami človeka iz vode.

„On je! Prav on je!“ zavpije malinarica, ko ga zagleda. Potem pa tudi jaz stopim k njemu, in ko spoznam vašega gospodarja, postanem vsa trda in kmalu bi bila počenila od strahu. Čast sv. Jeri, da nisem izgubila takrat glave. Še enkrat sem ga pogledala, potem sem jo pa pobrala, in udri! na Višavo. Šla sem, kakor bi bilo za menoj gorelo, da sem le prej prišla in vama povedala. O, uboga Rezika, kaj bode sedaj počela! Meni se smili.“

In pri tej priči so tudi Jero premagale solze, da je bridko zajokala.

Med tem so se pa posušile solze Marušine.

„Tako ti praviš, da pri tistem malinu so ga izvlekli, kjer je omožena tista Magdalenina hči?“

„Prav pri tistem in ona ga je precej spoznala.“

„I, kaj bi ga ne, saj sta se imela“, pravi Maruša brezčutno.

„To je bilo takrat.“

„E, kaj takrat, sedaj, sedaj!“

„Kaj poveš!“ začudi se Jera. „Zato je tako obupavala.“

„I, kajpak. Kaj meni mari, ako kakšni drugi ženski dedec utone? Ej, jaz imam dober nos, in moje oči me ne varajo. Da jaz nisem prej zavohala!“

„Ti sumiš?“

„I, kaj bi še sumila! Sedaj je očito, sedaj je dokazano! Kakšni so dandanes ljudje!“

Maruša je sedaj svoji prijateljici vse zaupala, kar je imela na srcu in ji pokazala tudi tisto nesrečno podobico, ki je izdala Ivana in utrdila Marušo v njenih sumnjah.

In tudi Jera je bila prepričana o Ivanovi krivdi. Sklenila je roke, povzdignila oči, ter rekla:

„To je očitna kazen! Bog nas varuj greha!“

„Pa tacega greha!“ dostavi Maruša. „Da sem se jaz v to nesrečno rodovino primožila!“

„Dosti si že pretrpela. Boš pa enkrat za to plačilo prejela. Kaj bo vendar dejala Rezika?“

„Ta je pa še tako nedolžna, da se ji težko kaj dopove. Rezika! Rezika!“

„Kaj ste prinesli?“ vpraša Rezika.

„Otrok moj, ti nesrečni in ljubi otrok moj“, izpregovori Maruša. „Sedaj se je pa izkazalo. Sedaj pa vemo, katero je imel.“

„Ha! Vi veste? Povejte mi, povejte, kje je? Sedaj mi ne uide več!“

„Rezika, ne bode treba!“ Maruša položi roko na njeno ramo. „On je preстал! On je kaznovan.“

„On? Kdo ga je?“

„Sam Bog, ki plačuje hudo in dobro. Tvoj mož je mrtev! Pa nikar ne obupaj!“

„Moj Anza — mrtev!“ vikne Rezika, in strah spači njen obraz. „On, moj mož! To ni res!“

„Jera ga je videla, ona ve!“

„Mrtev! Tudi z mezincem več ne gane“, potrди Jera.

„In kje je? Kje?“

„Na Črni vodi so ga potegnili iz vode. Tak je bil, kakor bi se bil prav hudo napil.“

Rezika si zakrije obraz, vrže se na posteljo in joka.

Stara pa stopi k nji, pocuka jo in reče:

„Ni vreden, da bi potočila za njim solzo. Se nazadnje nam je sramoto naredil. Dekle, poslušaj me.“

„Moj Anza! Moj Anza! Moj ljubi Anza!“

„Nikar se ne končaj zaradi njega! Druzega ni zaslužil!“

„In vi tako pravite? Ali ste vi moja teta? Moj Anza mrtev!“

„Mrtev. Nič več te ne bode varal. Rezika moja, sedaj se je še-le izkazalo, kdo mu je dal tisto podobico. Poznaš li malinarico s Črne vode?“

„Kaj meni mari!“

„Ne? Vidiš, zaradi tiste nas Bog vse kaznuje. Za tisto je pohajal!“

„Ali je pa res? Ha! Ali je res?“

„Res, le poslušaj!“

Maruša sede in pripoveduje o rajnem možu, o Magdaleni in njeni hčeri Marijanici, malinarici na Črni vodi, in mrtvem Ivanu, ki je bil nekoč njen ženin. Ha, kako je kipelo v Maruši, ko se je ponavljalo staro sovraštvo! Srd je bil v njenih očeh, in iz njenih ust so prihajale ženske kletve. In Jera se je režala, pritrjevala ji in pokušala brinjevec.

Sedaj je tudi v Rezikinem srcu vstalo sovraštvo do njega, ki jo je varal; obrisala si je solze in dejala:

„Prav mu je! Zakaj me je varal! Pa tisto njegovo bi pa vendar rada raztrgala!“

„Veš, Rezika, kar vesela bodi; bodevi pa družega dobili“, potolaži jo Maruša

Ljudje so prihajali gledat utopljenca in molit. Marsikomu so igrale solze v očeh, ko je gledal mrtvega moža, in si je mislil, zakaj je moral tako umreti.

„Pa ravno na Črni vodi je našel smrt. Ali se je sam? Ali ga je kdo drugi?“

Tako so se pogovarjali in izpraševali ljudje.

„Ja! Ja! Ravno na Črni vodi! Jaz že vem, kaj ga je tja vleklo“, namigavala je Maruša.

„Kadar je dovolj greha, pa Bog iztegne roko in kaznuje. Meni se ne smili nič.“

Ljudem se je studila trdosrčna ženska, zakaj nihče ni vedel, kaj je v njenem srcu. In taka je bila tudi Rezika.

„Kako je pa debel“, je dejala, ko ga je gledala.

In ko ji je pokazala teta objokano malinarico, stresla se je Rezika, stisnila pesti in rekla:

„Teta, ali jo hočem?“

„Nikar, kaj bi ti dejali?“

„Zakaj pa joka, zakaj?“

„Že ona ve. Ali več ne veš? Ne zabi me! Vidiš, tudi ona ga ne more pozabiti.“

Na Visoko je prinesel nesrečno novico hlapec Jurij.

„Kdo bode pa živino pasel?“ zarežala je Maruša, ko je povedal, da gre.

„Meni nič mari! Ti stara, meni se zdi, da ti je več za živino, kakor pa za gospodarja. Menda si ga ti pogubila!“

Pa Jurij je slabo naletel. Maruša ga je oštela kakor nadležnega cigana; pa za to se ni zmenil in je šel.

To je bilo joka na Visokem! Odpravili so se takoj zdomi, da vidijo nesrečnega sina, predno ga zagrebejo.

„Moj sin! Moj ljubi sin!“ zajokala je mati, ko ga je videla na tistem golem odru v mrtvašnici.

Oče se je naslonil na zid. Zamolkli vzdihli so se mu utrgavali, in solze so kapale na tla. Jokali so bratje in sestre, in vsak, kdor jih je videl.

Potem so šli na Črno vodo, kjer se je bil sin ponesrečil.

Malinar jih je povabil v hišo in jim pripovedoval:

„Bilo je v tisti grozni noči. Vihar je divjal, grom bobnel, in dež lil, kakor bi se bile odprle vse zatvornice. Naša tako mirna voda je naraščala od ure do ure. Začela je hrumeti čez jez, zapreti sem moral vse kamne in ustaviti delo, pa sem umikal žito in moko, zakaj voda je prestopila bregove, valila se široko po dolini in zalivala vse, pa sem se bal, da tudi malina ne zalije. Umaknili smo se v hišo in s strahom pričakovali, kaj bode.

— Gorje mu, kogar je zalotilo zunaj — rekla je ona in pristavila: — Molimo! Molimo! —

Vseh nas je bilo groza, pa smo v strahu molili.

Polnoči je že davno odbilo, ko nekdo potrka na vrata, da smo se vsi prestrašili.

„Kdo je zunaj v tej noči? Odpri brž revežu“, veli žena.

Vzamem luč, da posvetim v vežo ter odprem vrata. V vežo stopi ves premočen, blaten in upehan človek. Jaz ga nisem takoj spoznal.

„Prijatelj, kam pa v tej grozni noči? Odkodi?“

Posvetil sem mu v obraz. Ko sem videl, kako je blede, kako prepaden, kako ima zmešane oči, sem se ga kar prestrašil, a

zdelo se mi je, da ga poznam, samo brž se nisem mogel spomniti, kje sem ga videl.

„Stopi v hišo!“ velim mu.

Toda on se žalostno nasmeje in reče:

„Ali smem? Ali me ne poznaš? Kaj bode rekla tvoja žena?“

Jaz se temu čudim, a tisti hip pride ona v vežo in krikne:

„Res je! Ivan je! Spoznala sem ga na glasu.“

In ko vidi tako prepadenega, vpraša ga sočutno: „Kaj pa ti je?“

On je pogledal mene, kakor bi se hotel o nečem prepričati, in potem izpregovoril:

„Marijanica! Glej me, na poti v Ameriko. Kaj bi vama pravil, zakaj; morda bi mi to celo privoščila. Dovolj je, ako veš, da ne morem več prebivati na Višavi pri svoji ženi. Kaznovan sem dovolj, tebi se godi pa dobro, kakor vidim. Morda se bode tudi meni kdaj bolje. Ko bi le te Maruše ne bilo na Višavi! Pred to bežim na tuje. Ko sem zapuščal dom, nisem mogel iti, da ne bi videl tebe, Marijanica. Vest mi pravi, de sem tvoj dolžnik, ker nisem ravnal pošteno. Lahko si nevoljna name, lahko me preklinjaš, vendar te prosim odpuščanja, da me vsaj zaradi tebe ne bo vest pekla. Odpusti mi!“

Jaz sem videl, kako so igrale solze v očeh moje žene. Smilil se ji je. Pogledala me je in rekla:

„Jaz sem ti že davno odpustila. Moža sem dobila in sem samo želela, da bi bil tudi ti tako srečen, kakor sem jaz.“

„Bog ti povrni, Marijanica! Mirnejši bodem na tujem, ko bodem vedel, da v tvojem srcu ni nevolje. Bog vaju obvaruj! Ostanita srečna!“

Branila sva mu izpod strehe, toda ni se dal ustaviti in je šel v grozno noč.

O, ko bi bila midva vedela, da bode potem tako!

Deroče vode so se valile po dolini in preplavljale tudi cesto; tema je bila pa taka, da se ni videlo tako daleč, kakor se seže z roko.

Pa ga ni bilo ustaviti. Žena si je obrišala solze ter rekla:

„Moliva mu za srečno pot! Meni se smil!“
Molila sva, in potem je povedala, kako sta se nekdaj rada imela.

Ko se je zdanilo in prevedrilo, videli smo, koliko je naredila voda škode. Trgala je zemljo, podkopavala drevesa in razorala pota.

„Bog ve, kako je hodil?“ To nama je bilo večkrat v mislih.

Črez štiri ali pet dnij potem pa gre ona prat plence. Jaz sem se ji smejal, ko sem slišal njeno petje. Odkar je mati, je vedno vesela. Kar naenkrat pa krikne, da smo bili vsi po koncu in smo planili gledat, kaj je.

Tresla se je groze, ko je pripovedovala:

„Jaz perem, perem in izpiram, kar naenkrat se mi je zdelo, da je nekdo pokazal roko iz vode. Prestrašila sem se tega, pa sem mislila, da je samo prevara. Ko sem pa še nekaj časa zmajevala perilo, skali se voda, in človeška glava se prikaže.“ Ona ga spozna.

„To je Ivan z Višave!“ krikne ona.

Jaz pa sem se spomnil one grozne noči, in zdelo se mi je mogoče. Potem smo brodili po vodi in smo res izvlekli mrtveca. Gotovo je izgrešil v temi pot in zašel v vodo!“

„O, moj nesrečni sin! O, moj ljubi Ivan!“ vikala je mati in jokala.

„Tega je ona kriva! Samo ona! Prokleta Maruša!“ dejal je Beligoj in ji zažugal.

To rekši se zahvalijo Beligojevi in gredó na Višavo.

Prepričani so bili vsi, da ga je pogubila Maruša.

„O, da sem bil jaz tako slep, tako neumen! O, da sem se udal tej Maruši! Zakaj sem nagovarjal sina, da je vzel to zmenè“, tarnal je oče in jokal spotoma.

Žena ga je tolažila, češ, da je bilo tako namenjeno.

Ko se srečajo na Višavi v hiši, in je videl Beligoj, da se dela Maruša prisiljeno žalostno, vzkipele je vse po njem:

„Hinaška grda! Ti si ga pogubila!“

Maruša poskoči togotna:

„Kaj praviš? Jaz sem ga pogubila?“

„Ti, samo ti, pa nihče drugi! Zaradi tebe je hotel po svetu!“

Zlobno se zablistajo oči Maruši in reče:

„O, jaz sem kriva, seveda! Jaz, ki sem skrbela za njegovo poštenje in dobro ime hiše, sem kriva njegove smrti, toda on, ki se je pečal z drugimi ženskami in se je na takem potu pogubil — gotovo je bila kazen božja — on je nedolžen kot angelček.“

„Ti lažeš! Ivan je bil pošten!“ vikne Beligojka razjarjena.

„Kajpak hočeš reči! Ti si njegova mati in ga moraš zagovarjati. Toda jaz, ki mi podtikate krivdo njegove smrti, moram se braniti in povedati resnico: Ona mlinarica na Črni vodi, kjer je utonil, je bila njegova ljubica.“

„Nekdaj pač, toda sedaj je bil mož, in to, kar mu podtikaš, je samo peklenska laž!“ zavrne Beligoj.

„Res je, res, kaj se jezite?“ oglasi se Režika. „Ker je bil tak, zato mi ni nič hudo za njim.“

„Pa si ti njegova žena?“ očita ji mati.

„Ona je, pa on ni bil mož. On je imel druge O, nama ne boste podtikali njegove nesrečne smrti! Sam si je kriv, in pa tista, ki ga je vabila k sebi. Mislite, da ne moremo dokazati, da je imel druge?“

„Ti kaj veš? Ti?“

Maruša gre v čumnato, a oče in mati se pogledata nekoliko osupnjena.

Maruša prinese podobico. Zmagovalen nasmeh je igral na njenem obrazu.

„Vidite, to-le je imel od nje. In, ako se nimata dva rada, se kaj tacega ne dá. Hej, ali jaz lažem?“

Oče in mati ne vesta, kaj bi na to odgovorila.

Ko pa ugleda sestra podobico, krikne:

„To podobico sem mu jaz dala.“

Oba jo pogledata.

„Zadnjič sem mu jo dala v spomin.“

Vsi se pogledajo. Različne misli so jih naudajale.

Režika se obrne k Maruši pa reče:

„Vidite, saj sem vam pravila, da je bil doma pri svojih, pa mi niste verjeli.“

Te besede so spravile Marušo v zadrego, pa samo za hip.

„Pa jim ti verjameš? Ali ne verjameš več svojim očem, he?“

„Hudoba!“ zakriči Beligoj. „Ti si morilka mojega sina.“

„Kaj praviš?“ zavrišči Maruša togotno. Beligoj se pa obrne k Reziki in ji reče:

„Glej jo, ta ti je umorila moža!“

Rezika je gledala neumno sedaj Marušo, sedaj Beligoja.

„Sodniku na zemlji si ušla, toda enkrat prideš pred Tistega, ki pozna vso tvojo zlobnost. Tistemu ne uideš!“

Tako zažuga Beligoj Maruši in se obrne rekoč: „Pojdimo odtod!“

Mestne slike.

(Spisal *Ivan Marin*.)

VIII.

To je drdranje in vrišč in hrušč na veliki cesti! Tu podi izvošček svojega konjiča, ki se je toliko oživil, da se celo kvišku vzpenja in drži svojo staro glavo po koncu — ter vpije venomer svoj enolični „hép, hép!“ — Poleg njega par velikanskih „pincgavskih“ konj; težak voz, ki škriplje pod ogromno težo. Nasproti pride voz s premogom v vrečah; na njem sedi obraščen mož divjega pogleda. Voz se ustavi pred hišo, kosmatinec zleze z vreč in jame tuliti v hišni veži z ogromnim basom: „Štajnko-o-o-oln! Kuharice, gospodične, štajnko-o-oln!“ — Mimo zdriči elegantna kočija z dvojico krasnih, v srebrni opravi svetečih se konj in z napihnjenim, strogim, obritim kočijažem (ki so menda po celem svetu enaki) na kozlu. Vmes pa glasno govorjenje ljudij, stokanje obloženih postreščkov, sopihanje umazanih hlapcev, ki vlečejo težke vozičke s sodovi.

Iz dvorišča deželne bolnice zavije na cesto majhen sprevod.

Naprej korači droben možiček gladko obritega, naivnega obraza in neumno se smejočih očij. Oblečen je v obdrgnjeno suknjo in ne ravno nove hlače; obut v spredaj ploščate čevlje z visokimi petami. V rokah tišči križ z lesenim Bogom.

Za njim stopa star duhovnik v črnem talarju in belem roketu. Izpod bireta ne gleda

noben las — mož je popolnoma plešast. Obraz z očali je nabran v čistiljive gube, iz njega sije usmiljenost in zlata duša. Melanholične oči, katere povzdigne zdaj pa zdaj iznad črne knjižice, prodró ti v srce, ob njih pogledu te prevzame neki čuden čut. Nehote se ti zdi, da te vprašujejo: „Priatelj, kaj pa s teboj? Pazi, pazi!“

Za duhovnikom stopajo v koraku štirje možje, ogrnjeni s črnimi, od voska pokapanimi plašči. Na obrazu vseh je razlita resnoba, katere so se pač privadili pri svojem poslu. Na ramah nesó na črnih nošalih krsto, pregrnjeno tudi s črno, pokapano plahto, obrobljeno s srebrnimi nitmi. — Krsta je namreč lesena, zbita iz neogljajenih desk in nepobarvana — saj za zemljo je vse dobro! — in zato je pokrita s prtom. Na krsti stoji z jermenom pritrjen lesen križ, ki je tudi že precej obrabljen.

Za krsto pa stopa v črni ruti borno oblečena žena srednje starosti in si tišči obraz v belo ruto; izmed prstov kane zdaj pa zdaj kaplja na blatna tla... Za roko vodi majhno dekletce tudi v črni rutici z bledim, žalobnim obrazkom. Iz prsij žene izvije se včasih bolesten, dolg vzdih, kakoršen prihaja le iz skrajno stiskanega, nesrečnega srca.

Tej dvojici sledi stara ženica, grozno plačoč in vzdihujoč nepretrgoma:

„Moj Janče, mo-o-oj Jan-če!“ Poleg nje moli glasno še starejša ženica rožni venec,